

ဝါတုဝယဝဏ္ဏနာကျမ်း

မာတိကာ

ပဏာမာဒိ

ပမာဏ

ပမာဏ ၄-ပါး

ပစ္စက္ခ

ဥပမာနု

သဒ္ဓ

အနုမာနု

အနုမာနု ၂-မျိုး

ဝါကျစိတ် ၅-ပါး အကျယ်

ပဋိညာ

ဟေတု

အကြောင်း ၃-မျိုး

အနုယဗျတိရေကိ အကြောင်း

ကေဝလာနွယ် အကြောင်း

ကေဝလဗျတိ ရေကိအကြောင်း

ဟေတွာဘာသမ္ပာ:

(၁) သဗျတိစာရ

(၂) ဝိရုဒ္ဓ

(၃) သပ္ပတိပက္ခ

(၄) အသိဒ္ဓ

အာသယာသိဒ္ဓ

သဇ္ဈပါသိဒ္ဓ

ဗျာပုတ္တာသိဒ္ဓ

(၅) ဗာဓိတ

အကြောင်းမှန်၏ လက္ခဏာ

(၁) ပက္ခမ္မေတာ

(၂) သပက္ခေသတ္တ

(၃) ဝိပက္ခာ ဗျာဓုတ္တိ

(၄) အဗာဓိတ ဝိသယတ္တ

(၅) အသပ္ပတိပက္ခ

ဗုဒ္ဓဗျာယအလို

ဥဒါဟရဏ

ဗျတ္တိသဘော

ဗျတ္တိ ၂-မျိုး

ဗျတ္တိ ခဏ် မခဏ် စိခဏ်နည်း

အနွယနည်း

ဗျတိရေကနည်း

ဗျတိစာရဂ္ဂဟနည်း

ဥပါဓိနိရာသနည်း

ဥပါဓိဟူသည်

တက္ကနည်း

သာမညလက္ခဏာနည်း

ဥဒါဟရဏ ၂-မျိုး

ဥဒါဟရဏ ဝါကျစိတ် စိခဏ်ချက်

ဥပနယ

နိဂမန

ပဋိညာနှင့် နိဂမန အထူး

ဝါကျစိတ် အရေအတွက်နှင့် ဂိုဏ်းအမျိုးမျိုး

ဝေါဟာရ ရှင်းလင်းချက်

ပက္ခသေည်

ပက္ခမေတ္တာ

အနုမာန အနက်ပွင့် အကျယ်

အနုမာန ၃-မျိုး

ပဌမနည်း

ဒုတိယနည်း

အနောက်တိုင်း အနုမာနနှင့် နှိုင်းယှဉ်ချက်

အဋ္ဌကထာ ဝိကာမ အဆိုအချို့

အဋ္ဌသာလိနိမ္မိ ပုံစံ

ဝိသုဒ္ဓိမဂ်မှ ပုံစံများ

နိဂ္ဂဟဋ္ဌာနများ

ယင်းဋ္ဌာန ၂၂-ပါး သရုပ်

(၁) ပဋိညာဟာနိ

(၂) ပဋိညာန္တရ

(၃) ပဋိညာဝိရောဓ

(၄) ပဋိညာသညာသ

(၅) ဟေတွန္တရ

(၆) အတ္တန္တရ

(၇) နိရတ္တက

(၈) အဝိညာတတ္ထ

(၉) အပတ္တက(အသမ္ဘန္တတ္ထ)

ဒေသ ဒါဠိမာနိ

ဆဋ္ဌပူပါ

ကုဏ္ဍံ အဇာဇိနံ, ဗလလပိဇ္ဇေဋ္ဌာ

အထရောရှုက မေတံ-စသည်-

(၁၀) အပ္ပတ္တကာလ

(၁၁) ဥဒ္ဓါ

(၁၂) အဓိက

(၁၃) ပုန့်ရှုတ္တ

(၁၄) အနန္တဘာသန

(၁၅) အညာဏ(အဝိညာတ)

(၁၆) အပ္ပတိတာ

(၁၇) ဝိက္ခေပ

(၁၈) မတာနုညာ

(၁၉) ပရိယန္တယောဇ္ဇောပေက္ခဏ

(၂၀) နိရန္တယောဇ္ဇာနုယောဂ

(၂၁) အပသိဒ္ဓန္တ

(၂၂) ဟေတွာဘာသမ္ပာ:

နိဂ္ဂဟဋ္ဌာနတို့၏ အချုပ်သဘော

ကထာအပြား

ဝါဒ

ဇေယျ

ဝိတက္ခရာ

ဆလ

ဆလ ၃-မျိုး

အနုလောမပဉ္စက

ပဋိကမ္မစတုက္က

ဘေတိ

နိဂုံး

ဝါကျာဝယဝဝဏ္ဏနာကျမ်း

အမှာစကား

ဤကျမ်း ဖြစ်ပေါ်လာခြင်း၏ အကြောင်းမှာ ဘုန်းကြီးသည် ဝိသုဒ္ဓိမဂ်မဟာဇီကာကို ပို့ချစဉ် ယင်း၏နိဿယကို ပြုစုစဉ်ကာလက ဝစနာဝယဝတို့နှင့် စပ်ဆိုင်သော ဝေါဟာရ အနက် အဓိပ္ပါယ်တို့ကို သုတ လိုလားသော ပါဠိကျမ်းဂန်တတ် ပုဂ္ဂိုလ်တို့အား အလွယ်တကူ သိနားလည်စေလိုသော စိတ်ဆန္ဒ ပြင်းပြစွာ ဖြစ်ခဲ့ပါသည်။ ထို့ပြင် ကထာဝတ္ထု-အနက်ရ-ဟု ဆရာ အစဉ်အဆက် ပြောလေ့ရှိသော စကားအရ ကထာဝတ္ထု အနုဇီကာ၌ အဘယ်အပိုင်းကို အကြောင်းပြု၍ အနုဇီကာကို အသိခက်သည်ဟု ပြောစမှတ် ပြုကြပါသနည်းဟု ဆင်ခြင်ကာ၊ အနုဇီကာကို လေ့လာကြည့်ခဲ့ရာ (ဗျာယသုတ္တမှ ယူ၍ ပြဆို ထားသော နိဂ္ဂဟဋ္ဌာန ၂၂-ပါးကို တွေ့ရပါသည်။ ယင်း ၂၂-ပါးမှာ အလွန်ပင် အသိခက်ပါသည်။ ဗျာယသုတ္တဆိုင်ရာ ကျမ်း များကို မလေ့လာပဲ အနက်မှန်မှန် ပြန်ဆိုဖော်ပြရန်ပင် အလွန်ခက်ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ ထိုနိဂ္ဂဟဋ္ဌာန ၂၂-ပါးကိုလည်း အလွယ် တကူ သိနားလည်စေလိုသော စိတ်ဆန္ဒပြင်းပြစွာ ဖြစ်ခဲ့ပါသည်။

ထိုစိတ်ဆန္ဒ၏ တိုက်တွန်းချက်အရ သင့်လျော်သော ကျမ်းတစ်ခု ပြုစုရန် ကြံမိသောအခါ၊ မိမိကိုယ်တိုင် ပြုစု ခြင်းထက် **အရှင်သီလာနန္ဒာဘိဝံသအား** ပြုစုရန် တောင်းပန် တိုက်တွန်းခြင်းက ပိုမို၍ ပြည့်စုံခိုင်လုံသောအားဖြင့် အထူးပင် ကျေးဇူးများလိမ့်မည်ဟု မြော်မြင်မိသောကြောင့် ထိုအရှင်အား ရေးသားပြုစုရန် တောင်းပန်တိုက်တွန်းခဲ့ပါသည်။ ထိုတိုက် တွန်းချက်အရအားဖြင့် အရှင်သီလာနန္ဒာသည် ဝမ်းမြောက်ဝမ်းသာ စိတ်ဆန္ဒထက်သန်စွာဖြင့် သက်ဆိုင်ရာကျမ်းများမှ ဖော်ပြ သင့်သော အချက်အလက်ဟူသမျှကို လိုလေသေးမရှိရအောင် အပြည့်အစုံဖော်ပြ၍ ဤဝါကျာဝယဝ ဝဏ္ဏနာကျမ်းကို ပြုစုခဲ့ပေ သည်။ ၁၃၃၃-ခုနှစ် နယုန်လပြည့်နေ့ကပင် ပြီးစီးခဲ့သော်လည်း အစစအရာရာ အကြောင်းမညီညွတ်သဖြင့် ယခုမှပင် ပုံနှိပ် ဖြန့်ဝေရန် စီမံရပါသည်။

ဝါကျာဝယဝ-ဟူသည်မှာ ခိုင်လုံသော ကျမ်းဂန်စကားရပ်တိုင်း၌ ထိုက်သည်အားလျော်စွာ ပါဝင်သင့်သော အစိတ် အပိုင်းများ ဖြစ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ ယင်းဝါကျာဝယဝတို့ကို ကျမ်းဂန်ဗဟုသုတ ပြည့်ဝသူတိုင်း အခြေအမြစ်နှင့်တကွ သိနား လည်ထားသင့်ပါသည်။ အထူးအားဖြင့် ဝိသုဒ္ဓိမဂ် မဟာဇီကာ၌၎င်း၊ သဒ္ဒနိတိသုတ္တမာလာ၌၎င်း၊ သဒ္ဒတ္တဘောဒစိန္တာကျမ်း စသည်တို့၌၎င်း၊ ယင်းဝါကျာဝယဝတို့ကို ပြဆိုထားသောကြောင့် ယင်းတို့ကို ဗျာယကျမ်းရင်းများနှင့် တကွ နှီးနှော၍ တိကျ မှန်ကန်သော အနက်အဓိပ္ပါယ်ကို ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင် သိနားလည်ထားဘို့ လိုလှပါသည်။

ထို့ပြင် ကထာဝတ္ထုကျမ်းမှ စ၍ နိဂ္ဂဟပြုပုံတို့ကို ပြဆိုထားသောကြောင့် ဗျာယသုတ္တမှ ယူဆောင်၍ အနုဇီကာ၌ ပြထားသော နိဂ္ဂဟဋ္ဌာနတို့ကိုလည်း အဘိဓမ္မာကျမ်းတတ် ပုဂ္ဂိုလ်တိုင်း တိကျမှန်ကန်စွာ သိနားလည်ထားဘို့ လိုပါသည်။ ထို့ကြောင့် ယင်းသို့ သိနားလည်သင့်သော နိဂ္ဂဟဋ္ဌာနတို့ကို နှာ(၉၇)မှစ၍ အကျယ်ပြဆိုထားသည်မှာ လိုလားသူတို့အတွက် ဝမ်းမြောက်ဖွယ် ကောင်းလှပါသည်။

ထိုတွင် အပတ္တက(အသမ္ပန္နတ္ထ) နိဂ္ဂဟဋ္ဌာနဆိုင်ရာ ဒသ ဒါဠိ မာနိစသော ပုံစံတို့၌ ဝိသုဒ္ဓိမဂ်မဟာဇီကာနိဿယတွင် ဝိသေနပုဒ်၏ အနက်ကို အတိအကျမပြပဲ လိုရင်းအနက်ကိုသာ ပြသောအားဖြင့် (ဒသ ဒါဠိမာနိ-သလဲသီးဆယ်လုံးတို့)ဟု ပြန်ထားချက်ကို ဖော်ပြပြီးလျှင် နိဿယအနက် အတိအကျတို့ကိုလည်း ရှေ့နားတွင် ဖော်ပြထားခဲ့သည်မှာ အတိအကျ အနက် လိုလားသူတို့အတွက် ကျေးဇူးများဘွယ် ရှိပါသည်။ (နှာ ၁၁၉ စသည်)

ဆဋ္ဌပူပါ-ဟူသော ပါဠိတွင် ပါဠိကျမ်းတို့၌ ထင်ရှားသော ပူပါ-ဟူသော ပုဒ်ဖြင့်ပင် မဟာဇီကာ နိဿယ၌ ဖော်ပြ ထားသည်။ ထိုအရာတွင်လည်း ဆအပူပါဟု အတိအကျ ဖော်ပြထားသော ပဋိကာနိဿယစသည်တို့ကို ထုတ်ပြထားသည်မှာ လည်း မူရင်းကို အတိအကျ သိလိုသူတို့အတွက် အကျိုးများဘွယ် ရှိပါသည်။(နှာ ၁၂၂)

ပလလပိဏ္ဏော-ပုဒ်၏ အနက်ကို စိစစ်ပြဆိုထားသည်မှာလည်း မှတ်သားဘွယ် ကောင်းပါပေသည်။ (နှာ ၁၂၃)

ကုမာရိယာ ပေယျံ-ဟု ရှိသင့်ရာ၌ ကုမာရိနံ ပေယျံ-ဟု မဟာဇီကာ နိဿယ၌ ပြထားသည်မှာ စာရိုက်ကူးရာ၌ မှားသွားဟန်ရှိပါသည်။ ထိုပါဠိအနက်ကိုလည်း ထုတ်ပြ၍ ဧကဝုဗ် ဗဟုဝုဗ်မျှ ကွဲနေသော်လည်း အရေးမကြီးဟု ဆုံးဖြတ်ချက် ချထားသည်။ ဗဟုဝုဗ်နှင့်ရှိသော်လည်း အပတ္တက အဖြစ်မပျက်သောကြောင့် အရေးမကြီးဟု ဆိုလိုပါသည်။ သို့သော် မူရင်းကို သိစေရန် ဤ၌ ဖော်ပြထားသည်မှာ မူရင်းအတိုင်း မှတ်သားလိုသူများအတွက် ကျေးဇူးများဘွယ် ရှိပါပေသည်။ (နှာ ၁၂၄)

မဟာဋီကာ နိဿယ၌ “တဿာ-ထိုမိန်းမ၏ ပိတာ-အဘသည်၊ ပတိသီလော- အရှင်သဘောရှိ၏၊ ဝါ-လူကြီး ပေတည်း” ဟု ပြဆိုထားရာတွင် ဝုဒ္ဓေါ-ဟူသော ဋီပုဏီဖွင့်ပြချက်အရ ပတိသီလော-လူကြီးဟု ပြန်သင့်ရာ၌ (ပတိ- အရှင်သခင် ကြီးသူ၏၊ သီလ-အလေ့သဘော ရှိသည်ဟူသော) သဒ္ဒါနက်ကို ဖော်၍ (အရှင်သဘောရှိ၏-ဟု) အနက် ပြန်ထားသည်။ ယင်းသို့ ပြန်ခြင်းသည် လူကြီးဟူသမျှမှာ ပိုင်ရှင်အနေဖြင့် အလေ့အထ စိတ်နေသဘောထား ရှိသည်ဟု သိမှတ်ရန် ဖြစ်ပေသည်။ သို့သော် ထိုသို့ သဒ္ဒါနက်ကို ဖော်၍ ပြန်ဆိုသော်လည်း ဤသို့သော အရာ၌ အကျိုးထူး ရှိမည် မဟုတ်သောကြောင့် ဤ၌ “ပတိသီလော အတွက်မှာမူ ဋီပုဏီ အဖွင့်အတိုင်းပင် လိုက်ရတော့မည်”ဟု ပြဆိုထားပေသည်။ ထို့ပြင် ပတိသီနော၊ အပတိသီနောဟူသော မူကွဲများကိုလည်း ထုတ်ပြ၍ အနက်ပြန်ပြထားသည်မှာလည်း မှတ်သားဘွယ် ကောင်းပါပေသည်။ (နာ ၁၂၅)

အနက်မှန်သိရန် မလွယ်သော (၁) ဝါဒ၊ (၂) ဇပု၊ (၃) ဝိတဏ္ဏာတို့၏ အနက်အဓိပ္ပါယ်တို့ကို ဖွင့်ပြထားသည်မှာ လည်း မှတ်သားဘွယ် ကောင်းလှပါပေသည်။ (နာ ၁၄၇-စသည်)

ထို့ပြင် ဆလနှင့် ဇာတိ၏ သရုပ်ကို ထုတ်ပြထားသည်မှာလည်း မှတ်သားဘွယ် ကောင်းလှပါပေသည်။ (နာ ၁၅၃ စသည်)

ထို့ပြင် ကထာဝတ္ထုကျမ်းဆိုင်ရာ အနုလောမ ပဉ္စက၊ ပဋိကမ္မ စတုက္ကတို့ကို ပုံစံများဖြင့် ထုတ်ပြထားသည်မှာလည်း အလွန်ပင် မှတ်သားဘွယ် ကောင်းလှပါပေသည်။ (နာ ၁၅၈ စသည်)

ဝါကျာဝယဝဝဏ္ဏနာကျမ်း၏ အကြောင်းအရာတို့ကို ဤ၌ ဖော်ပြထားသည်မှာ မပြောပလောက် အနည်းငယ်မျှသာ ဖြစ်ပါသည်။ သုတလိုလားသော ပုဂ္ဂိုလ်တို့မှာ ဤကျမ်းကို စေ့စေ့စပ်စပ် အထပ်ထပ် ကြည့်ရှု လေ့လာသောအားဖြင့် ဣန္ဒိယ ဒဿနိက ဗေဒအရာတွင် အသိဉာဏ်များ ထူးခြားစွာ ဖြစ်ကြမည်မှာ ယုံမှားဘွယ်မရှိ ဖြစ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ ဤကျမ်းကို စေ့စေ့စပ်စပ် အထပ်ထပ် ကြည့်ရှုလေ့လာ၍ ယင်း ဗေဒဆိုင်ရာ အသိဉာဏ်များကို ဖြစ်ပွားစေနိုင်ကြပါစေ။

၁၃၄၀-ခုနှစ်
ဝါဆိုလဆန်း ၁-ရက်။
(၅-၇-၇၈)

အရှင်သောဘန
အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ
မဟာစည်ဆရာတော်
သာသနာရိပ်သာ-ရန်ကုန်မြို့။

ဝါကျာဝယဝဝဏ္ဏနာကျမ်း

ပဏာမာဒိ

- ၁။ လောကိယေဟ' နုမာနေန၊ ဇာနိတုမ္ဘ'တိဒုက္ကရံ။
မောက္ခာပဝဂ္ဂနိဗ္ဗာနံ၊ ပစ္စက္ခံ ယေန ကာရိတံ။
- ၂။ နတ္တာ သဓမ္မသံဃံ တံ၊ ဗုဒ္ဓံ နျာယျောပဒေသကံ။
သယမ္ဘူ ဝါဒိပါမောက္ခံ၊ ဂေါတမာရံ မဟေသိနံ။
- ၃။ မဟာစည်ထေရပါဒေန၊ သမယန္တရဝိညုနာ။
အာဏတ္ထေန မယာ တက္က-ဂန္ဓေသု ကတသီလိနာ။
- ၄။ အာစေရပါဒပဒုဋ္ဌ-ရဇောမတ္တကဂါဟိနာ။
တက္ကဂန္ဓေ သမာလောစ္စ၊ တေဟိ သာရဏ္ဍပါဒိယ။
- ၅။ သံသန္ဓေတွာ သဂန္ဓေဟိ၊ ပါဠိယဋ္ဌကထာဒိဟိ။
ကယျတေ သုခဝိညေယျာ၊ ဝါကျာဝယဝ ဝဏ္ဏနာတိ။

ပဏာမာဒိဂါထာတို့အတွက် မှတ်ချက်

ဤကျမ်းသည် နျာယဒဿန၌ အကျုံးဝင်သော ဝါကျာဝယဝ ၅-ပါးနှင့် နိဂ္ဂဟဋ္ဌာန ၂၂-ပါး စသည်တို့ကို အကျယ် ဖွင့်ဆိုရေးသားသော ကျမ်းဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် နျာယဆိုင်ရာ အသုံးအနှုန်းများကို ပါဝင်စေလျက် အထက်ပါ ဂါထာတို့ကို ရေးသားထားသည်။

ပဌမဂါထာ ပုဗ္ဗမုဗ္ဗိ လောကိယေဟိ အနုမာနေနပိ ဇာနိတု အတိဒုက္ကရံ-ဟု အနက်ယူ။ အနုမာနေဖြင့်သော်လည်း သိရန် အလွန်ခဲယဉ်းသည် ဆိုသဖြင့် ပစ္စက္ခံဖြင့်မူ ပြောဖွယ်ပင် မရှိ။ အလွန်အလွန် ခဲယဉ်းတော့သည်ဟု အပီ၏ အနက်ကို ဖော်ပါ။ ထိုလောကိယဒဿနပညာရှင်တို့က သူတို့ဆိုင်ရာ ဝါဒအရ သံသရာမှ လွတ်မြောက်မှုကို မောက္ခဟု၎င်း၊ အပဝဂ္ဂ ဟု၎င်း ဆိုကြ၏။ ယင်းပုဒ်တို့ကိုပင် ဤ၌ နိဗ္ဗာန-၏ ဝိသေသနအဖြစ် သုံးထားသည်။ သာဝကတို့ကို နိဗ္ဗာန်ပစ္စက္ခံဖြစ်အောင် ပြုစေအပ်ပြီ ဆိုသဖြင့် ကိုယ်တော်တိုင် ပစ္စက္ခံပြုပြီးသည်၏အဖြစ်သည် မဆိုပဲ ပြီးတော့သည်။

ဒုတိယဂါထာ၌ နျာယာ အနုပေတော နျာယျော၊ နိဗ္ဗာန ဂါမိမဂ္ဂေါ၊ တဿ ဥပဒေသကော နျာယောပဒေသကောဟု သမာသ်တွဲပါ။ ဟိန္ဒူတို့က ဗြဟ္မာကြီးကို သယမ္ဘူဟု ဆိုကြသဖြင့် ဤ၌ မြတ်စွာဘုရားလည်း သယမ္ဘူပင်ဟု ပြခြင်းငှါ သယမ္ဘူဟု ဆိုသည်။ နျာယဒဿန ကျမ်းပြု ရသေ့ကြီး၏ အမည်မှာ ဂေါတမ ဝါ-ဂေါတမ မဟာဏ္ဍသိ ဖြစ်၏။ ထိုနှင့် ရိုးမှား ပြု၍ ဂေါတမာရံ မဟေသိနံဟု ဗုဒ္ဓံ-၏ ဝိသေသနကို ဆိုသည်။

တတိယဂါထာ၌ မဟာစည်ဆရာတော်ဘုရားသည် သမယန္တရကို တော်သိနားလည်သည် ဆိုခြင်းဖြင့် သကသမယ၌ ကျွမ်းကျင်သည်၏ အဖြစ်ကိုမဆိုပဲ ပြီးစေသည်။ အာဏတ္ထေန-ဖြင့် မဟာစည်ဆရာတော်သည် သမယ ၂-ပါးလုံး၌ ကျွမ်းကျင်တော်မူသော်လည်း ပဋိပတ်သာသနာပြု လုပ်ငန်းများကြောင့် ဆိုင်ရာ ကျမ်းဂန်များကို ရှာဖွေလေ့လာ ရေးသားရန် အချိန်မရသဖြင့် ဤစာရေးသူအား စေခိုင်းခြင်း ဖြစ်ကြောင်း သိစေသည်။

ဝါကျာဝယဝဝဏ္ဏနာ

ပမာဏ

လောက၌ မှန်ကန်သော အသိဉာဏ်ကို ရဖို့ရန် လွန်စွာအရေးကြီး၏။ အသိဉာဏ် မှန်ကန်ပါမှ ထိုအသိဉာဏ်ကို အခြေခံ၍ ဝါ-ထိုအသိဉာဏ်၏ စေစားချက်ဖြင့် ပြုလုပ်ဆောင်ရွက်အပ်သော ကိစ္စအဝဝတို့ မှန်ကန်ပေမည်။ ထိုသို့ ပြုလုပ် ချက်တို့ မှန်ကန်ပါမှသာ မိမိတို့လိုလားအပ်သော အကျိုးတရားများကို ရနိုင်မည်ဖြစ်ပေသည်။

ထို့ကြောင့်ပင် မည်သည့်အတွေးအခေါ်ဆိုင်ရာ ဂိုဏ်းဂဏ အယူဝါဒမှာပင် ကြည့်သည်ဖြစ်စေ မှန်ကန်သော အသိဉာဏ် (သမ္မာဉာဏ်၊ သမ္မာဒိဋ္ဌိ) ကို အလေးပေး၍ ဟောဆိုညွှန်ကြား ပြသခဲ့ကြသည်ကို တွေ့ရခြင်းဖြစ်ပေသည်။

ထိုသို့ မိမိတို့အယူဝါဒအလိုက် အသိဉာဏ်အမှန် ဖြစ်ပေါ်ရေးကို ရှာကြံကြရာဝယ် နျာယဝါဒီ ပုဂ္ဂိုလ်တို့က အသိမှန် ရရန် အကြောင်းလေးမျိုး ရှိသည်ဟု သတ်မှတ်ကြလေသည်။ ထိုအကြောင်းလေးမျိုးမှာ အသိမှန်ရရေးတွင် မရှိလျှင်မဖြစ်သော အကြောင်းများ ဖြစ်၏။ ထိုလေးမျိုးတို့တွင် တမျိုးမျိုးရှိပါမှသာ အသိမှန်ကို ရနိုင်မည်ဟု နျာယဝါဒီတို့ ယုံကြည်ကြသည်။

ထိုတွင် အသိမှန်ကို ဣန္ဒြိယဒဿန အသုံးအနှုန်းအားဖြင့် ပမာ(သက္ကတ-ပြမာ) ဟု ခေါ်၍ အသိမှန်ရခြင်း၏ အကြောင်းကို ပမာဏ (သက္ကတ-ပြမာဏ)ဟု ခေါ်သည်။ အသိမှန်ဖြစ်ကြောင်း မရှိလျှင်၊ ဝါ-အသိမှန်ရရန် အားထုတ်ရာ၌ တန်ဆာပလာသဖွယ် မရှိလျှင် မဖြစ်သောအရာဟု အဓိပ္ပာယ်ထွက်သည်။

ပမာဏ ၄-ပါး

ထိုပမာဏတို့အား (၁) ပစ္စက္ခ၊ (၂) အနုမာန၊ (၃) ဥပမာန၊ (၄) သဒ္ဓ-ဟု ၄-ပါး ရှိသည်။ အရာဝတ္ထုတစ်ခုခုကို ဖြစ်စေ သဘောတရားတစ်ခုခုကိုဖြစ်စေ အမှန်သိရာ၌ အဆိုပါ ပမာဏ ၁-ခုကိုသော်၎င်း ၂-ခု ၃-ခုကိုသော်၎င်း အမှီပြု၍သာ ဖြစ်ရလေသည်။

ပစ္စက္ခ

ထိုတွင် ပစ္စက္ခကို နျာယသုတ္တကျမ်းပြု ဂေါတမရသေ့က “ဣန္ဒြေတို့နှင့် အာရုံတို့၏ တွေ့ဆုံမိခြင်းကြောင့်ဖြစ်သော နာမဓေယျသဒ္ဓါဖြင့် မညွှန်းဆိုအပ်သော- (အဗျပဒေဿ)၊ မမှားသော (အဗျတိစာရိ)၊ ဆုံးဖြတ်ခြင်း သဘောရှိသော (ဗျဝဿာ ယတ္တက)အသိ” ဟု ဖွင့်ပြသည်။

စက္ခုစသော ဣန္ဒြေတို့နှင့် အဆင်းစသော အာရုံတို့၏ တွေ့ဆုံမိ၊ ရှေးရှုမိခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော အသိဉာဏ် သည် ပစ္စက္ခ မည်၏။ လောက၌ အာရုံတွေရှိသလောက် ထိုအာရုံတို့ကို ဟောသော သဒ္ဓါတို့လည်း ရှိကြ၏။ ဤ၌ ဆိုလိုသော ပစ္စက္ခအသိဟူသည် ထိုသဒ္ဓါတို့ဖြင့် “အဆင်းပဲ၊ အသံပဲ”ဟု ညွှန်းဆိုအပ်သော အသိမဟုတ်။ မည်သည့်အာရုံဟု မခွဲခြားနိုင် သေးပဲ “အာရုံဟု” သာမန်မျှသာ သိခြင်းကို ဆိုလို၏။ ထိုအသိဉာဏ်သည် တံလျှပ်ကို ရေဟုထင်မှတ်သော အသိဉာဏ်ကဲ့သို့ မှားသော အသိဉာဏ်လည်း မဟုတ်ရ။ အဝေး၌ ခပ်မှိုင်းမှိုင်းမြင်ရာဝယ် “မီးခိုးလေလား၊ မြူခိုးလေလား”ဟု မဝေခွဲနိုင်သော အသိမျိုးလည်း မဟုတ်ရ။ ဆုံးဆုံးဖြတ်ဖြတ်လည်းသိ၊ အမှန်အကန်လည်းဖြစ်သော အသိဉာဏ်ဟူလို။

နောက်ပေါ် နျာယဝါဒီတို့ကမူ ပစ္စက္ခကို နိဗ္ဗိကပ္ပက၊ သဝိကပ္ပကဟု ၂-မျိုးခွဲကြသည်။ ဇာတ်ဂုဏ်စသည် အထူး အပြား မပါသော အာရုံသာမန်မျှဟု သိခြင်းမျိုးကို နိဗ္ဗိကပ္ပကပစ္စက္ခ-ဟု ခေါ်သည်။ ဆိုခဲ့ပြီး အဗျပဒေဿနှင့် သဘောတူပင်။ ဇာတ်ဂုဏ်စသော အထူးအပြားနှင့်တကွ သိခြင်းမျိုး၊ ဝါ-ဤသူသည် ဒွိတ္ထအမည်ရှိသူပဲ၊ ဗြာဟ္မဏဇာတ်ရှိသူပဲဟု သိခြင်း မျိုးကို သဝိကပ္ပကပစ္စက္ခ-ဟု ခေါ်သည်။ ယင်းသည် ဆိုခဲ့ပြီး ဗျာသာယတ္တကနှင့် သဘောတူပင်။ အချို့ နျာယဝါဒီတို့ကမူ ထို ၂-မျိုးကို သီးခြားဟု မယူပဲ တစ်ခုတည်းသော ပစ္စက္ခ၏ အဆင့် ၂-ဆင့်ဟု ယူကြသည်။

ဗုဒ္ဓနျာယကျမ်းတို့၌ကား အဗျပဒေဿနှင့် အဗျတိစာရိ ၂-ခုကိုသာ ကပ္ပနာပေါပ၊ အဘန္တအမည်ဖြင့် ပစ္စက္ခ၏ လက္ခဏာ ၂-ပါး ပြု၍ ဗျဝဿယတ္တကကိုမူ ပစ္စက္ခဟု မယူဆပေ။ ထေရ ဝါဒကျမ်းတို့၌လည်း နည်းတူပင် ဆိုလိုသကဲ့သို့ တွေ့ရပေသည်။

မည်သို့ပင် ဖြစ်စေ၊ ယခုအခါတွင် မျက်မြင်လက်တွေ့ဟု ခေါ်ကြသော အသိဉာဏ်ကိုပင် ပစ္စက္ခ-ခေါ်သည်ဟု အလွယ်အားဖြင့် မှတ်ရာ၏။

ဤပစ္စက္ခသည် ပမာဏ ၄-ပါးတို့တွင် အခိုင်မာဆုံး ဖြစ်၏။ ပစ္စက္ခအားဖြင့် သိအပ်သော အရာကို အနုမာန စသည် ပြုရန် မလိုအပ်တော့ပေ။ ဥပမာ-စာဖတ်သူအဖို့ ဤစာအုပ်သည် မျက်မြင်ကိုယ်တွေ့ ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် စာအုပ်ဟု သိသော အသိဉာဏ်သည် ကိုယ်တွေ့မှဖြစ်လာသော အသိဉာဏ်ဖြစ်၍ မှန်ကန်သော အသိဉာဏ်ဖြစ်လေသည်။ ဤစာအုပ်ကို သိသော အသိဉာဏ်နှင့် ပတ်သက်၍ စာဖတ်သူအဖို့ ထောက်ဆ၍ သိစရာ၊ နှိုင်းယှဉ်၍ သိစရာ၊ သူတစ်ပါးအပြောဖြင့် သိစရာ မလို တော့ပေ။

ဥပမာန

အနုမာနကို နောက်မှ ရေးပါမည်။

ဥပမာနကို ဂေါတမရသေ့က “ထင်ရှားသော ဝတ္ထုနှင့် တူသည်၏အဖြစ်ကြောင့် ပြီးစေအပ်သောအရာကို ပြီးစေခြင်း” ဟု ဖွင့်ပြသည်။ ထင်ရှားသော ဝတ္ထုနှင့် တစ်စုံတစ်ခု တူညီမှုကို အကြောင်းပြု၍ မထင်ရှားသော (မသိသေးသော) ဝတ္ထုကို သိခြင်းဟု ဆိုလိုပေသည်။

ဤဥပမာန၏ ပုံစံကို နျာယကျမ်းတို့၌ ဆိုလတ္တံ့ အတိုင်း ပြကြသည်။

လူတစ်ယောက်သည် နွားနောက်ခေါ်သော သတ္တဝါကို မသိ၊ သို့သော် မုဆိုးစသူထံမှ “နွားနောက်ဆိုသည်မှာ နွားနှင့် တူသော သတ္တဝါတစ်မျိုး” ဟုကား ကြားဘူးထား၏။ ထိုလူသည် ထိုစကားကိုမမေ့ပဲ တောသို့ရောက်သွားလေသော် နွားနှင့် တူသော (နွားလည်း မဟုတ်သော) သတ္တဝါတစ်မျိုးကို မြင်၏။ ထိုအခါ “နွားနောက် ဆိုသည်မှာ ဒီသတ္တဝါ”ဟု သိလေတော့ သည်။ ဤသို့ တူညီမှုတစ်ခုခုဖြင့် နှိုင်းယှဉ်၍ သိခြင်းကိုပင် ဥပမာနဟု ခေါ်လေသည်။

သဒ္ဓ

သဒ္ဓကို “ယုံကြည်လောက်သော ပုဂ္ဂိုလ်၏ ညွှန်ကြား ပြောဆိုမှု”ဟု နျာယဆရာတို့ ဖွင့်ဆိုကြသည်။ ယုံကြည် လောက်သော သူ၏ ပြောဆိုချက်၊ ရေးသားချက်ကို “သဒ္ဓ”ဟု ဆိုလိုပေသည်။ ဤ၌ ‘ယုံကြည်လောက်သောသူ’ဟူသည် ကိုယ်တိုင်သိမြင်ပြီးသည်ဖြစ်၍ ထိုသိမြင်အပ်တိုင်းသော အနက်သဘောကို ပြောကြားညွှန်ပြတတ်သူကို ဆိုလိုသည်။ ဆိုင်ရာ ပညာရပ်ကို ကောင်းစွာတတ်မြောက်၍ အမှန်အတိုင်း ပြောကြားတတ်သူ၏ စကားကိုပင် ပမာဏအရာ၌ သဒ္ဓဟု ဆိုရသည်။ ယခုခေတ် အသုံးအနှုန်းအားဖြင့် ဆိုရလျှင် “ကျမ်းကိုး ကျမ်းကား”ပင် ဖြစ်သည်။

ထိုထိုဘာသာဝင် ထိုထိုဝါဒီတို့အဖို့ သဒ္ဓအမျိုးမျိုး ရှိမည်ဖြစ်ရာ ဟိန္ဒူဘာသာဝင်တို့အဖို့ ဝေဒကျမ်းဂန်သည်၎င်း၊ ခရစ်ယန် ဘာသာဝင်တို့အဖို့ သမ္မာကျမ်းစာသည်၎င်း၊ အစ္စလာမ် ဘာသာဝင်တို့အဖို့ ကိုရ်နကျမ်းသည်၎င်း အလေးနက်ဆုံး သော သဒ္ဓဖြစ်တော့သည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့ အဖို့မူကား မြတ်စွာဘုရား၏ စကားတော်ဖြစ်သော ပိဋကတ်သုံးပုံသည် သဒ္ဓ ပေတည်း။

အနုမာန

အနုမာနသည် နျာယဝါဒီတို့ လက်ခံအပ်သော ဒုတိယမြောက်ပမာဏ ဖြစ်၏။ ထိုထို နျာယဘာသာကျမ်းပြု ဝတ္ထုယန ရသေ့က “သိအပ်ပြီးသော အမှတ်အသားဖြင့် အနက်သဘောကို နောက်၌ သိကြောင်း” ဟု ဖွင့်ပြသည်။ အနုမာနဟူသော ပုဒ်သည် အနုနှင့် မာနတို့ကို တွဲစပ်ထားသော ပုဒ်-ဖြစ်၏။ ထိုတွင် အနုသည် နောက်ဟူသော အနက်ကိုဟော၍ မာနသည် သိကြောင်းဟူသော အနက်ကို ဟောသည်။ ထို့ကြောင့် အနုမာန၏ သဒ္ဓါအနက်မှာ နောက်၌သိကြောင်း ဖြစ်လေသည်။ အဓိပ္ပါယ်မှာ ပစ္စက္ခအသိ၏ နောက်၌ဖြစ်သော အသိဉာဏ်၏ အကြောင်းဖြစ်သော ဝါ-ထိုနောက် အသိဉာဏ် ဖြစ်ပေါ်ရေး၌ မရှိလျှင် မဖြစ်သောဉာဏ် ဖြစ်သည်။ ပစ္စက္ခအသိမှ ထပ်ဆင့်ဖြစ်ပေါ်ရသော ထိုအကျိုးဖြစ်သော အသိကိုပင် မှန်းဆသိခြင်းဟု ခေါ်အပ်လေသည်။ (ဤကား မှတ်လွယ်ရုံသာ။ အကျယ်ကို ‘ဗျတ္တိသဘော’ အခန်း၌ ကြည့်ပါရန်။)

အနုမာန ၂-မျိုး

ယင်းအနုမာနသည် သကတ္တာနုမာန၊ ပရတ္တာနုမာနဟု ၂-မျိုးရှိသည်။ ထိုတွင် မိမိအတွက် မှန်းဆမှု ပြုခြင်းကို သကတ္တာနုမာန သူတစ်ပါးအတွက် မှန်းဆမှု ပြုခြင်းကို ပရတ္တာနုမာနဟု ခေါ်သည်။

ထို ၂-မျိုးတို့တွင် သကတ္တာနုမာန ဖြစ်ပုံကား ဤသို့တည်း။

လူတစ်ယောက်သည် မီးဖိုချောင် စသည်၌ အကြိမ်များစွာ တွေ့မြင်ရဘူးခြင်းကြောင့် ‘မီးခိုးရှိသော နေရာတိုင်း၌ မီးရှိသည်’ဟု သိထား၏။ သူသည် တစ်စုံတစ်ခုသော ကိစ္စဖြင့် တောင်တစ်ခုအနီးသို့ ရောက်သွား၍ တောင်ထိပ်၌ မီးခိုးကို မြင်၏။ ထို့နောင် တောင်ထိပ်၌ မီးရှိလေမည်လားဟု သံသယဖြစ်ပြီးနောက် မီးခိုးရှိသော နေရာတိုင်းမှာ မီးရှိသည်’ဟု မိမိမှတ်ထားသော အချက်ကို သတိရ၍ (မီးကို တိုက်ရိုက်မမြင်ရသော်လည်း) တောင်ထိပ်ပေါ်၌ မီးရှိသည်ဟု မှန်းဆ၍ အမှန်အတိုင်း သိလေသည်။ ဤကား မိမိအတွက် မှန်းဆ၍ သိခြင်းတည်း။

အထက်ပါပုံစံ၌ လူ၏ မီးခိုးကိုမြင်ခြင်း သိခြင်းသည် ပစ္စုပ္ပန်တည်း။ ထိုပစ္စုပ္ပန်မှ တစ်ဆင့်တက်၍ “မီးခိုးရှိသော နေရာတိုင်း၌ မီးရှိသည်”ဟူသော အချက်ကို အခြေခံ၍ “တောင်ထိပ်မှာ မီးရှိသည်”ဟူသော အနုမာန ဖြစ်ပေါ်ရသည်။ ထို့ကြောင့် အနုမာနဟူသည် တစ်စုံတစ်ခုသော လိင်္ဂ(အမှတ်အသား၊ ဤ၌ မီးခိုး)ကို မြင်၍ ထိုလိင်္ဂနှင့် မကွေမကွာဖြစ်ခြင်းကို အကြောင်းပြု၍ ထိုမကွေမကွာဖြစ်သော အခြားအရာတစ်ခု (ဤ၌ မီး)ကို သိခြင်းပင် ဖြစ်လေသည်။ နျာယ အသုံးအနှုန်းအားဖြင့် မကွေမကွာဖြစ်မှုကို ဗျတ္တိ-ဟု ခေါ်၍ ဤပုံစံ၌ မီးကဲ့သို့သော အရာကို သာဓု (အတည်ဖြစ်စေရမည့်အရာ) ဟု ခေါ်သည်။ ဤကား သကတ္တာနုမာနတည်း။

ဤသို့ မီးခိုးမှ ထောက်ဆ၍ တောင်ထိပ်၌ မီးရှိသည်ကို အနုမာန-ဖြင့် သိထားသော ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ယောက်သည် ထိုသို့ မသိသေးသော အခြားပုဂ္ဂိုလ်တစ်ယောက်အား ယင်းပုဂ္ဂိုလ် လက်ခံယုံကြည်လာအောင် ပြောရာ၌ သုံးစွဲအပ်သော အစိတ်အပိုင်း ၅-မျိုးပါသော စကားရပ်ကို ပရတ္တာနုမာနဟု ခေါ်သည်။

မိမိအတွက် အနုမာနပြုစဉ်က (၁) လိင်္ဂကိုမြင်ခြင်း။ (၂) ဗျတ္တိကို သတိရခြင်း။ (၃) သာဓုကို အနုမာနပြုခြင်း ဤ ၃-ဆင့်ဖြင့်ပင် လုံလောက်ခဲ့၏။ သို့သော် သူတစ်ပါးကို ယုံကြည်လက်ခံအောင် ပြောပြရာ၌ကား ထို ၃-ဆင့်ဖြင့် မလုံလောက်ပေ။ ထို့ကြောင့် အစိတ် ၅-မျိုးပါသော စကားရပ်ကို ထုတ်ဖော်ပြောပြရခြင်း ဖြစ်သည်။ ထိုသို့သော စကားရပ်ဖြင့် ပြောဆိုမှသာ တစ်ဖက်သားက နားလည်၍ ယုံကြည်လက်ခံနိုင်မည် ဖြစ်ပေသည်။ ထိုအစိတ် ၅-ပါးကား (၁) ပဋိညာ၊ (၂) ဟေတု၊ (၃) ဥဒါဟရဏ၊ (၄) ဥပနယ၊ (၅) နိဂမနတို့ ဖြစ်လေသည်။ ထိုအစိတ် ၅-ပါးနှင့် ပြည့်စုံသော ဝါကျကား အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်လေသည်။

အစိတ် ၅-ပါးရှိသော ဝါကျ

- ပဋိညာ** - ပဗ္ဗတော အဂ္ဂိမာ။
 တောင်သည် မီးရှိသည်။
- ဟေတု** - ဂူမဝတ္တာ။
 မီးခိုးရှိသောကြောင့်တည်း။
- ဥဒါဟရဏ** - ယော ယော ဂူမဝါ၊ သော သော အဂ္ဂိမာဝ ယထာ
 မဟာနသံ။
 မီးခိုးရှိသော အရာတိုင်းသည် မီးရှိသည်၊ ဥပမာ
 မီးဖိုချောင်။
- ဥပနယ** - ဂူမဝါ/စာယံ (တထာ စာယံ)။
 ဤတောင်သည် မီးခိုးရှိသည်။
- နိဂမန** - တသ္မာ ပဗ္ဗတော အဂ္ဂိမာ (တသ္မာ တထာ)။
 ထို့ကြောင့် တောင်သည် မီးရှိသည်။

မှတ်ချက်။ ။ ပါဠိသို့လိုက်၍ ‘တောင်သည်’ စသည်ဖြင့် ရေးသည်။ မြန်မာဘာသာအနေဖြင့် ‘တောင်၌’ ဝါ ‘တောင်မှာ စသည်ဖြင့် ဆိုမှ စကားဖြောင့်မည်။

အထက်ပါ စကားရပ်ကို ကြည့်လျှင် ပဋိညာစသော အစိတ်တို့သည် တစ်ခုနှင့် တစ်ခု သဘာဝကျစွာ ဆက်စပ်လျက် ရှိသည်ကို တွေ့ရမည်ဖြစ်သည်။ တောင်ပေါ်မှာ (မီးကို တိုက်ရိုက်မမြင်ရပေလျက်) မီးရှိသည်ဟု ပြောလျှင် တစ်ဖက်လူက “ဘာကြောင့်နည်း” ဟု မေးပေလိမ့်မည်။ ထို့ကြောင့် ပဋိညာ၏ အခြားမဲ့၌ ဟေတု (အကြောင်းပြစကား) ကို ပြဆိုထားရသည်။ “မီးခိုးရှိမှုနှင့်မီးရှိမှု မည်သို့ သက်ဆိုင်လို့နည်း” ဟု မေးစရာရှိပြန်၍ ဥဒါဟရဏကို ဆိုပြန်သည်။ ထိုမျှဖြင့် တောင်ပေါ်မှာ မီးရှိသည်ကို မပြီးစေနိုင်သေး၊ ဝါ-တောင်၌ မီးရှိကြောင်း မထင်ရှားသေး၊ အဘယ့်ကြောင့်ဟူမူ မီးနှင့် မကွေမကွာဖြစ်သည် ဆိုသော မီးခိုးတောင်၌ ရှိသည်ကို မပြရသေးသောကြောင့်တည်း။ ထို့ကြောင့် မီးနှင့် မကွေမကွာ ဖြစ်လေ့ရှိသော မီးခိုးနှင့် တောင်ကို စပ်၍ ပြရပြန်သည်။ ထိုသို့ ပြပြီးမှ ထိုမှရအပ်သော ကောက်ချက်အဖြစ် ပဋိညာကိုပင် ထပ်၍ နိဂမနအဖြစ် ပြရ သည်။ ထိုသို့ အဆင့်ဆင့် ပြောပြနိုင်မှသာ တစ်ဖက်လူက လက်ခံနိုင်မည် ဖြစ်လေသည်။

ဆိုခဲ့ပြီးအတိုင်း ပဋိညာစသည်တို့သည် တစ်ခုနှင့်တစ်ခု သဘာဝကျစွာ ဆက်စပ်လျက်ရှိသောကြောင့် ပဋိညာ စသည်တို့၏ အစဉ်ကို ချွတ်စေ၍ ကမောက္ကမ ပြောဆိုရေးသားပါမူ ထိုအနုမာနသည် လက်မခံနိုင်သော အနုမာနဖြစ်မည် မဟုတ်ပေ။ မိမိဘာသာ မှန်ကန်စွာ အနုမာနပြုထားအပ်သည် ဖြစ်သော်လည်း တင်ပြပုံ နေရာမကျသည့်အတွက် အနုမာန ပျက်သာ ဖြစ်တော့သည်။ ထို့ကြောင့် ဤအနုမာနအရာ၌ ပဋိညာစသည်တို့၏ အစဉ်ကို မချွတ်စေရဟု မြဲမြံစွာ မှတ်အပ်၏။ ထို့ကြောင့်ပင် အစဉ်ကို ချွတ်စေ၍ ပြဆိုထားသောနည်းတို့ကိုလည်း ရေးဟောင်းနာယ ကျမ်းကြီးတို့နှင့်လည်း မကိုက်ညီ၊ လက်တွေ့တွင်လည်း သုံး၍မဖြစ်သော နည်းတို့သာဟု မှတ်အပ်တော့သည်။

ဝါကျစိတ် ၅-ပါးအကျယ်

ယခုအခါ ယင်းဝါကျစိတ် တို့ကို အကျယ်ဖွင့်ပြပေအံ့။

ဤ အနုမာနအရာ၌ ဝါကျအရ “ပဗ္ဗတော အဂ္ဂိမာ” မှ “တသ္မာ ပဗ္ဗတော အဂ္ဂိမာ” တိုင်အောင် စကားရပ်အကုန်ကို ယူရ မည်။ ပဋိညာစသော ၅-ခုအပေါင်းကို ယူရမည်ဟူလို။ အနုမာနပြုပုံ အပြည့်အစုံပါသော ထို ဝါကျကြီးကို အနုမာနဝါကျ ဟုလည်း ခေါ်သည်။ **နာယဟုလည်း ခေါ်သည်။** အနောက်တိုင်း ယုတ္တိဗေဒအခေါ်အားဖြင့် **sylogism** ဖြစ်သည်။ ပဋိညာ စသော အသီးအသီးသော စကားရပ်တို့သည် မိမိတို့ချည်း ပြည့်စုံသော စကားဝါကျဖြစ်ကြ၊ ဝါ-အနုမာနတည်းဟူသော ပြည့်စုံသော အနက်ကို မပြနိုင်ကြ၊ ထို့ကြောင့် ယင်းတို့သည် အနုမာန ဝါကျကြီး၏ **အစိတ်အပိုင်းများသာ ဖြစ်ကြ၍** ယင်းတို့ကို ပါဠိသက္ကတလို ဝါကျာဝယဝ၊ မြန်မာလို ဝါကျစိတ်ဟုသာ ခေါ်ဝေါ်ရလေသည်။

ပဋိညာ

ထို အစိတ် ၅-ပါးတို့တွင် ပဋိညာကို နာယသုတ္တကျမ်း၌ **“သာချကို ထုတ်ဖော် ညွှန်ပြခြင်း”** ဟု ဖွင့်ပြသည်။ ဤ၌ သာချဟူသည် ပြီးစေအပ်၊ ဝါ-အတည်ဖြစ်စေအပ်သော အချက်အလက်တည်း။ အထောက် အထားတို့ဖြင့် မှန်ကန်ကြောင်း အပြခံရမည့် အချက်တည်း၊ ထိုထို ထုတ်ဖော်ပြဆိုခြင်းကိုပင် မိမိအယူကို ထုတ်ဖော် ဝန်ခံခြင်းဖြစ်၍ ပဋိညာဟု မှည့်ခေါ်ဟန် တူသည်။ ဤ ပဋိညာပြ စကားရပ်ကိုပင် တက္ကဘာသာကျမ်း၌ **“သာချ၏ ဓမ္မဖြင့် အထူးပြုအပ်သော ပက္ခကို ပြသောဝါကျ”** ဟု ဖွင့်ဆိုသည်။ “ပဗ္ဗတော အဂ္ဂိမာ” ဟူသော ဝါကျ၌ ပဗ္ဗတော အရဖြစ်သော တောင်ကို နာယ အသုံးအားဖြင့် “ပက္ခ” ဟု ခေါ်၍ အဂ္ဂိအရဖြစ်သော မီးကို သာချ၊ ထို၏ ဂုဏ်ဖြစ်သော မီးခိုးကို ဓမ္မဟု ခေါ်သည်။ ထို့ကြောင့် “ပဗ္ဗတော အဂ္ဂိမာ” ဟူသော ဝါကျ၌ သာချ၏ ဓမ္မဖြစ်သော မီးခိုးဖြင့် အထူးပြုအပ်သော ဝါ-မီးခိုးရှိသည်ဟုဆိုအပ်သော တောင်ဟူသော ပက္ခကို ပြသော စကားရပ်ကို ပဋိညာ ခေါ်သည်ဟု ဆိုလိုပေသည်။

တက္ကဘာသာကျမ်းလာ အဖွင့်သည် နာယဆိုင်ရာ သီးခြားဝေါဟာရတို့ဖြင့် ပြထားသော အဖွင့်ဖြစ် ရတ်တရက်သော် ခက်သကဲ့သို့ ရှိသည်။ သို့သော် အနှစ်သာရအားဖြင့်မူ နာယသုတ္တဖွင့်ပုံနှင့် ဆင်တူပင်ဖြစ်သည်။

ဟေတု

အကြောင်းပြ စကားကို ဟေတုဟု ခေါ်သည်။ ယင်းကို “ပဉ္စမိဝိဘတ် ဝါ-တတိယာဝိဘတ် အဆုံးရှိသော လိင်္ဂကို ပြတတ်သော စကား”ဟု တက္ကဘာသာ၌ ဖွင့်ပြသည်။ ယင်း၌ ပဉ္စမိဝိဘတ် ဝါ-တတိယာဝိဘတ်ဟူသည်မှာ “ကြောင့်”ဟု အနက်ထွက်သော ဝိဘတ်ဟု ဆိုလိုသည်။ ထို့ကြောင့် မြန်မာဘာသာ အားဖြင့်မူ “ကြောင့်”ပါသောလိင်္ဂကို ပြသောဝါကျ”ဟု ဖွင့်ဆိုရာသည်။

ဤ၌ တစ်စုံတစ်ခုရှိကြောင်း၊ ဖြစ်ကြောင်း သိစေတတ်သော အထိမ်းအမှတ် ဝါ-အမှတ်အသားကို လိင်္ဂဟု ခေါ်သည်။ လောက၌ တွေ့မြင်ရသော အလံစသော ပစ္စည်းတို့မှာ လိင်္ဂချည်းပင်။ ဂူမဝတ္တာဟူသော ပုံစံ၌ မီးခိုးသည် လိင်္ဂ ဖြစ်သည်။ မီးခိုးကိုမြင်လျှင် မီးရှိသည်ကို သိရသဖြင့် မီးခိုးသည် မီး၏ လိင်္ဂဖြစ်ရသည်။

ပြခဲ့သော “ဂူမဝတ္တာ = မီးခိုးရှိသောကြောင့်တည်း”ဟူသော ဟေတုဝါကျကိုကြည့်လျှင် ယင်းဝါကျသည် ပဋိညာကို အထောက်အကူပြုသော ဝါကျဖြစ်ကြောင်း သိသာသည်။ ယင်းဝါကျဖြင့် သာဓုဖြစ်သော မီးနှင့် မိမိထုတ်ပြုလတ္တံ့သော ဥဒါဟ ရုဏ်တို့၏ တူညီသော အချက်တစ်ခုဖြစ်သည့် “မီးခိုးရှိခြင်းဟူသည်”ကို ဖော်ထုတ်ပြသည်ကိုလည်း တွေ့ရသည်။ သို့သော် ဟေတုဝါကျတိုင်းသည် ဥဒါဟရုဏ်နှင့် လိုက်လျောရမည်ဟု တထစ်ချ မယူရ။ ရံခါတွင် ဟေတုသည် ဥဒါဟရုဏ်နှင့် ဆန့်ကျင်ဖက်လည်း ဖြစ်နိုင်သည်။ ထို့ကြောင့်ပင် ဂေါတမရသေ့က “ဥဒါဟရုဏ်နှင့် တူသည်၏အဖြစ်ဖြင့် သာဓုကို ပြီးစေ ကြောင်း စကားသည် ဟေတု မည်၏။ ထို့အတူ (ဥဒါဟရုဏ်နှင့်) မတူသည်၏အဖြစ်ဖြင့် (သာဓုကို ပြီးစေကြောင်း “စကား သည် ဟေတု မည်၏)” ဟု ဖွင့်ဆိုထားပေသည်။

ထို ဥဒါဟရုဏ်နှင့် တူမတူသော ဟေတုပါသည့် နျာယဝါကျကို နျာယဘာသာ (၁၊ ၁၊ ၃၉) ၌ ဝတ္ထာယနရသေ့က အောက်ပါအတိုင်း ထုတ်ပြထားလေသည်။

ဥဒါဟရုဏ်နှင့် သဘောတူဟေတုပုံစံ

- ပဋိညာ** - အနိစ္စော သဒ္ဓေါ။
အသံသည် မမြဲ။
- ဟေတု** - ဥပ္ပတ္တိဓမ္မကတ္တာ။
ဖြစ်ခြင်းသဘော ရှိသောကြောင့်တည်း။
- ဥဒါဟရုဏ** - ဥပ္ပတ္တိဓမ္မကံ/ထာလျာဒိဒဗ္ဗံ အနိစ္စံ။
ဖြစ်ခြင်းသဘောရှိသော အိုးစသော ဝတ္ထုသည် မမြဲ။
- ဥပနယ** - တထာ စ ဥပ္ပတ္တိဓမ္မကော သဒ္ဓေါ။
ထို့အတူပင် အသံသည် ဖြစ်ခြင်းသဘောရှိသည်။
- နိဂမန** - တသ္မာ ဥပ္ပတ္တိဓမ္မကတ္တာ အနိစ္စော သဒ္ဓေါ။
ထိုသို့ဖြစ်ခြင်း သဘောရှိသောကြောင့် အသံသည် မမြဲ။

ဥဒါဟရုဏ်နှင့် သဘောမတူ ဟေတုပုံစံ

- ပဋိညာ** - အနိစ္စော သဒ္ဓေါ။
အသံသည် မမြဲ။
- ဟေတု** - ဥပ္ပတ္တိဓမ္မကတ္တာ။
ဖြစ်ခြင်းသဘောရှိသောကြောင့်တည်း။
- ဥဒါဟရုဏ** - အနုပ္ပတ္တိဓမ္မကံ/အတ္တာဒိဒဗ္ဗံ/နိစ္စံ ဒိဋ္ဌံ။
ဖြစ်ခြင်းသဘော မရှိသော အတ္တစသော ဒြပ်မြဲသည်ကို
မြင်အပ်သည်။
- ဥပနယ** - န စသော အနုပ္ပတ္တိဓမ္မကော သဒ္ဓေါ။
အသံသည် ထိုအတ္တလို မဖြစ်ခြင်းသဘောရှိသည်မဟုတ်။
- နိဂမန** - တသ္မာ ဥပ္ပတ္တိဓမ္မကတ္တာ အနိစ္စော သဒ္ဓေါ။
ထိုသို့ဖြစ်ခြင်း သဘောရှိသောကြောင့် အသံသည် မမြဲ။

အထက်ပါပုံစံကို အတုယူ၍ ပဌမပြခဲ့သော ပုံစံကို ဥဒါဟရုဏ်နှင့် မတူသော ဟေတုပါသည့် ပုံစံဖြစ်အောင် ပြင်လျှင် အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်သည်။

- ပဋိညာ** - ပဗ္ဗတော အဂ္ဂိမာ။
တောင်သည် မီးရှိသည်။
- ဟေတု** - ဂူမဝတ္တာ။
မီးခိုးရှိသောကြောင့်တည်း။
- ဥဒါဟရုဏ** - ယော ယော န ဂူမဝါ၊ သော သော န အဂ္ဂိမာ၊ ယထာ-
ရဟဒေါ။
မီးခိုးမရှိသော အရာတိုင်းသည် မီးမရှိ၊ ဥပမာ-ရေအိုင်။
- ဥပယန** - နတထာ ပဗ္ဗတော န ဂူမဝါ။
ထို့အတူ တောင်သည် မီးခိုးမရှိသည်မဟုတ်။
- နိဂမန** - တသ္မာ ပဗ္ဗတော အဂ္ဂိမာ။
ထို့ကြောင့် တောင်သည် မီးခိုးရှိသည်။

**အကြောင်း ၃-မျိုး
အနွယဗျတိရေကိအကြောင်း**

အထက်ပါစကားရပ်တို့အရ ဟေတုဝါကျသည် ဥဒါဟရုဏ်နှင့် သဘောတူမတူ နှစ်မျိုးရှိနိုင်သည်ဟု မှတ်အပ်သည်။ ဟေတု ဝါကျမှာ ၂-မျိုးသာ ရှိသော်လည်း ပြုအပ်သောအကြောင်း (ဟေတု)မှာမူ ၃-မျိုးရှိနိုင်လေသည်။

ချဲ့ဥျားအံ့။ ပဌမပုံစံ၌ ပြုအပ်သော ဂူမဝတ္တာဟူသော အကြောင်း၌ မီးခိုးကိုကြည့်ပါ။ ထိုမီးခိုးဖြင့် အလျော်အားဖြင့် ဖြစ်စေ ဆန့်ကျင်ဖက်အားဖြင့်ဖြစ်စေ ဥဒါဟရုဏ်ထုတ်ပြု၍ ရသည်ကို တွေ့ရလိမ့်မည်။ “မီးခိုးရှိသော အရာတိုင်း၌ မီးရှိသည်” ဟု အလျော်အားဖြင့် ဥဒါဟရုဏ်ပြု၍ ရသလို “မီးမရှိသော အရာတိုင်း၌ မီးမရှိ၊ ဥပမာ-ရေအိုင်”ဟု ဆန့်ကျင်ဖက်အားဖြင့် လည်း ပြု၍ရသည်။ အဓိပ္ပာယ်သက်ရောက်မှုမှာမူ အတူတူပင် ဖြစ်သည်။ (ဤကဲ့သို့ အလျော် (အနွယ) ဆန့်ကျင်ဖက် (ဗျတိ ရေက) ၂-မျိုးလုံးပြု၍ရသော အကြောင်းမျိုးကို တက္ကသင်္ဂဟ၌ အနွယဗျတိရေကိအကြောင်းဟု မှည့်ခေါ်လေသည်။

ကေဝလာနွယ်အကြောင်း

ဆိုခဲ့ပြီးအတိုင်း အနွယ်၊ ဗျတိရေက ၂-မျိုးလုံးဖြင့် ပြု၍မရပဲ အနွယ်အားဖြင့်သာ ဥဒါဟရုဏ်ပြု၍ရသော အကြောင်း မျိုးကိုကား ကေဝလာနွယ်အကြောင်းဟု သမုတ်သည်။

ပုံစံ

- ပဋိညာ** - ဃဋ္ဌော အဘိဓေယျော။
အိုးသည် အမည်မှည့်၍ ရနိုင်သော ဝတ္ထုဖြစ်သည်။
- ဟေတု** - ပမေယျတ္တာ၊
သိအပ်သော ဝတ္ထုဖြစ်သောကြောင့်တည်း။
- ဥဒါဟရုဏ** - ယော ယော ပမေယျော၊ သော သော အဘိဓေယျော၊
ယထာ-ပဋ္ဌော။
သိအပ်သော အရာဝတ္ထုဟူသမျှ အမည်မှည့်၍ရနိုင်သည်။
ဥပမာ-အဝတ်။

ဤပုံစံ၌ “သိအပ်သော ဝတ္ထု=ဖြစ်သောကြောင့်” ဟူသော အကြောင်းသည် ကေဝလာနွယ် အကြောင်းဖြစ်၏။ ဤ၌ ဆန့်ကျင်ဖက်အားဖြင့် ဥဒါဟရုဏ်ပြု၍မရ။ အကြောင်းကား အမည်မှည့်၍ မရသောတရား ဝါ-အရာဝတ္ထုဟူ၍ တစ်စုံတစ်ခု မရှိသောကြောင့်တည်း။ ထို့ကြောင့် အမည်မှည့်၍ မရနိုင်သော အရာမှန်သမျှ မသိအပ်ဟု စကားအဖြစ် ပြောနိုင်သော်လည်း အမည်မှည့်မရ၍ မသိအပ်နိုင်သောအရာ တစ်စုံတစ်ခုကို ဥဒါဟရုဏ်အဖြစ် ထုတ်မပြနိုင်ရကား ဗျတိရေက ဥဒါဟရုဏ် မရှိနိုင်။ ထို့ကြောင့် ကေဝလာနွယ် ဖြစ်ရသည်။ ဤ၌ ပမေယျဟူသည် ဥေယျနှင့် အဓိပ္ပါယ်တူ ဖြစ်သည်။

ကေဝလဗျတိရေကီအကြောင်း

ဗျတိရေက သက်သက်ဖြင့်သာ ဥဒါဟရုဏ် ထုတ်ပြု၍ရသော အကြောင်းကိုမူ ကေဝလဗျတိရေကီဟု ခေါ်သည်။

ပုံစံ

- ပဋိညာ** - ပထဝီ ဣတရေဟိ ဘိဇ္ဇတေ။
ပထဝီဒြပ်သည် အခြားဒြပ်တို့မှ သီးခြားဖြစ်သည်။
- ဟေတု** - ဂန္ဓဝတ္တာ။
အနံ့ရှိသောကြောင့်တည်း။
- ဥဒါဟရုဏ်** - ယံဣတရေဟိ န ဘိဇ္ဇတေ၊ န တံ ဂန္ဓဝန္တံ၊ ယထာ ဇလံ။
အခြားဒြပ်တို့မှ သီးခြားမဟုတ်သော ဒြပ်သည် အနံ့ရှိ
သည်မဟုတ်။ ဥပမာ-ရေ။

ဤပုံစံကား ဝိသေသိကဒဿနအယူနှင့်အညီ ထုတ်ထားသော ပုံစံတည်း။ ယင်း အယူအရ ပထဝီအာပေါစသည်ကို ဒြပ်ဟုဆို၍ အနံ့ရှိခြင်းသည် ပထဝီ၏လက္ခဏာဟု ဆိုထားသည်။ ပထဝီဒြပ်သည် အခြားဒြပ်တို့မှ သီးခြားဖြစ်သည် ဆိုသည်မှာ ပထဝီသည် အာပေါစသည်မဟုတ်ဟု ဆိုလိုသည်။ အခြားဒြပ်အရ အာပေါစသည်ကို ယူရသည်။ အခြားဒြပ်တို့မှ သီးခြားမဟုတ်သော ဒြပ်ဟူသည် အာပေါစသည်ပင် ဖြစ်သည်။

ဝိသေသိကဒဿနအယူအရ အနံ့ရှိသော ဒြပ်မှာ ပထဝီတစ်ခုတည်းသာ ဖြစ်ရကား “အနံ့ရှိတိုင်းသော ဒြပ်သည် အခြားဒြပ်တို့မှ သီးခြားဖြစ်သည်”ဟု စကားအဖြစ်ဆိုနိုင်သော်လည်း အနံ့လည်းရှိ ပထဝီလည်းမဟုတ်သော ဒြပ်တစ်ခုကို ဥဒါဟရုဏ်အဖြစ်ဖြင့် ထုတ်မပြနိုင်။ ဝါ-အနွယ်ဥဒါဟရုဏ်မထုတ်နိုင်။ “အာပေါစသည်မှ သီးခြားမဟုတ်သော ဒြပ်(အာပေါစသည်ပင်)သည် အနံ့မရှိ၊ ဥပမာ-ရေ”ဟု ဗျတိရေကအားဖြင့်သာ ဥဒါဟရုဏ် ထုတ်နိုင်သည်။ ထို့ကြောင့် အနံ့ရှိသောကြောင့် ဟူသော အကြောင်းသည် ကေဝလဗျတိရေကီ ဖြစ်ရလေသည်။

ဗုဒ္ဓအဘိဓမ္မာအလို ပုံစံထုတ်လိုမှု အောက်ပါအတိုင်း ထုတ်ရာ၏။

ပဋိညာ - ပထဝီ ဣတရာဟိ ဘိဇ္ဇတေ။
ပထဝီဓာတ်သည် အခြားဓာတ်တို့မှ သီးခြားဖြစ်သည်။

ဟေတု - ကက္ခဠတ္တဝန္တတ္တာ။
ခက်မာခြင်း သဘောရှိသောကြောင့်တည်း။

ဥဒါဟရဏ - ယာ ဣတရာဟိ န ဘိဇ္ဇတေ၊ န ဒသာ ကက္ခဠတ္တဝတီ၊
ယထာ အာပေါဓာတု။

အခြားဓာတ်တို့မှ သီးခြားမဟုတ်သော ဓာတ်သည် ခက်-
မာခြင်း သဘောရှိသည် မဟုတ်။ ဥပမာ အာပေါ ဓာတ်။

ဤသို့လျှင် ပဋိညာကို အထောက်အကူပြုသော အကြောင်းသည် အနွယ်ဗျတိရေကိ ဂေဝလာနွယ် ဂေဝလဗျတိ ရေကိဟု ၃-မျိုး ရှိလေသည်။

ဟေတွာဘာသမ္ပာ

အကြောင်း ၃-မျိုးကို နားလည်ပြီးနောက် အကြောင်းစစ် အကြောင်းမှန် အပြစ်ကင်းသော အကြောင်းကို သိရန် လိုအပ်သည်။ ထိုလိုသိရန်မှာလည်း အကြောင်းဟု အကြောင်းမှား အပြစ်အနာအဆာရှိသော အကြောင်းတို့ကို သိမှ ဖြစ်နိုင် မည်။ ထိုအကြောင်းတို့၌ ရှိသော အပြစ်ကို ရှောင်ရှားနိုင်ပါမှ အကြောင်းစစ် အကြောင်းမှန်ကို ရနိုင်မည်ဖြစ်ပေသည်။

ထိုအပြစ်အနာအဆာရှိသော အကြောင်းတို့ကို နှာယကျမ်းတို့၌ “ဟေတွာ ဘာသ”ဟု သမုတ်သည်။ အကြောင်း ကဲ့သို့ ထင်သော အရာများဟု အနက်ထွက်သည်။ အကြောင်းအဖြစ်ဖြင့် ထုတ်ပြထားသဖြင့် အကြောင်းစစ်ဟု ထင်ရသော် လည်း စင်စစ်အကြောင်း၏ လက္ခဏာမပြည့်စုံသဖြင့် အကြောင်းစစ် မဟုတ်သော အတုအယောင်မျှသာ ဖြစ်သောအကြောင်း များဟု ဆိုလိုသည်။

ဟေတွာဘာသခေါ် ထိုအကြောင်းတုတို့သည် (၁) သဗျဘိစာရ။ (၂) ဝိရဒ္ဓ။ (၃) သပ္ပတိပက္ခ။ (၄) အသိဒ္ဓ။ (၅) ဗာဓိတဟု ၅-မျိုးရှိသည်။

(၁) သဗျဘိစာရ

ထိုတွင် မသေချာသော လိုအပ်သည်ထက်ပို၍ ပျံ့နှံ့သော အကြောင်းကို သဗျဘိစာရ အကြောင်းဟု ခေါ်သည်။ ထိုအကြောင်းမျိုးသည် ပျံ့နှံ့လွန်သဖြင့် မိမိအလိုရှိအပ်သော ကောက်ချက်ကိုလည်း ဖြစ်စေနိုင်၍ အလိုမရှိအပ်သော ကောက် ချက်ကိုလည်း ဖြစ်စေနိုင်သည်။ ထို့ကြောင့် ယင်းကို “အနေကန္တိက”ဟု ဖွင့်ကြလေသည်။ လိုအပ် မလိုအပ်အဖို့ ၂-ပါးလုံးကို ပျံ့နှံ့တတ်သော အကြောင်းဟူလို။

ခန္ဓာကိုယ်ဖြင့် တွေ့ထိ၍ မရသောကြောင့် အသံသည် မြဲသည်ဟု ဆိုရာ၌ “တွေ့ထိ၍ မရသောကြောင့်”ဟူသော အကြောင်းသည် အဗျဘိစာရအကြောင်းဖြစ်သည်။ လောက၌ တွေ့ထိ၍ မရပဲ မြဲသောအတ္တကဲ့သို့သော အရာရှိသလို (ဟိန္ဒူ အယူအရ ရေးသည်) တွေ့ထိ၍မရပဲ မမြဲသောဗုဒ္ဓိ (အသိဉာဏ်) ကဲ့သို့သော အရာလည်းရှိသည်။ ထို့ကြောင့် အတ္တကို ပုံစံ ထုတ်၍ ပြောလျှင် အတ္တသည် တွေ့ထိမရသောကြောင့် မြဲသကဲ့သို့ အသံလည်း တွေ့ထိမရသောကြောင့် မြဲသည်ဟု ကောက်ချက်ပေးနိုင်သကဲ့သို့ ဗုဒ္ဓိသည် တွေ့ထိမရသောကြောင့် မမြဲသလို အသံလည်း တွေ့ထိမရသောကြောင့် မမြဲဟု ရေးကောက်ချက်နှင့် ဆန့်ကျင်သော ကောက်ချက်ကို ပေးနိုင်သည်။ ထိုသို့ အနဲ့လွန်သောကြောင့် ယင်းကို သဗျဘိစာရ အကြောင်းတုဟု ဆိုရလေသည်။

ထိုသဗျဘိစာရ ဟေတွာဘာသသည်လည်း တက္ကသင်္ဂဟအလို အားဖြင့်သာ ဓာရဏ အသာဓာရဏ အနုပသံဟာရီဟု ၃-မျိုးပြားပြန်သည်။ ထိုတွင် သာဓု၏ မရှိခြင်းသဘောရှိသော ဝတ္ထု၌ ဖြစ်ခြင်းရှိသော အကြောင်းသည် သာဓုဓာရဏ မည်၏။ ဆက်ဆံလွန်းသော အရာ ကျယ်လွန်းသော အကြောင်းဟု ဆိုလို၏။ ထိုသို့ အရာကျယ်လွန်းသောကြောင့်ပင် ဧကန်မဖြစ်ပဲ အနေကန်ဖြစ်ရသည်။ ပုံစံကား-ပဗ္ဗတော အဂ္ဂိမာ ပမေယျတ္တာဟူသည်တည်း။ (ပဗ္ဗတော အဂ္ဂိမာ၌ တောင်သည် ပက္ခ။

မီးသည် သာဓုဖြစ်ကြောင်း အမှတ်ရနေပါစေ။) ဤ၌ “ပမေယျတ္တာ=သိအပ်သောကြောင့်” ဟူသော အကြောင်းသည် သာဓု ဖြစ်သော မီးမရှိရာဖြစ်သည့် ရေအိုင်၌လည်း ရှိသောကြောင့် အရာကျယ်လွန်းရကား သာဓာရဏာဖြစ်တော့သည်။ (ဤသာဓာ ရဏသည် ပြခဲ့သော သဗျာဘိစာရ သာမန်နှင့် အတူတူပင်။)

အလုံးစုံ သပက္ခ၊ ဝိပက္ခ၌ မရှိ ပက္ခမျှ၌သာရှိသော အကြောင်းသည် အသာဓာရဏ မည်၏။ ကျဉ်းလွန်းသော၊ မန့် လွန်းသော အကြောင်းဟူလို။ ပုံစံကား-သဒ္ဓေါ နိစ္စော သဒ္ဓတ္တာ (အသံဖြစ်သောကြောင့် အသံသည် မြသည်) ဟူသည်တည်း။ ဤ၌ သ-ပက္ခဟူသည် ပက္ခနှင့် သဘောတူသောအရာ၊ ဝိပက္ခဟူသည် ပက္ခနှင့် သဘောမတူသော အရာတည်း။ ဤပုံစံ၌ သဒ္ဓေါသည် ပက္ခ၊ နိစ္စောသည် သာဓုတည်း။ “သဒ္ဓတ္တာ=အသံဖြစ်သောကြောင့်”ဟု ပြထားသောအကြောင်းသည် အသံနှင့် သဘောတူသော အနံ့စသော အနိစ္စဒြပ်တို့ (သပက္ခ)၌လည်း မရှိ၊ အသံနှင့်သဘောမတူသော အကာသစသော နိစ္စဒြပ်တို့ (ဝိပက္ခ)၌လည်း မရှိ။ ပက္ခဖြစ်သော အသံ၌သာရှိသောကြောင့် အသာဓာရဏဖြစ်ရလေသည်။

အန္ဓယအားဖြင့်လည်း ဥဒါဟရဏ် ထုတ်၍မရ၊ ဗျတိရေကအားဖြင့်လည်း ဥဒါဟရဏ် ထုတ်၍မရသော အကြောင်း သည် အနုပသံဟာရီအကြောင်း မည်၏။ ပုံစံကား သဗ္ဗံ အနိစ္စံ ပမေယျတ္တာ (သိအပ်သောကြောင့် အလုံးစုံသည် မမြဲ) ဟူသည် တည်း။ ဤ၌ အလုံးစုံသည် ပက္ခဖြစ်နေသောကြောင့် အန္ဓယ ဗျတိရေက ဥဒါဟရဏ် ၂-မျိုးလုံးထုတ်၍ မရ၊ ထို့ကြောင့် အနုပသံဟာရီဟု ဆိုအပ်သည်။ ဤအပြစ်သည် အကြောင်း၏ အပြစ်မဟုတ်ပဲ ပဋိညာဏ် အပြစ်ကဲ့သို့ ဖြစ်သည်။ သို့သော် ဉာဏ်ပွားစေရန် တက္ကသင်္ဂဟ၌ ပြသည့်အတိုင်း ပြသည်။ တက္ကဘာသာ၌ကား ပဌမ ၂-မျိုးကိုသာ ပြသည်။

(၂) ဝိရုဒ္ဓ

ဝိရုဒ္ဓ အကြောင်းတူဟူသည် သာဓုကို အတည်ဖြစ်စေရန် ထုတ်ပြအပ်သည်ဖြစ်ပါလျက် ယင်း၏ သာဓု မရှိခြင်းနှင့် မကွေမကွာဖြစ်မှုကြောင့် သာဓုမရှိခြင်းကို ပြီးစေတတ် (ဝါ-အတည်ဖြစ်စေတတ်)သော အကြောင်းတူမျိုးတည်း။ ယင်းကိုပင် တက္ကသင်္ဂဟ၌ “သာဓု၏ မရှိခြင်းသည် ပြန့်နှံ့အပ်သောအကြောင်းဟု ဖွင့်လေသည်။ ပုံစံကား သဒ္ဓေါ နိစ္စော ကတကတ္တာ (ပြုအပ်သည်ဖြစ်သောကြောင့် အသံသည် မြ၏) တည်း။ ဤ၌ “ကတကတ္တာ = ပြုအပ်သည် ဖြစ်သောကြောင့်”ဟူသော အကြောင်းကို မြခြင်းဟူသော သာဓုမရှိသော မမြဲခြင်းက ပြန့်နှံ့အပ်သောကြောင့် ဝိရုဒ္ဓ (ဆန့်ကျင်သော အကြောင်း) ဖြစ်လေ သည်။ ရှင်းရှင်း ဆိုရလျှင် ပြုအပ်သော အရာဝတ္ထုမှန်သမျှ အနိစ္စချည်း ဖြစ်ရကား ကတကတ္တာဟု ပေးအပ်သော အကြောင်း သည် သာဓုဖြစ်သော မြမှုကို မပြီးစေပဲ ထို၏ ဆန့်ကျင်ဖက် မမြဲမှုကိုသာ ပြီးစေသည် ဖြစ်ရကား ဝိရုဒ္ဓ ဖြစ်လေတော့သည်။

ဆိုခဲ့ပြီး သဗျာဘိစာရနှင့် ဤဝိရုဒ္ဓတို့အထူးကား သဗျာဘိစာရ အကြောင်းတူသည် သာဓုကို မပြီးစေနိုင်ရုံသာ ဖြစ်သည်။ ဝိရုဒ္ဓကား သာဓု၏ ဆန့်ကျင်ဖက်ကိုသာ ပြီးစေနိုင်သည်။ ဝါ-သာဓုမှားကြောင်းကိုသာ ပြီးစေနိုင်သည်။

(၃) သပ္ပတိပက္ခ

“သာဓု၏ မရှိခြင်းကို ပြီးစေတတ်သော အကြောင်းတစ်ပါးရှိသော အကြောင်းကို သပ္ပတိပက္ခအကြောင်းတူ”ဟု တက္ကသင်္ဂဟဆရာ ဖွင့်ပြသည်။ သာဓုကို ပြီးစေရန်အကြောင်းတစ်ခုကို မိမိက ပြထားရာဝယ် သာဓု မရှိကြောင်း ပြီးစေတတ် သော အခြား အကြောင်းတစ်ခု ရှိနေသည်ဖြစ်အံ့၊ မိမိ ပြအပ်သော အကြောင်းသည် သပ္ပတိပက္ခ အကြောင်းတူ မည်သည်ဟု ဆိုလိုသည်။

ပုံစံ- သဒ္ဓေါ နိစ္စော၊ သောတဗ္ဗတ္တာ သဒ္ဓတ္တာယ ဣဝ။ အသံသည် မြ၏။ အသံ၏အဖြစ်ကဲ့သို့ ကြားအပ်သော ကြောင့်တည်း။

သဒ္ဓေါ အနိစ္စော၊ ကာရိယတ္တာ ဃဋဿ ဣဝ။ အသံသည်မမြဲ၊ အိုးကဲ့သို့ ပြုအပ်သောကြောင့်တည်း။

ဤသို့ “ကြားအပ်သောကြောင့် အသံသည် မြသည်”ဟူသော အဆိုကို “ပြုအပ်သောကြောင့် အသံသည်မမြဲ”ဟူသော အဆိုက ပိုင်နိုင်စွာ ပယ်ဖျက်နိုင်သည်။ ဒုတိယအဆို၌ပါသော “ပြုအပ်သောကြောင့်” ဟူသော အကြောင်းက ပဌမ အဆို၌ ပါသော မြခြင်းဟူသော သာဓုမရှိခြင်းကို ပြီးစေသည်။ ထို့ကြောင့် “ကြားအပ်သောကြောင့်”ဟူသော အကြောင်းသည် “ပြုအပ် သောကြောင့်”ဟူသော ပတိပက္ခ အကြောင်းတစ်ပါး ရှိသောကြောင့် သပ္ပတိပက္ခဟု အမည်ရလေသည်။

ဤတွင် ဝိရုဒ္ဓနှင့် သပ္ပတိပက္ခတို့၏ အထူးကို မှတ်သားသင့်၏။ ဝိရုဒ္ဓ၌ မိမိပြုအပ်သော အကြောင်းကပင် မိမိ၏ အဆိုကို ပယ်ဖျက်သည်။ သပ္ပတိပက္ခ၌ကား အခြားအကြောင်းတစ်ခုက မိမိအဆိုကို ပယ်ဖျက်သည်။ ဝိရုဒ္ဓ၌ အကြောင်းတစ်ခုသာရှိသည်။ သပ္ပတိပက္ခ၌ကား အကြောင်းနှစ်ခု ရှိသည်။ ဤကား အထူးတည်း။

(၄) အသိဒ္ဓ

မပြီးသောအကြောင်း၊ ဝါ-သာဓုကို မပြီးစေနိုင်သော အကြောင်းသည် အသိဒ္ဓ အကြောင်းတုမည်၏။ ယင်းသည် အာသယာသိဒ္ဓ၊ သရူပါသိဒ္ဓ၊ ဗျာပုတ္တာသိဒ္ဓဟု ၃-မျိုးပြားသည်။

“လိင်္ဂ၏ အဖြစ်ဖြင့် မဆုံးဖြတ်အပ်သော အကြောင်းသည် အသိဒ္ဓအကြောင်းတုမည်သည်”ဟု တက္ကဘာသာ၌ ဖွင့်ပြသည်။ ထိုတွင် “လိင်္ဂ၏ အဖြစ်”ကို ယင်း၏ ဋီကာ၌ “မကွေမကွာ ဖြစ်မှုဖြင့် အထူးပြုအပ်သော ပက္ခ၌ လိင်္ဂရှိခြင်း”ဟု ဖွင့်ပြသည်။ အဓိပ္ပါယ်မှာ အကြောင်း၏အဖြစ်ဖြင့် ထုတ်ပြုအပ်သောအရာ ဝါ-သဘောတရားသည် သာဓုနှင့် မကွေမကွာ ဖြစ်မှုလည်း ရှိရမည်။ ပက္ခ၌လည်း ထင်ရှား ရှိရမည်။ ထိုသို့ မဟုတ်သော အကြောင်းသည် မပြီးသော ဝါ-မထင်ရှားသော ဝါ-အကြောင်းအဖြစ် မရပ်တည်နိုင်သောကြောင့် အသိဒ္ဓအကြောင်းတု ဖြစ်ရလေသည်။

ယင်းသည် အာသယာသိဒ္ဓသရူပါသိဒ္ဓ ဗျာပုတ္တာသိဒ္ဓဟု ၃-မျိုးပြားသည်။ ထိုတွင် “အကြင်အကြောင်း၏ တည်မှီရာ (အာသယ)ကို မသိအပ်၊ ထိုအကြောင်းသည် အာသယာသိဒ္ဓမည်၏” ဟု တက္ကဘာသာ၌ ဖွင့်သည်။ ယင်းဋီကာ၌လည်း “အာသယအားဖြင့် မပြီး မထင်ရှားသော ဝါ-မပြီး မထင်ရှားသော အာသယရှိသောဟု ဗျူပ္ပတ်ဖြစ်ကြောင်း” ဖွင့်သည်။ အကြောင်းသည် တစ်စုံတစ်ခု မှီတွယ်ရာရှိရမည်။ ထိုသို့ မရှိသောအကြောင်းမျိုးကို အာသယာသိဒ္ဓအကြောင်းဟု ခေါ်အပ်သည်။ ရှင်းရှင်းကား ထင်ရှားမရှိသော ပက္ခကို ပြီးစေရန် ပြုအပ်သောအကြောင်းမျိုးတည်း။

ပုံစံ-- ဂဂနာရဝိန္နံ သုရတိ၊ အရဝိန္နတ္တာ သရောဇာရဝိန္နံ။
ကောင်းကင်ကြာပန်းသည် ရနံ့မွှေးသည်၊ ရေအိုင်၌
ပေါက်သော ကြာပန်းကဲ့သို့ ကြာဖြစ်သောကြောင့်တည်း။

ဤ၌ ကောင်းကင်ကြာပန်းဟူသော ပက္ခသည် အကြောင်း၏ တည်မှီရာဖြစ်၍ အာသယတည်း။ ယင်းကောင်းကင်ကြာပန်းဟူသည် တကယ်ရှိသော အရာမဟုတ်ရကား “ကြာဖြစ်သောကြောင့်”ဟု ပြုအပ်သော အကြောင်းသည် တည်မှီရာ မရှိသော အကြောင်းဖြစ်၍ အာသယာသိဒ္ဓအမည် ရလေသည်။

သရူပါသိဒ္ဓ

“အာသယ၌ မသိအပ်သောအကြောင်းသည် သရူပါသိဒ္ဓမည်သည်”ဟု တက္ကဘာသာ၌ ဖွင့်သည်။ အကြောင်းဟူသည် ပက္ခ၌ရှိရသည်။ ပက္ခ၌ မရှိသည်ကို အကြောင်းအဖြစ်ဖြင့်ပြလျှင် ထိုအကြောင်းသည် သရူပါသိဒ္ဓအကြောင်းတု ဖြစ်ရသည်။ မိမိသဘောအားဖြင့် မပြီး မထင်ရှားသော အကြောင်းဟူလို။

ပုံစံ-- သဒ္ဓေါ ဂုဏော၊ စက္ခုဝိညေယျတ္တာ ရူပဿ ဣဝ။
အသံသည် ဂုဏ်ဖြစ်သည်၊ အဆင်းကဲ့သို့ မျက်စိဖြင့် မြင်သိအပ်သောကြောင့်တည်း။

ဤ၌ အသံသည် အာသယတည်း။ ယင်း၌ မြင်အပ်သည်၏ အဖြစ်မရှိ၊ ကြားအပ်သည်၏ အဖြစ်သာ ရှိသည်။ ထိုသို့ မရှိသော မြင်အပ်သည်၏အဖြစ်ကို အကြောင်းအဖြစ်ဖြင့် ပြုအပ်သောကြောင့် ယင်း အကြောင်းသည် သရူပါသိဒ္ဓ ဖြစ်ရသည်။

ဗျာပုတ္တာသိဒ္ဓ

ဗျာပုတ္တာသိဒ္ဓကို “အကြောင်း၏ ပြန့်နှံ့ခြင်းကို မသိရသော ဝါ-အကြောင်း၏ ပြန့်နှံ့ခြင်းမရှိသော အကြောင်း” ဟု တက္ကဘာသာ၌ဖွင့်၍ တက္ကသင်္ဂဟ၌မူ ဥပါမိရှိသော ဝါ-ဝိသေသနရှိသော ဝါ-အကန့်အသတ်ရှိသော အကြောင်းဟု ဖွင့်သည်။ သဘောမှာ အတူတူပင်ဖြစ်သည်။

ဤ၌ “ပြန့်နှံ့ခြင်း”၏ အဓိပ္ပါယ်ကို သိရန်လိုသည်။ မီးနှင့် မီးခိုးတို့တွင် မီးရှိသောနေရာတိုင်း၌ မီးခိုးမရှိ၊ ဥပမာ-ရဲရဲ ငြိသော သံတွေခဲ။ သို့သော် မီးခိုးရှိသော နေရာတိုင်း၌ မီးကား ဧကန်ရှိသည်။ ထို့ကြောင့် မီးသည် မီးခိုးကို ပြန့်နှံ့အပ်သည်။ ထို့ကြောင့် မီးသည် ပြန့်နှံ့တတ်သော အရာဖြစ်၍ မီးခိုးသည် ပြန့်နှံ့အပ်သော အရာဖြစ်သည်။ မီးသည် အရာကျယ်၍ မီးခိုးသည် အရာကျဉ်းသည်ဖြစ်ရာ အရာကျယ်ကို ပြန့်နှံ့တတ်ဟု ဆို၍ အရာကျဉ်းကို ပြန့်နှံ့အပ်ဟု ဆိုသည်။ ထိုတွင် ပြန့်နှံ့ တတ်ကို ဗျာပက၊ ပြန့်နှံ့အပ်ကို ဗျာပုဟု ခေါ်၍ ပြန့်နှံ့မှု ဝါ-အမြဲတန်း မကွေမကွာ ဖြစ်မှုကို ဗျတ္တိဟု ခေါ်သည်။ (ဗျတ္တိ၏ အဓိပ္ပါယ်အကျယ်ကို ဥဒါဟရဏအခန်းမှာ ရေးပါမည်)။

ဗျာပုတ္တာသိဒ္ဓ၏ ပုံစံကား- “ပဗ္ဗတော ဂူမဝါ၊ အဂ္ဂိမတ္တာ (တောင်သည် မီးခိုးရှိ၏၊ မီးရှိသောကြောင့်တည်း)” ဟူသည်တည်း။ (ဤပုံစံသည် ပဗ္ဗတောအဂ္ဂိမာ ဂူမဝတ္တာ၏ ပြောင်းပြန်ဖြစ်သည်။) ဤ၌ ဂူမအရဖြစ်သော မီးခိုးသည် သာဓု၊ အဂ္ဂိအရ မီးသည် သာဓက၊ ဝါ-အကြောင်းတည်း။ အကြောင်းအဖြစ်ဖြင့် ပြုအပ်သော အရာသည် အရာကျဉ်း (ဗျာပု)ဖြစ်ရ သည်။ သို့မှ ပြန့်နှံ့မှုရှိသည်ဟု ဆိုရသည်။ ဤ၌ မီးဖက်မှ ကြည့်လျှင် မီးခိုးသည် မိမိနှင့် အမြဲတန်း မကွေမကွာ ဖြစ်မှု မရှိ၊ ဝါ-ဗျတ္တိခေါ် ပြန့်နှံ့ခြင်းမရှိ၊ ထို့ကြောင့် “မီးရှိသောကြောင့်” သည် ဗျာပုအဖြစ်ဖြင့် မပြီး မထင်ရှားသောကြောင့် ဗျာပုတ္တာ သိဒ္ဓဖြစ်ရသည်။ ဤ၌ တက္ကဘာသာအဖွင့်၌ အဓိပ္ပါယ်တည်း။

တစ်နည်းလည်း-မီးရှိတိုင်း မီးခိုးရှိသည်မဟုတ်၊ ရဲရဲငြိသော သံတွေခဲ၌ မီးရှိသော်လည်း မီးခိုးမရှိ။ မီးနှင့်ထင်းစိုတို့ တွေ့မှသာ ဝါ-ထင်းစိုနှင့်တွေ့သော (ဝိသေသန) မီး၌သာ မီးခိုးရှိနိုင်သည်။ ထို့ကြောင့် ထင်းစိုနှင့် တွေ့ခြင်းသည် ဤ၌ ဝိသေသန၊ ဝါ-အကန့်အသတ်ဖြစ်သည်။ ထိုသို့ “ထင်းစိုနှင့်တွေ့သော”ဟူသော ဝိသေသနသည်၊ ဝါ-အကန့်အသတ်ရှိမှသာ မှန်ကန်သောအကြောင်း ဖြစ်မည်ဖြစ်သောကြောင့် “မီးရှိသောကြောင့်” သည် ဗျာပုတ္တာ သိဒ္ဓဖြစ်ရသည်။ ဤ၌ တက္ကသင်္ဂဟ အဖွင့်၌ အဓိပ္ပါယ်။

(၅) ဗာဓိတ

“သာဓု၏ မရှိခြင်းကို ပမာဏတစ်ပါးဖြင့် ဆုံးဖြတ်၍ရသော အကြောင်းကို ဗာဓိတ (တားမြစ်အပ်သော) အကြောင်း တုဟု ဆိုရသည်။ အနုမာနမှတစ်ပါးသော ပမာဏဖြင့် စစ်ဆေးသော အခါ ပဋိညာပျက်စီးသွားသော အကြောင်းမျိုးဟု ဆိုလို သည်။ ပုံစံကား-အဂ္ဂိ အနုဏော၊ ဩဗျတ္တာ (မီးသည်မပူ၊ ဩဗ်ဖြစ်သောကြောင့်တည်း) ဟူသည်တည်း။ ဤ၌ မပူခြင်းသည် သာဓုတည်း။ မီး၌ ထိုမပူခြင်းမရှိကြောင်း ဝါ-မီးသည် ပူကြောင်း ထိကိုင်၍ ကြည့်ခြင်းဟူသော ပစ္စက္ခဖြင့် သိနိုင်သည်။ ဝါ- မီးသည် မပူဟူသော ပဋိညာမှားကြောင်း မီးကို လက်တွေ့ကိုင်ကြည့်လိုက်လျှင် ထင်ထင်ရှားရှား သိနိုင်တော့သည်။

အကြောင်းမှန်၏ လက္ခဏာ

အကြောင်းတုတို့ကို သိပြီးနောက် အကြောင်းစစ် အကြောင်းမှန်၏ အင်္ဂါလက္ခဏာတို့ကို သိရန် လိုအပ်သည်။ အကြောင်းမှန်၏ အင်္ဂါလက္ခဏာတို့ကို သိမှသာ မှန်ကန်သော အကြောင်းကို ဖော်ထုတ်ပြသနိုင်မည်။ အကြောင်းမှန်ကို ဖော်ထုတ်နိုင်မှသာ မိမိ အနုမာနပြုအပ်သော အချက်ကို အများက လက်ခံနိုင်မည် ဖြစ်လေသည်။ ထိုအင်္ဂါလက္ခဏာတို့ကား အောက်ပါအတိုင်း ၅-ပါးတို့ ဖြစ်သည်။

- (၁) ပက္ခမ္မတာ (ဝါ-ပက္ခမ္မတ္တ)
- (၂) သပက္ခေသတ္တ (ဝါ-သပက္ခမ္မတာ)
- (၃) ဝိပက္ခာဗျာဝုတ္တိ
- (၄) အဗာဓိတဝိသယတ္တ
- (၅) အသပ္ပတိပက္ခတ္တ

(၁) ပက္ခမ္မတာ

ထိုတွင် ပက္ခမ္မတာဟူသည် ပက္ခန္ဓာ အကြောင်းရှိနေခြင်းတည်း။ တစ်စုံတစ်ခုကို အကြောင်းအဖြစ်ဖြင့် ထုတ်ပြ လိုလျှင် ထိုအကြောင်းသည် ပက္ခန္ဓာရှိသောအရာ သို့မဟုတ် သဘောဖြစ်ရမည်။ ပဗ္ဗတော အင်္ဂါမဟူသော ဂုဏ်ဝတ္ထု ပုံစံ၌ မီးခိုး ဟူသော အကြောင်းသည် တောင်ဟူသော ပက္ခန္ဓာ ရှိရမည်။ တောင်၌ မီးခိုးရှိမှသာ “မီးခိုးရှိသောကြောင့် တောင်၌ မီးရှိသည်” ဟု ဆိုနိုင်မည်ဖြစ်လေသည်။ ဤအင်္ဂါချို့တဲ့လျှင် ပေးအပ်သော အကြောင်းသည် အသိဒွေအကြောင်းတူ ဖြစ်တော့သည်။

(၂) သပက္ခေသတ္တ

သပက္ခေသတ္တဟူသည် ပက္ခန္ဓာနှင့် သဘောတူသောအရာ (သပက္ခ)တို့၌ အကြောင်း၏ ထင်ရှားရှိခြင်း (သတ္တ) တည်း။ မိမိထုတ်ပြသော အကြောင်းသည် ပက္ခန္ဓာသာမက သပက္ခ၌လည်း ရှိရမည်ဖြစ်သည်။ ယခင် ပုံစံ၌ မီးခိုးသည် တောင်၌ သာမက သပက္ခဖြစ်သော မီးဖိုချောင်စသည်၌လည်း ရှိရမည်။ ထိုသို့ရှိမှသာ မီးခိုးရှိသဖြင့် မီးရှိသော မီးဖိုချောင်နှင့်ဟပ်၍ တောင်၌ မီးရှိကြောင်းကို ပြနိုင်မည် ဖြစ်လေသည်။

(၃) ဝိပက္ခာဗျာဓုတ္တိ

ဝိပက္ခာ ဗျာဓုတ္တိဟူသည် ပက္ခန္ဓာနှင့် သဘောမတူသော အရာ (ဝိပက္ခ)တို့မှ နှစ်ခြင်း (ဗျာဓုတ္တိ) ဝါ-ဝိပက္ခတို့၌ အကြောင်း၏ မရှိခြင်းတည်း။ မိမိထုတ်ပြသော အကြောင်းသည် ပက္ခန္ဓာနှင့် သဘောမတူသော အရာတို့၌ မရှိစေရ။ ယခင် ပုံစံ၌ မီးမရှိသော ရေအိုင်စသည်သည် ဝိပက္ခတည်း။ အကယ်၍ ရေအိုင်၌ မီးခိုးရှိခဲ့သော် မီးခိုးရှိသောကြောင့် မီးရှိသည်ဟု ပြအပ် သော အကြောင်းသည် လက်ခံနိုင်သော အကြောင်းဖြစ်မည် မဟုတ်ပေ။ မိမိထုတ်ပြသော အကြောင်းသည် ဝိပက္ခတို့၌ မရှိ သော အကြောင်းဖြစ်မှသာ ခိုင်မာသော အကြောင်းဖြစ်နိုင်ပေသည်။

ဆိုခဲ့ပြီး အင်္ဂါ ၂-ပါးချို့တဲ့လျှင် ပြအပ်သောအကြောင်းသည် သဗျာဘိစာရအကြောင်းတူသာ ဖြစ်သွားပေတော့သည်။

(၄) အဗာဓိတဝိသယတ္တ

အဗာဓိတဝိသယတ္တ ဟူသည် မတားမြစ်အပ်သော ဝိသယရှိခြင်း၊ ဝါ-တားမြစ်အပ်သော ဝိသယ မရှိခြင်းတည်း။ ယခင် ပုံစံ၌ မီးခိုးရှိခြင်းသည် အကြောင်းတည်း၊ ယင်း၏ ဝိသယကား သာဓုသဘောဖြစ်သော (တောင်၌) မီးရှိခြင်းတည်း။ ထိုတောင်၌ မီးရှိခြင်းဟူသော ဝိသယကို အခြားမည်သည့် ပမာဏဖြင့်ပင် ဖြစ်စေ မတားမြစ်နိုင် မချိုးဖျက်နိုင်စေရ။ တစ်စုံ တစ်ခုသော သာဓုကို ပြီးစေဖို့ရာ မိမိက အကြောင်းပြထားရာ ထိုသာဓုကို ပယ်ဖျက်နိုင်သော အခြားပမာဏတစ်ပါး မရှိစေရ ဟူလို။ ဤအင်္ဂါလက္ခဏာသည် ဗာဓိတဟောတွာဘာသ လက္ခဏာ၏ ဆန့်ကျင်ဖက်တည်း။ ထို့ကြောင့် ဤအင်္ဂါပျက်လျှင် မိမိ ပြသော အကြောင်းသည် ဗာဓိအကြောင်းတူ ဖြစ်သွားပေမည်။

(၅) အသပ္ပတိပက္ခတ္တ

အမည်ကို ကြားရုံမျှဖြင့်ပင် ဤအင်္ဂါသည် သပ္ပတိပက္ခဟောတွာဘာသလက္ခဏာ၏ ဆန့်ကျင်ဖက်ဖြစ်ကြောင်း သိသာပြီ။ မိမိပြသော အကြောင်းသည် သာဓုကို ပယ်ဖျက်မည့် အခြားအကြောင်း တစ်ပါးရှိသော အကြောင်းမဖြစ်စေရဟူလို။ ယခင် ပုံစံ၌ တောင်ပေါ်မှာ မီးရှိခြင်းကို ပယ်ဖျက်နိုင်သော အကြောင်းတစ်ပါး မရှိ၊ ထို့ကြောင့် ဤအင်္ဂါနှင့်ပြည့်စုံရကား “မီးခိုးရှိသောကြောင့်” ဟူသော အကြောင်းသည် လုံလောက်ခိုင်မာသော အကြောင်း ဖြစ်ရတော့သည်။

ဖော်ပြပါ လက္ခဏာ ၅-ရပ်သည် အကြောင်း ၃-မျိုးတွင် အန္ဓယဗျာဘိစာရအကြောင်းအတွက် ဖြစ်သည်။ ဧကဝလာ န္ဓယံ၊ ဧကဝလဗျာဘိစာရအကြောင်းတို့၌မူ ၅-ပါးလုံး ရှိနိုင်မည် မဟုတ်ပေ။ ဧကဝလာနန္ဓယံအကြောင်း၌ ဝိပက္ခာဗျာဓုတ္တိအင်္ဂါ ရှိနိုင်မည်မဟုတ်။ ထို့အတူ ဧကဝလဗျာဘိစာရ အကြောင်း၌ သပက္ခေသတ္တအင်္ဂါရှိနိုင်မည် မဟုတ်ပေ။

ထို့ကြောင့် ထိုအကြောင်း ၂-မျိုးတို့၌ အင်္ဂါ ၄-ပါးစီသာ ရှိနိုင်မည် ဖြစ်လေသည်။

ဤပြဆိုခဲ့သော အင်္ဂါလက္ခဏာများသည် အကြောင်း၌ ဧကန်ရှိရမည့် အင်္ဂါလက္ခဏာများ ဖြစ်ကြ၏။ ယင်းလက္ခဏာ တို့ ချို့ခဲ့လျှင်မူ ပြအပ်သော အကြောင်းသည် အကြောင်းစစ် အသွင်ဆောင်သော အကြောင်းတူသာ ဖြစ်ပေတော့မည်။

သို့ဖြစ်လျှင် အကြောင်းတူဖြင့် ပြထားသော မိမိ၏အနုမာနကို မည်သူကမျှ လက်ခံမည် မဟုတ်တော့ပေ။ ထို့ကြောင့် အကြောင်းပေးသောအခါ ခိုင်မာသော အကြောင်းဖြစ်စေရန် ဤအင်္ဂါလက္ခဏာတို့နှင့် ပြည့်စုံအောင် ဂရုပြုရမည် ဖြစ်ပေသည်။

ဗုဒ္ဓဗျာယအလို

ဟိန္ဒူတက်ကျမ်းတို့၌ ဆိုခဲ့ပြီးအတိုင်း ဟေတု၏ လက္ခဏာကို ၅-ပါးပြသည်ကို တွေ့ရ၏။ သို့သော် မြောက်ပိုင်း ဗုဒ္ဓဘာသာတက်ကျမ်းတို့၌ကား အစ ၃-ပါးကိုသာ ပြကြသည်ကို တွေ့ရသည်။ အနုဋီကာ၌လည်း ထို့အတူပင် အစ ၃-ပါး ကိုသာ ဟေတု၏ လက္ခဏာအဖြစ် ပြသည်။ ထို့ကြောင့် ဗုဒ္ဓဘာသာဆရာတို့အလို အစ ၃-ပါးနှင့် ပြည့်စုံလျှင်ပင် ခိုင်မာသော အကြောင်းဖြစ်ပြီဟု ယူအပ်ပေသည်။

ဥဒါဟရဏ

ဥဒါဟရဏကား ၃-ခုမြောက် ဝါကျစိတ်တည်း။ ယင်းကို “ဗျတ္တိနှင့်တကွသော ပုံစံပြစကား”ဟု တက္ကဘာသာ၌ ဖွင့်ဆိုသည်။ ဗျတ္တိဟူသည် အမြဲတန်း မကွေမကွာဖြစ်မှုဖြစ်ကြောင်း နောက်ကရေးခဲ့ပြီ။ ထိုဗျတ္တိနှင့်တကွ ပုံစံကိုပြသော စကားကို ဥဒါဟရဏဟု ခေါ်သည်။

ပဗ္ဗတော အဂ္ဂိမာ စသော ပုံစံ၌ ယော ယော ဂူမဝါ သော သော အဂ္ဂိမာ ယထာ-မဟာနသံကား ဥဒါဟရဏပြ စကားရပ်တည်း။ ထိုတွင် “ယော ယော ဂူမဝါ သော သော အဂ္ဂိမာ”ကား ဗျတ္တိပြဝါကျ၊ “ယထာ မဟာနသံ”ကား ပုံစံပြဝါကျ တည်း။ ဗျတ္တိပြ၊ ပုံစံပြဝါကျ ၂-ခုကိုပင် ပေါင်း၍ ဥဒါဟရဏဟု ဝါကျစိတ်တစ်ခုအဖြစ် ပြထားပေသည်။

ဗျတ္တိသဘော

အနုမာနအရာ၌ ဗျတ္တိသည် အလွန်အရေးကြီးသည်။ ဗျတ္တိမရှိလျှင် အနုမာနပင် ဖြစ်ပေါ်မလာနိုင်ပေ။ ထို့ကြောင့် ဗျတ္တိ သဘောကို အနည်းငယ်ချဲ့၍ ရေးပါဥျားအံ့။

တောင်ပေါ်၌ မီးကို တိုက်ရိုက်မြင်ရပုံ “တောင်ပေါ်မှာ မီးရှိသည်”ဟု အနုမာနပြုရာ၌ ရှေးဥျားစွာ တောင်ပေါ်၌ မီးခိုး ကို မြင်သည်။ ထို့နောက် မီးခိုး၏ မီးနှင့် အမြဲတန်း မကွေမကွာဖြစ်မှုကို သတိရသည်။ ထို့နောက်မှသာ “မီးခိုးရှိသောကြောင့် တောင်ပေါ်မှာ မီးရှိသည်”ဟု အနုမာနပြုနိုင်ခြင်း ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် အနုမာနအရာ၌ (၁) ပကုဋ္ဌ လိင်္ဂရှိခြင်း (ပုံစံနှင့် ဟပ် ရလျှင်-တောင်၌ မီးခိုးရှိခြင်း) (၂) ဟေတု၏ သာချနှင့် မကွေမကွာဖြစ်ခြင်း-ဤအင်္ဂါ ၂-ရပ်ရှိမှသာ ဖြစ်နိုင်မည်။ ဤအင်္ဂါ ၂-ရပ်ရှိ၍ ဒုတိယအင်္ဂါကို အမှတ်ရမှုရှိပါမှသာ အနုမာနကို ထုတ်ဖော်နိုင်မည်ဖြစ်လေသည်။ တောင်ပေါ်မှာ မီးရှိကြောင်း ပြောနိုင်ခြင်းမှာ မီးခိုး၏မီးနှင့် မကွေမကွာ ဖြစ်မှုရှိသောကြောင့်သာ၊ ဝါ-မီးခိုးရှိသော နေရာတိုင်းမှာ မီးရှိသည်ဟူသော အချက်ကြောင့်သာ ဖြစ်သည်။ ဤအချက်မရှိပါက ပဌမအချက်ပင် ရှိသော်လည်း တောင်ပေါ်မှာ မီးရှိကြောင်း ပြောနိုင်မည် မဟုတ်ပေ။ ဤသို့ အနုမာနအရာ၌ အရေးကြီးလှသော လိင်္ဂ၏သာချနှင့် (ဝါ-မီးခိုး၏မီးနှင့်) မကွေမကွာဖြစ်မှု” ကိုပင် နျာယ အသုံးအနှုန်းအားဖြင့် ဗျတ္တိ=ပြန်နံ့ခြင်းဟု ခေါ်သည်။ ဓမ္မသင်္ဂဏီအနုဋီကာဆရာကမူ ဤဗျတ္တိကို အဝိနာဘာဝ (မကင်းမှု) ဖြစ်မှု၊ မကွေမကွာဖြစ်မှုဟု ခေါ်လေသည်။ အနုဋီကာဆရာ၏ အသုံးမှာ ပို၍ အဓိပ္ပါယ်ပေါ်သော အသုံးဖြစ်ရာ ယင်းကိုပင် ဗျတ္တိအစားသုံးသကဲ့သို့ ရှိသည်။ သို့သော် ဗျတ္တိနှင့် စပ်၍ သိစရာများ ရှိသေးသဖြင့် ဗျတ္တိကိုလွှတ်၍ မဖြစ်နိုင်သည်ကို တွေ့ရ သည်။

ဗျတ္တိ (သက္ကတ-ဗျတ္တိ)၏ သဒ္ဒါနက်မှာ ပြန်နံ့ခြင်း ဖြစ်၏။ ပြန်နံ့ခြင်းရှိလျှင် ပြန်နံ့တတ်သောအရာ (ဗျာပက), ပြန်နံ့အပ် ပြန်နံ့ခံရသောအရာ (ဗျာပျ)တို့လည်း ရှိရမည်ဖြစ်သည်။ သို့ဖြစ်ရာ မကွေမကွာဖြစ်သော အရာ ၂-ခုတို့တွင် အဘယ်ကို ဗျာပက, အဘယ်ကို ဗျာပျဟု ခေါ်ရမည်နည်း၊ အကြင်ဝတ္ထုတစ်ခု (ဝါ-သဘော) ရှိလျှင် အခြားဝတ္ထုတစ်ခုလည်း ဧကန်ရှိသည် ဖြစ်အံ့။ ထိုဝတ္ထုကို ဗျာပျ (ပြန်နံ့အပ်သော အရာ)ဟု ခေါ်၍ အကြင်ဝတ္ထုတစ်ခုရှိသော် အခြားဝတ္ထုတစ်ခု ရှိချင် လည်း ရှိအံ့။ မရှိချင်လည်း နေအံ့။ ထိုဝတ္ထုကို ဗျာပက (ပြန်နံ့တတ်သော အရာ)ဟု ခေါ်ရသည်။ မီးခိုးရှိသော နေရာတိုင်း၌ မီးသည် ဧကန်ရှိ၏။ ထို့ကြောင့် မီး, မီးခိုးနှစ်မျိုးတို့တွင် မီးခိုးသည် ဗျာပျဖြစ်သည်။ မီးရှိသော နေရာတိုင်း၌ မီးခိုးရှိချင်မှ ရှိမည်။ ဥပမာ-သံတွေခဲ၌ မီးရှိသော်လည်း မီးခိုးမရှိ။ ထို့ကြောင့် မီးကို ဗျာပကဟု ခေါ်ရသည်။ တစ်နည်းအားဖြင့် မှတ်ရန် ကား အရာကျယ်ကို ဗျာပက, အရာကျဉ်းကို ဗျာပျဟု သတ်မှတ်ရသည်။

ဤသို့ မီးခိုးနှင့် မီးလို အကျဉ်းအကျယ်အားဖြင့် မတူသော အရာတို့၏ အကွေ့မကွာဖြစ်မှုကို အသမဗျတ္တိ၊ ဝါ-ဝိသမဗျတ္တိဟု ခေါ်ရသည်။ ဤဗျတ္တိမျိုး၌ အပြန်အလှန် အနုမာနပြု၍ မရပေ။ တစ်ဖက်ဖက်မှ ထောက်ဆ၍ အခြားတစ်ဖက်ကိုသာ အနုမာနပြုနိုင်သည်။ မီးခိုးရှိသောကြောင့် မီးရှိသည်ဟု မှန်ကန်စွာ အနုမာန ပြုနိုင်သော်လည်း၊ မီးရှိသောကြောင့် မီးခိုးရှိသည်ဟု မပြုနိုင်ပေ။ ထိုသို့ အကျဉ်းအကျယ် မကွာခြားပဲ အရာတူ ၂-ခု၏ အကွေ့မကွာဖြစ်မှုကိုကား သမဗျတ္တိဟု ခေါ်သည်။ ဤဗျတ္တိ၌ကား အပြန်အလှန် အနုမာနပြု၍ ရသည်။ သိအပ်သော အရာဖြစ်သောကြောင့် အမည်မှည့်၍ရနိုင်သော အရာဖြစ်သည် ဆိုရာ၌ အပြန်အလှန်ပြုနိုင်ပုံကို သိပါလေ။

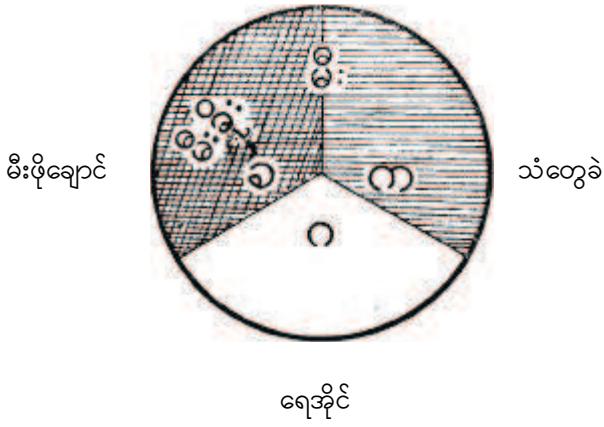
ဆိုခဲ့ပြီး ဗျတ္တိတမျိုးမျိုးရှိမှ အနုမာနဖြစ်နိုင်သည်။ ထို့ကြောင့် ယင်းဗျတ္တိ တစ်မျိုးမျိုးသည် အနုမာန၏ မရှိလျှင် မဖြစ်သော အခြေခံဖြစ်၏။ အသမဗျတ္တိအရာ၌ အပြန်အလှန် အနုမာနပြု၍ မရဟု ဆိုခဲ့၏။ မီးခိုးကို ထောက်ဆ၍ မီးရှိသည်ဟု ဆိုနိုင်သော်လည်း မီးကို အထောက်အထားပြု၍ မီးရှိသောကြောင့် မီးခိုးရှိသည်ဟု တထစ်ချမဆိုနိုင်ပေ။ ထိုသို့ မဆိုနိုင်ခြင်းမှာ “ထင်းစိုနှင့် တွေ့သော” မီးရှိသောကြောင့်ဟု အထူးပြုမှုကို ငဲ့နေရသောကြောင့် ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် အနုမာန၏ အခြေခံဖြစ်သော ဗျတ္တိဟူသည် လိင်္ဂနှင့် သာဓုတို့အတူတကွ ဖြစ်ကာမျှကို မဆိုလို၊ ယင်းတို့၏ မည်သည့်အထူးပြုမှုမျိုးကိုမှ မငဲ့သော ဝါ-မည်သည့် ကန့်သတ်ချက်မှ မပါသော အမြဲတန်း မကွေ့မကွာဖြစ်မှုကိုသာ ဆိုလိုသည်ဟု ပြည့်ပြည့်စုံစုံ မှတ်အပ်၏။

ဗျတ္တိ ၂-မျိုး

ဗျတ္တိသည် အနွယ်ဗျတ္တိ၊ ဗျတိရောဂဗျတ္တိဟု ၂-မျိုးရှိပြန်သည်။ ထိုတွင် အလျော်အားဖြင့် အမြဲတန်း မကွေ့မကွာဖြစ်မှုကို အနွယ်ဗျတ္တိခေါ်၍ ဆန့်ကျင်ဖက် အပြန်အားဖြင့် အမြဲတန်း မကွေ့မကွာဖြစ်မှုကို ဗျတိရောဂဗျတ္တိဟု ခေါ်သည်။

- ပုံစံ-- မီးခိုးရှိသော နေရာတိုင်း၌ မီးရှိသည်။ (အနွယ်ဗျတ္တိ)
- မီးမရှိသော နေရာတိုင်း၌ မီးခိုးမရှိ။ (ဗျတိရောဂဗျတ္တိ)

ထိုတွင် ဗျတိရောဂဗျတ္တိ၌ ဗျာပက ဗျာပုခွဲပုံသည် အနွယ်တုန်းက ခွဲပုံနှင့်မတူ။ အနွယ်ဗျတ္တိ၌ လိင်္ဂ(သာဓနလည်း ခေါ်သည်)သည် ဗျာပု၊ သာဓုသည် ဗျာပကဖြစ်ရသည်။ ဝါ-မီးသည် အရာကျယ်၍ မီးခိုးသည် အရာကျဉ်းသည်။ ဗျတိရောဂဗျတ္တိ၌ကား ထိုသို့မဟုတ်ပဲ ပြောင်းပြန်ယူရသည်။ ယင်း၌ မီးမရှိခြင်းသည် အရာကျဉ်း၍ မီးခိုးမရှိခြင်းသည် အရာကျယ်သည်။ မီးမရှိသော နေရာတိုင်း၌ မီးခိုးမရှိ၊ မီးခိုးမရှိသော နေရာတိုင်း၌ကား မီးမရှိ တထစ်ချမဟုတ်၊ မရှိချင်လည်း နေမည်၊ ရှိချင်လည်း ရှိမည်”ဟူသည်ကို ဆင်ခြင်လျှင် အကျယ်အကျဉ်းကို သဘောပေါက်ပေမည်။ ထို့ကြောင့် ဗျတိရောဂဗျတ္တိ၌ မီးမရှိခြင်းသည်၊ ဝါ-သာဓု၏ မရှိခြင်းသည် ဗျာပု၊ မီးခိုးမရှိခြင်း၊ ဝါ-လိင်္ဂ(သာဓန)၏ မရှိခြင်းသည် ဗျာပကဖြစ်သည်။ အောက်ပုံစံကို ကြည့်လျှင် သာဓုရှင်းရာသည်။

- ဤပုံ၌ ။ က-သည် မီးသာရှိ၍ မီးခိုးမရှိသော အရာ၊
- ခ-သည် မီး၊ မီးခိုး ၂-မျိုးလုံးရှိသော အရာ၊
- ဂ-သည် မီး၊ မီးခိုး ၂-မျိုးလုံးမရှိသော အရာ၊

က, ဂ-သည် မီးခိုး မရှိသောနေရာ ဖြစ်သည်။

ထို့ကြောင့် မီးရှိသည့် က,ခ-သည် မီးခိုးသာရှိ ခ-ထက်ကျယ်သည်။ (အနွယ်)

မီးမရှိ ဂ-သည် မီးခိုးမရှိသည့် က, ဂ-ထက် ကျဉ်းသည်။ (ဗျတိရေက။)

ထို့အတူ အရှိ (အနွယ်)မှ ကြည့်လျှင် မီးခိုးရှိ (သာဓန)က အကျဉ်း (ဗျာပုဖြစ်)၍ မီးရှိ (သာဓ)က ကျယ် (ဗျာပက ဖြစ်)သည်။ မရှိ (ဗျတိရေက)မှ ကြည့်လျှင် မီးမရှိ (သာဓာဘာဝ)က ကျဉ်း(ဗျာပုဖြစ်)၍ မီးခိုးမရှိ (သာဓနာဘာဝ)က ကျယ် (ဗျာပကဖြစ်) သည်။ သို့ဖြစ်ရကား အနွယ်ဗျတ္တိ၌ သာဓန,ဝါ-လိင်သည် ဗျာပုဖြစ်၍ သာဓာသည် ဗျာပက ဖြစ်ရပြီး ဗျတိရေက ဗျတ္တိ၌ သာဓနာဘာဝ (သာဓန၏မရှိခြင်း)သည် ဗျာပကဖြစ်၍ သာဓာဘာဝသည် ဗျာပုဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားသည်။ ဤစည်းကမ်းအတိုင်း လိုက်နာမှသာ မှန်ကန်သော အနုမာနဖြစ်သည်။

ဗျာပုတ္တာသိဒ္ဓ အရာ၌ ပြခဲ့သော “ပဗ္ဗတော ဓူမဝါ အဂ္ဂိမတ္တာ”ဟူသော ပုံစံကို ကြည့်ပါ။ ယင်းသည် အနွယ်ဗျတ္တိကို အခြေခံသော အနုမာန ဖြစ်၏။ သို့သော် ယင်း၌ ပြအပ်သော အဂ္ဂိမတ္တာဟူသော သာဓန(အကြောင်း)သည် ဗျာပကဖြစ်လျက် ရှိ၍ ဓူမဝါဟူသော သာဓာသည် ဗျာပုဖြစ်လျက် ရှိသည်။

ထိုသို့ အနွယ်၌ သာဓနသည် ဗျာပု(ဖြစ်ရမည်) သာဓာသည် ဗျာပက ဖြစ်ရမည်ဆိုသော စည်းကမ်းနှင့် မညီညွတ် ရကား အဂ္ဂိမတ္တာဟူသော ဟိတ်သည် ဗျာပုမဟုတ်သော ဗျာပုတ္တာသိဒ္ဓ အကြောင်းတူသာ ဖြစ်ရတော့သည်။

ဗျတ္တိ စစ်မစစ် စိစစ်နည်း

မိမိထုတ်ပြသော ဗျတ္တိသည် ဗျတ္တိအစစ်ဖြစ်ဖို့ လိုသည်။ ဗျတ္တိအစစ်ဖြစ်မှသာ မိမိအနုမာနသည် ခိုင်မာသော အနုမာန ဖြစ်ပေမည်။ ထို့ကြောင့် ဗျတ္တိအစစ် ဟုတ်-မဟုတ် စိစစ်ရန်နည်းလမ်း ရှာဖွေလိုသည်။ ထိုနည်းလမ်းတို့ကို နျာယ ကျမ်းဆရာ တို့က ပေးထားပြီး ဖြစ်သည်။

အနွယ်နည်း

ထိုနည်းတို့တွင် ပဌမနည်းမှာ အနွယ်နည်းဖြစ်၏။ “မီးခိုး ရှိသောနေရာတိုင်း၌ မီးရှိသည်”ဟူသော ဗျတ္တိကို မီးခိုး ရှိသော နေရာတိုင်း၌ မီးရှိသလား ဆိုသည်ကို ကြည့်ရှု စစ်ဆေးခြင်းဖြင့် အမှန်ဖြစ်အောင် ဆုံးဖြတ်နိုင်သည်။

ဗျတိရေကနည်း

ဒုတိယနည်းမှာ ဗျတိရေကနည်းဖြစ်၏။ အထက်ပါ ဗျတ္တိကို စစ်-မစစ်သိလိုလျှင် အပြန်အားဖြင့် “မီးမရှိသော နေရာ တိုင်း၌ မီးခိုး မရှိသလော” ဟူသည်ကို စစ်ဆေး ကြည့်ရှုရမည်။ ဤသို့ စစ်ဆေး၍ မီးမရှိသော နေရာတိုင်း၌ မီးခိုးမရှိသည်မှာ အမှန်ဖြစ်ကြောင်းတွေ့ရလျှင် အဆိုပါ ဗျတ္တိမှာ မှန်ကန်သော ဗျတ္တိဖြစ်ကြောင်း သိသာပေပြီ။

ဗျတိစာရဏဟနည်း

တတိယနည်းကား ဗျတိစာရကို ယူသည့်နည်းဖြစ်၏။ မီးမရှိပဲ မီးခိုးရှိသော အရာများ ရှိလေသလား ဟူသကဲ့သို့ သော စိစစ်ခြင်းမျိုးကို ဗျတိစာရကဟု ခေါ်သည်။ မီးမရှိပဲ မီးခိုးရှိသော အရာဟူ၍ မရှိသည်ကို သိရသောအခါ “မီးခိုးရှိသော နေရာတိုင်း၌ မီးရှိသည်”ဆိုသော ဗျတ္တိမှန်ကန်ကြောင်း သေချာတော့သည်။

ဥပါမိနိရာသနည်း

ဤမျှဖြင့် မကျေနပ်သေးသူတို့အဖို့ နောက်တစ်နည်းကား ဥပါမိနိရာသနည်း ဖြစ်သည်။ အထူးပြုမှု ဝါ-ကန်သတ်မှု တစ်စုံတစ်ခုကို ပယ်သော နည်းတည်း။ “မီးရှိသောနေရာတိုင်းမှာ မီးခိုးရှိသည်” ဟု ဆိုလာလျှင် ထိုဗျတ္တိသည် ထင်းစိုနှင့် တွေ့ခြင်းဟူသော ဥပါမိ (အထူးပြုမှု ဝါ-ကန်သတ်ချက်) ရှိသော ဗျတ္တိဖြစ်နေ၏။ ယင်းဥပါမိကို ပယ်လိုက်ပါလျက် ထိုဗျတ္တိ စကားမှန်နေသေးလျှင် ဝါ-ထင်းစိုနှင့် တွေ့မှုမရှိသည့် မီးရှိသော နေရာတိုင်းမှာပင် မီးခိုးရှိသည်မှာ အမှန်ပင်ဟု တွေ့ရအံ့။ ထိုသို့တွေ့ရလျှင် ထိုဗျတ္တိသည် အစစ်အမှန်ဖြစ်ပေမည်။ ယခု ထိုသို့မဟုတ်သောကြောင့် “မီးရှိသော နေရာတိုင်းမှာ မီးခိုး ရှိသည်”ဟူသော ဗျတ္တိသည် အစစ် မဟုတ်သည်ကို သိနိုင်သည်။ “မီးခိုးရှိသော နေရာတိုင်းမှာ မီးရှိသည်” ဆိုရာ၌ ထိုကဲ့သို့ ဥပါမိ တစ်စုံတစ်ခုမျှမရှိ၊ ထို့ကြောင့် ထိုဗျတ္တိသည် အစစ်ဖြစ်ကြောင်း ဆုံးဖြတ်နိုင်တော့သည်။ ဥပါမိ ရှိ, မရှိကို ဘယ်သို့ ဆုံးဖြတ်ရမည်နည်းဟူမူ ယင်းကို အဖန်ဖန်ကြည့်ရှု လေ့လာခြင်း (ဘူယောဒဿန) ဖြင့် ဆုံးဖြတ်ရမည်။

ဥပါဓိဟူသည်

“မီးရှိသောကြောင့် တောင်ပေါ်၌ မီးခိုးရှိသည်” ဤပုံစံ၌ မီးသည် သာဓက မီးခိုးသည် သာဓကဖြစ်သည်။ ထင်းစိုနှင့် တွေ့ခြင်းကား ဥပါဓိဖြစ်သည်။ မီးခိုးရှိသော နေရာတိုင်း၌ ထင်းစိုနှင့် တွေ့မှုရှိသည်။ ထို့ကြောင့် ထင်းစိုနှင့် တွေ့ခြင်းသည် မီးခိုးဟူသော သာဓကကို ပြန့်နှံ့နိုင်သည်။ မီးရှိသော နေရာတိုင်း၌ ထင်းစိုနှင့်တွေ့မှု မရှိ၊ သံတွေခဲကို ကြည့်ပါ။ ထို့ကြောင့် ထင်းစိုနှင့် တွေ့ခြင်းသည် မီးဟူသော သာဓကကို မပြန့်နှံ့နိုင်။ ဤကို ထောက်၍ ဥပါဓိဟူသည် သာဓကကိုသာ ပြန့်နှံ့နိုင်၍ သာဓကကို မပြန့်နှံ့နိုင်သော အရာဖြစ်ကြောင်း သိသာသည်။ ထို့ကြောင့်ပင် တက္ကသင်္ဂဟကျမ်း၌ ဥပါဓိကို “သာဓကကို ပြန့်နှံ့ တတ်သည်၏ အဖြစ်ရှိသော်(လည်း) သာဓကကို မပြန့်နှံ့သည်၏အဖြစ်”ဟု ဖွင့်ဆိုလေသည်။

တက္ကနည်း

ဤမျှဖြင့် အားမရသေးပါမူ တက္ကခေါ်သော စတုတ္ထနည်းကို အသုံးပြုရမည်။ ဤနည်းကား သွယ်ဝိုက်သောအားဖြင့် သက်သေထူသောနည်း ဖြစ်၏။ မီးခိုးရှိသော နေရာတိုင်းမှာ မီးရှိသည်ဆိုသည်ကို ဘဝင်မကျနိုင်သူက ဇွတ်ငြင်းနေခဲ့လျှင် ဆိုလတ္တံ့အတိုင်း ပြောပြနိုင်သည်။ မီးခိုးရှိသော နေရာတိုင်းမှာ မီးရှိသည် ဆိုသည်ကို သံသယရှိလျှင် ထို၏ပြန်ဖက် “မီးခိုး ရှိသော အချို့နေရာမှာ မီးမရှိဘူး” ဟု ဆိုကြစို့။ ဤသို့ဆိုလျှင် “မီးမရှိပဲ မီးခိုးရှိသည်”ဟု ဆိုရာရောက်သည်။ ထိုသို့ဖြစ်လျှင် အကြောင်းမရှိပဲ အကျိုးဖြစ်ပေါ်သည်ဟု ဆိုသည်နှင့် အတူပင် ဖြစ်တော့သည်။ အကြောင်းမရှိပဲလည်း အကျိုးဟူသည် ဖြစ်ပေါ်မြဲမဟုတ်။ ထို့ကြောင့် “မီးခိုးရှိသော အချို့နေရာမှာ မီးမရှိဘူး” ဆိုသည်မှာ မှားသည်။ ထိုအဆိုမှားလျှင် ထို၏ ပြန်ဖက်ဖြစ်သည့် “မီးခိုးရှိသော နေရာတိုင်းမှာ မီးရှိသည်”ဟူသော အဆိုသာမှန်သည်။ ထို့ကြောင့် မီးခိုးသည် မီးနှင့်အမြဲတန်း မကွေမကွာဖြစ်သည်။ ဝါ-အဆိုပါဗျတ္တိသည် အမှန်ပင်ဖြစ်တော့သည်။

သာမညလက္ခဏနည်း

ဆိုခဲ့ပြီးနည်းတို့ဖြင့် မကျေနပ်နိုင်သေးသူတို့အဖို့ သာမည လက္ခဏခေါ် ပဉ္စမဖြစ်သော နောက်ဆုံးနည်းကို ညွှန်ပြ ထားသည်။ ဤနည်းကား အရာဝတ္ထု (ဝါ-အကြောင်းအရာ) တို့၏ အများဆိုင် သဘောလက္ခဏာကို ရှာဖွေစစ်သောနည်း ဖြစ်၏။ လူအားလုံးသည် သေမျိုးဖြစ်သည်ဆိုသော ဗျတ္တိ၌ လူအားလုံး၏ အများနှင့် ဆက်ဆံသော သဘောကား သေခြင်း ဖြစ်၏။ လူသဘောသည် သေခြင်းတရားဖြစ်လျှင် လူအားလုံးနှင့် သေခြင်းသည် စပ်သွယ်လျက် ရှိရမည်။ ထို့ကြောင့် အဆိုပါ ဗျတ္တိမှာ မှန်ကန်သော ဗျတ္တိဖြစ်သည်။ ထို့အတူ မီးခိုးရှိသော နေရာတိုင်း၌ မီးရှိသည်ဆိုရာဝယ် မီးခိုးအားလုံး၏ အများဆိုင် သဘောကား မီးမှဖြစ်ခြင်းဖြစ်၏။ မီးမှ ဖြစ်ခြင်းသည် မီးခိုးအားလုံး၏ သဘောဖြစ်လျှင် မီးခိုးသည် မီးရှိမှ ဖြစ်ပေါ်နိုင် မည်။ ဝါ-မီးခိုးသည် မီးနှင့် အမြဲတန်း မကွေမကွာဖြစ်သည်မှာ ထင်ရှားတော့သည်။ ထို့ကြောင့် ယင်းဗျတ္တိသည် မှန်ကန် သော ဗျတ္တိဖြစ်ကြောင်း ဆုံးဖြတ်နိုင်တော့သည်။

ဥဒါဟရဏ ၂-မျိုး

ဗျတ္တိအကြောင်း ဝင်လာသဖြင့် ဥဒါဟရဏအကြောင်း စကားပြတ်သွားရသည်။ ယခု ပြန်ဆက်ကြစို့-

ဟေတုသည် ဥဒါဟရဏနှင့် လျော်-မလျော် ၂-မျိုးရှိသလို ဥဒါဟရဏသည်လည်း ပက္ခနှင့် လျော်-မလျော် ၂-မျိုး ပင် ရှိလေသည်။ ထိုတွင် အလျော်ဖြစ်သော ဥဒါဟရဏကို အနွယ ဥဒါဟရဏ၊ ဆန့်ကျင်ဖက်ဖြစ်သော ဥဒါဟရဏကို ဗျတိ ရေက ဥဒါဟရဏဟု ခေါ်လေသည်။

“အသံသည် မမြဲ၊ ဖြစ်ခြင်းသဘောရှိသောကြောင့်တည်း”ဟူရာ၌မမြဲသော အိုး ပုဆိုးစသည်သည် အနွယဥဒါဟရဏ၊ ဟိန္ဒူအယူအတိုင်း မြဲသောအတ္တသည် ဗျတိရေကဥဒါဟရဏတည်း။ ထို့အတူ “တောင်သည် မီးရှိ၏၊ မီးခိုးရှိသောကြောင့် တည်း” ထို့အတွက် မီးရှိသောမီးဖိုချောင်သည် အနွယဥဒါဟရဏ မီးမရှိသော ရေခိုင်သည် ဗျတိရေကဥဒါဟရဏတည်း။

ဤအနွယဗျတိရေက ဥဒါဟရဏတို့ကိုပင် အရှင်ဓမ္မပါလ၏ ကျမ်းတို့၌ သဒိသဥဒါဟရဏ-အသဒိသဥဒါဟရဏ ဝါ-ဝိသဒိ-သုဒါဟရဏဟု သုံးလေသည်။

ဥဒါဟရဏ ဝါကျာစိတ် စိစစ်ချက်

တတိယဖြစ်သော ဤဝါကျာစိတ်ကို ဥဒါဟရဏဟု အမည်ပေးရာ၌ စဉ်းစားစရာရှိနေသည်။ “ယော ယော ဂူမဝါ သော သော အဂ္ဂိမာ၊ ယထာ မဟာနသ”ဟူသော ဥဒါဟရဏပြ စကားရပ်ကိုကြည့်ပါ။ ယင်း၌ ဗျတ္တိပြဖြစ်သော “ယော ယော ဂူမဝါ သောသော အဂ္ဂိမာ” သည် ပဓာနဖြစ်၍ “ယထာ မဟာနသ”မှာ အပွဓာန ဖြစ်လျက် ရှိနေသည်။ ဗျတ္တိပြစကားဖြင့်ပင် လုံလောက်နေပြီဖြစ်၍ “ယထာမဟာနသ”မှာ မပါလျှင်လည်းဖြစ်နိုင်သည်။ သူမပါသော်လည်း အနုမာနကို မထိခိုက်နိုင် ယင်းမှာ ဗျတ္တိပြစကား၏ နောက်ဆက်တွဲကလေးကဲ့သို့ ဖြစ်နေသည်။ သို့ပါလျက် ပြဓာန်းသော ဝါ-အရေးကြီးသော ဗျတ္တိပြ စကားရပ်ကို စွဲ၍ ဤအဝယဝကို ဗျတ္တိဟု အမည်ပေးသင့်ပါလျက် အဘယ့်ကြောင့် မပြဓာန်းသော အရေးမကြီးသော ပုံစံပြ စကားကို စွဲ၍ ဥဒါဟရဏဟု အမည်ပေးခဲ့ကြကုန်သနည်း။ အမည်ပေးခံရသော ဝါကျာစိတ်နှင့် အမည်တို့ မလိုက်မလျော ဖြစ်နေသည် မဟုတ်ပါလော။ ဤသို့ စဉ်းစားစရာရှိနေသည်။ ဝါ-အမည်ပေးမှုနှင့် ပတ်သက်၍ ပြဿနာပေါ်လျက် ရှိသည်။

ဤပြဿနာ၏ အဖြေကို ရှာရန်မှာ မလွယ်ကူလှပေ။ လွန်ခဲ့သော နှစ်ပေါင်းများစွာက ပေးခဲ့သော ဆရာတို့၏ အဘော်ကို အတိအကျ သိရှိနိုင်ရန် ခဲယဉ်းလှသည်။ သို့သော် နျာယဒဿနတွင် ရှေးအကျဆုံးဖြစ်သည့် နျာယသုတ္တနှင့် ယင်း၏ ဘာဿလာ စကားတို့ကို ကြည့်လျှင်ကား ဖြစ်နိုင်ကောင်းသော အဘော်ကို မှန်းဆနိုင်ပေသည်။ ထို့ကြောင့် ယင်း ကျမ်းတို့ အဆိုကို ထုတ်ပြဉ်းအံ့။

(၁) သာဓုနှင့် တူသော သဘောရှိသည်၏အဖြစ်ကြောင့် ထိုသာဓု၏ သဘော (ရှိခြင်း)ရှိသော ပုံစံသည် ဥဒါဟရဏ မည်၏။

(၂) တစ်နည်းအားဖြင့် ထိုဆိုခဲ့ပြီးမှ အပြန်ဖြစ်ခြင်းကြောင့် ဆန့်ကျင်သော (ပုံစံသည် ဥဒါဟရဏ မည်၏)။

ဤကား နျာယသုတ္တ အဆိုတည်း။ ယင်းကို ဘာဿ၌ ဤသို့ဖွင့်၏။

“သာဓုသည် ၂-မျိုးရှိသည်။ တမျိုးကား ဓမ္မိဖြင့် အထူးပြုအပ်သော ဓမ္မတည်း။ (ပုံစံကား) အသံ၏ မမြဲခြင်း။ နောက်တစ်မျိုးကား ဓမ္မဖြင့် အထူးပြုအပ်သော ဓမ္မတည်း။ (ပုံစံကား) မမြဲသော အသံ။ ဤသုတ်၌ နောက် အမျိုးအစား (ဖြစ်သော သာဓု)ကို “ထို”အရ ယူအပ်၏။

ထိုတွင် မမြဲခြင်းသည် ဂုဏ်သဘောဖြစ်၍ ဓမ္မ၊ မမြဲခြင်း (ဓမ္မ) ရှိသောအသံသည် ဓမ္မိတည်း။ ဘာဿအလို “ထိုသာဓု၏”ဟူသော သုတ်စကားဝယ် သာဓုအရ ဒုတိယအမျိုးအစားဖြစ်သော ဓမ္မိဖြင့် အထူးပြုအပ်သော ဓမ္မကို ယူရမည်။ ယင်းကား တက္ကသင်္ဂဟ ဆရာစသော နောက်ဆရာတို့ ပက္ခဟု ခေါ်အပ်သော အရာပင်တည်း။ ဘာဿ၌ “ထိုသာဓု၏”၌ သာဓုအရသာကိုသာ ဓမ္မိဖြင့် အထူးပြုအပ်သော ဓမ္မကို ယူဟု ဆိုသော်လည်း အမှန်မှာ သုတ်အစ၌ပါသော သာဓုအရကိုပါ ယင်း ဓမ္မကိုယူမှ အဓိပ္ပါယ် ရှင်းလင်းမည်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် အထက်ပါ အမှတ်(၁) သုတ်ကို နောက်ဆရာတို့ အသုံး အနှုန်းအတိုင်း အဓိပ္ပါယ်ရေးရလျှင် “ပက္ခနှင့် သဘောတူ၍ ထိုပက္ခသဘောရှိသော ပုံစံသည် ဥဒါဟရဏမည်၏”ဟု ဖြစ်၏။ ယင်းအဓိပ္ပါယ်သာ နားလည်နိုင်သော အဓိပ္ပါယ်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဥဒါဟရဏ ဟူသည် (၁) ပက္ခနှင့် သဘောတူ၍ ပက္ခ သဘောရှိသော အရာ၊ (၂) ပက္ခနှင့် သဘောမတူပဲ ပက္ခနှင့်ဆန့်ကျင်ဖက်ဖြစ်သော အရာဟု နျာယသုတ်အလို မှတ်အပ်၏။ ထိုတွင် (၁)ဖြင့်အနွယ် ဥဒါဟရဏကို ပြ၍၊ (၂)ဖြင့် ဗျတိရေက ဥဒါဟရဏကို ပြသည်။

ပြခဲ့ပြီး နျာယသုတ္တနှင့်ဘာဿလာ အဆိုတို့ကို ကြည့်လျှင် ယင်းအဆိုတို့သည် “ယထာ မဟာနသ”ဟူသော ပုံစံပြ စကား သက်သက်နှင့်သာ ဆိုင်သောအဆိုများ ဖြစ်နေသည်ကို တွေ့ရသည်။ ယင်းတို့၌ ဗျတ္တိဝါကျနှင့်ဆိုင်သော စကားဆို၍ တခုမျှပါသည်ကိုမတွေ့ရ။ ထို့ပြင် ဥပနယအဖွင့် နျာယသုတ်ကို ကြည့်လျှင်လည်း ဗျတ္တိဝါကျကို သုံးသပ်သည်ကို မတွေ့ရ။ ထို့ကြောင့် ယခုအခါပြရိုးဖြစ်သော ဥဒါဟရဏ ဝါကျ စိတ်ပြစကားရပ်မှာ နျာယ၌ ရှေးအကျဆုံးဖြစ်သော နျာယသုတ္တ အဆိုနှင့် မကိုက်ညီပဲရှိနေသည်။ ဥဒါဟရဏဟူသော အမည်မှာ နျာယသုတ္တ၌ တိုက်ရိုက်ပါသော အမည်ဖြစ်၍ ဥဒါဟရဏ အကြောင်းကို စိစစ်လိုလျှင် နျာယသုတ္တကိုပင် အလေးပြု၍ စိစစ်ရမည် ဖြစ်သည်။ ပြခဲ့ပြီးသော နျာယသုတ္တကို အလေးပြု၍ စိစစ်လျှင် တတိယဝါကျ စိတ်ပြစကားရပ်မှ ဗျတ္တိပြစကားကို ထုတ်ပစ်မှသာ ယင်းသုတ်အဆိုနှင့် ညီညွတ်မည်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် နျာယသုတ္တအဖွင့်ကို ထောက်၍ နျာယသုတ္တကျမ်းပြု ဂေါတမ ရသေ့လက်ထက်က တတိယဝါကျစိတ်တွင် ဗျတ္တိပြ စကားမပါပဲ ပုံစံသက်သက်သာ ပါသည်ဆိုသော အချက်မှာ ထင်ရှားလာတော့သည်။ တတိယဝါကျစိတ်၌ ပုံစံသက်သက်သာ ပါသည်ဟု ယူမှသာ ယင်းကို ဥဒါဟရဏဟု အမည်မှည့်ထားသည်နှင့် လိုက်လျောမည်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဂေါတမရသေ့ လက်ထက်လောက်က အနုမာနဝါကျမှာ အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်ဖွယ်ရှိသည်။

- ပဋိညာ - ပဗ္ဗတော အဂ္ဂိမာ။
- ဟေတု - ဂူမဝတ္တာ။
- ဥဒါဟရဏ - ယထာ မဟာနသံ။
- ဥပနယ - တထာ စာယံ (တထာစာယံ ပဗ္ဗတော ဂူမဝါ။)
- နိဂမန - တသ္မာ တထာ (တသ္မာ ပဗ္ဗတော အဂ္ဂိမာ။)

ဤဥဒါဟရဏပြဝါကျသည်သာ ရှေးဟောင်း နျာယ ဆရာတို့ အသုံးပြုခဲ့သော ဝါကျဖြစ်ဟန် ရှိကြောင်းကို အခြား ကျမ်းဂန် အထောက်အထားများအရလည်း သိရှိရသည်။

အရှင်ဓမ္မကိတ္တိသည် နျာယဗိန္နုကျမ်း၌ ဒိဋ္ဌန္တ (ဥဒါဟရဏ) အတု၏ ပုံစံကို ထုတ်ပြရာဝယ် ဗျတ္တိမပါပဲ ထုတ်ပြ ခဲ့သည်။

နိစ္စော သဒ္ဓေါ အမုတ္တတ္တာ ကမ္မမိဝ ပရမာဏု ဣဝဗဇ္ဇော ဝိယ။ (၃၊ ၁၂၄။)

အနိစ္စော သဒ္ဓေါ ကတကတ္တာ ဗဇ္ဇော ဝိယ ဣတိ။ (၃၊ ၁၂၆။)

ရှေးဟောင်း နျာယကျမ်းများမှာ သာမက အရှင်မဟာဗုဒ္ဓဇောသမထေရ်၏ ဝိသုဒ္ဓိမဂ်ကျမ်း၌လည်း နည်းတူပင် ဗျတ္တိ မပါပဲ ပြသည်ကို တွေ့ရသည်ပင် ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ရှေးနျာယဆရာတို့ အသုံးပြုခဲ့သော အနုမာနဝါကျတွင် တတိယ ဝါကျစိတ်၌ ဗျတ္တိပြစကားမပါပဲ ပုံစံသက်သက်သာ ပါသည်ဟု မှတ်ယူသင့်တော့သည်။

ဤတွင် စောဒနာဖွယ် ရှိပြန်သည်။ ဗျတ္တိသည် အနုမာန၌ အလွန်အရေးကြီးသည်ဟု ဆိုခဲ့သည်။ ယခုပြအပ်သော ရှေးဟောင်း အနုမာနဝါကျ၌ ဗျတ္တိပြ စကားမပါပဲ ဖြစ်နေသည်။ ထိုသည်မှာ အဘယ်ကြောင့်နည်း၊ ယင်းစောဒနာ၏ အဖြေကား-ရှေးဆရာတို့သည် ဥဒါဟရဏကပင် ဗျတ္တိကိုလည်း သိစေသည်။ ထို့ကြောင့် ဗျတ္တိကို တိုက်ရိုက်ပြဖွယ် မလိုတော့ ဟု ယူဆကြဟန်တူသည်။ ပုံစံမျှကို ဖော်ပြလိုက်လျှင် ဟေတုနှင့် သာဓုတို့ မကွေမကွာဖြစ်မှု ဗျတ္တိကို စဉ်းစားသိနိုင်လောက်ပြီ ဖြစ်၍ ဉာဏ်ကြီးသော ရှေးခေတ်က ပုံစံသက်သက်ကိုသာ ထုတ်ပြခဲ့ကြခြင်း ဖြစ်မည်ဟု ယူဆရသည်။ ထို့ကြောင့် ပုံစံ သက်သက်သာပါသော ဝါကျစိတ်၌ ဗျတ္တိပြ လုံးဝမပါဟု မဆိုနိုင်။ သို့ဖြစ်ရကား ဗျတ္တိမပါသော ဝါကျစိတ်သည် ရှေးဆရာတို့ ခေတ်ကမူ အနုမာနအတွက် လုံလောက်သည်ပင် ဖြစ်ခဲ့ပေမည်။

ရှေးဆရာတို့လက်ထက်က လုံလောက်ခဲ့သော ပုံစံသက်သက်သည် နောင်အခါ၌ မလုံမလောက်ဖြစ်လာဟန် တူသည်။ ပုံစံသက်သက်ကို ကြည့်၍ ဗျတ္တိကိုထုတ်ယူရန် မစွမ်းနိုင်မှုများ ပေါ်ပေါက်ခဲ့ဟန်တူသည်။ ထို့ကြောင့် ဗျတ္တိကိုပါ ထင်ထင်လင်းလင်း ထုတ်ပြဖို့ရာ နောက်ဆရာတို့က ဗျတ္တိဝါကို ထည့်သွင်းခဲ့ကြခြင်း ဖြစ်ဟန်တူသည်။

ဗျတ္တိဝါကျမထည့်မီက ပုံစံ၏လုပ်ငန်းမှာ အရေးကြီးသော လုပ်ငန်းဖြစ်ခဲ့သည်။ ယင်း၏သာဓုနှင့် တူမတူကိုပင် အမှီ ပြု၍ တူမတူ ဟေတု ၂-မျိုး ရှိခဲ့ရသည်။ သို့သော် ဗျတ္တိဝါကျ ဝင်လာပြီးသည့်နောက်တွင်မူ ပုံစံမှာ နောက်ပိုင်းသို့ ရောက် သွားရသည်။ ယင်း၏အရေးကြီး အသုံးကျမှုမှာ ပျောက်ကွယ်သွားရသည်။ ယင်းမပါသော်လည်းဖြစ်သော အခြေသို့ ရောက် သွားရတော့သည်။ ထို့ကြောင့် ဗျတ္တိဝါကျပါသော အနုမာနကို ကြည့်၍ ဗျတ္တိဝါကျမပါမီက ဖွင့်ဆိုရေးသားခဲ့သော အဖွင့်တို့ နှင့် တိုက်ဆိုင် စိစစ်သောအခါ စပ်ဟပ်၍ မရနိုင်အောင် ဖြစ်ကြရခြင်းဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့်ပင် တက္ကဘာသာ ကျမ်းဆရာ စသော နောက်ဆရာတို့က ပဋိညာ ဟေတုစသည်တို့ကို နျာယသုတ္တအဖွင့်နှင့် အညီ မဖွင့်ဆိုပဲ တစ်မျိုးတစ်ဖုံ ဖွင့်ဆိုခဲ့ကြခြင်း ဖြစ်လေသည်။ ယင်း နောက်ဆရာတို့ အဖွင့်သည်သာ ဗျတ္တိဝါကျပါသော အနုမာနနှင့် ကိုက်ညီသည်။ ထို့ကြောင့်ပင် ဤကျမ်း၌လည်း နောက်ဆရာတို့၏ အဖွင့်ကို ပဓာနပြု၍ ပဋိညာဟေတု စသည်တို့ကို ဖွင့်ဆိုရေးသားခဲ့ခြင်း ဖြစ်ပေသည်။

ဥပနယ

စတုတ္ထဝါကျစိတ်ဖြစ်သော ဥပနယကို တက္ကဘာသာ၌ “ပက္ခန္ဓိ လိင်္ဂကိုကပ်၍ ဆောင်ပြသောစကား”ဟု ဖွင့်သည်။ ပက္ခန္ဓိ လိင်္ဂကို စပ်ဟပ်၍ပြသောစကားဟု ဆိုလိုသည်။

ပဋိညာ ဟေတု ဥပဒါဟရဏမျှဖြင့်သာ အနုမာနကို အပြီးသတ်ထားလျှင် စ ကားမှာ မပြည့်စုံသေး။ “ဗျတ္တိ ရှိသည် ကား ဟုတ်ပါပြီ၊ သို့သော် ဗျာပူ ဝါ-လိင်္ဂသည် ပက္ခန္ဓိ တကယ်ရှိပါ၏လော၊ အကယ်၍ မရှိက ဗျတ္တိကို ပြခြင်းနှင့်တကွ ဟေတုပြစကားသည် အချိုးနီးပင် ဖြစ်ရာသည် မဟုတ်လော၊”ဟု စောဒနာဖွယ် ရှိနေပြန်သည်။

ထို့ကြောင့် ပက္ခန္ဓိ လိင်္ဂ အသေအချာရှိနေသည်ကို ထင်ရှားအောင်သိစေဖို့ရာ ဤဥပနယစကားကို ပြရပေသည်။ ဤစကားရှိမှလည်း ဤစကားကို အခြေပြုရသော နိဂုံးကိုလည်း ဖော်ပြနိုင်မည် ဖြစ်လေသည်။

ထိုသို့ ဥပနယကို ပြရာတွင် “တထာ”ဟူသော စကားဖြင့် ဥဒါဟရဏ(ပုံစံ) ကို ညွှန်းသည်။ ထို့ကြောင့်ပင် ဂေါတမ ရသေ့က “ဥဒါဟရဏကို ငဲ့ခြင်းရှိသည်ဖြစ်၍ “တထာ”ဟု သာဓု(ပက္ခန္ဓ)ကို ကပ်၍ ဆောင်ခြင်းသည်၎င်း “နတထာ”ဟု ကပ်၍ ဆောင်ခြင်းသည်၎င်း ဥပနယမည်၏” ဟု ဖွင့်ပြခြင်း ဖြစ်လေသည်။

ယင်း ဂေါတမရသေ့၏ အဖွင့်အရ “တထာ”ဖြင့် ပြလျှင် အန္ဓယဥပနယ၊ န တထာဖြင့် ပြလျှင် ဗျတိရေကဥပနယဟု မှတ်အပ်၏။ ဥဒါဟရဏက အန္ဓယဗျတိရေက ၂-မျိုး ပြားခဲ့သောကြောင့် ဥပနယလည်း ၂-မျိုး ပြားရသည်။ ဥဒါဟရဏ ကိုပင် အကြောင်းပြု၍ ဟိတ်လည်း ၂-မျိုးပြားခဲ့ရသည်။ ထို့ကြောင့် အဝယဝ ၅-ပါးတွင် ဟေတု၊ ဥဒါဟရဏ ဥပနယ တို့သည် အန္ဓယ ဗျတိရေကဟု ၂-မျိုးစီ ပြားတော့သည်။ ထိုတွင် ဟေတု၊ ဥပနယတို့ အန္ဓယဗျတိရေက အမည်ရရာတွင် ဥဒါ ဟရဏသည် အခရာဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားသည်။

ဗျတိရေက ဟေတု၊ ဥဒါဟရဏ၊ ဥပနယတို့ပါသော အနုမာန-ဝါကျပုံစံကို ဟေတု အခန်း၌ ပြခဲ့ပြီ။ ပြန်ကြည့်လေ။

နိဂမန

နိဂမနကား ဝါကျစိတ်တို့တွင် ငါးခုမြောက်တည်း။ ယင်းကို တက္ကဘာသာ၌ “ပက္ခန္ဓိ သာဓုကိုကပ်၍ ဆောင်သော စကား” ဟု ဖွင့်ပြသည်။ ဥပနယဖြင့် ပက္ခန္ဓိ လိင်္ဂရှိကြောင်းပြပြီး နောက်ပက္ခန္ဓိ သာဓုရှိကြောင်း ပြရန်လိုသေးသည်။ ထို့ကြောင့် နိဂမနကို ပြရခြင်း ဖြစ်သည်။ ဤနိဂမနသည် ဥပနယတိုင်အောင် ပြအပ်သော စကားတို့၏အကျိုး ဝါ- ကောက်ချက်ပင် ဖြစ်လေသည်။ ပက္ခန္ဓိသာဓုရှိကြောင်း ပြသောအခါ အထက်က ပြခဲ့သော ဟေတုအားလျော်စွာ ဝါ-ဟေတုကို ရည်ညွှန်း၍ ပြရသည်။ ထို့ကြောင့် နိဂမနကို ဂေါတမရသေ့က “ဟေတုကို ညွှန်းခြင်းကြောင့် (ညွှန်းသောအားဖြင့်) ပဋိညာကို တဖန်ဆိုခြင်း” ဟု ဖွင့်ပြလေသည်။ မှန်ပေသည်။ နိဂမနဟူသည် ပဋိညာအတိုင်းတွင် “တသ္မာ=ထို့ကြောင့်” ပါသည်သာ ထူးသော စကားဖြစ်သည်။ အစဉ်ပြခဲ့သော နှာယဘာသာပုံစံကို ပြန်ကြည့်လျှင် ဟေတု ပြန်ညွှန်းပုံကို အလွယ်တကူ သိနိုင် ပေသည်။ တသ္မာ ဥပတ္တိဓမ္မကတ္တာ အနိစ္စော သဒ္ဓေါ။

ပဋိညာနှင့် နိဂမန အထူး

ဤနိဂမနသည် “ထို့ကြောင့်”မှ လွဲလျှင် ပဋိညာအတိုင်းပင် ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် ပဋိညာနှင့် နိဂမနတို့ အဘယ်သို့ ထူးသနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိသည်။ ပဋိညာဖြင့် မိမိအနုမာနပြု၍ ပြမည့် အချက်ကို တင်ပြရုံသာရှိသေးသည်။ ဝါ-ပဋိညာ အခိုက်၌ မိမိ တင်ပြသောအချက်မှာ အခိုင်အမာမဖြစ်သေး။ နိဂမနဖြင့်ကား ဟေတုစသည်တို့ဖြင့် ထောက်ကူအပ်ပြီးသော အချက်ကိုပင် အပြီးအစီး အခိုင်အမာ တင်ပြသည်။ ဝါ-နိဂမနကျမှ မိမိတင်ပြသော အချက်သည် အတည်ဖြစ်သွားသည်။ ထို့ကြောင့် နိဂမနပါမှသာ အနုမာန ပြည့်စုံတော့သည်ဟု မှတ်အပ်သည်။

ဝါကျာစိတ် အရေအတွက်နှင့် ဂိုဏ်းအမျိုးမျိုး

ပြခဲ့သော ဝါကျာစိတ် ၅-ပါး ပါဝင်သော အနုမာနဝါကျာကား-အလွန်ပြည့်စုံသော ဝါကျာဖြစ်၏။ တဖက်လူ ကြားဝင် စရာ မရှိလောက်အောင် စေ့စပ်သောချာသော ဝါကျာဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် အနုမာနအရာတွင် ဝါကျာစိတ် ၅-ခုစုံမှပင် လုံလောက်သည်ဟု နှာယဝါဒီတို့ အယူရှိကြသည်။ ဝိသေသိကဒဿနဆရာ တို့လည်း ထိုအတိုင်းပင် အယူရှိကြသည်။

သို့သော် ဝါကျာစိတ် ၅-ပါးလုံးကိုပင် ကြွင်းသော ဣန္ဒြိယဒဿနတို့က တညီတညွတ်တည်း လက်ခံကြသည်ကား မဟုတ်။ မိမိသာဂိုဏ်းဝင်တို့က ပဋိညာ ဟေတု ဥဒါဟရဏ ဤ ၃-ပါးကိုသာ လက်ခံကြသည်။ အချို့သော ဆရာတို့က လည်း ဟေတု ဥဒါဟရဏ နိဂမနတို့ကိုသာ လက်ခံကြသည်။ ရာမာနုဇေဂိုဏ်းဝင် ဝေဒန္တဝါဒီတို့ကမူ ရံခါ ၅-ပါး၊ ရံခါ ၃-ပါး၊ ရံခါ ၂-ပါးဟု ယူကြသည်။ ဝေဒန္တပရိဘာသာကျမ်းကလည်း ၃-ပါးသာ လက်ခံသည်။ သို့သော် ထိုဆရာတို့၏ ၃-ပါးမှာ ပဋိညာ ဟေတု ဥဒါဟရဏသော်၎င်း၊ ဥဒါဟရဏ ဥပနယ နိဂမနသော်၎င်း ဖြစ်သည်။ ဗုဒ္ဓနှာယကျမ်းတို့၌လည်း ဥဒါဟရဏနှင့် ဥပနယ၊ ပဋိညာနှင့် ဟေတု ဟု ၂-ပါးကိုသာ ပြကြသည်။ ဤသို့လျှင် နှာယ ဝိသေသိကဆရာတို့က ၅-ပါးကို လက်ခံကြသော်လည်း အများစုကမူ ၃-ပါး၊ ၂-ပါးကိုသာ လက်ခံကြလေသည်။

ကျမ်းဂန်များ၌ ရေးသားကြပုံကို ကြည့်လျှင်လည်း ကျမ်းဆရာတို့သည် ဝါကျာစိတ် ၅-ပါးလုံးကို အသုံးမပြုပဲ ရံခါ ပဌမ ၂-ပါး၊ ရံခါ ပဌမ ၃-ပါးကိုသာ များစွာ အသုံးပြုကြသည်ကို တွေ့ရသည်။

သို့သော် နှာယဝါဒီတို့အဆိုအတိုင်း ၅-ပါးလုံး ပါမှသာ ပြည့်စုံသော အနုမာနဝါကျာ ဖြစ်နိုင်မည်ဖြစ်ရာ ၃-ပါး၊ ၂-ပါး စသည်ဖြင့် ရေးသားထားသော နေရာများ၌ ၅-ပါးစုံအောင် ထုတ်တတ်ရန်ကား လေ့ကျင့်ထားသင့်သည်။ ၅-ပါး မစုံရာ၌ ၅-ပါး ပြည့်စုံအောင် ထုတ်ပုံ ပုံစံအချို့ကို လာလတ္တံ့ အခန်းတို့၌ ရေးပါမည်။

ဝေါဟာရ ရှင်းလင်းချက်

မည်သည့် ပညာရပ်အကြောင်းကိုပင် ရေးသည်ဖြစ်စေ စာရေးသော ပုဂ္ဂိုလ်တို့သည် ပညာရပ်ဆိုင်ရာ ဝေါဟာရ အထူးတို့ကို သုံးစွဲကြရသည်။ ထိုဝေါဟာရ အထူးတို့ကို ရှောင်၍ မဖြစ်ပေ။ ထိုဝေါဟာရတို့ကို မသုံးစွဲလျှင် ထိုဝေါဟာရ တလုံးအစား စကားလုံးများစွာကို သုံးရမည်ဖြစ်သည်။ စာမှာလည်း ကျစ်လစ်မှုမရှိပဲ နေမည်။ ထို့ကြောင့် ထိုဝေါဟာရအထူး တို့ကို သုံးစွဲကြခြင်း ဖြစ်လေသည်။

ဝါကျာစိတ် ၅-ပါးသည် နှာယ ဝါ-ယုတ္တိဗေဒ၌ အကြီးဝင်သော အချက်အလက်ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် ထိုအကြောင်းကို ရေးသောအခါ နှာယဆိုင်ရာ (အထူးသဖြင့် အနုမာနဆိုင်ရာ) ဝေါဟာရတို့ကို များစွာ အသုံးပြု၍ ရေးရသည်။ ထိုဝေါဟာရ တို့ကို နားမလည်လျှင် ထိုအကြောင်း ရေးထားသော စာတို့ကို ဖတ်၍ နားလည်နိုင်မည် မဟုတ်ပေ။ ထို့ကြောင့်ပင် ယင်းဝေါ ဟာရတို့ကို အလွယ်တကူ နားလည်နိုင်ရန် ဤ ကျမ်း၌ ယင်းဝေါဟာရတို့ကို ကြိုရာကြိုရာ၌ ရှင်းလင်းဖွင့်ဆို ရေးသားခဲ့ခြင်း ဖြစ်ပေသည်။ ဤအခန်းတွင်မူ အသုံးများသော ဝေါဟာရတို့ကို ပုံစံနှင့် ယှဉ်တွဲပြ၍၎င်း၊ အချို့မဖွင့်ဆိုရသေးသော ဝေါဟာရ တို့ကို ဖွင့်ဆိုလျက်၎င်း ရှင်းလင်းတင်ပြမည် ဖြစ်ပါသည်။

ပက္ခ စသည်

ပဗ္ဗတော အဂ္ဂိမာ ဓူမဝတ္တာ-ဤပုံစံ၌ ပဗ္ဗတောအရဖြစ်သော တောင်ကို ပက္ခဟုခေါ်သည်။ ပက္ခကို “ယုံမှားအပ်သော သာဓုရှိသောအရာ” ဟု တက္ကသင်္ဂဟ၌ ဖွင့်သည်။ ဤပုံစံနှင့် ဟပ်၍ ပြရလျှင် မီးရှိလေသလား၊ မရှိလေသလားဟု ယုံမှားအပ် သော အရာကား တောင်ဖြစ်သည်။ (နိဂုံးကျမှ တောင်၌ မီးရှိကြောင်း အသေအချာ ဖြစ်သွားသည်ကို သတိချုပ်။) ထို့ကြောင့် ဤ၌ တောင်သည် ပက္ခဖြစ်သည်။ ထိုပက္ခကိုပင် သာဓုဟူသော ဓမ္မရှိသော အရာဖြစ်၍ ဓမ္မိဟုလည်း ခေါ်ရသည်။

အဂ္ဂိမာအရ မီးကို ဝါ-မီးရှိခြင်းကို သာဓုဟု ခေါ်သည်။ ပြီးစေရမည့် အတည်ဖြစ်စေရမည့် အရာဟု ဆိုလိုသည်။ ထိုမီး ဝါ-မီးရှိခြင်းကိုပင် ပက္ခဖြစ်သော တောင်၏ ဂုဏ်သဘောဖြစ်၍ ဓမ္မဟုလည်း ခေါ်ရသည်။ ဗျတ္တိနှင့် စပ်၍ ပြောသော အခါ ယင်းသည် မီးခိုးဟူသော လိင်္ဂကို ပြန့်နှံ့တတ်သော အရာဖြစ်၍ ဗျာပက ဖြစ်သည်။

ဓူမဝတ္တာအရ မီးခိုး၊ ဝါ-မီးခိုးရှိခြင်းကို ‘သာဓုကို၊ ဝါ-တောင်၌ မီးရှိသည်ကို ပြီးစေတတ်သောကြောင့်’ သာဓုဟု ခေါ်သည်။ တောင်၏ အမှတ်အသားလည်း ဖြစ်သောကြောင့် လိင်္ဂ၊ တောင်၌ မီးရှိသည် ဟူသော အနုမာန၏ အကြောင်းဖြစ် သောကြောင့် ဟေတုလည်း ခေါ်ရသည်။ ဗျတ္တိသဘောအရမူ ယင်းသည် မီးက ပြန့်နှံ့အပ်သောကြောင့်၊ ဝါ-မီး၏ အပြန့်အနှံ့ ကို ခံရသောကြောင့် ဗျာပဖြစ်သည်။

ထို့ကြောင့် ပြခဲ့ပြီး ဝေါဟာရတို့ကို ပုံစံနှင့်ဟပ်၍ မြင်လွယ်အောင် ရေးလျှင် အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်သည်။

ပဗ္ဗတော	အဂ္ဂိမာ	ရူမဝတ္တာ
ပက္ခ	သာဓု	သာဓန
ဓမ္မိ	ဓမ္မ	ဗျာပု
	ဗျာပက	ဟေတု, လိင်္ဂ

ပက္ခဓမ္မတာ

အကြောင်းမှန်၏ လက္ခဏာကိုပြရာ၌ “ပက္ခဓမ္မတာဟူသည် ပက္ခ၌ အကြောင်းရှိနေခြင်းတည်း”ဟု အဓိပ္ပါယ်ရေးခဲ့၏။ ယင်းသည် “ဗျာပု၏ တောင်စသည်၌ ဖြစ်ခြင်းရှိသည်၏ အဖြစ်သည် ပက္ခဓမ္မတာ မည်၏”ဟူသော တက္ကသင်္ဂဟလာ အဖွင့်နှင့်အညီပင် ဖြစ်၏။ ဤအဖွင့်အရ ပက္ခဓမ္မတာ၏ သဘော အဓိပ္ပါယ်ကို နားလည်ရန် မခက်ခဲလှပေ။ သို့သော် ပုဒ်ပါ၌ကို စစ်၍ အဓိပ္ပါယ်နှင့်လျော်အောင် ကြံရာ၌မူ မလွယ်ကူလှသည်ကို တွေ့ရသည်။

ဤပုဒ်ကို ဝိဂြိုဟ်ဝစနတ်နှင့်တကွ ကျကျနနဖွင့်သော သက္ကတကျမ်းကို မတွေ့ဘူးသေးပါ။ ထို့ကြောင့် အစအနမျှ တွေ့ရသော အဖွင့်တို့ကို အထောက်အထားပြု၍ မိမိထင်မြင်သမျှကို တင်ပြပါမည်။

ရူမဝတ္တံ ပက္ခဿ ပဗ္ဗတဿ ဓမ္မော ပဗ္ဗတေ တဿ ဝိဇ္ဇမာနတ္တာ။ (တက္ကဘာသာ၊ ၇၂။)

ပဗ္ဗတေ ရူမေန အဂ္ဂိမိ သာဓု အဂ္ဂိဗျာပုရူမဝါ ပဗ္ဗတော ဣစ္စတြ ရူမဿ ပက္ခဓမ္မတာ။ (နျာယကောသ)

ယွာယံ ပဋိညာဓမ္မော ဟုတ္တာ သဒိသပက္ခေ ဝိဇ္ဇမာနော အသဒိသပက္ခေ အဝိဇ္ဇမာနောယေဝ ဟေတု လက္ခဏူပပန္နော နာမ ဟောတိ။ (ကထာဝတ္ထုအနုဋီကာ။)

အထက်ပါတို့တွင် တက္ကဘာသာ စကား၌ မီးခိုးရှိခြင်းသည် ပက္ခ၏ ဓမ္မဖြစ်သည်ဟု ဆိုသဖြင့် ပက္ခ၏ ဓမ္မအရ မီးခိုးရှိခြင်းကို ယူရမည်မှာ ထင်ရှားသည်။ ထို့ပြင် ပက္ခဿ ပဗ္ဗဿ ပဗ္ဗတဿ ဓမ္မောဟု ဖွင့်သဖြင့် ပက္ခနှင့်ဓမ္မကို ဆဋ္ဌိ တပျရိသ် တွဲစေလိုသည်။ ရူမဿ ပက္ခဓမ္မတာ ဟူသော နျာယကောသ စကား၌လည်း “ဘာဝသမ္ပန်၊ တာသမ္ပန်၊ လာဟန် လိင်္ဂဝစ် အရတူ” ဟူသည်အရ ပက္ခဓမ္မဟူသော ဘာဝသမ္ပန်နှင့် ရူမဿ ဟူသော တာသမ္ပန်တို့မှာ အရတူပင် ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် နျာယကောသ အလိုလည်း ပက္ခဓမ္မအရ မီးခိုးဟူသော အကြောင်းကိုပင် ကောက်ရမည်မှာ ထင်ရှားပြန်သည်။ ပဋိညာဓမ္မော ဟုတ္တာ ဟေတုဟူသော အနုဋီကာအလိုလည်း ပဋိညာဓမ္မနှင့် ဟေတု အရတူဖြစ်ကြောင်း သိစေသည်။ ဤ၌ ပဋိညာအရလည်း ပဋိညာ၏ အစိတ်အပိုင်းဖြစ်သော ပက္ခကိုပင် ယူရမည်။ ထို့ကြောင့် အနုဋီကာအလိုလည်း ပက္ခဓမ္မအရ ဟေတု (=အကြောင်း) ကိုပင် ယူရမည်ဟု မှတ်အပ်၏။

ဤကျမ်းတို့၌ ဓမ္မသဒ္ဓါ မည်သည့်အနက်ဟောသည်ဟု ဖွင့်ဆိုချက်မရှိ၊ သို့သော်လည်း ဓမ္မိ၊ ဓမ္မဟူသော အသုံးနှုန်းတို့ကို၎င်း၊ ပက္ခဓမ္မတာသဘောသွားကို၎င်း၊ ထောက်၍ ဂုဏ် (သဒ္ဓါကျမ်းလာဂုဏ်မျိုး) ဟော-ဟု မှတ်သင့်သည်။

ထို့ကြောင့် ပက္ခဓမ္မတာပုဒ်ကို ပက္ခဿ ဓမ္မော ပက္ခဓမ္မောဟု ဆဋ္ဌိတပျရိသ်ပြု၍ ပက္ခ၏ ဂုဏ်ဖြစ်သော (ဤပုံစံအရ ဆိုရလျှင်) မီးခိုး ဝါ-မီးခိုးရှိခြင်း ဟူသော ဟေတုကို အရကောက်။ ဂုဏ်ဟူသည် ဂုဏေ၌ တည်ရသည် ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် ဂုဏေ၌ ဂုဏ်ရှိသည်ဟုပင် ဆိုရ၏။ ထို့ကြောင့် ပက္ခဓမ္မဿ ဘာဝေါ ပက္ခ-ဓမ္မတာအရ ပက္ခ၏ဂုဏ် အဖြစ်ဟူသည် ဟေတု၏ ပက္ခဂုဏ် ဖြစ်ခြင်း၊ ဝါ-ဟေတု၏ ပက္ခ၌ ရှိနေခြင်းကိုပင် အဓိပ္ပါယ်အားဖြင့် ဆိုလိုရင်း ဖြစ်တော့သည်။ ထို့ကြောင့်ပင် အဆုံးသတ်ထွက်လာသော အဓိပ္ပါယ်ကျကို ရည်၍ တက္ကသင်္ဂဟ၌ “ဗျာပု၏ တောင်စသည်၌ ဖြစ်ခြင်းရှိသည်၏ အဖြစ်”ဟု ဖွင့်ခဲ့ခြင်း ဖြစ်ပေမည်။ ဤစကားကျအဓိပ္ပါယ်သည်သာ လက်တွေ့ကျင့်သုံးရာတွင် အသုံးကျသော အဓိပ္ပါယ်ဖြစ်ရကား ဤသို့ မှတ်ယူလွယ်အောင် ဖွင့်ခဲ့သော တက္ကသင်္ဂဟဆရာကို ကျေးဇူးများစွာ တင်ထိုက်ပေသည်။

ဤပက္ခဓမ္မတာကိုပင် အချို့နေရာ၌ ပက္ခဓမ္မတ္တဟု သုံးသည်။ ဗုဒ္ဓနျာယကျမ်းတို့၌ လာသော အနုမေယျ သတ္တဟူသော အသုံးလည်း ဤပက္ခဓမ္မတာကိုပင် ဆိုလိုသော အသုံးဖြစ်သည်။ ယင်း၌ အနုမေယျအရ ဓမ္မိဖြစ်သော ပက္ခကိုပင် ယူရသည်။

အနုမာနအနက်ပွင့်အကျယ်

အနုမာန၏ သဘောကို နောက်ကအကျဉ်းရေးသားခဲ့ပြီ။ ဤ၌ တက္ကသင်္ဂဟလာ အဖွင့်စကားတို့ကို မူတည်၍ ယင်း၏အကျယ်ကို ရေးဦးအံ့။

- (၁) အနုမိတိ၏ မဆက်ဆံသော အကြောင်းသည် “အနုမာန”မည်၏။
- (၂) ပရာမာသသည် ဖြစ်စေအပ်သော ဉာဏ်သည် “အနုမိတိ”မည်၏။
- (၃) ဗျတ္တိဖြင့် အထူးပြုအပ်သော ပက္ခမေတ္တာကို သိသော ဉာဏ်သည် “ပရာမာသ”မည်၏။

ပုံစံ-‘ဤတောင်ကား မီးသည် ပြန့်နှံ့အပ်သော မီးခိုးရှိသော အရာတည်း’ဟု သိခြင်းသည် ပရာမာသတည်း။ ထိုသည် ဖြစ်စေအပ်သော တောင်သည် မီးရှိ၏’ဟု သိသောဉာဏ်သည် အနုမိတိတည်း။

- (၄) ‘အကြင်အကြင်အရပ်၌ မီးခိုးရှိ၏၊ ထိုထို အရပ်၌ မီးရှိ၏’ ဤသို့ တကွဖြစ်ခြင်း၏ မြဲခြင်းသည် ‘ဗျတ္တိ’မည်၏။
- (၅) ဗျာပု၏ တောင်စသည်၌ ဖြစ်ခြင်းရှိသည်၏အဖြစ်သည် “ပက္ခမေတ္တာ”မည်၏။ (တက္ကသင်္ဂဟ၊ အနုမာန အခန်း။)

အထက်ပါစကားရပ်တို့တွင် (၁) ဖြင့် အနုမာနသည် အနုမိတိ၏ အကြောင်းဖြစ်ကြောင်း၊ ဝါ-အနုမာနရှိမှ အနုမိတိ ရှိနိုင်ကြောင်း ပြသည်။ (၂) ဖြင့် အနုမိတိ၏ အကြောင်းသည် ပရာမာသ ဖြစ်ကြောင်း၊ ဝါ-ပရာမာသရှိမှ အနုမိတိဖြစ်နိုင် ကြောင်း ပြသည်။ ယင်းဖြင့် အနုမာနဟူသည် ပရာမာသပင် ဖြစ်ကြောင်း သိစေသည်။ (၃)ဖြင့် ပရာမာသအရကို ဖွင့်ပြသည်။ ယင်းဖြင့် ဗျတ္တိကိုသိမှ ဝါ-အမှတ်ရမှုရှိမှသာ ပရာမာသ ဖြစ်နိုင်သည်ကိုလည်း ပြသည်။ (၄)ဖြင့် ဗျတ္တိကို၊ (၅)ဖြင့် ပက္ခမေတ္ တာကို ဖွင့်ပြပုံမှာ ထင်ရှားပြီး၊ အဓိပ္ပာယ်အကျယ်ကိုလည်း နောက်ကရေးခဲ့ပြီ။

အထက်ပါ တက္ကသင်္ဂဟလာဖွင့်ဆိုချက် စကားရပ်ကို ရှုဆင်ခြင်လျှင် အနုမာန၌-

- (၁) ပက္ခ၌ လိင်္ဂကို မြင်ခြင်း။
 - (၂) ထို့နောက် ဗျတ္တိကို အမှတ်ရခြင်း။
 - (၃) ထို့နောက် သာဓုနှင့် မကွေမကွာဖြစ်သော လိင်္ဂသည် ပက္ခ၌ ရှိ၏ဟုသိသော ပရာမာသဖြစ်ခြင်း။ ထိုသည်ပင် အနုမာန (နောက်ဖြစ်သော အသိ ဝါ-မှန်းဆကြောင်း) ဖြစ်တော့သည်။
 - (၄) ထို့နောက် မှန်းဆခြင်း အနုမိတိဖြစ်ခြင်း-ဟု အဆင့် ၄-ဆင့် ရှိသည်ကို တွေ့ရမည်ဖြစ်၏။
- ထိုအဆင့်တို့ကို ‘တောင်၌မီးရှိ’ပုံစံဖြင့် ဟပ်ရလျှင် အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်သည်။
- (၁) တောင်ပေါ်၌ မီးခိုးကို မြင်သည်။
 - (၂) ထို့နောက် မီးနှင့်မီးခိုးတို့ အမြဲတန်း မကွေမကွာ ဖြစ်သည်ကို အမှတ်ရသည်။
 - (၃) ထို့နောက် မီးနှင့် (ဤပုဒ်ကို ‘မကွေမကွာဖြစ်’မှာ စပ်ပါ) မကွေမကွာဖြစ်လေ့ရှိသော မီးခိုး တောင်ပေါ်၌ ရှိသည်ကို သိသည်။ ဝါ-တောင်ပေါ်၌ရှိသော မီးခိုးသည် မီးနှင့် မကွေမကွာ ဖြစ်လေ့ရှိသောအရာဟု သိသည်။
 - (၄) ထို့နောက် တောင်၌ မီးရှိသည်ဟု မှန်းဆသိမြင်မှု ဖြစ်ပေါ်လာသည်။

ထိုတွင် (၁) နှင့် (၃) မှာ မထူးသကဲ့သို့ထင်ရသည်။ သို့သော် (၁) အဆင့်သည် ပက္ခ၌ လိင်္ဂသက်သက်ကိုသာ မြင်သော အဆင့်ဖြစ်၍ (၃) ဖြစ်သော ပရာမာသအဆင့်ကား ဗျတ္တိသဘောနှင့် တွဲယှဉ်၍ ပက္ခ၌ လိင်္ဂရှိသည်ကို သိခြင်း

ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့်ပင် “ပျတ္တိဖြင့် အထူးပြုအပ်သော ပက္ခမဗ္ဗတာကို သိသောဉာဏ်” ဟု ဖွင့်ခဲ့ခြင်း ဖြစ်လေသည်။ ဤ၌ ပရာမာသ အရသိမှု တမျိုးပင် ဖြစ်၍ ယင်းကို သုံးသပ်ကြံစည်မှု၊ ဝါ-သုံးသပ်သိမှုဟု မြန်မာပြန်လိုက ပြန်နိုင်ရာသည်။

အနုမာန ၃-မျိုး

အနုမာနသည် (၁) ပုဗ္ဗဝ, (၂) သေသံဝ, (၃) သာမညတောဒိဋ္ဌဟု ၃-မျိုးရှိကြောင်း နျာယသုတ္တ (၁၁၁၅)၌ ဆိုသည်။ ထို ၃-မျိုး၏ အဓိပ္ပါယ်ကို ဝတ္ထုယနရသေ့က ဘာသာ၌ ၂-မျိုးစီ ဖွင့်ပြသည်။

ပဌမနည်း

ပုဗ္ဗဝ အနုမာနနည်းဟူသည် အကြောင်းကို ထောက်ဆခြင်းဖြင့် အကျိုးကို မှန်းဆ၍ သိခြင်းမျိုးတည်း။ ပုံစံ-မိုးသား များတက်လာသည်ကို မြင်သောအခါ အကျိုးဖြစ်သည့် မိုးရွာမှုဖြစ်မည်ကို မှန်းဆ သိမြင်ခြင်းမျိုး။ အကျိုးအကြောင်း ၂-မျိုး တို့တွင် အကြောင်းကရှေ့ဖြစ်၍ အကျိုးက နောက်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဤနည်းကို ပုဗ္ဗဝဟု သမုတ်သည်။

သေသံဝနည်းကား အကျိုးကို ထောက်ဆခြင်းဖြင့် အကြောင်းကို မှန်းဆသိမြင်ခြင်းမျိုးတည်း။ ပုံစံ-မြစ်ထဲ၌ ရေ နောက်လာသည်ကို၎င်း၊ မြစ်ရေပြည့်လာသည်ကို၎င်း၊ ရေစီးသန်လာသည်ကို၎င်း မြင်၍ လွန်ခဲ့ပြီးဖြစ်သော အကြောင်း ဖြစ်သည့် မိုးရွာမှုကို မှန်းဆသိမြင်ခြင်းမျိုး။ အကြောင်းအကျိုး ၂-မျိုးတွင် အကြောင်းကို ပုဗ္ဗ=ရှေ့ဟုဆိုရာ အကျိုးမှာ ယင်းမှ အကြောင်း = သေသံဖြစ်ရတော့သည်။ ထို့ကြောင့် သေသံဝဟု ခေါ်အပ်လေသည်။

ဤ ၂-နည်းတွင် ကျမ်းဂန်တို့၌ ပဌမနည်းကို ကာရဏာနုမာနနည်း၊ ဒုတိယနည်းကို ဖလာနုမာနနည်းဟု ခေါ်သည်။ ထို့ကြောင့် သမ္ပန္နစိန္တာ ဂဏ္ဍိသစ် (၄၆)၌ အောက်ပါအတိုင်း မိန့်သည်။

“အညာ၌ မိုးရွာသည်ကိုထောက်၍ အကြေ၌ ရေကြီးမည်ကို သိသည်ကား-ကာရဏာနုမာနနည်း။ အထက်၌ အခိုးကို မြင်၍ အောက်၌မီးရှိသည်ကို သိသည်ကား ဖလာနုမာနနည်း။ (မောင်းထောင်ကြီးနည်း။)

[ဆောင်] အကြောင်းထောက်ဆ၊ မျိုးသိရ၊ ကာရဏာနုမာ။ အကျိုးထောက်ဆ၊ ကြောင်းသိရ၊ ဖလာနုမာ။ သံခိပ် မှတ်။”

သာမညတော ဒိဋ္ဌနည်းကား-ချုံ့၍ ရှုမြင်ထားအပ်သည်ကို အခြေပြု၍ မှန်းဆသိခြင်းမျိုးတည်း။ နဂိုက တစ်နေရာ၌ ရှိသော အရာဝတ္ထုတို့ အခြားတစ်နေရာသို့ ရောက်နေသည်ကို မြင်သောအခါ ထိုအရာဝတ္ထုတို့ ရွှေ့ကြောင်း သိရသည်။ အရာ ဝတ္ထုတို့ ရွှေ့မှသာ နေရာပြောင်းမှု ဖြစ်နိုင်သည်။ ဤသို့ ချုံ့ယူ သိမြင်ထားပြီးနောက် ကောင်းကင်၌ နေရာရွှေ့သည်ကို မှန်းဆ သိမှုမျိုးကို သာမညတော ဒိဋ္ဌဟု ခေါ်ရသည်။ နေလုံးကြီး တရွေ့ရွှေ့သွားနေသည်ကို တိုက်ရိုက်မြင်ရသည် မဟုတ်၊ သို့သော် နံနက်ပိုင်းက အရှေ့အရပ်မှာ မြင်ရသောနေသည် ညနေပိုင်း၌ အနောက်ဖက်သို့ ရောက်နေသည်ကို မြင်ရသောအခါ နေရွှေ့ လို့သာ အနောက်သို့ ရောက်သည်။ ထို့ကြောင့် နေသည် ရွှေ့နေသည်ဟု မှန်းဆသိမြင်နိုင်တော့သည်။

ဒုတိယနည်း

နျာယဘာသာ၌ ဆိုခဲ့ပြီးနည်း ၃-မျိုးကိုပင် အဓိပ္ပါယ်တစ်နည်း ဖွင့်ပြသေးသည်။ ထိုဖွင့်နည်းအရ နည်း ၃-ပါး အဓိပ္ပါယ်မှာ အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်၏။

ပုဗ္ဗဝ အနုမာန ဟူသည် ရှေး၌ ပစ္စက္ခ သိမြင်ပြီးဖြစ်သော အရာဝတ္ထု ၂-ခုတွင် အနုမာနပြုသောအခါ၌ ပစ္စက္ခသိအပ် သော ဝတ္ထုတစ်ခုမှ ပစ္စက္ခမသိအပ်သော အခြားဝတ္ထုတစ်ခုကို မှန်းဆ သိခြင်းမျိုးတည်း။ ပုံစံ-ပစ္စက္ခ မြင်ရသောမီးခိုးမှ ပစ္စက္ခ မမြင်ရသော မီးကို မှန်းဆသိမြင်ခြင်းမျိုး။

သေသံဝ အနုမာနဟူသည် အကြောင်းကိုယူသော နည်းတည်း။ ဤနည်းသည် နည်းလေးဆယ်လာ ပါရိသေသနည်း နှင့်ကား မတူ။ ဤသေသံဝနည်းကား အရာဝတ္ထု၊ သို့မဟုတ် သဘောတရား တစ်စုံတစ်ခုနှင့် ပတ်သက်၍ ဖြစ်နိုင်သည်တို့ ရှိရာ ယင်းတို့မှ မဖြစ်သင့်သည်တို့ကို တစ်ခုချင်း ပယ်ထုတ်ခြင်းဖြင့် နောက်ဆုံးကျန်သော အရာ၊ ဝါ-သဘောတရားကို ယူခြင်းမျိုးတည်း။ ပုံစံ-ရှေးဟောင်းနျာယဝိသေသိက အလိုအရ လောကတွင် ပဒတ္တ(ပရမတ်ကဲ့သို့သော တရား) ခြောက်မျိုး ရှိ၏။ ယင်းတို့ကား ဩဗျ ဂုဏ ကမ္မ သာမည ဝိသေသ သမဝါယ တို့တည်း။ အသံသည် ယင်းခြောက်မျိုးတို့တွင် အဘယ် နည်းဟု စိစစ်သောအခါ အသံကို ထင်ရှားလည်းရှိ အနိစ္စလည်းဖြစ်သော ပဒတ္တ'ဟု ဆိုထားသဖြင့် ယင်းသည် နိစ္စဖြစ်သည်

ဆိုသော သာမည ဝိသေသ သမဝါယ မဖြစ်နိုင်။ ကျန် ခြေ၊ ဂုဏ၊ ကမ္မ တို့တွင်လည်း အသံသည် ခြစ်မဟုတ်။ ကမ္မ (လှုပ်ရှားမှု) လည်းမဟုတ်။ ထို့ကြောင့် အသံသည် ၎င်းတို့မှ ကြွင်းသောဂုဏသာ ဖြစ်ရတော့သည်။

ဤနည်းသည် အနောက်တိုင်း ယုတ္တိဗေဒလာ Disjunctive Syllogism တစ်မျိုးနှင့် ဆင်ဆင်တူသည်။ အောက်ပါ ပုံစံကို ကြည့်ပါ။

ထိုဟာသည် ချုံသော်၎င်း၊ ဝက်ဝံသော်၎င်း ဖြစ်မည်။

ထိုဟာသည် ချုံမဟုတ်။

ထို့ကြောင့် ထိုဟာသည် ဝက်ဝံဖြစ်သည်။

သာမညတော ဒိဋ္ဌဟူသည် သာဓနနှင့် သာဓု ဝါ-လိင်္ဂနှင့် လိင်္ဂတို့၏ ဆက်သွယ်မှုကို ပစ္စက္ခမသိရရာ၌ လိင်္ဂ၏ တစ်စုံတစ်ခုနှင့် တူသည်ကိုအခြေပြု၍ ပစ္စက္ခမဟုတ်သော လိင်္ဂကို မှန်းဆသိခြင်းမျိုးတည်း။ ပုံစံ-ဣစ္ဆာ (အလို) စသည်မှ အတ္တကိုမှန်းဆ သိမြင်ခြင်း။ ဣစ္ဆာစသည်သည် ဂုဏ်ဖြစ်၏။ ဂုဏ်တို့သည် ခြစ်တို့၌ တည်ကြရသည်။ ဣစ္ဆာ(စသည်) ဟူသော လိင်္ဂ၏ အခြားသောဂုဏ်တို့နှင့် ခြစ်၌ တည်ရခြင်း တူသည်ကိုထောက်၍ ဣစ္ဆာစသည်သည်လည်း ခြစ်တစ်ခုခု၌ တည်ရမည်။ ထိုခြစ်ကား အခြားမဟုတ်၊ အတ္တပင်ဟု မှန်းဆသိခြင်းမျိုး ဟုလို။ ဤကား ဟိန္ဒူအယူအဆအရ နျာယဘာသာ၌ ထုတ်ပြအပ်သော ပုံစံတည်း။

ဗုဒ္ဓဘာသာအယူအရ ထုတ်လိုမှု မဂ်စိတ် ဖိုလ်စိတ် ရှိသည်ကို အခြေပြု၍ နိဗ္ဗာန်ရှိသည်ဆိုသည်ကို ပုထုဇဉ်တို့ မှန်းဆသိခြင်းကို ထုတ်ရာ၏။ မဂ်စိတ် ဖိုလ်စိတ်ဟူသည် စိတ်တရားဖြစ်၏။ ယင်းတို့သည် အခြား စိတ်များကဲ့သို့ပင် အာရုံ နှင့်ကင်း၍ မဖြစ်နိုင်။ ထိုအာရုံတရားကား လောကီတရားမဟုတ်သော နိဗ္ဗာန်ပင် ဖြစ်တော့သည်။

ဤသို့လျှင် နျာယဘာသာ၌ အနုမာန ၃-မျိုးကို ၂-မျိုး ၂-ဖုံ ဖွင့်ပြခဲ့ပေသည်။ ဥဇ္ဇောတကရ၊ ဝရဒရာဇေ၊ ဂင်္ဂေသ စသော နောက်ဆရာတို့ကလည်း မိမိတို့အလိုအတိုင်း အနုမာန ၃-မျိုးတို့ကို ပြသကြသည်။ ယင်းတို့ကိုမူ ရှုပ်ထွေးကုန်မည် စိုး၍ ဤ၌ မပြတော့ပါ။ အလိုရှိသူတို့သည် Sinha ၏ A History of Indian Philosophy, Vol.I, pp.490-493-မှ ယူကြရာ၏။

အနောက်တိုင်း အနုမာနနှင့် နှိုင်းယှဉ်ချက်

ဣန္ဒိယယုတ္တိဗေဒလာ အနုမာနကို နားလည်ပြီးနောက် ယင်းကို အနောက်တိုင်း ယုတ္တိဗေဒလာ အနုမာနနှင့် နှိုင်းယှဉ် ကြည့်သင့်သည်။ အနုမာန ၂-ခုတွင် ဆင်တူသောအချက်များလည်း ရှိ၍ မတူသောအချက်များလည်း ရှိသည်။

နျာယ အနုမာန၌ ပြခဲ့ပြီးအတိုင်း အဝယဝ (အစိတ်အပိုင်း) ၅-မျိုး ရှိ၏။ အရစ္စတိုတဲလ်၏ အနုမာနတွင်မူ ၃-ဆင့် သာ ရှိလေသည်။ ယင်း၌ ပြရိုးပုံစံမှာ အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်၏။

- (၁) လူအားလုံးသည် သေမျိုး ဖြစ်သည်။
- (၂) ဆိုကရေးတီးသည် လူ ဖြစ်သည်။
- (၃) ထို့ကြောင့် ဆိုကရေးတီးသည် သေမျိုးဖြစ်သည်။

ထိုတွင် (၁) ကို Major Premise, (၂) ကို Minor Premise, (၃) ကို Conclusion ဟု ခေါ်သည်။ ယင်းတွင် Major Premise ကို နိဒါန်းကြီး၊ Minor Premise ကို နိဒါန်းငယ်၊ Conclusion ကို နိဂုံးဟု မြန်မာပြန်ကြသည်။ နိဂုံး ဟူသည်ကိုထောက်၍ ရှေ့ ၂-ခုကို နိဒါန်းဟု မြန်မာပြန်ကြဟန် တူသည်။ အဆိုကြီး-အဆိုငယ်၊ သို့မဟုတ် ပဌမအဆို ဒုတိယအဆိုဟု ပြန်ရလျှင် သာ၍ကောင်းဖွယ်ရှိသည်။ ယင်းတို့တွင်လည်း နိဂုံးပါသော ကတ္တားကို Minor Term, ဝါစကကို Major Term ဟု ခေါ်ပြီး၊ အဆို ၂-ခု၌ ပါသောပုဒ်ကို Middle Term ဟု ခေါ်သည်။ ယင်းတို့ကို အစဉ်အတိုင်း ပုဒ်ငယ် ပုဒ်ကြီး အလယ်ပုဒ်ဟု မြန်မာပြန်ကြသည်။ ထိုတွင် ပုဒ်ငယ်မှာ နျာယအသုံးအနှုန်းအရ ပက္ခဖြစ်၍ ပုဒ်ကြီးမှာ သာဓုဖြစ်ပြီး

အလယ်ပုဒ်မှာ သာဓနဖြစ်သည်။ ယင်း အလယ်ပုဒ်သည် ပဌမအဆို ဒုတိယအဆို ၂-ခုလုံး၌ပါသော ဝါ-ထို ၂-ခုလုံးနှင့် ဆက်ဆံသော ပုဒ်ဖြစ်၍ ယင်းကို သာဓရဏပုဒ်ဟု ခေါ်ရလျှင် သာ၍ နားလည်လွယ်ရာသည်။

အထက်ပါ အရစ္စတိုတဲလ်၏ အနုမာနကို ကြည့်လျှင် အဆို ၂-ခုနှင့် နိဂုံးတို့သည် နျာယလာ ဝါကျစိတ် ၅-ပါး၌ အတွင်းဝင်သည်ကို တွေ့ရသည်။ ပဌမအဆိုမှာ နျာယဆရာတို့၏ ဗျတ္တိဝါကျမျိုးဖြစ်၍ ဒုတိယအဆိုမှာ ဥပနယပင် ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဥဒါဟရဏ ဥပနယ နိဂမန ဝါကျစိတ် ၃-ခုသာဟု အယူရှိသောဆရာတို့အဆိုနှင့် အနောက်တိုင်းအဆိုတို့ ဟပ်မိ လျက်ရှိတော့သည်။ ထို ၃-ချက်ကို ဝါကျစိတ် ၅-ပါး ပြည့်စုံသည့် နျာယအနုမာနဝါကျဖြစ်အောင် လုပ်လိုလျှင် အောက်ပါ အတိုင်း လုပ်ရမည်။

- ပဋိညာ** - ဆိုကရေးတီးသည် သေမျိုးဖြစ်သည်။
- ဟေတု** - လူဖြစ်သောကြောင့်တည်း။
- ဥဒါဟရဏ** - လူဖြစ်သော သတ္တဝါတိုင်းသည် သေမျိုးဖြစ်ကြသည်။ ဥပမာ-သေလီ၊ ဇိနီ စသည်။
- ဥပနာ** - ဆိုကရေးတီးသည် လူဖြစ်သည်။
- နိဂမန** - ထို့ကြောင့် ဆိုကရေးတီးသည် သေမျိုးဖြစ်သည်။

ဤစုံပုံကို ကြည့်လျှင် အနောက်တိုင်း Major Premise သည် နျာယ၌ ဥဒါဟရဏ၊ Minor Premise သည် ဥပနယ၊ Conclusion သည် နိဂမနဖြစ်ကြောင်း သိသာသည်။

‘တောင်၌ မီးရှိ’ ပုံစံကို အရစ္စတိုတဲလ်၏နည်းဖြင့် ရေးလျှင် အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်သည်။

- ပဌမအဆို - မီးခိုးရှိသော အရာအားလုံးသည် မီးရှိသည်။
- ဒုတိယအဆို - တောင်သည် မီးခိုး ရှိသည်။
- နိဂုံး - ထို့ကြောင့် တောင်သည် မီးရှိသည်။

ပြဆိုအပ်ပြီးသော နျာယပုံစံ အနောက်တိုင်း ပုံစံတို့တွင် အနုမာန ပြုပုံ-ပြုနည်း ထူးခြားပုံကိုလည်း မှတ်ယူသင့်သည်။ အနောက်တိုင်း အနုမာနမှာ သာမညမှ ဝိသေသကို မှန်းဆနည်း၊ ဝါ-အပေါင်း၏ သဘောမှ အစိတ်၏ သဘောကို ထုတ်ယူသည့်နည်း (Deduction) ဖြစ်သည်။ လူအားလုံး၏ သဘောဖြစ်သော သေမျိုးဖြစ်ခြင်းမှ ဆိုကရေးတီး၏ သေမျိုးဖြစ်ခြင်းသဘောကို ထုတ်ယူသော နည်းတည်း။ နျာယ အနုမာန၌ကား ဝိသေသမှ သာမညကို မှန်းဆသည့်နည်း၊ ဝါ-အစိတ်၏သဘောမှ အပေါင်း၏ သဘောကို ထုတ်ယူသည့်နည်း (Induction) လည်း ပါ၍ဆိုခဲ့ပြီးနည်း (Deduction)လည်း ပါသည်။ ဗျတ္တိ ဝါကျသည် မီးခိုးရှိသောနေရာ အတန်-များများ၏ မီးရှိခြင်းသဘောမှ မီးခိုးရှိရာနေရာတိုင်း၌ မီးရှိခြင်း သဘောကို ထုတ်ယူထားပုံကို ပြသောဝါကျပင် ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ယင်းဖြင့် ဝိသေသာနုမာန (Induction) နည်းကို ပြသည်။ တစ်ဖန် ဥဒါဟရဏ ဥပနယ နိဂမနတို့ဖြင့် မီးခိုးရှိသော နေရာတိုင်း၌ မီးရှိခြင်းသဘောမှ တောင်၌ မီးရှိခြင်း သဘောကို ထုတ်ယူပုံကို ပြသည်။ ထို့ကြောင့် ယင်းတို့ဖြင့် သာမညာနုမာန (Deduction) နည်းကို ပြသည်။ ထို့ကြောင့် နျာယအနုမာနသည် ဝိသေသာနုမာန သာမညာနုမာန ၂-မျိုးပါသော အနုမာနဝါကျ ဖြစ်လေသည်။

ထိုတွင် Induction ကို ဝိသေသ ကြံဆနည်း၊ Deduction ကို သာမည ကြံဆနည်းဟု၎င်း၊ အစဉ်အတိုင်း ချုံယူ ဆင်ခြင်ခြင်း၊ ထုတ်ယူဆင်ခြင်ခြင်းဟု၎င်း မြန်မာပြန်ကြသည်ကို တွေ့ရသည်။ ဤကျမ်း၌ကား ကာရဏာနုမာနနည်း၊ ဖလာနုမာနနည်း ဟူသည်တို့ကို အတုယူ၍ ဝိသေသာနုမာန၊ သာမညာနုမာနဟု သုံးသည်။

ထို့ပြင် အရစ္စတိုတဲလ်၏အနုမာနနည်းမှာ ပုံသဏ္ဍာန်၊ ဝါနည်းစနစ် မှန်ကန်မှုကို အလေးဂရုပြု၍ နျာယအနုမာနကား အကြောင်းအရာမှန်ကန်မှုကို **ဂရုပြုသည်။** နိဂုံးလာ အကြောင်းအရာ မှန်သည်ဖြစ်စေ၊ မှားသည်ဖြစ်စေ အနုမာန ပြုပုံ ပြုနည်း စနစ်မှန်လျှင် အရစ္စတိုတဲလ်အလို ခိုင်မာသော ဝါ-စနစ်မှန်ဖြစ်သော (Valid) အနုမာနဖြစ်တော့သည်။ စနစ်မှန်ဆိုရာ၌

အနုမာန ပြုပုံပြုနည်း မှန်ကန်သည်ဟုသာ ဆိုလိုသည်။ စနစ်မှန်သဖြင့် နိဂုံးလည်း အကြောင်းအရာမှန်သည်ဟု အတိအကျ ဆိုလိုသည် မဟုတ်။ ပဌမ၊ ဒုတိယ အဆို ၂-ခုတို့ အကြောင်းအရာမှန်လျှင် နိဂုံးလည်း အကြောင်းအရာမှန်မည်။ အဆို ၂-ခု တို့တွင် တစ်ခုခု အကြောင်းအရာ မှားခဲ့သော် နိဂုံးလည်း အမှားဖြစ်မည်ဟုလို။

အောက်ပါ အနုမာနကို ကြည့်ပါ။

ငါးအားလုံးသည် သွေးအေး (နို့မတိုက်) သတ္တဝါများဖြစ်ကြသည်။

ဝေလငါးများသည် ငါးများ ဖြစ်ကြသည်။

ထို့ကြောင့် ဝေလငါးများသည် သွေးအေး သတ္တဝါများ ဖြစ်ကြသည်။

ဤ အနုမာနတွင် ပဌမအဆိုမှာ အမှန်ဖြစ်သည်။ ဒုတိယအဆိုမှာ မှားသည်။ သို့သော် အနုမာနပြုပုံစနစ်ကျန၍ ယင်းကို စနစ်မှန် အနုမာနဟု ဆိုရသည်။ ယင်းသို့ စနစ်မှန်သော်လည်း အကြောင်းအရာမှာမူ မှားလေသည်။ အဘယ် အကြောင့်ဟူမူ ဝေလငါးတို့သည် သွေးအေးသတ္တဝါ ငါးသတ္တဝါမျိုးတွင် မပါဝင်ပဲ သွေးနွေး (နို့တိုက်) သတ္တဝါမျိုး၊ တိရစ္ဆာန် (animal) သတ္တဝါမျိုးတွင် ပါဝင်သောကြောင့်တည်း။

အထက်ပါ အနုမာနသည် စနစ်မှန် ဖြစ်သော်လည်း အဆိုတစ်ခုမှာ အမှားဖြစ်သဖြင့် လက်တွေ့တွင် သုံးမရသော အနုမာနဖြစ်ရသည်။ အဆိုများရေး-နိဂုံးပါ အကြောင်းအရာ မှန်သော်လည်း စနစ်မကျသဖြင့် နိဂုံးသည် စနစ်မှား အနုမာန၏ နိဂုံးအဖြစ် ပေါ်လွင်ရသော အနုမာနတို့လည်း ရှိနိုင်သည်။

ပုံစံ- ဝီရိယ ရှိသူများသည် ဆင်ခြင်ဉာဏ် ရှိသူများ ဖြစ်ကြသည်။

ပရွက်ဆိတ်များသည် ဆင်ခြင်ဉာဏ်ရှိသူများ ဖြစ်ကြသည်။

ထို့ကြောင့် ပရွက်ဆိတ်များသည် ဝီရိယရှိသူများ ဖြစ်ကြသည်။

ဤ၌ နိဂုံးမှာ အကြောင်းအရာအားဖြင့် အမှန်ပင်၊ အဆို ၂-ခုတို့လည်း အမှန်ပင်။ သို့သော် အနုမာနပြုရာ၌ သာမာ ရုဏ်ပုဒ်သည် အဆိုတို့၌ အနည်းဆုံးတစ်ကြိမ် ပြန်နံ့ရမည် ဟူသော ဥပဒေနှင့် မညီသည့်အတွက် စနစ်မှား ဖြစ်ရသည်။

စနစ်မှားသောကြောင့်ပင် အဆို ၂-ခုတို့ အကြောင်းအရာ မှန်ကန်ပါလျက် နိဂုံး၌ အမှားဖြစ်ရသော အနုမာန မျိုးလည်း ရှိသေးသည်။

ပုံစံ-အားလုံးသော ကြောင်များသည် ခြေလေးချောင်းသတ္တဝါများ ဖြစ်ကြသည်။

အောင်နက်သည် ခြေလေးချောင်းသတ္တဝါ ဖြစ်သည်။

ထို့ကြောင့် အောင်နက်သည် ကြောင်ဖြစ်သည်။

ဤ၌ ပဌမ၊ ဒုတိယ အဆိုများသည် အမှန်ပင်။ သို့သော် အထက်ပုံစံနည်းတူ ဥပဒေနှင့် မကိုက်ညီသဖြင့် စနစ်လည်း မှား၊ အကြောင်းအရာလည်းမှား ဖြစ်ရသည်။

ပြဆိုခဲ့ပြီးသော ပုံစံတို့မှာ အလွန်ရှင်းလင်း၍ သိလွယ်သော ပုံစံများ ဖြစ်ကြ၏။ သို့သော် ထိုထို အယူအဆတို့ကို စစ်ဆေးရာတွင်မူ ဤမျှရှင်းလင်းသော ပုံစံမျိုးကို တွေ့ရမည် မဟုတ်ပေ။ ထိုအခါမျိုးတွင် သက်ဆိုင်ရာ စစ်ဆေးလိုသည့် အယူအဆကို ဤပုံစံမျိုးဖြစ်အောင် အစားထိုး ပြောင်းလဲကြည့်ခြင်းဖြင့် ထိုအယူအဆ မှန်-မမှန်ကို စစ်ဆေးကြည့်နိုင်သည်။ ပြုလတ္တံ့ ပုံစံကို ကြည့်ပါ။

“လူသတ္တဝါတို့အား လမ်းမှားသို့ ပို့ဆောင်တတ်သော မောဟတရားဟူသည် မိမိတို့အလိုဆန္ဒနှင့် ကိုက်ညီသော အချက်ကို အမှန်ဟု ယုံကြည်လိုသော ဆန္ဒကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာရသည်။ လူသားတို့၏ ယုံကြည်မှုကို ဖြစ်စေတတ်သော အားကြီးသော အလိုဆန္ဒတစ်ခုမှာ ဒုက္ခအားလုံးမရှိသည့် ချမ်းသာမှန်ကို ရယူလိုရေးပင် ဖြစ်သည်။ လူသားတို့၏ အလိုဆန္ဒ

တို့၌ မောဟတရား ပြုမှုပုံ၏ အရင်းအမြစ်ကို သိသော မည်သည့်ပုဂ္ဂိုလ်မှ ဒုက္ခကင်းစင်သည့် ချမ်းသာမှန်ရှိသည်ဆိုသော အချက်၌ ယုံကြည်ခြင်းသည် မောဟတရားပင် ဖြစ်ကြောင်း မဆုံးဖြတ်ပဲနေမည် မဟုတ်ပေ။

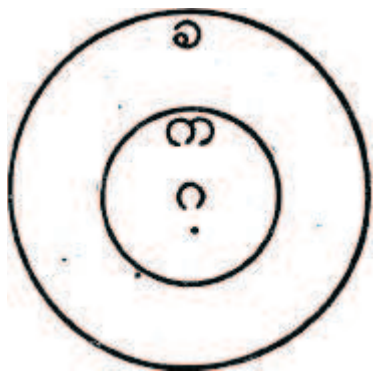
ဤအဆိုသည် ခိုင်မာသော အဆိုလော၊ မခိုင်မာသော အဆိုလော၊ မှန်သော အဆိုလော၊ မှားသော အဆိုလော ဆိုသည်ကို ရုတ်တရက် သိရန် မလွယ်ကူပေ။ ထို့ကြောင့် ယင်းကိုပြခဲ့ပြီးသော ပုံစံတို့တွင် ဖြစ်သင့်သော ပုံစံဖြင့် ဟပ်ကြည့် လျှင် “ကြောင်” ပုံစံနှင့်တူသည်ကို တွေ့ရမည်။ ဤ၌ မောဟတရားသည် ထို၌ ကြောင်နှင့် တူညီသည်။ ထို့အတူ မိမိတို့ မှန်စေလိုသော အချက်တို့၌ ယုံကြည်မှုသည် “ခြေ လေးချောင်း သတ္တ”နှင့် တူ၍ ချမ်းသာမှန်ရှိ၏ဟု ယုံကြည်ခြင်းသည် အောင်နက်နှင့်တူသည်။

- (၁) မောဟသည် မိမိတို့မှန်စေလိုသော အချက်၌ ယုံကြည်မှုကြောင့် ဖြစ်သည်။
- (၂) ချမ်းသာမှန်ရှိ၏ဟု ယုံကြည်ခြင်းသည် မှန်စေလိုသော အချက်၌ ယုံကြည်မှုကြောင့် ဖြစ်သည်။
- (၃) ထို့ကြောင့် ချမ်းသာမှန်ရှိ၏ဟု ယုံကြည်ခြင်းသည် မောဟဖြစ်သည်။

အထက်ပါ စကားရပ်ကိုကြည့်လျှင် ယင်း အဆိုသည် စနစ်မှားသော အဆိုဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားသည်။ ယင်းတွင် (၁) (၂)တို့ အကြောင်းအရာ မှန်သည် ဆို၍၊ ယင်းတို့ဖြင့် (၃) မှန်ကန်ကြောင်း မပြနိုင်ပေ။

ဤကဲ့သို့သော အခါမျိုး၌ စက်ဝိုင်းဖြင့် စိစစ်နည်းကို အသုံးပြုလျှင် အနုမာန၏ ခိုင်မာမှု၊ မခိုင်မာမှု၊ မှန်မှု၊ မှားမှုမှာ ပို၍ ထင်ရှားသည်။

ပဌမပြခဲ့သော “ဆိုကရေးတီး” ပုံစံ၌ လူအားလုံးကို က-စက်ဝိုင်း၊ သေမျိုးကို ခ-စက်ဝိုင်း၊ ဆိုကရေးတီးကို ဂ-အစက်ဝယ်ဟု သတ်မှတ်၍ အောက်ပါအတိုင်း ပုံစံချကြည့်လျှင် ယင်းအနုမာနခိုင်မာကြောင်း စနစ်မှန်ကြောင်း ထင်ရှားသည်။ စနစ်မှန်သဖြင့် (၁) (၂) အဆို ၂-ခုတို့မှန်လျှင် နိဂုံးလည်း မှန်တော့သည်။

ဤ၌ လူအားလုံးဟူသော က-စက်ဝိုင်းသည် သေမျိုးဟူသော ခ-စက်ဝိုင်းအတွင်းမှာ ရှိသဖြင့် လူအားလုံးသည် သေမျိုးဖြစ်သည် ဆိုသော စကားမှာ မှန်သည်။ တဖန်တုံ ဆိုကရေးတီး ဟူသော ဂ-အစက်ဝယ်သည် လူအားလုံးဟူသော က-စက်ဝိုင်းအတွင်းမှာ ရှိသဖြင့် ယင်းသည် သေမျိုးဟူသော ခ-စက်ဝိုင်းအတွင်းမှာပင် ကျရောက်သည်။ ထို့ကြောင့် ယင်း အဆိုလည်း မှန်တော့သည်။

ဝေလငါးပုံစံ၌မူ ငါးကိုက၊ သွေးအေးသတ္တကို ခ၊ ဝေလငါးကို ဂ-ဟု သတ်မှတ်နိုင်သော်လည်း ဂ-အစက်ကို က-ခ-တို့တွင် မည်သည့် စက်ဝိုင်းမှာမှ ချ၍မရ၊ သို့ကြောင့် ယင်းအနုမာနမှာ အကြောင်းအရာ မှားသည်ဟု ဆိုရသည်။ သို့သော် ပဌမ၊ ဒုတိယ အဆို ၂-ခုတို့ကို အကြောင်းအရာ မှန်သည်ဟုဆိုပါမူ ယင်း အနုမာနသည် အထက်ပါစက်ဝိုင်းပုံစံအတိုင်း ဖြစ်မည်ဖြစ်၍ မှန်သည်ဟု ဆိုရမည်ဖြစ်သည်။ ယခုသော်- ဒုတိယအဆို၌ အကြောင်းအရာ မှားသောကြောင့် မှားသော အနုမာန ဖြစ်ရသည်။ ထို့ကြောင့် စနစ်မှန် အနုမာန၌ နိဂုံး မှန်-မမှန် စစ်ဆေးလိုလျှင် အဆို ၂-ခုကို ရှေးဦးစွာ စိစစ်၍ စက်ဝိုင်းပုံ ချကြည့်ခြင်းဖြင့် စစ်ဆေးနိုင်လေသည်။

“ပရွက်ဆိပ်”ပုံစံကို စက်ဝိုင်းပုံစံ ချကြည့်လျှင် ဂ-အစက်ကို ခ-အတွင်း၌လည်း ချနိုင်၍၊ က-အတွင်း (ခ-အပြင်)၌ လည်း ချနိုင်သည်ကို တွေ့ရသည်။ ထိုတွင် အစက်ကို ခ-အတွင်း၌ ချရလျှင် မှန်မည်၊ ခ-အပြင်၌ ချရလျှင် မှားမည် ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဤအနုမာနသည် စနစ်မှား ဖြစ်ရသည်။

“အောင်နက်” ပုံစံမှာလည်း ဤအတူပင် ဖြစ်သည်။ အစက်ကို ခ-အတွင်း၌ ချရလျှင် မှန်မည်။ ယခုမူ ခ-အတွင်း၌ မရ၊ ခ-အပြင်၌သာ ချ၍ရသောကြောင့် မှားတော့သည်။

ဤသို့လျှင် စက်ဝိုင်းချ၍ကြည့်သော နည်းသည် ထိုထို အဆိုတို့ကို စိစစ်ရာ၌ အလွန်အသုံးဝင်သော နည်းဖြစ်လေ သည်။

အဋ္ဌကထာ၊ ဋီကာမှ အဆိုအချို့

အဋ္ဌကထာ၊ ဋီကာ၊ အနုဋီကာတို့၌ ဝါကျစိတ်တို့ကို အမည်ဖော်ထုတ်၍ ရေးသားဖွင့်ဆိုချက်တို့ကို တွေ့ရှိရသည်။

ပဋ္ဌာန်းအဋ္ဌကထာ၊ ဝိသုဒ္ဓိမဂ်အဋ္ဌကထာတို့၌ ဟေတုအဖွင့်တွင် “ပဋိညာ ဟေတုတိအာဒိသူတိ လောကေ ဝစနာဝယ ဝေါဟေတုတိ ဝုစ္စတိ” ဟု ဖွင့်သည်ကို တွေ့ရသည်။ ယင်းအဖွင့်ဖြင့် ပတိညာဟေတုဒါဟရဏောပနယနိဂမာနာပယဝါ ဟူသော နှာယသုတ္တ (၁၁၊ ၁၃၂) ကိုပင် ရည်ညွှန်းသည်ဟု ယူသင့်သည်။

အထက်ပါ ဝိသုဒ္ဓိမဂ်၏အဖွင့်ဖြစ်သော မဟာဋီကာ၌ ပဋိညာစသော ၅-ပါးလုံး၏အမည်ကို ထုတ်ပြ၍ ဟေတု၏ အဖွင့်ကို နှာယသုတ္တကိုပင် အမှီပြု၍ ဖွင့်ဆိုထားလေသည်။

ပဋ္ဌာန်းအဋ္ဌကထာနှင့်တကွ သုတ္တနိပါတ်အဋ္ဌကထာ၊ သဂါထာဝဂ္ဂသံယုတ်ဋီကာတို့၌လည်း အဝယဝနှင့်ဆိုင်သော စကားများရှိကြောင်း သဒ္ဒန်တိနိသျှိ ညွှန်ပြထားသည်။

ထိုတွင် သုတ္တနိပါတ်အဋ္ဌကထာ၊ သုဘာသိတသုတ်အဖွင့် (၃-၁၂၄)၌ “ပဋိညာစသော အဝယဝ နာမ်စသော ပုဒ် လိင် ပုစ် ဝိဘတ်ကာလ ကာရကစသော သမ္ပတ္တိတို့နှင့် ပြည့်စုံသော စကားကို လောက၌ သုဘာသိတဟု ဆိုကြောင်း၊ သို့သော် ယင်းစကားသည် ပေသုညစသည်နှင့် ပြည့်စုံလျှင် အဝယဝ စသည်နှင့် ပြည့်စုံသော်လည်း ဒုဗ္ဘာသိတပင်ဖြစ် ကြောင်း” ဖွင့်ဆိုချက် တွေ့ရသည်။ ယင်းအဖွင့်ဖြင့် ပဋိညာစသည်နှင့် ပြည့်စုံရုံမျှဖြင့် စကားကောင်းဟု ဗုဒ္ဓဝါဒီတို့အနေဖြင့် လက်မခံနိုင်သေးကြောင်း ပြဆိုတော်မူသည်။ ထိုအဖွင့်မှာ သံယုတ်အဋ္ဌကထာ (ပ၊ ၅၅၀) ၌ လာသောအဖွင့်နှင့် အတူတူပင်။ ယင်း၏အဖွင့်ဝယ် သံယုတ်ဋီကာ (ပ၊ ၂၈၆)၌ “ပဋိညာ ဟေတု ဒါဟရဏောပနယနိဂမာနာနိ အဝယဝါ ဝါကျသာတိ ဝဒန္တိ” ဟု ပဋိညာဒိ၌ အာဒိဝန်ကို ကျမ်းတစ်ပါးလာ စကားဖြင့် ထုတ်ပြတော်မူသည်။ ယင်းအဖွင့်လည်း ပြခဲ့ပြီး နှာယသုတ်ကိုပင် ရည်ညွှန်းသည်ဟု မှတ်ယူသင့်သည်။

သုတ်မဟာဝါဋီကာ၊ ပဏ္ဏာသဋီကာစသည်တို့၌လည်း အဝယဝ အမည်ဖော်၍ ရေးသားချက်တို့ကို တွေ့ရသည်ပင် ဖြစ်သည်။ အချို့အရာ၌ကား နှာယကျမ်းသုံး စကားတို့ကို သုံးနှုန်း ဖွင့်ဆိုသည် တို့ကိုလည်း တွေ့ရသည်။

ထို့ပြင် ဝါကျာဝယဝ ဆိုင်ရာ၌ လေ့ကျင့်ခန်း ပြုလုပ်စရာကောင်းသော ဖွင့်ဆိုရေးသားချက်တို့ကိုလည်း ထိုထို အဋ္ဌကထာ၊ ဋီကာတို့၌ တွေ့ရသည်။ ယင်း အချက်များကား ရှာနိုင်လျှင် မြောက်မြားစွာပင် တွေ့ရမည် ဖြစ်ပါသည်။ ဤအခန်းတွင်မူ အလွယ်တကူ တွေ့ရှိရသော အဋ္ဌသာလိနိမ္မိ ပုံစံတစ်ခုနှင့် ဝိသုဒ္ဓိမဂ်မှ ပုံစံ ၃-ခုကို ထုတ်ပြ၍ နှာယနည်းဖြင့် ဖွင့်ဆိုရေးသားပါမည်။

အဋ္ဌသာလိနိမ္မိ ပုံစံ

သော ပနေသ (ကာလော) သဘာဝတော အဝိဇ္ဇမာနတ္တာပညတ္တိမတ္တကော ဧဝါတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ (နာ-၁၀၁)

ဤ၌ သော ပနေသ (ကာလော) ပညတ္တိမတ္တကော ဧဝ-ကား ပဋိညာ၊ သဘာဝတော အဝိဇ္ဇမာနတ္တာ-ကား ဟေတု တည်း။ ဤသို့ အဝယဝ ၂-ခုသာ ပါသည်။ ထိုထို ၅-ပါးပြည့်စုံအောင် ထုတ်လိုမှု အောက်ပါအတိုင်း ထုတ်ရာ၏။

- ပဋိညာ - ကာလော ပညတ္တိမတ္တောဧဝ။
- ဟေတု - သဘာဝတော အဝိဇ္ဇမာနတ္တာ။
- ဥဒါဟရဏ - ယော ယော သဘာဝတော အဝိဇ္ဇမာနော၊ သော သော ပညတ္တိ မတ္တော ဧဝ၊ ယထာ-သသဝိသာဏံ။

ဥပနယ - တထာ ကာလော သဘာဝတော အဝိဇ္ဇမာနော။

နိဂမန - တသ္မာ ကာလော ပညတ္တိမတ္တော ဧဝ။

ဝိသုဒ္ဓိမဂ်မှ ပုံစံများ

(၁)

နတ္ထေ နိဗ္ဗာန် သသဝိသာဏံ ဝိယ အနုပလတ္တနိယ တောတိစေ။ န၊ ဥပါယေန ဥပလတ္တနိယတော။ (ဝိသုဒ္ဓိမဂ်၊ ၃၊ ၁၃၉)

ဤဝါကျ၌ စေ တိုင်အောင်ဖြင့် စောဒကဆရာ-သို့မဟုတ် ဝိတဏှဝါဒီ၏ စောဒနာပုံကို ပြသည်။

ထိုတွင် နတ္ထေ နိဗ္ဗာန်ကား-ပဋိညာ၊ သသဝိသာဏံ ဝိယကား ဥဒါဟရဏ၊ အနုပလတ္တနိယတော ကား-ဟေတု တည်း။ ယင်းတို့ကို ၅-ပါးစုံအောင် အောက်ပါအတိုင်းဖြင့် စွက်ရမည်။

ပဋိညာ - နိဗ္ဗာန် နတ္ထေဝ။

ဟေတု - အနုပလတ္တနိယတော။

ဥဒါဟရဏ - ယော ယော အနုပလတ္တနိယော၊ သော သော နတ္ထိ၊ ယထာ သသ ဝိသာဏံ။

ဥပနယ - တထာ နိဗ္ဗာန် အနုပလတ္တနိယံ။

နိဂမန - တသ္မာ နိဗ္ဗာန် နတ္ထေဝ။

အထက်ပါ ဝိသုဒ္ဓိမဂ်လာစောဒနာကို မဟာဋီကာ၌ အောက်ပါအတိုင်း ဖွင့်ပြသည်။

ယဒိ သာမညတော ပဋိညာ၊ အတ္တနာ အဓိပ္ပေတနိဗ္ဗာနဿာပိ အဘာဝေါ အာပဇ္ဇတိ၊ တထာ သတိ ပဋိညာ ဝိရော စော။ အထ ပရာဘိမတံ နိဗ္ဗာန် ပတိ၊ ဧဝံ သတိ ဓမ္မိ အသိဒ္ဓိ၊ တတော စ နိဿယာ သိဒ္ဓေါ ဟေတု။ (၃၊ ၂၀၅။ ဤမဟာ ဋီကာဖွင့်၌ နျာယ အသုံးအနှုန်းများပါသည်ကို သတိပြုရ၏။)

ယင်း မဟာဋီကာအဖွင့်၌ အဓိပ္ပါယ်ကား-

နတ္ထေ နိဗ္ဗာန် ဟု ဝိတဏှဝါဒီ ပြုအပ်သော ပဋိညာသည် မိမိဟူသော ဝိတဏှဝါဒီအလို နိဗ္ဗာန်၊ သကဝါဒီအလို နိဗ္ဗာန်ဟု မခွဲခြားပဲ နိဗ္ဗာန်သည် မရှိဟု သာမညအားဖြင့် ဆိုအံ့။ ယင်းသို့ဆိုလျှင် မိမိ ဝိတဏှဝါဒီအလိုဖြစ်သော နိဗ္ဗာန် (=ဓယမတ္တစသည်)လည်း မရှိဟု ဆိုရာရောက်၏။ ထိုသို့ဖြစ်လျှင် ပဋိညာနှင့် ဆန့်ကျင်ခြင်း ဖြစ်ရာသည်။ ပဋိညာတွင် မိမိ နိဗ္ဗာန်ပါနေသည်၊ ထိုနိဗ္ဗာန်ကိုကား ရှိ၏ဟုယူထားသည်။ သို့သော် အကြောင်းပြသောအခါ အနုပလတ္တနိယတောဟု အကြောင်းပြသည်။ ရှိသည်ဟု ယူထားသော မိမိနိဗ္ဗာန်ဟူသော ပဋိညာနှင့် အနုပလတ္တနိယ တော ဟူသော ဟိတ်တို့ ဆန့်ကျင် သည်။ ထို့ကြောင့် ဝိတဏှဝါဒီ စကားသည် အရှုံးစကားပင် ဖြစ်တော့သည်။ ဝိတဏှဝါဒီ စကား၌ ပဋိညာဝိရောဓတည်းဟူ သော နိဂ္ဂဟဋ္ဌာန အပြစ်သင့်သည်ဟူလို။

အကယ်၍ သာမညအားဖြင့် မဟုတ်ပဲ သကဝါဒီ၏ မဂ်ပိုလ်အာရုံဖြစ်သောနိဗ္ဗာန်ကိုစွဲ၍ နတ္ထေ နိဗ္ဗာန်ဟု ပဋိညာကို ဆိုသည် ဖြစ်အံ့။ မိမိ ဝိတဏှဝါဒီ အယူအရ ထင်ရှားမရှိသော နိဗ္ဗာန်ဖြစ်နေ၍ နိဗ္ဗာန်ဟူသော ပက္ခ ဝါ-ဓမ္မိ၏အရ မရှိ။ ထိုသို့ မရှိသောကြောင့် အနုပလတ္တနတော ဟူသော ဟိတ်သည် အသိဒ္ဓဟေတွာဘာသ ဖြစ်လေသည်။ အသိဒ္ဓ ၃-မျိုးတွင်လည်း ဟိတ်၏ မှီရာပက္ခ ဝါ-ဓမ္မိ မရှိသောကြောင့်၊ မှီရာအားဖြင့် မပြီးသော နိဿယာသိဒ္ဓဟိတ် ဖြစ်တော့သည် ဟူလို။ (ဟေတွာ ဘာသအခန်း၌ ပြခဲ့သော အာသယာသိဒ္ဓဟိတ်ကိုပင် နိဿယာသိဒ္ဓဟု ခေါ်ထားသည်။)

ထို့နောင်ဆက်လက်၍ မဟာဋီကာ၌ ဟိတ်ကို အောက်ပါအတိုင်း ဖွင့်ပြပြန်သည်။

အနုပလဗ္ဗနိယတောတိ ကိံ ပစ္စက္ခတော ဥဒါဟု အနုမာနတော ပုရိမသ္မိံ ပက္ခေ စက္ခာဒီဟိ အနေကန္တိကတာ။ ဒုတိယသ္မိံ ပရံ ပတိ အသိဒ္ဓေါ ဟေတု။ (ဒု၊ ၂၀၅။)

ဤအဖွင့်၌ အဓိပ္ပါယ်ကား-

အနုပလဗ္ဗနိယတော အရ ပစ္စက္ခအားဖြင့် မသိအပ်သောကြောင့်ဟု ဆိုအံ့။ ထိုသို့ဖြစ်လျှင် မျက်စိစသည်တို့ဖြင့် အနေကန်အကြောင်း ဖြစ်သည်။ စက္ခုဖြင့် မသိအပ်၊ သောတဖြင့် မသိအပ်စသည်ဖြင့် အကြောင်းတွေ များနေ၍ မည်သည့်အကြောင်းဟု ဧကန်မဖြစ်ခြင်းကို အနေကန်ဟု ဆိုဟန်တူသည်။ တနည်းလည်း ပစ္စက္ခအားဖြင့် မသိအပ်သောကြောင့်ဟု ဆိုလျှင် ထိုအကြောင်းသည် သဗျာဘိစာရဟေတွာဘာသ ဖြစ်ရာသည်။ စက္ခု စသည်ဖြင့် မသိအပ်သည်မှာ နိဗ္ဗာန်သာ မဟုတ်၊ အဝေး၊ မျက်ကွယ်စသည်၌ တည်သော ဝတ္ထုတို့လည်း၊ ပစ္စက္ခတော အနုပလဗ္ဗနိယပင် ဖြစ်သောကြောင့် ကျယ်လွန်းသော ဟိတ်ဖြစ်၍ ဟိတ်အတုသာ ဖြစ်တော့သည်။ ပစ္စက္ခအားဖြင့် မဟုတ်ပဲ အနုမာနအားဖြင့် မသိအပ်သောကြောင့်ဟု ဆိုအံ့။ ထိုသို့ဖြစ်လျှင် ပြခဲ့ပြီးအတိုင်း သကဝါဒီ၏ နိဗ္ဗာန်ကိုစွဲ၍ နိဿယာသိဒ္ဓ ဟေတွာဘာသ ဖြစ်မည်ဟူလို။

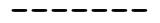
(၂)

နိဗ္ဗာနဿ နိစ္စတ္တာ တေ (အဏုအာဒယော) နိစ္စာတိ စေ န ဟေတုလက္ခဏဿ အနုပပတ္တိတော။ (ဝိသုဒ္ဓိမဂ်၊ ဒု၊ ၁၄၀။)

နိဗ္ဗာနဿ နိစ္စတ္တာတိ အပက္ခဓမ္မတ္တာ ဟေတုလက္ခဏနုပပတ္တိ။ (မဟာဠိကာ၊ ဒု၊ ၂၁၀။)

အထက်ပါ ဝိသုဒ္ဓိမဂ်၌ နိဗ္ဗာနဿ နိစ္စတ္တာသည် ဟိတ်၊ တေ (အဏုအာဒယော) နိစ္စာသည် ပဋိညာ၊ ဤသို့ အဝယဝ ၂-ပါးသာပါသည်။ ဤ၌ ၅-ပါးစုံအောင်လုပ်၍ မရ၊ အဘယ့်ကြောင့်ဟူမူ-နိဗ္ဗာနဿ နိစ္စတ္တာသည် ဟိတ် လက္ခဏာ မပြည့်စုံသောကြောင့်တည်း။ ထို့ကြောင့် ယင်းစောဒနာလည်း မသင့်သော စောဒနာ ဖြစ်ရသည်။

ဟိတ်လက္ခဏာ မပြည့်စုံခြင်း အကြောင်းကို ဝိသုဒ္ဓိမဂ်၌ မပြခဲ့သဖြင့် ယင်းအကြောင်းကို မဟာဠိကာ၌ အပက္ခဓမ္မတ္တာ ဟု ပြသည်။ ယင်း ပါဠိဝယ် ဆဋ္ဌမူ၌ အပက္ခဓမ္မတ္တာဟု ရှိသည်။ သို့သော် သီဟိုဠ်မူ၌ အပက္ခဓမ္မတ္တာ ရှိသည်ဟု သိရသည်။ ယင်းပါဠိသာ ပါဠိမှန်ဖြစ်သင့်သည်။ ယင်း၏အဓိပ္ပါယ်ကို နားလည်နိုင်ရန် အပက္ခဓမ္မတ္တာ သဘောကို နားလည်ထားမှ ဖြစ်မည်။ မဟာဠိကာ၏ဆိုလိုရင်းကား အကြောင်းအဖြစ်ဖြင့် ပြအပ်သော နိဗ္ဗာန်၏ မြဲခြင်း ဂုဏ်သဘောသည် အဏုမြူစသော ပက္ခဏာဂုဏ်ဓမ္မမဟုတ်၊ ဝါ-ပက္ခဏာဖြစ်သော အဏုမြူစသည်၌ မရှိ။ ထို့ကြောင့် ယင်းဟိတ်သည် ပက္ခဓမ္မဖြစ်၊ ထို့ကြောင့် ယင်းဟိတ်၌ “ဟိတ်သည် ပက္ခဓမ္မဖြစ်ရမည်” ဟူသော ပဌမလက္ခဏာချို့တဲ့လျက် ရှိရကား ယင်းသည် ဟိတ်စစ်မဟုတ်၊ ဟိတ်တု ဟေတွာဘာသသာ ဖြစ်သည်ဟူလို။ ပြခဲ့သော ဟေတွာဘာသ ၅-ပါးတွင်လည်း ပက္ခဏာ မရှိသည်ကို အကြောင်းအဖြစ်ဖြင့် ပြသောကြောင့် (အကြောင်းတခြား အကျိုးတခြား ဖြစ်သော) သရူပါသိဒ္ဓ ဟေတွာဘာသဖြစ်လေသည်။

(၃)

နိစ္စာ ဥပ္ပါဒါဒီနံ အဘာဝတော နိဗ္ဗာနံ ဝိယာတိ စေ။ န၊ အဏုအာဒီနံ အသိဒ္ဓတ္တာ။ (ဝိသုဒ္ဓိမဂ်၊ ဒု၊ ၁၄၀။)

အဏုအာဒီနံ အသိဒ္ဓတ္တာတိ ဧတေန “နိစ္စာ အဏုအာဒယော”တိ ပဋိညာယ ဓမ္မိ အသိဒ္ဓိ၊ တတော စ နိဿယာသိဒ္ဓေါ ဟေတုတိ ဒဿေတိ။ (မဟာဠိကာ၊ ဒု၊ ၂၁၀။)

ဝိသုဒ္ဓိမဂ်လာ စောဒနာစကားကို အဝယဝ စုံအောင် ရေးလျှင် အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်၏။

ပဋိညာ - အဏုအာဒယော နိစ္စာ။

ဟေတု - ဥပ္ပါဒါဒီနံ အဘာဝတော။

- ဥဒါဟရဏ** - ယော ယော န ဥပ္ပါဒါဒိမာ၊ သော သော နိစ္စော။ ယထာ-နိဗ္ဗာနံ။
- ဥပနယ** - တထာ အဏုအာဒယော န ဥပ္ပါဒါဒိ မန္တာ။
- နိဂမန** - တသ္မာ အဏုအာဒယော နိစ္စာ။

မဟာဠီကာ၌ အဓိပ္ပါယ်ကား-ဤ၌ ပက္ခ ဝါ-ဓမ္မိအရ ထုတ်ပြအပ်သော ပရမာဏုမြူ၊ ပကတိ၊ ကာလ၊ ပုရိသ၊ အတ္တ တို့ကား ပရမတ္ထအားဖြင့် ထင်ရှားရှိသော တရားများ မဟုတ်ကြ။ သို့မဟုတ်ကြသောကြောင့် ပက္ခ ဝါ-ဓမ္မိ၏ မပြီးခြင်း ဝါ-မထင်ရှားခြင်း ဖြစ်၏။ ထိုသို့ ဓမ္မိ ထင်ရှားမရှိသောကြောင့် တည်ရာမှီရာ မရှိရကား ဥပ္ပါဒါဒိနံ အဘာဝတော ဟူသော ဟိတ် သည် မှီရာအားဖြင့် မပြီးသော နိဿယာသိဒ္ဓ (အာသယာသိဒ္ဓ) ဟေတွာ ဘာသသာ ဖြစ်ရတော့သည် ဟူလို။

ကထာဝတ္ထု အနုဠီကာ (၆၉) ၌ “ပုဂ္ဂလော ဥပလဗ္ဗတိ” စသော ပါဠိတော်ဝယ် ပဋိညာစသော စှချက်ကို ထုတ်ပြ ထားချက် ရှိသည်။ သို့သော် “ပုဂ္ဂလော ဥပလဗ္ဗတိ” စသည်ဝယ် ပဋိညာစသော စှချက်စုံအောင် ထုတ်နိုင်ရန်မှာ အနုဠီကာ ဆရာကဲ့သို့ ဉာဏ်ကြီးသူတို့ အရာသာ ဖြစ်သည်ဟု သဘောရပါသည်။

နိဂ္ဂဟဋ္ဌာနများ

ဤကျမ်း၌ အကျယ်ပြခဲ့သော အစိတ် ၅-ပါးရှိသော ဝါကျသည် တစ်ဖက်နှင့်တစ်ဖက် အခြေအတင် ပြောဆိုရာ၌ အသုံးပြုရသော ဝါကျဖြစ်၏။ ထိုသို့ပြောရာဝယ် တစ်ဦးဦး၏ ပြောဆိုမှု ချွတ်ယွင်းခြင်းကြောင့် အရှုံးပေးရသော နေရာများ ရှိ၏။ ထိုနေရာများကို နျာယကျမ်းသုံး အခေါ်အဝေါ်အားဖြင့် နိဂ္ဂဟဋ္ဌာနဟု ခေါ်သည်။ အရှုံးပေးရသောနေရာဟူသည်လည်း အရှုံးပေးရခြင်း၏ အကြောင်းပင်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် နိဂ္ဂဟဋ္ဌာနကို ပရာဇယဟေတု=ရှုံးခြင်း၏အကြောင်းဟု တက္ကဘာသာ (၂၂၁) ၌ ဖွင့်ပြလေသည်။

ဟေတုအခန်း၌ ပြခဲ့သော ဟေတွာဘာသတို့ကို ပြန်ကြည့်လျှင် ထိုဟေတွာဘာသတို့သည် အရှုံးပေးရခြင်း၏ အကြောင်းများ ဖြစ်သည်ကို တွေ့ရပေမည်။ အကြောင်းပြ မမှန်ကန်သည့်အတွက် မိမိပြသော အနုမာနတစ်ခုလုံး ပျက်စီးသွား ရ၍ ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် ဟေတွာဘာသများသည် နိဂ္ဂဟဋ္ဌာနများပင် ဖြစ်သည်။

ဤသို့လျှင် နိဂ္ဂဟဋ္ဌာနတို့သည် အနုမာနဝါကျနှင့် စပ်သွယ်လျက် ရှိကြသဖြင့်၎င်း၊ ကထာဝတ္ထု အနုဠီကာတွင် ယင်း တို့ကို ပြထားသဖြင့်၎င်း ယင်းတို့ကို မလွဲမသွေ သိသင့်သိထိုက်သည်။ ထို့ကြောင့် ဤအခန်း၌ ယင်းတို့၏ အဓိပ္ပါယ် အကျယ်ကို (ဘာသာ၊ ဝုတ္တိတို့ကို အမှီပြု၍) ရေးပေအံ့။

နိဂ္ဂဟဋ္ဌာနတို့ကို နျာယသုတ္တံ၌ပင် အဓိပ္ပါယ် ဖွင့်ပြချက်နှင့် တကွ ပြဆိုထားသည်ကို တွေ့ရသည်။ အနုဠီကာ၌ ပြသော စကားရပ်များလည်း သရုပ် သင်္ချာက အစ နျာယ သုတ္တ စကားနှင့် များစွာ တူညီလျက် ရှိသည်ကို တွေ့ရသည်။ ထို့ကြောင့် အနုဠီကာဆရာသည် နျာယသုတ္တံမှပင် ယူ၍ နိဂ္ဂဟဋ္ဌာနများကို ပြဆိုထားသည်ဟုပင် ဆိုနိုင်ပါသည်။

နျာယသုတ္တံနှင့် အနုဠီကာကျမ်းတို့၌ နိဂ္ဂဟဋ္ဌာနတို့၏ အဓိပ္ပါယ်ကိုသာ ဖွင့်ပြခဲ့ကြသည်။ ပုံစံများကိုကား မပြခဲ့ကြ။ သို့သော် နျာယဘာသာ နျာယဝုတ္တိတို့၌မူ နိဂ္ဂဟဋ္ဌာန အတော်များများတို့၏ ပုံစံတို့ကို ပြခဲ့ကြသည်။ ထိုကျမ်းတို့၌ ပုံစံထုတ် မပြသော နိဂ္ဂဟဋ္ဌာနများလည်း ရှိသည်။ ယင်းတို့ကား ပုံစံထုတ်ပြဖွယ်မလိုသော နိဂ္ဂဟဋ္ဌာနများ ဖြစ်သောကြောင့် ထုတ်မပြခဲ့ ကြခြင်း ဖြစ်သည်ကိုပင် မှတ်အပ်ပေသည်။

ယင်းဌာန ၂၂-ပါး သရုပ်

နိဂ္ဂဟဌာနတို့ကား အောက်ပါအတိုင်း ၂၂-ပါး ရှိလေသည်။

- (၁) ပဋိညာဟာနိ
- (၂) ပဋိညာန္တရ
- (၃) ပဋိညာဝိရောဓ
- (၄) ပဋိညာသညာသ
- (၅) ဟေတုန္တရ
- (၆) အတ္တန္တရ
- (၇) နိရတ္တက
- (၈) အဝိညာတတ္ထ
- (၉) အပတ္တက (အသမ္မန္တတ္ထ)
- (၁၀) အပ္ပတ္တကာလ
- (၁၁) ဥါန
- (၁၂) အဓိက
- (၁၃) ပုနရုတ္တ
- (၁၄) အနနုဘာသန
- (၁၅) အညာဏ
- (၁၆) အပ္ပတိဘာ
- (၁၇) ဝိက္ခေပ
- (၁၈) မတာနုညာ
- (၁၉) ပရိယနယောဇ္ဇောပေလက္ခဏာ
- (၂၀) နိရနယောဇ္ဇောနယောဂ
- (၂၁) အပသိဒ္ဓန္တ
- (၂၂) ဟေတွာဘာသများ

(၁) ပဋိညာဟာနိ

ပတိဒိဋ္ဌန္တ ဓမ္မာဘျနညာ သကဒိဋ္ဌန္တ ပတိညာဟာနိ။ (ဇျာ၊ ၅၊ ၂၊ ၂။)

ဝိသဒိသူဒါဟရဏဓမ္မာနုဇာနနံ ပဌမဒါဟရဏေ ပဋိညာဟာနိ (ကထာဝတ္ထုအနုဋီကာ၊ ၆၁။)

မိမိ ထုတ်ပြထားသော ဥဒါဟရဏ၌ ဆန့်ကျင်ဖက် ပုဂ္ဂိုလ်ထုတ်ပြအပ်သော ဥဒါဟရဏ၏ ဂုဏ်သဘောကို ခွင့်ပြုခြင်းသည် ပဋိညာဟာနိ နိဂ္ဂဟဌာနမည်၏။ မိမိ၏ပဋိညာကို ဖွန်ခြင်းဟူလို။ အနုဋီကာ၌ ပဌမဒါဟရဏအရ မိမိ၏ ဥဒါဟရဏကို ယူ၍ ဝိသဒိသူဒါဟရဏအရ တစ်ပါးသူ ထုတ်ပြအပ်သော ဥဒါဟရဏကို ယူအပ်၏။

ပုံစံ

(ပုံစံကိုပြရာ၌ ပဌမပြောသူကို “ဝါဒီ” ဒုတိယပြောသူကို “ပတိဝါဒီ”ဟု သတ်မှတ်၍ ရေးပါမည်။)

ဝါဒီ - အနိစ္စော သဒ္ဓေါ ဣန္ဒြိယကတ္တာ ဗဋ္ဌဿေဝ။

ပတိဝါဒီ - ဒိဋ္ဌိ ဣန္ဒြိယကတ္တံ သာမညေ နိစ္စော၊ ကသ္မာ န တထာ သဒ္ဓေါ။

ဝါဒီ - ယဒိ ဣန္ဒြိယကံ သာမညံ နိစ္စံ၊ ကာမံ ဗဋ္ဌော နိစ္စော ဘဝတု။

ဤ၌ “အိုးကဲ့သို့ ဣန္ဒြေဖြင့် သိအပ်သောကြောင့် အသံသည် မမြဲ”ဟု ဝါဒီက ဆိုသောအခါ ပတိဝါဒီက “မြဲသောဇာတ် (သာမည) ၌ ဣန္ဒြေဖြင့် သိအပ်သည်၏ အဖြစ်ကို မြင်ရသည်။ အာဟိန္ဒြေကြောင့် အသံ၌ ထို့အတူ မဖြစ်သနည်းဟု ဆိုသည်။ ဆိုလိုရင်းကား ဣန္ဒြေဖြင့် သိအပ်သောဇာတ်သည် နိစ္စဖြစ်သည်။ ထို့အတူ ဣန္ဒြေဖြင့် သိအပ်သော အသံလည်း

ဘာကြောင့် နိစ္စမဖြစ်ပဲ ရှိရမည်နည်း နိစ္စဖြစ်သည်သာ ဟူလို။ ထိုအခါ ဝါဒီပုဂ္ဂိုလ်က “အကယ်၍ ဣန္ဒြေဖြင့် သိအပ်သော ဇာတ်သည် နိစ္စဖြစ်ခဲ့လျှင် ဣန္ဒြေဖြင့် သိအပ်သောအိုးလည်း နိစ္စဖြစ်ပါစေတော့” ဟု ဆိုသည်။ ယင်းအဆိုဖြင့် ပတိဝါဒီ၏ ဥဒါဟရဏ်ဇာတ်၏ မြဲခြင်းသဘောကို မိမိ၏ ဥဒါဟရဏ်ဖြစ်သော အိုး၌ ဝန်ခံသောကြောင့် မိမိ၏ ပဋိညာကို စွန့်ရာ ရောက်သည်။ ထို့ကြောင့် ပဋိညာဟာနိ နိဂ္ဂဟဋ္ဌာနဖြစ်၍ ဝါဒီပုဂ္ဂိုလ်သည် ရှုံးလေသည်။

(၂) ပဋိညာန္တရ

ပတိညာတတ္ထပုတိသေဓေ ဓမ္မဝိကပ္ပါ တဒတ္ထ နိဒ္ဒေသော ပတိညာန္တရံ။ (ဗျာ၊ ၅၊ ၂၊ ၃။)

ပဋိညာတတ္ထပဋိသေဓေ တဒညတ္ထ နိဒ္ဒေသော ပဋိညာန္တရံ။ (အနုဋီ၊ ၆၁)

မိမိဝန်ခံထားသော အနက်(အရာ)ကို တစ်ဖက်ပုဂ္ဂိုလ်က ဆန့်ကျင်ဖက်ဥဒါဟရဏ်ကို ပြ၍ တားမြစ်သောအခါ မိမိ ဥဒါဟရဏ် ဆန့်ကျင်ဖက်ဥဒါဟရဏ် ၂-ခုတို့၌ အခြားတစ်ပါးသော သဘောဂုဏ်ကို အထူးကြံ၍ ထိုဝန်ခံအပ်သော အနက်ကို ပြခြင်းသည် ပဋိညာန္တရမည်သည်။ ရှင်းရှင်းကား ပဌမဝန်ခံထားသော သဘောတစ်ခုအပြင် တဖက်လူထုတ်ပြ သော ဥဒါဟရဏ်နှင့် သဘောချင်းမတူအောင် နောက်ထပ် သဘောတစ်ခုပါ ဝန်ခံခြင်းကို ပဋိညာန္တရ (ပဋိညာတစ်ပါး) ခေါ် သည်ဟု ဆိုလိုသည်။

ပုံစံ

ဝါဒီ - အနိစ္စော သဒ္ဓေါ-ဣန္ဒြိယကတ္တာ ဃဋ္ဌေသေဝ။

ပတိဝါဒီ - သာမညမိန္ဒြိယကံ နိစ္စံ။

ဝါဒီ - (က) သာမညမိန္ဒြိယကံ သဗ္ဗဂတံ၊ ဣန္ဒြိယ ကော တု အသဗ္ဗဂတော ဃဋ္ဌော။
(ခ) ဃဋ္ဌော အသဗ္ဗဂတော၊ ဧဝံ သဒ္ဓေါပု သဗ္ဗဂတော ဃဋ္ဌောဝ ဧဝ နိစ္စော။

ဤ၌ ဝါဒီ၏ အနိစ္စော သဒ္ဓေါသည် ပဋိညာတတ္ထ။

ပတိဝါဒီ၏ စကားသည် ပဋိသေဓ။
ဝါဒီ၏ ဒုတိယစကား၌ (က) သည် ဓမ္မဝိကပ္ပ။ (ခ)၌ သဒ္ဓေါပုသဗ္ဗဂတောဝယ် အသဗ္ဗဂတောသည် ပဋိညာန္တရတည်း။

အိုးကဲ့သို့ ဣန္ဒြေဖြင့် သိအပ်သောကြောင့် အသံသည် မမြဲ” ဟူသော ဝါဒီ၏စကားကို ပတိဝါဒီက “ဣန္ဒြေဖြင့် သိအပ်သော ဇာတ်သည် မြဲသည်” ဟူသော စကားဖြင့် တားမြစ်သည်။ ထိုအခါ ဝါဒီသည် “ဣန္ဒြေဖြင့် သိအပ်သောဇာတ်သည် အလုံးစုံနဲ့သည်၊ ဣန္ဒြေဖြင့် သိအပ်သော အိုးကား အလုံးစုံမနဲ့” ဟု မိမိသူတစ်ပါး ၂-ဦးသားတို့၏ ဥဒါဟရဏ်ဝယ် မတူသော အချက်ကို ကြံ၍ “အိုးသည် အလုံးစုံမနဲ့၊ ထိုအတူ အသံလည်း အလုံးစုံမနဲ့၊ (ထို့ကြောင့်) အိုးကဲ့သို့ပင် အနိစ္စဖြစ်သည်သာ” ဟု ပြောသည်။ ဝါဒီသည် ပဌမပြောစဉ်က အနိစ္စဟုသာ ပြောခဲ့၍ ဒုတိယပြောသောအခါ “အလုံးစုံ မနဲ့” ဟူသော သဘော ဂုဏ်ကို အပိုထည့်လာသည်။ ယင်းသည် အနိစ္စ ဟူသော မူလ ပဋိညာမှ တမျိုးတခြားဖြစ်သော ပဋိညာတည်း။ ဤကဲ့သို့ မူလ ပဋိညာကိုလည်း မစွန့်ပဲ အပိုထည့်ကာ စကားပြောင်းသွားသောကြောင့် ယင်းသို့ ပြောဆိုခြင်းကို ပဋိညာန္တရဟု ခေါ်ရလေ သည်။

ပဋိညာဟာနိတုန်းက မိမိ၏ပဋိညာကို လုံးဝစွန့်သည်။ ဤပဋိညာန္တရ၌ကား မိမိပဋိညာကို အထူးပြုချက် အပိုတစ်ခု ထည့်၍ ပြင်ဆင်သည်။ အထူးပြုချက်မပါသော ပဌမပဋိညာကို စွန့်သည်ပင် ဖြစ်သော်လည်း နောက်ပဋိညာ၌ ယင်းပဋိညာ ကိုပင် အထူးပြု၍ ဝန်ခံသည်။ ဤကား အထူး။

ထို့ကြောင့် တဒညတ္ထ နိဒ္ဒေသော ဟူသော အနုဋီက၌ တဒည (ထိုမှတစ်ပါး)အရ မူလ ပဋိညာမှ လုံးဝ တစ်ပါး တစ်ခြားဖြစ်သည်ကိုမယူပဲ မူလပဋိညာလည်းပါ၍ အသစ်စကားလည်း ပါသော ပဋိညာတစ်ပါးဟု ယူသင့်သည်။

(၃) ပဋိညာဝိရောဓ

ပတိညာ ဟေတုနံ ဝိရောဓော ပတိညာ ဝိရောဓော။ (နျာ၊ ၅၊ ၂၊ ၄။)

ပဋိညာ ဝိရုဒ္ဓ ဟေတုကိတ္တနံ ပဋိညာ ဝိရောဓော။ (အနုဋီ၊ ၆၊ ၁။)

ပဋိညာနှင့် ဟေတုတို့ ဆန့်ကျင်ခြင်းသည် ဝါ-ပဋိညာနှင့် ဆန့်ကျင်သော ဟေတုကို ပြောကြားထုတ်ပြခြင်းသည် ပဋိညာဝိရောဓ မည်သည်။

ပုံစံ

ဝါဒီ - ဂုဏ်ဗျုတ်ရိတ္တံ ဒဗ္ဗံ။ (ပဋိညာ)
ရူပါဒိတော အတ္တန္တရဿာနပလဒ္ဓိတော။ (ဟေတု)

ဤ၌ ဝါဒီက “ဒြပ်သည် ဂုဏ်မှ အပိုအလွန် (သီးခြား)ဖြစ်သည်။ ဝါ-ဒြပ်သည် ဂုဏ်မဟုတ်”ဟု ပဋိညာကို ပြပြီး နောက် “ရူပစသည်မှ တစ်ပါးသော ပဒတ္တ(ဓမ္မ)အဖြစ်ဖြင့် မသိရခြင်းကြောင့်တည်း”ဟု ဟေတုကိုပြသည်။ ဝိသေသိကဒဿန အယူ၌ ရူပ (အဆင်းအရောင်) စသည်ကို ဂုဏ်ဟု ဆိုသည်။ ဝါဒီ၏ အကြောင်းပြ ဆိုလိုရင်းမှာ “ဂုဏ်မှတစ်ပါး မဟုတ်သော ကြောင့် ဝါ-ဂုဏ်ဖြစ်သောကြောင့်”ဟု ဖြစ်သည်။ အကယ်၍ ဒြပ်သည် ဂုဏ်မဟုတ်က “ဂုဏ်ဖြစ်သောကြောင့်” ဆိုသော အကြောင်းပြသည် မလျော်၊ အကယ်၍ ယင်းအကြောင်းပြအတိုင်း ဖြစ်အံ့၊ “ဒြပ်သည် ဂုဏ်မဟုတ်”ဟူသော ပဋိညာသည် မသင့်။ ထို့ကြောင့် ပဋိညာနှင့် ဟေတုတို့ ဆန့်ကျင်လျက်ရှိရကား ပဋိညာဝိရောဓ ဖြစ်ရသည်။

(၄) ပဋိညာသညာသ

ပက္ခပွတိသေဓေ ပတိညာတတ္တာပနယနံ ပတိညာသညာသော။ (နျာ၊ ၅၊ ၂၊ ၅။)

ပဋိညာတတ္တာပနယနံ ပဋိညာသညာသော။ (အနုဋီ၊ ၆၊ ၁။)

မိမိ၏အဆို (ပက္ခ)ကို တစ်ပါးသူက တားမြစ်သောအခါ ထိုသူ့ကိုနိုင်လို၍ ဝန်ခံအပ်ပြီးသော စကားကို ပယ်ခြင်း သည် ပဋိညာ သညာသ (ပဋိညာကို စွန့်ခြင်း) မည်သည်။

ပုံစံ

ဝါဒီ - အနိစ္စော သဒ္ဓေါ ဣန္ဒြိယကတ္တာ။
ပတိဝါဒီ - သာမညမိန္ဒြိယကံ၊ နစာနိစ္စံ၊ ဧဝံ သဒ္ဓေါ ဣန္ဒြိယကော၊ န စာနိစ္စော။
ဝါဒီ - ကော ပုနရာဟ ‘အနိစ္စော သဒ္ဓေါ’ ဣတိ။

ဤ၌ ဝါဒီက “ဣန္ဒြိယဖြင့် သိအပ်သောကြောင့် အသံသည် မမြဲ”ဟု ဆိုရာ ပတိဝါဒီက “ဇာတ်သည် ဣန္ဒြိယဖြင့် သိအပ်သာ ဆရာဖြစ်သည်၊ သို့သော် မမြဲ မဟုတ်။ ထို့အတူ အသံလည်း ဣန္ဒြိယဖြင့် သိအပ်သောအရာ ဖြစ်သည်၊ မမြဲသည် လည်း မဟုတ်၊ မြဲသည်သာ”ဟု တားမြစ်သောအခါ “အသံ မမြဲ”ဟု မည်သူပြောသနည်းဟု ဆိုခြင်းဖြင့် မိမိ ပဋိညာကို စွန့်လေသည်။ ဤ၌ ပဋိညာကို အတိအလင်းပြောပြီးမှ ပဋိညာကို စွန့်သောအားဖြင့် ပြောခြင်း ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဆရာတော်၏ တူတော်ပါသည်ဟု အဖမ်းခံရသော လူဆိုးက ပြောသည်မှာ ဟုတ်-မဟုတ် တောင်ဖီလာဆရာတော်ကို မေးလျှောက်ကြသောအခါ “ငါ့တူမဟုတ်ဘူးလို့ မည်သူ ပြောသနည်း” ဟု ပြန်လည်မိန့်ကြားသော စကားမှာ ဤပဋိညာ သညာသနှင့် မဆိုင်ဟု မှတ်အပ်၏။

ကထာဝတ္ထုအနုဋီကာ၌ ကထာဝတ္ထုပါဠိတော်လာ အောက်ပါအမေးအဖြေဝယ် ဤပဋိညာသညာသအပြစ်သင့်ကြောင်း ဖွင့်ဆိုထားသည်။ (နာ၊ ၆၊ ၂။)

သကဝါဒီ။ ။ပုဂ္ဂလော ဥပလဗ္ဗတိ သစ္စိကဋ္ဌပရမတ္ထေနာတိ။

ပရဝါဒီ ။ ။အာမန္တာ။

သကဝါဒီ။ ။ယော သစ္စိကဋ္ဌော ပရမတ္ထော၊ တတောသော ပုဂ္ဂလော ဥပလဗ္ဗတိ သစ္စိကဋ္ဌပရ မတ္ထေနာတိ။

ပရဝါဒီ ။ ။န ဟေဝံ ဝတ္ထဗ္ဗေ။

ဤ၌ ပဌမအဖြေဝယ် ပရဝါဒီသည် “ပုဂ္ဂိုလ်ကို မှန်သောသဘော မြတ်သောသဘောအားဖြင့် ရအပ်-သိအပ်သည်”ကို အာမန္တာဖြင့်ဝန်ခံ၍ ဒုတိယအဖြေ၌မူ “ဤသို့ကား မဆိုသင့်ပါ”ဟု ထိုဝန်ခံချက်ကိုပင် စွန့်လေသည် ဖြစ်သောကြောင့် ပရဝါဒီ ၌ ပဋိညာသညာသ အပြစ်ရောက်သည်။ ထို့ကြောင့် ဤအမေးအဖြေတစ်စုံ (ပဌမနိဂ္ဂဟ)၌ ပရဝါဒီ ရှုံးလေသည်ဟူလို။

(၅) ဟေတုန္တရ

အဝိသေသောတ္တေ ဟေတုမှိ ပတိသိဒ္ဓေ ဝိသေသမိစ္ဆတော ဟေတုန္တရံ။ (ဇျာ၊ ၅၊ ၂၊ ၆။)

အဝိသေသဝုတ္တေ ဟေတုမှိ ပဋိသိဒ္ဓေ ဝိသေသဟေတုကထနံ ဟေတုန္တရံ။ (အနုဋီ၊ ၆၁။)

ဝါဒီပုဂ္ဂိုလ်က သာမညအားဖြင့် ထုတ်ပြအပ်သောအကြောင်းကို ပတိဝါဒီက တားမြစ်သောအခါ ထိုအကြောင်းကို အထူးပြု၍ ဝါဒီကဆိုခြင်းသည် ဟေတုန္တရမည်၏။ ပဋိညာန္တရတုန်းက မိမိ၏ ပဋိညာ၌ အပိုထပ်၍ ထည့်ခြင်းကို ပဋိညာန္တရဟု ခေါ်သလို ဤ၌လည်း မိမိပေးအပ်ပြီးသော အကြောင်း၌ အပို အထူးထပ်၍ ထည့်ခြင်းကို ဟေတုန္တရခေါ်ရသည်။

ဤဟေတုန္တရဝယ် နျာယဘာသ၌ ထုတ်ပြသော ပုံစံမှာ ရှည်လည်းရှည် သာရံဝါဒဆိုင်ရာ အချက်အလက်တို့ ပါနေ သဖြင့် အသိလည်းခက်သောကြောင့် သိလွယ်သော ဝုတ္တိ၌ ပြသော ပုံစံကို ရေးဦးစွာပြု၍ ဘာသာမှပုံစံကို နောက်မှပြပါမည်။

ဝုတ္တိမှ ပုံစံ

ဝါဒီ - အနိစ္စော သဒ္ဓေါ ဗာဟိရိန္ဒိယ ပစ္စက္ခတ္တာ။ ဃဋ္ဌဿေဝ။

ပတိဝါဒီ - သာမညံ ဗာဟိရိန္ဒိယပစ္စက္ခံ နိစ္စံ။

ဝါဒီ - သာမညဝတ္တေ သတိ။

ဤ၌ “အိုးကဲ့သို့ အပဖြစ်သော ဣန္ဒြေ(ဤ၌ သောတိန္ဒြေ)ဖြင့် သိအပ်သောကြောင့် အသံသည် မမြဲ” ဟု ဝါဒီက ဆိုသောအခါ အပဏ္ဏန္ဒြေဖြင့် သိအပ်ပါလျက် ဇာတ်သည် မြဲသည်၊ ထို့ကြောင့် သင်ပြသော အကြောင်းသည် အနေကန္တိကဖြစ် သည်” ဟု တားမြစ်သည်။ ထိုအခါ ဝါဒီပုဂ္ဂိုလ်က “ဇာတ်ရှိသည်၏ အဖြစ်ရှိလတ်သော်”ဟု အထူးကို ထည့်လေသည်။ ဇာတ် သည် အပဏ္ဏန္ဒြေဖြင့် သိအပ်သောအရာဖြစ်သည်။ သို့သော် ဇာတ်သည် ဇာတ်ရှိသော အရာမဟုတ်၊ အသံကား ဇာတ်ရှိသော အရာဖြစ်သည်။ ယခု ငါဆိုလိုသည်မှာလည်း “ဇာတ်လည်းရှိ အပဏ္ဏန္ဒြေဖြင့်လည်း သိအပ်သောကြောင့်”ဟု ဆိုလိုသည်။ဤသို့ မိမိပဌမပြပြီးသော အကြောင်း၌ အထူးကို ထည့်၍ ဆိုပြန်သောကြောင့် ဟေတုန္တရဖြစ်လေသည်။

ဘာသာမှ ပုံစံ

ဝါဒီ - (ပဋိညာ) ဧကပကတိ ဣဒံ ဗျတ္တံ။
(ဟေတု) ဧကပကတိနံ ဝိကာရာနံ ပရိမာဏတော။
မတ္တိကာပုဗ္ဗကာနံ သရာဝါဒီနံ ဒိဋ္ဌံ ပရိမာဏံ။
ယာဝ ပကတိယာ ဗျူဟော၊ တာဝ ဝိကာရော ဣတိ။
ဒိဋ္ဌဉ္စ ပတိ ဝိကာရံ ပရိမာဏံ၊ အတ္ထိ စေဒံ ပရိမာဏံ ပတိ ဗျတ္တံ။
တသ္မာ ဧကပကတိနံ ဝိကာရာနံ ပရိမာဏာ ပဿာမ
'ဗျတ္တမိဒမေကပကတိ'တိ။

ပတိဝါဒီ - နာနာပကတိနံ ဧကပကတိနဉ္စ ဝိကာရာနံ ဒိဋ္ဌံ ပရိမာဏံ။

ဝါဒီ - ဧကပကတိသမန္ဓယေ သတိ သရာဝါဒီဝိကာရာနံ ပရိမာဏဒဿနာ၊
သုခဒုက္ခမောဟသမန္နိတံ ဟိ ဣဒံ ဗျတ္တံ ပရိမိတံ ဂယုတေ၊ တတြ
ပကတုန္တရူပသမန္ဓယာဘာဝေ သတိ ဧကပကတိတ္ထံ။

[ပကတိ=မူလအကြောင်း။ ဗျတ္တံ=ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်လာသော အကျိုး။ ဝိကာရ=ပြောင်းလဲဖြစ်ပေါ်လာသော အရာ။
ဗျတ္တနှင့် ဆင်တူ။ ပရိမာဏ=အတိုင်းအတာ]

ဝါဒီ - (ပဋိညာ) ဤ ဗျတ္တတရားသည် တစ်ခုတည်းသော ပကတိ ရှိသည်။

(ဟေတု) တစ်ခုတည်းသော ပကတိရှိသော ဝိကာရဝတ္ထုတို့၏ ပရိမာဏရှိသော
ကြောင့်တည်း။ မြေညက် (ရှံ့) ရှေ့သွားရှိသော ခွက်စသည်တို့၏
ပရိမာဏကို တွေ့မြင်ရသည်။ အကြောင်းမြေညက် အစုအဝေး ရှိသ
လောက် ပရိမာဏရှိသည်။

ဝိကာရဝတ္ထုတိုင်း၌လည်း ပရိမာဏကို တွေ့ရသည်။ ဤ ပရိမာဏ
လည်း ဗျတ္တတရားတိုင်းမှာ ရှိသည်။ ထိုသို့ တစ်ခုတည်းသော ပကတိ
ရှိသော ဝိကာရဝတ္ထုတို့ ပရိမာဏရှိ ခြင်းကြောင့် 'ဤဗျတ္တတရားသည်
တစ်ခုတည်းသော ပကတိရှိသည်' ဆိုသည်ကို သိမြင် ကြရသည်။

ပတိဝါဒီ - များသော ပကတိရှိသော ဝိကာရဝတ္ထုတို့၏ ၎င်း၊ တစ်ခုတည်းသော
ပကတိရှိသော ဝိကာရဝတ္ထုတို့၏ ၎င်း ပရိမာဏကို တွေ့ရသည်။

ဝါဒီ - တစ်ခုတည်းသော အကြောင်း၏ အစဉ်လိုက် ပါနေမှုရှိသော် ခွက်
စသော ဝိကာရဝတ္ထုတို့၏ ပရိမာဏကို မြင်ရခြင်းကြောင့်တည်း။ သုခ
ဒုက္ခ မောဟ အစဉ်လိုက်ပါနေမှုရှိသော ဤဗျတ္တတရားသည် ပရိမာဏ
ရှိသည်ဟု ယူအပ်သည်။ ထို၌ တစ်ပါးသောအကြောင်း၏ အစဉ်လိုက်
ပါနေမှု မရှိခြင်းရှိလတ်သော် တစ်ခုတည်းသော ပကတိရှိသည်၏
အဖြစ်သည် ဖြစ်တော့သည်။

ဤ၌ ဝါဒီကား အဋ္ဌကထာဋီကာတို့၌ ဧကကာရဏဝါဒဟု၎င်း၊ ကပိလဝါဒဟု၎င်း ခေါ်အပ်သည့် သာနိဝါဒကို
လက်ခံယုံကြည်သူတည်း။ သာနိဝါဒအလို တတွင်ခေါ်သော တရား (ပရမတ္ထတရားကဲ့သို့သော တရား) ၂၅-ပါးရှိသည်။ ယင်း
တို့ကား ပကတိ ပုရိသနှင့် မဟာတစသော ၂၃-ပါးတို့တည်း။ ထိုတွင် ပကတိသည် ရှိရှိသမျှ သက်ရှိ သက်မဲ့အားလုံး၏
မူလအကြောင်းရင်းတည်း။ ယင်း ပကတိဟူသည်လည်း သုခ ဒုက္ခ မောဟ သဘောရှိသည့် သတွ ရဇ တမဟူသော ဂုဏ ၃-
ပါးတို့၏ ညီမျှစွာတည်နေမှုကိုပင် ဆိုလိုသည်။ ယင်းပကတိသည် ပုရိသနှင့် ပေါင်းဆုံမိသောအခါ ထိုဂုဏတို့၏ ညီမျှစွာ
တည်နေမှု ပျက်၍ မဟာတစသော တရားတို့ အဆင့်ဆင့် ဖြစ်ပေါ်လာကြသည်။ ထိုတွင် ဂုဏတို့ညီမျှစွာ တည်ငြိမ်နေမှုသည်
မထင်ရှားသော သဘောဖြစ်ရကား ပကတိကို အဗျတ္တ၊ ပကတိနှင့် ပုရိသတို့ ပေါင်းဆုံမိခြင်းကြောင့် ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်လာသော
တရားတို့ဖြစ်၍ မဟာတ စသည်ကို ဗျတ္တဟု ခေါ်သည်။ ယင်းတို့ကိုပင် ဝိကတိ၊ ဝါ-ဝိကာရဟုလည်း ခေါ်သည်။ (ယင်းတို့
တွင် ၁၆-ပါးကို ဧကဝလဝိကတိ၊ ၇-ပါးကို ပကတိဝိကတိဟု ခွဲခြားနိုင်သေးသည်။)

သာရံဝါဒီတို့အလို ဗျတ္တဖြစ်သော တရားမှန်သမျှ ဝါ-သက်ရှိသက်မဲ့ မှန်သမျှ ပကတိဟူသော အကြောင်းတစ်ခု တည်းမှ ဖြစ်ပေါ်လာရသည်။ ထို့ကြောင့် သာရံဝါဒီဖြစ်သော ဝါဒီပုဂ္ဂိုလ်သည် ပြခဲ့သည့်အတိုင်း ပဋိညာကို ပြခြင်းဖြစ်လေ သည်။ သူပေးသော အကြောင်း၏ ဆိုလိုရင်းမှာ-မြေညက်ဖြင့် လုပ်ထားသော အိုးခွက်စသည်၌ ပရိမာဏကို တွေ့ရသည်။ ပရိမာဏရှိသော အိုးခွက်၌ မြေညက်ဟူသော အကြောင်းတစ်ခုသာ ရှိသည်။ ဗျတ္တဖြစ်သော တရားတိုင်း၌ ပရိမာဏ ရှိသည်။ ထို့ကြောင့် ပရိမာဏရှိသော ဗျတ္တတရားသည် အကြောင်းတစ်ခုသာ ရှိသောတရား ဖြစ်ရသည်ဟု ဆိုလို၏။

ထိုအခါ ပတိဝါဒီက ပရိမာဏရှိသောအရာမှာ အကြောင်းတစ်ခုသာရှိသော တရားသာ မဟုတ်၊ အကြောင်းတရား အများရှိသောတရားမှာလည်း ပရိမာဏရှိသည်ပင်။ ထို့ကြောင့် သင်ပြသောအကြောင်းသည် အနေကန္တိက ဖြစ်သည်ဟုဆို သည်။ ထိုအခါ ဝါဒီက ငါဆိုလိုသည်မှာ တစ်ခုတည်းသော အကြောင်းအစဉ်လိုက်ပါနေမှုရှိသော အိုးခွက်စသော ဝိကာရတို့ ၏ ပရိမာဏကို မြင်ရခြင်းကြောင့်ဟု ဖြစ်သည်။ ဗျတ္တတရားတိုင်းမှာ သုခ ဒုက္ခ မောဟ သဘောတို့ အစဉ်လိုက်ပါနေမှုရှိ သည်။ ပစ္စည်းတစ်ခုကို တစ်ဦးက နှစ်သက်သည်။ အခြားတစ်ဦးကမူ မနှစ်သက်၊ နောက် တစ်ဦးကမူကား နှစ်သက်သည် လည်း မဟုတ်၊ မနှစ်သက်သည်လည်း မဟုတ်၊ အလယ်အလတ်ဖြစ်သည်။ ဤသို့-ဤသဘောအစဉ်လိုက်ပါမှုရှိသော ဗျတ္တ တရားကို ပရိမာဏရှိသော တရားဟုပင် ယူရသည်။ ဆိုခဲ့ပြီး သုခ ဒုက္ခ မောဟ သဘောရှိသော သတ္တ ရဇ တမ ဟူသော ဂုဏ ၃-ပါးမှတစ်ပါး အခြားအကြောင်း၏ အစဉ်လိုက်မှု မရှိသောကြောင့် ဗျတ္တတရားတို့၏ တစ်ခုတည်းသော အကြောင်း သည် ယင်း ဂုဏ ၃-ပါး ညီမျှစွာ ဖြစ်မှုဟူသော ပကတိပင် ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဗျတ္တတရားသည် တစ်ခုတည်းသော အကြောင်းရှိသော တရား ဖြစ်သည်ဟု ငါ ဆိုလိုသည်ဟု ချေပသည်။

ဝါဒီပုဂ္ဂိုလ်ပြသော အကြောင်း ၂-ခုတွင် ဒုတိယ အကြောင်း၌ ‘တစ်ခုတည်းသော အကြောင်း၏ အစဉ်လိုက်မှုရှိ သော်’ဟု အပိုအထူး ပါလာသည်။ ထို့ကြောင့် ဟေတုန္တရ ဖြစ်၍ နိဂဟဋ္ဌာနဖြစ်ရသည်။

ဤပုံစံဖြင့် နျာယဝါဒီဖြစ်သော ဘာဿဆရာသည် သာရံဝါဒီအပေါ် တဖက်သတ် အနိုင်ယူလိုက်လေသည်။ သို့သော် သာရံဝါဒီတစ်ဦးက ဤသို့ ရှေ့တစ်မျိုး နောက်တစ်ဖုံဖြစ်သော အကြောင်းမျိုးကို ပေးမည်-မပေးမည်မှာမူ စဉ်းစားဖွယ်ရာပင်။

(၆) အတ္တန္တရ

- ပကတာ အတ္တာ အပ္ပတိသမ္ပဒတ္တံ အတ္တန္တရံ။ (နျာ၊ ၅၊ ၂၊ ၇။)
- အဓိကတတ္တာနပယောဂိ အတ္တကထနံ အတ္တန္တရံ။ (အနုဋီ ၆၁။)

ဆိုအပ်ဆဲ (အားထုတ်အပ်ဆဲ) သော အနက်ကို လျစ်လျူရှု၍ မစပ်မဆိုင်သော အနက်ရှိသောစကားကို ဆိုခြင်းသည် အတ္တန္တရမည်၏။ အနုဋီကာအလိုအားဖြင့် ဆိုအပ်ဆဲ (အားထုတ်အပ်ဆဲ) သော စကားအား ကျေးဇူးမများသော အနက်ကို ဆိုခြင်းသည် အတ္တန္တရမည်သည်ဟုဆို။ အဓိပ္ပါယ်မှာ အတူတူပင်။ ပြောဆိုနေဆဲ စကားနှင့်မဆိုင်သော အခြားအကြောင်းများ ကို ထည့်သွင်း၍ ပြောဆိုမှုတည်း။

ဤအပြစ်ကား ၂-ဦးပြောဆိုမှ မဟုတ်၊ တစ်ဦးတည်း ပြောရာ၌ပင်ဖြစ်သော အပြစ်တည်း။ ထို့ကြောင့် ဘာဿ ဂုတ္တိ တို့၌ တစ်ဦးတည်း၏ စကားကိုသာ ပုံစံထုတ်ပြကြသည်။

ပုံစံ

- ဝါဒီ** - နိစ္စော သဒ္ဓေါ အဖုဋ္ဌတ္တာ ဣတိ ဟေတု၊ ဟေတု နာမ ဟိနောတိသ္မာ ဓာတုမှာတု ပစ္စယေ ကိတန္တပဒံ၊ ပဒဉ္စ နာမာချာတောပသဂ္ဂ နိပါတာ စသည်။
- အသံသည် မြဲ၏ မတွေ့ထိရသောကြောင့်တည်း ဟူသည် ဟေတုတည်း။
- ဟေတုဟူသည် ဟိဓာတ်နောင် တုပစ္စည်းသက်လျှင် ပြီးသော ကိတ်ပုဒ်တည်း။
- ပုဒ်ဟူသည်လည်း နာမ် အာချာတ် ဥပသာရ နိပါတ်တို့တည်း စသည်။

ဤ၌ ဟေတုနာမစသော စကားတို့သည် ဆိုအပ်ဆဲသော “အသံသည်မြဲသည်” ဟူသော စကားနှင့် ဘာမျှမဆိုင်၊ ထို့ကြောင့် အတ္တန္တရဖြစ်သည်။

ဂုတ္တိ၌ အောက်ပါပုံစံကို ထုတ်ပြသည်။

ဝါဒီ - သဒ္ဒေါ အနိစ္စော ကတကတ္တာ။ သဒ္ဒေါဂုဏော၊ သ စာကာသသေဝ။
ပြုအပ်သော သဘောရှိသောကြောင့် အသံသည် မမြဲ။ အသံဟူသည် ဂုဏ်
တည်း၊ ယင်းလည်း အာကာသ၏သာ ဂုဏ်တည်း။

ဤ၌လည်း သဒ္ဒေါ ဂုဏောစသော စကားသည် မဆိုသော စကားဖြစ်သောကြောင့် အတ္ထန္တရဖြစ်သည်။ ဝိသေသိက
အယူ၌ အာကာသဒြပ်သည် အသံဟူသော ဂုဏ်ရှိသည်ဟု မိန့်ဆိုချက် ရှိသည်။

(၇) နိရတ္တက

ဝဏ္ဏတ္တမနိဒ္ဒေသဝန္တံ နိရတ္တကံ။ (နျာ၊ ၅၊ ၂၊ ၈။)
မာတိကာပါဌော ဝိယ အတ္တဟီနံ နိရတ္တကံ။ (အနုဋီ၊ ၆၁။)

အနက်ကို မပြနိုင်သော အက္ခရာတို့၏ အစဉ်ကို ညွှန်ပြခြင်းသော စကားသည် နိရတ္တကမည်သည်။ အနုဋီကာ
အလိုမူ.....မာတိကာကို ရွတ်ခြင်းကဲ့သို့ အနက်ကင်းသော စကားသည် နိရတ္တက မည်၏ဟုလို၏။ ဤ၌ “မာတိကာကို
ရွတ်ခြင်းကဲ့သို့ အနက်ကင်းသော”အရ ပြည့်စုံသော အနက် မရှိသည်ကို ဆိုလိုသည်ဟု ယူပါ။

ပုံစံ

ဝါဒီ - နိစ္စော သဒ္ဒေါ က စ ဋ္ဌ တပါနံ ဇ ဗ ဂ ခု ဒတ္တာ ဈ ဘ ဥ ဃ ဗ ဓာ ဣဝ။
အသံသည် မြဲသည်။ က စ ဋ္ဌ တ ပ တို့သည် ဈ ဘ ဥ ဃ ဗ ဓ တို့ကဲ့သို့ ဇ
ဗ ဂ ခု ဒ တို့ဖြစ်သောကြောင့်တည်း။

ဤ၌ က စ ဋ္ဌ တ ပ-စသော စကားသည် အက္ခရာတို့ကို အစဉ်အတိုင်း ဆိုနေခြင်းသာဖြစ်၍ အနက်ကင်းသော
စကားဖြစ်သောကြောင့် နိရတ္တက မည်လေသည်။

ဤ နိဂ္ဂဟဋ္ဌာနအဖွင့် နျာယသုတ္တစကားသည် ကြေနပ်ဖွယ် မရှိပေ။ ထို့ကြောင့် ဂုတ္တိ၌ “ဝဏ္ဏတို့ အစဉ်ကို ညွှန်ပြခြင်း
ကဲ့သို့သော စကားအနက်ကို မဟောနိုင်သောပုဒ်တို့ကို သုံးစွဲခြင်း”ဟု ဖွင့်၍ “သဘောတူသတ်မှတ်ထားသော စည်းကမ်းကို
ဆန့်ကျင်၍” ဟု ဝိသေသနလည်း ထည့်သင့်ကြောင်း မိန့်ပြီးလျှင် “အပစ္စံသဘာသာဖြင့် စိစစ်ခြင်းကို ပြုရမည်”ဟု သတ်မှတ်
ထားရာ၌ အပစ္စံသဘာသာကို သုံးလျှင် အပြစ်မရှိ။ ဤအပြစ်သည် မေ့လျော့ခြင်း စသည်ကြောင့် ဖြစ်သည်” ဟု ဖွင့်ဆိုသည်။

“ဤအကြောင်းပြမျိုး လက်တွေ့အသုံးတွင် မတွေ့ရ။ တပုရိယဋီကာ၌ ‘ဒြာဝိဉုလူမျိုးတစ်ယောက်က အရိယလူမျိုး
တစ်ယောက်ကို သိမြင်စေခြင်းငှါ ဒြာဝိဉုဘာသာဖြင့် ပြောသောအခါ ဤအပြစ်ဖြစ်သည်။ ဒြာဝိဉုဘာသာကို မတတ်သော
အရိယ လူမျိုးအဖို့ ထိုစကားသည် ဘာမျှ အဓိပ္ပါယ်ဆောင်မည် မဟုတ်၊ ထို့ကြောင့် အရိယလူမျိုးအဖို့ ဒြာဝိဉုစကားသည်
အက္ခရာသံတွေသာ ဖြစ်တော့သည်ဟု ဖွင့်ကြောင်း ဘာသာ အင်္ဂလိပ်ပြန်၌ မှတ်ချက်ပြသည်။

(၈) အဝိညာတတ္ထ

ပရိသပတိဝါဒီဟိ တိက္ခတ္တံ၊ အဘိဟိတမပိ အဝိညာတံ အဝိညာတတ္ထံ။ (နျာ၊ ၅၊ ၂၊ ၉။)

တိက္ခတ္တံ၊ ဂုတ္တမ္ပိ သက္ခိပဋိဝါဒီဟိ အဝိဒိတံ အဝိညာတတ္ထံ။ (အနုဋီ၊ ၆၁။)

ဝါဒီ ပုဂ္ဂိုလ်က ၃-ကြိမ် ၃-ခါ ဆိုအပ်ပါလျက် ပရိသတ်နှင့် ပတိဝါဒီတို့က မသိအပ်သော စကားသည် အဝိညာ
တတ္ထ မည်သည်။ ၃-ကြိမ်တိုင်တိုင် ပြောသော်လည်း ပရိသတ် ဝါ-ဘေးက သက်သေပုဂ္ဂိုလ်တို့က ဖြစ်စေ၊ ပတိဝါဒီကဖြစ်စေ
နားမလည်နိုင်သော စကားမျိုးကို အဝိညာတတ္ထ ခေါ်သည်ဟုလို။

ဤ၌ ပရိသတ်ပတိဝါဒီတို့က နားမလည်နိုင်ခြင်း၏ အကြောင်းကို သိလိမ့်ဖြစ်သော ဝါ-ပုဒ်ကို အမျိုးမျိုးခွဲ၍ အနက်
ယူနိုင်သော ပုဒ်ကို သုံးခြင်း၊ မသိနိုင်သော ဝါ-မထင်ရှားသော စကားကို သုံးခြင်း အလွန်လျှင်စွာ ရွတ်ဆိုခြင်းဟု ဘာသာ၌
ပြ၍ မိမိ၌ ခုခံနိုင်စွမ်းမရှိသည်ကို ဖုံးကွယ်ရန် ဤအဝိညာတတ္ထကို အသုံးပြုကြောင်း ဖွင့်သည်။ ပုံစံကိုကား ထုတ်မပြခဲ့ပေ။

ပုတ္တိ၌ကား ဤအပြစ်သည် သုံးမျိုးသုံးစား ဖြစ်နိုင်ကြောင်း ဖွင့်ပြသည်။ (၁) ပဌမအမျိုးမှာ- မဆက်ဆံသော အယူ၌သာ ထင်ရှားသော စကားလုံးများကို သုံးစွဲခြင်းဖြစ်၏။ ပုံစံကို “ဗုဒ္ဓဘာသာတို့၏ ခန္ဓာ ၅-ပါးစသည်”ဟု ပြ၍ ခန္ဓာ ၅-ပါး တရားကိုယ်ကို ထုတ်ပြသည်။ ဟိန္ဒူပရိသတ်အလယ်တွင် ဗုဒ္ဓဘာသာ၌သာ ထင်ရှားသော အသုံးကိုသုံးလျှင် ဤအပြစ် သင့်သည်ဟု ဆိုလိုပေသည်။ (၂) ဒုတိယ အမျိုးအစားမှာ မလိုအပ်သော အနက်များ ကပ်ငြိပါဝင်လာဖွယ်ရှိသော ဝိဂြိုဟ် ဝါကျနက်ကို မငဲ့သော အထင်အားဖြင့်ဖြစ်သော သဒ္ဒါ (ရုဋ္ဌါ)ကို သုံးခြင်းမျိုးတည်း။ ပုံစံကို “ကဿပတနယဓရဏဟေတု အယံ တိနယန သမာနနာမဓေယျဝါ တက္ကေတုမတ္တာ”ဟု ထုတ်ပြသည်။ ဤ၌ ကဿပတနယ၏ သဒ္ဒါနက်မှာ “ကဿပ၏ သား” ဖြစ်၏။ သို့သော် ဤ၌ ကဿပ၏ သားမှန်သမျှကို မယူရဘဲ သားတစ်ယောက်ဖြစ်သော မြေကြီးကိုသာ ယူရသည်။ ထို့ပြင် ကဿပတနယ ဓရဏဟေတုအရ မြေကြီးတည်ခြင်း၏အကြောင်း အမှတ်မရှိကို မယူရဘဲ ပါဠိ သက္ကတလို ဘူဓရ ခေါ်သော တောင်ကို ယူရသည်။ တိနယနသမာန နာမဓေယျ ဝါ၌ တိနယနအရ မျက်စိသုံးလုံးရှိသော သိဝနတ်ကိုယူ၍ သူနှင့် တူသော အမည်အရ ဤ၌ အဂ္ဂိတည်း။ ထိုအဂ္ဂိရှိသည်ဟု ဆိုလိုသည်။ တက္ကေတုမတ္တာ၌ တက္ကေတု အရ ထိုမီး၏ အလံတံခွန် သဖွယ်ဖြစ်သော မီးခိုးတည်း။ ထို့ကြောင့် အဖြောင့်အတိုင်းရေးလျှင် ထိုစကားမှာ ပဗ္ဗတော အဂ္ဂိမာရမဝတ္တာပင် ဖြစ်သည်။ ဤမျှ အဖော်ရခက်အောင် ရေးလျှင် အဝိညာတတ္ထအပြစ် သင့်တော့သည်ဟုလို။ (၃) တတိယ အမျိုးအစားကား အနက်နှစ်မျိုး စသည် ထွက်သော စကားကို သုံးခြင်းတည်း။ ပုံစံကို “သေတော ဓာဝတိ”ဟု ပြသည်။ ဤ၌ သေတော တစ်ပုဒ်၊ ဓာဝတိ တစ်ပုဒ်ယူလျှင် ‘ဖြူသော သတ္တသည့် ပြေးသည်’ဟု အနက်ထွက်၍၊ သာ+က္ကတော+ဓာဝတိဟု ၃-ပုဒ်ယူလျှင် ခွေးသည် ဤအရပ်မှ ပြေးသွား၏ဟု အနက်ထွက်သည်။ ဤကဲ့သို့သော စကားတို့ကို သုံးလျှင် အဝိညာတတ္ထ အပြစ်သင့်သည် ဟုလို။

(၉) အပတ္တက (အသမ္မန္တတ္ထ)

ပုဗ္ဗာပရိယာယောဂါ အပုတိသမ္မန္တတ္ထံ အပတ္တကံ။ (နျာ၊ ၅၊ ၂၊ ၁၀။)

ပုဗ္ဗာပရဝသေန သမ္မန္တရဟိတံ အသမ္မန္တတ္ထံ။ (အနုဋီ၊ ၆၁။)

ရှေ့နောက်အဖြစ် **ဝါ-အကြောင်းအကျိုးအဖြစ်ဖြင့်** မဆက်စပ်ခြင်းကြောင့် မစပ်သော အနက်ရှိသော ပုဒ် ဝါကျသည် အပတ္တက မည်၏။ အကြင်အရာ၌ ပုဒ်အများ၏ဖြစ်စေ၊ ဝါကျအများ၏ ဖြစ်စေ ရှေ့နောက် အကြောင်း အကျိုး အဖြစ်ဖြင့် အလျော်ဘက်စပ်မှု မရှိအံ့။ ထိုပုဒ်အပေါင်း ဝါကျအပေါင်းသည် အဆက်အစပ် အနက်ကင်းခြင်းကြောင့် **အပတ္တကမည်သည်။** ရှေ့နောက် အကြောင်းအကျိုးအားဖြင့် အဆက်အစပ်မရှိပဲ ဆိုမိဆိုရာ ဆိုထားသော စကားသည် အပတ္တက မည်သည်ဟု ဆိုလိုသည်။ တစ်ပုဒ်ချင်း အနက်ရှိသော်လည်း အပေါင်း အနက် မရှိသော စကားမျိုးတည်း။

ပုံစံ

ဒသ ဒါဠိမာနိ၊ ဆဠပူပါ။ ကုဏ္ဍမဇာဇိနံ ပလလပိဏ္ဍော၊ အထ ရောရကမေတံ ကုမာရိယာ ပေယျံ တဿာ ပိတာ အပုတိသိနော။

ဤပုံစံ၌ ဒသဒါဠိမာနိနှင့် ဆဠပူပါသည် ဝါကျအချင်းချင်း အစပ်ကင်းသောပုံစံဖြစ်၍၊ ကုဏ္ဍံ စသည်တို့သည် ပုဒ်အချင်းချင်း အစပ်ကင်းသော ပုံစံဖြစ်သည်ဟု နျာယသာရပဒပဋိကာ၌ ဖွင့်ကြောင်း **ပဋိကာပဒီပကျမ်း၌ ဆိုသည်။**

ဤဒသ ဒါဠိမာနိ ပုံစံသည် သက္ကတကျမ်းတို့၌၎င်း၊ ပါဠိကျမ်းတို့၌၎င်း များစွာတွေ့ရသော ပုံစံဖြစ်၏။ သို့သော် “ဒသဒါဠိမာနိ စသည်”ဟုသာ အထုတ်များကြသဖြင့် ‘စသည်’အရကို ဖော်ရန် မလွယ်ကူလှပေ။ ကျမ်းရင်းကို တွေ့ရမှသာ အပြည့်အစုံဖော်နိုင်မည် ဖြစ်သည်။

ဤပုံစံကား အလွန် ရှေးကျသော ပုံစံဖြစ်သည်။ အဘယ့်ကြောင့်ဟူမူ-ခရစ်နှစ် ၄-ရာစုလောက်မှာ ပေါ်သည်ဟု ဆိုသော နျာယဘာဿ၌ သာမက ခရစ်မပေါ်မီ အနှစ် ၁၅၀-ခန့်မှာ ပေါ်သည်ဟု ဆိုကြသော ပတဘ္ဗလိရသေ့ ပြုစုသည့် (ပါဏိနီ အဖွင့်) မဟာဘာသာကျမ်းကြီးမှာလည်း ယင်းပုံစံကို တွေ့ရသောကြောင့်တည်း။ သို့သော် မဟာဘာဿ၌ တွေ့ရသော ပုံစံမှာ နောက်ပိုင်းတွင် နျာယဘာဿပုံစံနှင့် အနည်းငယ် ကွဲလွဲသည်ကို တွေ့ရသည်။

ဒသ ပါဠိမာနိ ဆဠပူပါ ကုဏ္ဍမဇာဇိနံ ပလလပိဏ္ဍော အဓရောရကမေတံ ကုမာရိယာ ဖေယကတဿ ပိတာ ပတိသိ နော။ (မဟာဘာဿ၊ ၁၊ ၂၊ ၄၅)

နျာယဘာဿ၌ပင်လည်း အချို့မူ၌ အထ ရောရကမေတံဟု ရှိ၍ အချို့မူ၌ အဓရောရကမေတံဟု ရှိသည်။ ထို့အတူ အပုတိသိနောဟု၎င်း၊ ပတိသိလောဟု၎င်း ပါဠိအမျိုးမျိုး ရှိသည်။

ပါဠိကျမ်းတို့တွင် အတော်အတန် ပြည့်စုံအောင် ပြသောကျမ်းကား မောဂ္ဂလ္လာန်ပဋိကာဋီကာ ဖြစ်သည်။ ယင်း၌ ပလာလပိဏ္ဍောတိုင်အောင် ပြသည်။

အဆိုပါကျမ်းတို့အရ ပါဠိအမျိုးမျိုးဖြစ်လျက် ရှိသဖြင့် အနက် အမျိုးမျိုးဖြစ်နိုင်၍၎င်း၊ ပါဠိတူရာ၌ပင်လည်း အနက် အမျိုးမျိုး တွေ့ရ၍၎င်း ယင်းပုံစံပါပုဒ်တို့၏ အနက်ကို ထိုထို နိဿယသော ကျမ်းတို့မှ ထုတ်နုတ်၍ တစ်ခုစီပြပါဦးအံ့။

ဒသဒါဠိမာနိ

ဒသ ဒါဠိမာနိ၊ ဆယ်လုံးကုန်သောသလဲသီးတို့။ (မောဂ္ဂလ္လာန်ပဋိကာ နိဿယ၊ ၂၁၂။)

ဒသ၊ (ဆယ်လုံး)ကုန်သော။ ဒါဠိမာနိ၊ သလဲသီးတို့။ (ပဋိကာဋီကာနိဿယ၊ ၁၁၁၊ သုတ်။)

ဒသ ဒါဠိမာနိ၊ သလဲသီးဆယ်လုံးတို့။ (ဝိသုဒ္ဓိမဂ် မဟာဋီကာနိဿယ၊ တ၊ ၅၅၀။)

ဒါဠိမာကို သက္ကတ အင်္ဂလိပ် အဘိဓာန်တို့၌-Pomegranate = သလဲသီးဟု ဖွင့်ဆိုသည်။ ထို့ကြောင့် ဒါဠိမ-သဒ္ဓါ သလဲသီးဟောဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားသည်။ ကာရိကာဋီကာ (၁၉-ဂါထာဖွင့်) နှင့် ဘေဒစိန္တာဋီကာ (၁၂-ဂါထာဖွင့်)၌ ဒါဠိမာ ဗိဇ္ဇေရာဟု ဖွင့်ကြသည်။ အဘိဓာန်ပုဒ်ပိကာ၌ ဗိဇ္ဇေရာ-သဒ္ဓါ ရှောက်သီးဟောဟု လာသည်။ ထို့ကြောင့် ယင်းတို့အလို ဒါဠိမာကို ရှောက်သီးဟု ပြန်ရမည်ကဲ့သို့ ရှိသည်။ သလဲသီးကိုပင် ရည်ရွယ်၍ ဗိဇ္ဇေရာ ဖွင့်သည်ဟု ယူလျှင်မူ ယင်းတို့ အလိုလည်း သလဲသီးဟုပင်ပြန်ရန် ရှိပါသည်။

ကာရိကာနိဿယ၌ကား ဋီကာဖွင့်သို့မလိုက်ပဲ “ဒသ၊ ဆယ်ယောက်သော လူတို့။ တာလိမာ၊ ထန်စေ့”ဟု ပြန်သည်။ တာလိမာဟူသော ပါဠိပျက်ကို တွေ့၍ ဖြစ်သလို အနက်ပေးလိုက်ခြင်းဖြစ်ဟန်တူသည်။ ထိုနိဿယသို့ပင် လိုက်၍ (ဖြစ်ဟန် တူသည်) မဃဒေဝလင်္ကာသစ် (ပိုဒ်ရေ-၂)၌ မာန်လည်ဆရာတော်ဘုရားကလည်း- “ဆယ်ယောက်သော လူ၊ ထန်းစေ့ဟူသို့” ဟု စပ်ဆိုတော်မူလေသည်။

ဆဠပူပါ

ဆအပူပါ၊ ခြောက်ရှက်ကုန်သော မုံတို့။ (ပဋိကာနိဿယ။)

ဆ၊ (ခြောက်ရှက်)ကုန်သော။ အပူပါ၊ မုံတို့။ (ပဋိကာဋီကာနိဿယ။)

ဆပူပါ၊ မုံခြောက်ခုတို့။ (မဟာဋီကာနိဿယ။)

မောဂ္ဂလ္လာန်ပဋိကာဋီကာ၌ ဆအပူပါဟုထုတ်၍ မဟာဋီကာ နိဿယ၌ ဆပူပါဟု ထုတ်ပြသည်။ အသိလွယ်အောင် ထုတ်သည်ဟု မှတ်အပ်၏။ ပူပ အပူပ-သဒ္ဓါ ၂-ခုလုံး မုံဟောချည်းဖြစ်သည်။ ဆဠပူပါ၌ ဠ-ကား ဆဠပူပါ၌ ဠ-ကား ဆဠ ဘိညာ၌ကဲ့သို့ အာဂုံတည်း။

ကုဏ္ဍံ အဇာဇိနံ ပလာလပိဏ္ဍော

ကုဏ္ဍံ၊ ကရား။ အဇာဇိနံ၊ ဆိတ်ရေ။ (ပဋိကာနိဿယ။)

ကုဏ္ဍံ၊ ကရား။ အဇာဇိနံ၊ ဆိတ်ရေ။ ပလာလပိဏ္ဍော၊ ကောက်ရိုးစု။ (ပဋိကာဋီကာနိဿယ။)

ကုဏ္ဍံ၊ ရေကရား။ အဇာဇိနံ၊ ဆိတ်ရေ။ ပလာလပိဏ္ဍော၊ အသားစိုင်၊ ဝါ-နှမ်းပုံ။ (မဟာဋီကာနိဿယ။)

ဤ၌ ကုဏ္ဍံနှင့် အဇာဇိနံမှာ ရှင်းပါသည်။

ပလာလပိဏ္ဍော၌မူ ပဋိကာဋီကာ၌ ပလာလပိဏ္ဍောဟု ပါဠိရှိသဖြင့် နိဿယ၌ ကောက်ရိုးစုဟု အနက်ပေးတော် မူသည်။ သို့သော် သက္ကတကျမ်းတို့၌ကား ပလာလပိဏ္ဍောဟု တွေ့ရသည်။

ထိုတွင် ပလလ၏အနက်ကို နှမံသေ ပကော် တိလစုဏ္ဏေ စ၊ ရက္ခသေ-ပု-ဟု ထောမနိဓိ၌ ဖွင့်သည်။ ပလလသဒ္ဓါ နပုလိင်ဖြစ်လျှင် အသားညွန့် နှမ်းမှုန့်ကိုဟော၍ ပုလိင်ဖြစ်လျှင် ရက္ခိသ်ကို ဟောသည်ဟူလို။ ဆာမော်နိယာဝီလျှ်၏ သက္ကတ အင်္ဂလိပ်အဘိဓာန်၌ ထိုအနက်တို့အပြင် ထောင်းထားသော နှမ်းမှုန့်နှင့် သကြားရော၍ လုပ်ထားသော မုံဟု ဆိုသေးသည်။ ထို့ကြောင့် ပလလပိဏ္ဏောကို နှမ်းမုံခဲဟုလည်း ပြန်နိုင်သည်။

အထ ရောရုကမေတံ-စသည်

အထ၊ ထို့ပြင်။ ရောရုကံ၊ ဆတ်ရေ ဆတ်ချို ဆတ်သား။ ဧတံ၊ ဤအရာသည်။ ကုမာရီနံ၊ မိန်းမပျိုတို့၏။ ပေယျံ၊ သောက်ဖွယ်။ တဿာ၊ ထိုမိန်းမ၏၊ ပိတာ၊ အဘသည်။ ပတိသီလော၊ အရှင်သဘောရှိ၏၊ ဝါ-လူကြီးပေတည်း။... (ဋီပူဏီ၌ ပတိသီလောကို ဝုဒ္ဓေါဟု ဖွင့်ပြ၏။) (မဟာဋီကာနိဿယ။)

နျယဘာဿ ၂-မူနှင့် မဟာဘာဿ၌ အရောရုကံဟု ရှိ၏။ အနက်ထင်ရန် ခဲယဉ်းဘိတောင်း။ ထို့ပြင် ယင်းတို့၌ ကုမာရီယာဟု ရှိသည်။ မဟာဋီကာနိဿယ၌ ကုမာရီနံဟု ရှိသည်။ ဧကဝုစံ ဗဟုဝုစံမျှသာ ကွဲသည်ဖြစ်၍ အရေးမကြီးပါ။

ကုမာရီယာနောင် ပါယျဟု ရှိကြသည်။ ပါယျ-သဒ္ဓါ နပု လိင်ဖြစ်လျှင် အတိုင်းအတာ သောက်ရေ အနက်တို့ကို ဟော၍ တိလိင်ဖြစ်လျှင် ‘ကဲ့ရဲ့အပ်သော’အနက်ကို ဟောသည်ဟု ထောမနိဓိ ဖွင့်သည်။ ထို့ကြောင့် ပါယျ၊ အတိုင်းအတာ။ ဝါ-သောက်ရေဟု ပေးပါလေ။

မဟာဘာဿ၌ ပိတာ၏ရှေ့ဝယ် ဖေယကတဿဟု ပါသည်။ ယင်းကို ခါး သန်လျက် သဏ္ဍာန်ရှိ ယဇ်ပစ္စည်း ယောက်မကို ပြုတတ်သူ၏ သား၏ဟုပြန်ရန် ဖြစ်ပါသည်။ ပါဏိနိ၊ ၇၊ ၃၊ ၄ ၏ ကာသိကာဝုတ္တိကို ကြည့်ပါ။

ပတိသီနော (မဟာဘာဿ) အပွတိသီနော (နျယဘာဿတမူ) ပတိသီလော (မဟာဋီကာနိဿယ) အားဖြင့်မူ အမျိုးမျိုးတွေ့ရသည်။ ပတိသီနံ (ပြတိဂီန) ကား ပတိရှေးရှိသော သေ(ဂဲ ၂) ဂတိယံဟူသော ဓာတ်နောင် တ-ပစ္စည်းကို န-ပြု၍ ဧ-ကိုလည်း ဤ-ပြု၍ပြီးသော (သက္ကတအလို သမ္ပသာရဏပြု၍ပြီးသော) ပုဒ်တည်း။ ထို့ကြောင့် ပတိသီနော၊ တစ်ဖန် သွားရောက်သည်။ ဝါ-တစ်ဖန် သွားရောက်သူဟု အနက်ပေး။ (ပါဏိနိ၊ ၆၊ ၁၊ ၂၅။ မုဒ္ဒဗောဓ၊ ၁၀၅၆-ကြည့်ပါ။ ပတိပုဗ္ဗောယံ ရောဂေ ဧဝ ဝတ္တတေဟူသော ကာတန္တအလိုမူ ယင်းနိဿယနှင့်အညီ အအေးနာ၊ ဝါ-အအေးနာ စွဲသူဟု ပေးရာ၏။ သက္ကတ အင်္ဂလိပ် အဘိဓာန်၌မူ melted, fluid, dropping- ဟု ဖွင့်သည်။ ထိုအလို ပတိသီနောကို အရည်ပျော်သည်၊ ဝါ-အရည် တစ်စက်စက် ကျသည်ဟု ပေးရန်ဖြစ်ပါသည်။ ပတိသီလောအတွက်မှာမူ ဋီပူဏီ အဖွင့်အတိုင်းပင် လိုက်ရတော့မည်။

နျယဘာဿ အင်္ဂလိပ်ပြန်ကိုလိုက်လျှင် အပွတိသီလော၊ အကျင့်မကောင်းဟု ပြန်ရန်ဖြစ်ပါသည်။

အမှန်မှာ ဤပုံစံသည် အလွန် ရှေးကျသော ပုံစံလည်းဖြစ်၊ အဆက်အစပ် ကင်းသော စကား၏ ပုံစံလည်း ဖြစ်သောကြောင့် မည်သည်ကိုသာ အမှန်ဟု ဆုံးဖြတ်နိုင်ရန် မဖြစ်နိုင်ပါချေ။

ဤ ဒသ ဒါဠိမာန်ကို ပုံစံထုတ်သော တွေ့ဘူး သမျှကျမ်းများကား-

သက္ကတကျမ်းများ-မဟာဘာဿ၊ ၁၊ ၂၊ ၄၅။ နျယဘာဿ၊ ၅၊ ၂၊ ၁၀။ ကာတန္တဝုတ္တိဋီကာ၊ ၂၊ သုတ်ဖွင့်။ အမရ ကောသုဂ္ဂါတန ဋီကာ၊ ၆၊ ၂၀။

ပါဠိကျမ်းများ-နေတ္ထိအဋ္ဌကထာ၊ ၇၉။ ထေရဂါထာ၊ အဋ္ဌကထာ၊ ၃၊ ၈၉။ ဓမ္မသင်္ဂဏီအနုဋီကာ၊ ၄။ ဝိသုဒ္ဓိမဂ် မဟာဋီကာ၊ ၃၊ ၂၃၂။ ရူပသိဒ္ဓိဋီကာ၊ ၆။ မောဂ္ဂလ္လာန်ပဉ္စိကာဋီကာ၊ ၁၊ ၂။ ကာရိကာ၊ ၁၉-ဂါထာ။ အဘိဓာန်ဋီကာ၊ ၁၂၆၊ ဂါထာဖွင့်။ ဘေဒစိန္တာမဟာဋီကာ၊ ၁၂-ဂါထာဖွင့်။ မဏိသာရမဉ္ဇူသာ ပ၊ ၇။ တို့တည်း။

ဤ နိဂ္ဂဟဋ္ဌာနသည် အလင်္ကာလာ အပေတတ္ထ ဒေါသနှင့်သဘောတူပင်။

သရဿတီကဏ္ဍာဘရဏကျမ်း၌ အောက်ပါ ပုံစံကို ထုတ်သည်။

ဇေယျဝေါ ကမ္မလပါဒုကာဟိ၊
ဒွါရေ ဌိတော ဂါယတိ မင်္ဂလာနိ။
တံ ဗြာဟ္မဏီ ပုစ္ဆတိ ပုတ္တကာမာ၊
ရာဇာ ရမာယံ လသုနဿ ကော' ဣ။ (နာ-၃၅)

ဇေယျဝေါ၊ နွားအိုသည်။ ကမ္မလပါဒုကာဟိ၊ ကမ္မလာ ခြေနင်းတို့ဖြင့်။ ဒွါရေ တံခါး၌။ ဌိတော၊ ရပ်လျက်။ မင်္ဂလာနိ၊ မင်္ဂလာသီချင်းတို့ကို။ ဂါယတိ၊ သီဆို၏။ တံ၊ ထိုနွားအိုကို။ ပုတ္တကာမာ၊ သားလိုချင်သော။ ဗြာဟ္မဏီ၊ ပုံဏေးမသည်။ ပုစ္ဆတိ၊ မေး၏။ ရာဇာ၊ မင်းမြတ်။ ရမာယံ၊ ရမာမည်သော ဆားကျင်း၌။ လသုနဿ၊ ကြက်သွန်ဖြူ၏။ ကောအဋ္ဌေါ၊ အဘိုးဘယ်မျှနည်း။ (မောဂ္ဂလ္လာန်ပဋိကာနိဿယ၊ ၂၇-၈။)

ဤနိဂ္ဂဟဋ္ဌာန ဝါ-ဒေါသ၏ပုံစံကို သာသနာတော် နည်းအားဖြင့် ထုတ်လိုမှု အဋ္ဌာသာလိနီ (၈၂) ၌ လာသည့် အတိုင်း “ကုသလာ ရူပံ စက္ခုမာ” ဟု ထုတ်ရာ၏။

(၁၀) အပ္ပတ္တကာလ

အဝယဝဝိပရိယာသဝစနံ အပ္ပတ္တကာလံ။ (နျာ၊ ၅၊ ၂၊ ၁၁။)

အဝယဝဝိပလ္လာသဝစနံ အပ္ပတ္တကာလံ။ (အနုဋီ၊ ၆၁။)

ပဋိညာစသော အဝယဝတို့ကို အစဉ်ဖောက်ဖျက်၍ ဆိုခြင်းသည် အပ္ပတ္တကာလမည်၏။

ပဋိညာ၊ ဟေတု၊ ဥဒါဟရဏ၊ ဥပနယ၊ နိဂမန-ဤအဝယဝတို့သည် တစ်ခုနှင့်တစ်ခု ယုတ္တိရှိစွာ ဆက်စပ်လျက် ရှိကြ၏။ ထိုအဝယဝတို့ကို အစဉ်ချွတ်စေ၍ ပြောဆိုလျှင် ပြောချိန်မရောက်သေးသည်ကို ပြောရာရောက်သောကြောင့် အပ္ပတ္တကာလ ဆိုရလေသည်။ ကမောက္ကမအပြစ် ဟူလို။

ဘာသာ၊ ဝုတ္တိကျမ်း ၂-ကျမ်းလုံး၌ပင် ပုံစံကို ထုတ်မပြုကြ။ ထုတ်လိုမှု- ပဗ္ဗတော အဂ္ဂိမာ စသော ပုံစံကိုပင် ပဋိညာ နောင် ဥဒါဟရဏ၊ ထို့နောင်ဟေတု စသည်ဖြင့် ကမောက္ကမဖြစ်အောင် ထုတ်ပါလေ။

(၁၁) ဥန

ဟိနမညတမေနာပုဝယဝေန ဥနံ။ (နျာ၊ ၅၊ ၂၊ ၁၂။)
အဝယဝဝိကလံ ဥနံ။(အနုဋီ၊ ၆၁။)

ပဋိညာစသော အဝယဝတို့တွင် တခုဖြင့်သော်လည်း ယုတ်လျှော့ပစေသောစကားသည် ဥနမည်၏။ အဝယဝတို့ကို အပြည့်အစုံဖော်ပြ၍ ပြောမှသာပြည့်စုံ၍ အဆက်အစပ် ကောင်းသောစကားဖြစ်မည်။ အဝယဝတခုခု ချို့တဲ့ခဲ့လျှင် ဝါ-မပါခဲ့လျှင် လိုအပ်သော အကျိုးကို ပြီးစေနိုင်တော့မည် မဟုတ်၍ ဤစကားမျိုးသည် နိဂ္ဂဟဋ္ဌာန ဖြစ်ရသည်။

အထင်ရှားဆုံးအားဖြင့် ဟေတုမပါပဲ ပဋိညာ စသည်ကို ရေးကြည့်ပါ။ စကားမပြည့်စုံသဖြင့် သာချကို ပြီးစေခြင်းငှာ မတတ်နိုင်သည်ကို တွေ့ရမည်ဖြစ်သည်။

ဤ၌ ပြည့်စုံသော အဝယဝအရ မိမိတို့ဆိုင်ရာ ဂိုဏ်း၌ ပြည့်စုံပြီးဟု သတ်မှတ်ထားသော အရေအတွက် ရှိသော အဝယဝကို ယူရမည်။ အချို့သော ဂိုဏ်းက အဝယဝ ၃-ပါးကိုသာ လက်ခံသည်။ ထိုဂိုဏ်းအဖို့ ၃-ပါး ပြည့်စုံလျှင် စုံပြီဟု မှတ်ရမည်။ ၃-ပါးမစုံမှသာ ဤ ဥန အပြစ်သင့်သည်ဟု မှတ်အပ်သည်။ ထိုအတူ ဗုဒ္ဓနာယ၌ အဝယဝ ၂-ပါးကိုသာ လက်ခံထားရာ ထို ၂-ပါးစုံလျှင် ဥနအပြစ်မသင့်ဟု မှတ်အပ်ပေသည်။

ဆိုင်ရာဂိုဏ်းတို့ လက်ခံသော အဝယဝ အရေအတွက်တို့ကို “အဝယဝ အရေအတွက်နှင့် ဂိုဏ်းအမျိုးမျိုး” အခန်းမှာ ပြန်ကြည့်ပါ။

(၁၂) အဓိက

ဟေတုဒါဟရဏာဓိကံ အဓိကံ။ (ဇျာ၊ ၅၊ ၂၊ ၁၃။)
အဓိကဟေတုဒါဟရဏံ အဓိကံ။ (အနုဋီ၊ ၆၁။)

ဟေတုနှင့်ဥဒါဟရဏကို အပိုဆိုခြင်းသည် အဓိက မည်သည်။ တစ်ခုသော ဟေတု၊ တစ်ခုသော ဥဒါဟရဏဖြင့်ပင် လိုအပ်သော ကိစ္စပြီးသောကြောင့် အပိုပြအပ်သော ဟေတု ဥဒါဟရဏတို့မှာ အဓိက အပြစ်သင့်ရသည်။

ဤအပြစ်သည် သတ်မှတ်ချက်တစ်ခုခုကို ပြုလုပ်ဝန်ခံ၍ ပြောဆိုရာ၌ ဖြစ်သည်ဟု ဘာသဉ္စ ဖွင့်ပြ၍ သတ်မှတ်ချက် ဟူသည် ဟေတုတစ်ခုကိုသာ ဝါ-ဥဒါဟရဏ တစ်ခုကိုသာ ပြုကြစတမ်းဟု ရှေးဦးက ဝါဒီနှင့် ပတိဝါဒီတို့ နှစ်ဦးသဘောတူ ထားအပ်သော သတ်မှတ်ချက်ဟု နှာယကောသဉ္စ ဖွင့်ပြသည်။ ဤကျမ်းတို့အလို ဟေတု၊ ဥဒါဟရဏတို့ကို ပြချင်သလောက် ပြကြစတမ်းဟု သဘောတူထားခဲ့လျှင် ဤအဓိက အပြစ်သင့်နိုင်ဖွယ် မရှိဟု မှတ်ရန်ဖြစ်တော့သည်။

ပုတ္တိဉ္စကား သုတ်၌ ဟေတုဒါဟရဏသည် ဥပလက္ခဏသာ ဖြစ်၍ ဒူသန စသည် ပိုလွန်ခြင်းလည်း အဓိကပင် ဖြစ်သည်။ စသည်ဖြင့် ဖွင့်ပြ၍ အဓိက၏ပုံစံကို အောက်ပါအတိုင်း ထုတ်ပြသည်။

- ဟေတုအဓိက - ဝူမတော အာလောကတော။
- ဥဒါဟရဏအဓိက - မဟာနသမိဝ စတုရမိဝ။ (စတုရသဒ္ဒါယဇ်ပူဇော်ရာ မြေအဖို့ကို ဟောသည်။)

အကယ်၍ ဥဒါဟရဏကို ယထာ မဟာနသံ၊ မဟာနသမိဝဟု ပြလျှင်ကား အဓိကမဟုတ်၊ ပုနရတ္ထဖြစ်သည် ဟုလည်း ယင်းပုတ္တိဉ္စ ဖွင့်ပြသည်။

(၁၃) ပုနရတ္ထ

- သဒ္ဒတ္တာနံ ပုနဝစနံ ပုနရတ္တံ၊ အညတြ အနုဝါဒါ။ (ဇျာ၊ ၅၊ ၂၊ ၁၄။)
- အနုဝါဒေ တွပုနရတ္တံ သဒ္ဒါတုာသာ အတ္ထဝိသေသောပတ္တိယာ။ (ဇျာ၊ ၅၊ ၂၊ ၁၅။)
- အတ္တာ အာပန္နဿ သကသဒ္ဒေန ပုန ဝစနံ။ (ဇျာ၊ ၅၊ ၂၊ ၁၆။)
- ဌပေတွာ အနုဝါဒံ သဒ္ဒတ္တာနံ ပုနပုနံ ဝစနံ အတ္တာပန္နဝစနဉ္စ ပုနရတ္တံ။ (အနုဋီ၊ ၆၁။)

ထပ်ဆင့် ဖွင့်ဆိုခြင်း (အနုဝါဒ) မှတစ်ပါး သဒ္ဒါအနက်တို့ကို ထပ်၍ဆိုခြင်းသည် ပုနရတ္ထမည်သည်။ ထပ်ဆင့် ဖွင့်ဆိုခြင်း၌ကား သဒ္ဒါထပ်ခြင်းဖြင့် အနက်အထူးကို သိရသောကြောင့် ပုနရတ္ထမဖြစ်။ အနက်အားဖြင့် ရောက်သည်ကို မိမိ သဒ္ဒါဖြင့် တစ်ဖန်ဆိုခြင်းသည် (လည်း ပုနရတ္ထ မည်သည်။) အနုဋီကား၌ ပုနပုနံ အစား ပုနဟုရှိလျှင် သာ၍ကောင်းပေမည်။

သဒ္ဒါတူကို ထပ်၍ ဆိုခြင်းသည် သဒ္ဒပုနရတ္တ၊ အနက်တူကို သဒ္ဒါကွဲဖြင့် ထပ်၍ဆိုခြင်းသည် အတ္ထပုနရတ္တ၊ တိုက်ရိုက်မဟုတ်ပဲ အနက်ရောက်သောအားဖြင့် ဖြစ်သောအနက်ကို မိမိသဒ္ဒါကိုပင် အသုံးပြု၍ ဆိုခြင်းသည် အတ္ထပုနရတ္တ-ဤသို့ ပုနရတ္ထသည် ၃-မျိုး ပြားသည်။ ထပ်ဆင့်ဖွင့်ပြရာ၌မူ သဒ္ဒါကို ထပ်၍ အသုံးပြုရသော်လည်း ယင်းဖြင့် အနက် အထူးကို သိရသောကြောင့် ပုနရတ္ထမဖြစ်။ ဝါ-ထပ်ဆင့်ဖွင့်ပြခြင်းကို ပုနရတ္ထ မဆိုရ ဟုလို။

အဝယဝ ၅-ပါး၌ နိဂမနသည် ပဋိညာကို ထပ်၍ဆိုခြင်းပင်၊ သို့သော် ပဋိညာဖြင့် အတည်မဖြစ်သေးသော အဆိုကို ပြ၍ နိဂမနဖြင့် အတည်ဖြစ်လာသော အဆိုကို ပြသည်။ ယင်းသည် ထပ်ဆင့် ဖွင့်ဆိုခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် နိဂမန၌ ပုနရတ္ထ အပြစ်မရှိဟု မှတ်အပ်၏။ ထိုကြောင့် ထပ်၍ ဆိုတိုင်း ပုနရတ္ထ မဟုတ်၊ အနက်အထူးကို မပြနိုင်ပဲ အကျိုးမဲ့ ထပ်ဆို ခြင်းကိုသာ ပုနရတ္ထ ခေါ်ရသည်။

ပုံစံ

သဒ္ဒါပုဒ်ရတ္တ - နိစ္စော သဒ္ဒေါ။ နိစ္စော သဒ္ဒေါ။
အသံသည် မြဲသည်။ အသံသည် မြဲသည်။

အတ္ထပုဒ်ရတ္တ - အနိစ္စော သဒ္ဒေါ။ နိရောဓ ဓမ္မကော ဓနိ။
အသံသည် မမြဲ။ မြည်ခြင်းသည် ချုပ်ခြင်းသဘောရှိသည်။

အတ္ထာပန္နပုဒ်ရတ္တ - ဥပ္ပတ္တိဓမ္မကတ္တာ အနိစ္စံ။ အနုပ္ပတ္တိဓမ္မကံ နိစ္စံ။
ဖြစ်ခြင်း သဘောရှိသောကြောင့် မမြဲ။
မဖြစ်ခြင်း သဘောရှိသော အရာသည်မြဲသည်။

ဖြစ်ခြင်းသဘောရှိသောကြောင့် မမြဲဟု ဆိုလျှင်ပင် အနက်ရောက်သော အားဖြင့် မဖြစ်ခြင်း သဘောရှိသော အရာ သည် မြဲသည်ဟူသောအနက်ကို သိအပ်ပြီးဖြစ်တော့သည်။ ထို့ကြောင့် အနုပ္ပတ္တိဓမ္မကံ နစ္စံသည် ပုဒ်ရတ္တ ဖြစ်ရလေသည်။

(၁၄) အနန္တဘာသန

ဝိညာတဿ ပရိသာယ တိက္ခတ္တံ၊ အဘိဟိတဿာပုနုစ္စာရဏံ အနန္တဘာသနံ။ (ဇန၊ ၅၊ ၂၊ ၁၇။)

ပရိသာယ ဝိဒိတဿ တီဟိ ဝုတ္တဿ အပစ္စုဒါဟာရော အနန္တဘာသနံ။ (အနုဋီ၊ ၆၁။)

ပတိဝါဒီပုဂ္ဂိုလ်က ၃-ကြိမ်တိုင် ဆိုအပ်၍ ပရိသတ်ကလည်း သိအပ်သော အနက်ကို တဖန် မဆိုခြင်းသည် အနန္တဘာသန မည်သည်။ နောက်မှလိုက်၍ မဆိုခြင်းဟူလို။

ဝါဒီ၊ ပတိဝါဒီတို့ စကားပြောကြသောအခါ ပတိဝါဒီက မိမိ၏ အဆိုတစ်ခုကို ၃-ကြိမ် ၃-ခါ တင်ပြသည်။ ထိုအဆို၏ အနက်အဓိပ္ပါယ်ကို ပရိသတ်ကလည်း သိသည်။ ထိုအခါ ဝါဒီပုဂ္ဂိုလ်သည် ထိုအဆိုကို ချေဖျက်ဖို့ရာ ထိုအဆိုကို ထပ်၍ဆိုရမည်။ ထိုသို့ ထပ်၍ဆိုခြင်းသည် ထိုအဆိုကို အမှီပြု၍ ယင်းကို ပယ်ရန် ဖြစ်သည်။ ထိုသို့ ပတိဝါဒီ၏ အဆိုကို ထပ်၍မဆိုလျှင် ပတိဝါဒီ၏ အဘယ်သို့သော စကားကို ပယ်ဖျက်မည်ဟု သိနိုင်ရာမည် မဟုတ်သောကြောင့်တည်း။

(၁၅) အညာဏ (ဝိညာတ)

အဝိညာတဉ္ဇာညာဏံ။ (ဇန၊ ၅၊ ၂၊ ၁၈။)

ယံ ဝါဒီနာ ဝုတ္တံ ပရိသာယ ဝိညာတံ ပတိဝါဒီနာ ဒုဝိညာတံ၊ တံ အဝိညာ တံ။ (အနုဋီ၊ ၆၂။)

(ဤဇနာယသုတ်သို့ ဆိုပြီးသုတ်မှ ဝိညာတဿ ပတိဝါဒီနာ တိက္ခတ္တံ၊ အဘိဟိတဿပုဒ်တို့ကို လိုက်စေရမည်။)

ပတိဝါဒီက ၃-ကြိမ်တိုင်တိုင် ဆိုအပ်၍ ပရိသတ်က သိအပ်သော အနက်ကို ဝါဒီက မသိခြင်းသည် အညာဏ မည်သည်။ အနုဋီကာအလိုမူ ဝါဒီက ၃-ကြိမ်တိုင်တိုင် ဆိုအပ်၍ ပရိသတ်က သိအပ်သော အနက်ကို ပတိဝါဒီက မသိလျှင် (ဝါ-မကောင်းသဖြင့် သိလျှင်) ယင်းသည် အဝိညာတ မည်သည်ဟူလို။

ဇနာယသုတ္တအဆို၌ ဤအပြစ်သည် ဝါဒီ၏ အပြစ်ဖြစ်သည်။ အနုဋီကာအဆို၌ကား ပတိဝါဒီ၏ အပြစ်တည်း။ ဝါဒီ ဖြစ်စေ ပတိဝါဒီဖြစ်စေ တဖက်သား ၃-ကြိမ်တိုင် ပြောသောစကားကို ပရိသတ် နားလည်ပါလျက် မိမိ မသိနားမလည်လျှင် မိမိ၌ ဤအညာဏ (အဝိညာတ) အပြစ်ရောက်တော့မည်ဖြစ်၍ ၂-နည်းလုံး အသင့်ချည်းပင်။ တဖက်လူပြောစကားကို နားမလည်လျှင် ထို သူ့စကားကို အဘယ်သို့ ချေဖျက်နိုင်တော့မည်နည်း။ ထို့ကြောင့်ပင် နိဂ္ဂဟဋ္ဌာန ဖြစ်ရသည်။

(၁၆) အပ္ပတိဘာ

ဥတ္တရဿာပတိပတ္တိ အပ္ပတိဘာ။ (နျာ၊ ၅၊ ၂၊ ၁၉။)
ဝါဒိနာ ဝတ္တဗ္ဗေ ဝုတ္တေ ပရဝါဒိနော ပဋိဝစနဿ အနုပဋ္ဌာနံ
အပ္ပဋိဘာ။ (အနုဋီကာ၊ ၆၂။)

စကားတို့ကို မသိခြင်းသည် အပ္ပတိဘာ မည်သည်။ ဤ၌ စကားတို့ဟူသည် သူတပါး စကားကို ချေဖျက်သည့် ချေပချက်ဖြစ်သည်။ ထိုချေပချက်ကို မသိခြင်း ဝါ-ထိုချေပရန်အချက် မိမိဉာဏ်၌ မပေါ်လာခြင်းသည် အပ္ပတိဘာ မည်သည်။ အချေအတင် ဖက်ပြိုင်ပြောကြရာ၌ ချေပရန်စကားကို မစဉ်းစားနိုင်လျှင် ရှုံးတော့သည်ပင်။

ရိုက်ပြီး အနုဋီကာမူတို့၌ တံဝါဒိနာဟုရှိသည် ထိုတွင် တံ-မှာ အပိုပင် ဖြစ်ဟန်တူသည်။ အဝိညာတံ-မှ တံ-ကို ပေစာရေးတို့ ထပ်၍ရေးမိသည့် လက္ခဏာရှိပါသည်။

(၁၇) ဝိက္ခေပ

ကာရိယဗျာသင်္ဂါ ကထာဝိစ္ဆေဒေါ ဝိက္ခေပေါ။ (နျာ၊ ၅၊ ၂၊ ၂၀။)

ကာစန္ဒရပုသင်္ဂေန ကထာဝိစ္ဆိန္ဒနံ ဝိက္ခေပေါ။ (အနုဋီကာ၊ ၆၂။)

ပြုဖွယ်ကိစ္စတခုခု၌ အလွန်စွဲလမ်းခြင်းကို ထင်ပေါ်စေ၍ စကားကို ဖြတ်ပစ်ခြင်းသည် ဝိက္ခေပ မည်၏။ အနုဋီကာ အလိုကိစ္စတပါးကို အမြက်ပြု၍ စကားကို ဖြတ်ပစ်ခြင်းဟု အဓိပ္ပာယ်ဆိုပါ။

စကားပြောနေရင်း မိမိအဆိုကို မခုခံ မကာကွယ်နိုင်သောအခါ ဖြစ်စေ၊ သူတပါးအဆိုကို မပယ်ဖျက်နိုင်သောအခါ ဖြစ်စေ “ငါ့မှာ လုပ်စရာကိစ္စတခု ရှိသေးသည်၊ ထိုကိစ္စလုပ်ပြီးမှ စကားပြောနိုင်မည်”ဟု ဆို၍ ရှောင်သွားခြင်းမျိုးကို ဝိက္ခေပ ခေါ်သည်။

ဤ၌ လုပ်ဖွယ်ကိစ္စ တကယ်မရှိပဲ ရှိလေဟန်ပြု၍ ရှောင်သွားရာ၌သာ ဤဝိက္ခေပ အပြစ်သင့်သည်။ “မင်းချင်း ယောက်ျားတို့က ခေါ်သောကြောင့် ဖြစ်စေ၊ မိမိအိမ်သားများက ဧကန် လုပ်ရမည့်အလုပ်ရှိ၍ ခေါ်သောကြောင့် ဖြစ်စေ၊ မိမိ အိမ်မီးလောင်သည်ကို မြင်မက်သောကြောင့် ဖြစ်စေ၊ ခေါင်းကိုက်ရောဂါ ပေါ်လာသောကြောင့် ဖြစ်စေ စကားကို ဖြတ်၍ သွားရာ၌ ဤအပြစ်မသင့်”ဟု ဝုတ္တိ၌ ဖွင့်သည်။ ထို့ကြောင့် တကယ်မလုပ်လျှင်မဖြစ်သော ကိစ္စရှိ၍ စကားဖြတ်ရာ၌ အပြစ် မရှိဟု မှတ်အပ်ပေသည်။

(၁၈) မတာနုညာ

သကပက္ခဒေါသာဘျူပဂမာ ပရပက္ခဒေါသပ္ပသင်္ဂေါ မတာနုညာ။ (နျာ၊ ၅၊ ၂၊ ၂၁။)

အတ္တနော ဒေါသာနုဇာနနေ ပရပက္ခဿ ဒေါသပ္ပသဉ္စသနံ ပရမတာနုဇာနံ မတာနုညာ။ (အနုဋီကာ၊ ၆၂။)

မိမိဖက်၌ သူတပါး တင်အပ်သော အပြစ်ကို ဝန်ခံသောအားဖြင့် ဝါ-ထိုအပြစ်ကို မနုတ်ပယ်မှု၍ သူတပါးဖက်၌ ထိုအပြစ်ကို ဆက်သွယ်ငြိကပ်စေခြင်းသည် မတာနုညာမည်သည်။ သူတပါးဖက်ရှိ အပြစ်ကို မိမိဖက်၌ ဝန်ခံခြင်းဟူလို။

ဆိုလိုရင်းကား သူတပါးက “သင့်မှာ ဤအပြစ်ရှိသည်”ဟုဆိုသောအခါ ထိုအပြစ်ကို မပယ်ရှင်းပဲ “သင့်မှာလည်း ဤအပြစ်ရှိသည်ပင်”ဟု ပြောခြင်းမျိုးတည်း။ ထိုသို့ပြောခြင်းမှာ သူတပါးတင်သော အပြစ် မိမိမှာရှိပါသည်ဟု ဝန်ခံရာ ရောက်သည်။ ထို့ကြောင့်ပင် “မိမိဖက်၌အပြစ်ကို ဝန်ခံသောအားဖြင့်”ဟု သုတ်၌ဆိုခြင်း ဖြစ်လေသည်။

(၁၉) ပရိယနုယောဇ္ဇောပေက္ခာ

နိဂ္ဂဟဋ္ဌာနပုတ္တဿာနိဂ္ဂဟော ပရိယနုယောဇ္ဇောပေက္ခာ။ (နျာ၊ ၅၊ ၂၂။)

နိဂ္ဂဟပုတ္တဿာနိဂ္ဂဟာနံ အနုယုဋ္ဌိတဗ္ဗဿ ဥပေက္ခာနံ။ (အနုဋီကာ၊ ၆၂။)

နိဂ္ဂဟဋ္ဌာနသို့ရောက်သော ဝါ-နိပိတိကော အကြောင်းသို့ရောက်သောသူကို နိပိတိကပါလျက် “သင်သည် နိဂ္ဂဟဋ္ဌာနသို့ရောက်ပြီ”ဟု မနိပိတိကောပင် ပရိယနုယောဇ္ဇောပေက္ခာ (နိဂ္ဂဟပြုသင့်သည်၏အဖြစ်ဖြင့် စောဒနာထိုက်သူ ဝါ-အပြစ်တင်ထိုက်သူကို လျစ်လျူရှုခြင်း) မည်၏။

ဤ၌ ဝါဒီသည် ရှေးဦးစွာ (ဤနိဂ္ဂဟဋ္ဌာနမှတစ်ပါး) အခြားနိဂ္ဂဟဋ္ဌာန တစ်ခုခုသို့ ရောက်သည်ဆိုကြစို့။ ထိုသို့ ရောက်ပါလျက် ပတိဝါဒီသည် “သင်သည် နိဂ္ဂဟဋ္ဌာနသို့ ရောက်ပြီ”ဟု မပြောမိခဲ့အံ့။ ပတိဝါဒီလည်း ဤ ၁၉-အမှတ် နိဂ္ဂဟဋ္ဌာနသို့ ရောက်တော့သည်။

ထိုသို့ ၂-ဦးလုံး နိဂ္ဂဟဋ္ဌာနတစ်ခုစီသို့ ရောက်ပြီးနောက် နိဂ္ဂဟဋ္ဌာနသို့ ပတိဝါဒီရောက်သည်ကို မည်သူက ဖော်ထုတ်ရမည်နည်း ဟူမူ ၎င်း-ဝါဒီက “သင်သည် ငါ့ကိုနိပိတိကောပင် မနိပိတိကောကြောင့် နိဂ္ဂဟဋ္ဌာနသို့ ရောက်ပြီ”ဟု ပြောရလျှင် ကိုယ့်အပြစ်ကိုယ် ဖော်ပြသလိုဖြစ်မည်ကြောင့် ဝါဒီက မဖော်ထုတ်ရ။ ပရိသတ်က ဖော်ထုတ်ရမည်။ ထိုကြောင့် ဘာသည့် “ထိုစကား (သင်နိဂ္ဂဟဋ္ဌာနသို့ ရောက်ပြီဟူသော စကား)သည် မည်သူ ရှုံးသနည်းဟု အမေးခံရသော ပရိသတ်က ပြောသင့်သော စကားဖြစ်သည်။ နိဂ္ဂဟသို့ (ကိုယ်တိုင်) ရောက်သောသူ (ဝါဒီ)သည် မိမိ၏ လျှို့ဝှက်အပ်သော အပြစ်ကို လှစ်မပြပါစေလင့်” ဟု ဖွင့်ဆိုလေသည်။

ပုတ္တိ၌လည်း နည်းတူပင် ဖွင့်သည်။ “ ဝါဒီသည် အဘယ်သို့ ဤနိဂ္ဂဟဋ္ဌာနကို ထင်ရှားပြအပ်သနည်း။ မိမိ၏ လျှို့ဝှက်အပ်သော အပြစ်ကိုဖော်ပြခြင်းသည် မသင့်သည်မဟုတ်လော” ဟူမူ ဝါဒီက မပြသင့်သည်မှာ အမှန်ပင်။။ အလယ်လူ၊ ဝါ-ကြားလူကသာ ယင်းနိဂ္ဂဟဋ္ဌာနကို ထင်စွာပြအပ်ပေသည်။

ထို့ပြင် ပုတ္တိ၌ပင် “တဖန်နှင့်တဖန် တရားသဖြင့် (နိုင်လျှင်ပြီးရော သဘောမျိုး မဟုတ်) ပဲ စကားပြောဆိုခြင်း ဖြစ်သော ‘ဝါဒ’ မရာဋ္ဌိမူ ဝါဒီကပင် ကိုယ်တိုင် ဖော်ထုတ်သော်လည်း အပြစ်မရှိ”ဟု ဖွင့်သေးသည်။ ဤ၌ ဝါဒအရာဝယ် ကိုယ်တိုင် ဖော်ထုတ်သော်လည်း အပြစ်မရှိဟု ဆိုသဖြင့် ဝါဒမဟုတ်သော ဇေယျ၊ ဝိတဏှာအရာတို့၌မူ ပရိသတ်ကဖြစ်စေ၊ ကြားလူတဦးဦးကဖြစ်စေ ထုတ်ဖော်ရမည်ဟု ဆိုလိုပေသည်။ (ဝါဒ၊ ဇေယျ၊ ဝိတဏှာ တို့ပင်၏ အကျယ်ကို လာလတ္တံ့ အခန်းမှာ ရှုပါ။)

(၂၀) နိရုဇ္ဈာနုယောဇ္ဇောပေက္ခာ

အနိဂ္ဂဟဋ္ဌာနေ နိဂ္ဂဟဋ္ဌာနာဘိယောဂေါ နိရုဇ္ဈာနုယောဇ္ဈာနုယောဂေါ။ (နျာ၊ ၅၊ ၂၃။)

အသမ္ပတ္တနိဂ္ဂဟဿ အနိဂ္ဂဟဋ္ဌာနေ စ နိဂ္ဂဟာနံ အနုယုဋ္ဌိတဗ္ဗဿ အနုယောဂေါ။ (အနုဋီကာ၊ ၆၂။)

နိဂ္ဂဟဋ္ဌာန သဘော လက္ခဏာကို လွဲမှားစွာ သိထားခြင်းကြောင့် နိဂ္ဂဟဋ္ဌာန မဟုတ်ရာ၌ “သင် နိဂ္ဂဟဋ္ဌာနသို့ ရောက်ပြီ”ဟု နိဂ္ဂဟဋ္ဌာနဖြင့် စွဲဆိုခြင်းသည် နိရုဇ္ဈာနုယောဇ္ဈာနုယောဂ (မစောဒနာသင့်သူကို စောဒနာခြင်း၊ အပြစ် မတင်သင့်သူကို အပြစ်တင်ခြင်း)မည်၏။ ထိုသို့ နိပိတိကောပင်ပင် နိပိတိကောပင် နိပိတိကောပင် နိပိတိကောပင် နိပိတိကောပင် နိပိတိကောပင် ရှုံးတော့သည်။

အနုဋီကာရိုက်ပြီးမှ၌ သမ္ပတ္တနိဂ္ဂဟဿဟု ပါဠိရှိနေသည်။ ထိုအတိုင်းယူလျှင် နိဂ္ဂဟသို့ ရောက်သူကို နိပိတိကောပင် နေရာ၌ မနိပိတိကောပင် မနိပိတိကောပင် နိပိတိကောပင် ဤအပြစ်သင့်သည်ဟု ယူရန်ရှိသည်။ သို့သော် ‘စ’ပါနေသဖြင့် အခက်အခဲ တွေ့ရလျက် ရှိသည်။ ထို့ကြောင့် ယင်း ‘စ’ကို ထောက်၍ အသမ္ပတ္တနိဂ္ဂဟဿဟု ပါဠိရှိလျှင် သာ၍လျော်ရာသည်။ ထိုအတိုင်း ဖြစ်လျှင် “နိဂ္ဂဟသို့ မရောက်သေးသူကို နိပိတိကောပင်၊ နိဂ္ဂဟဋ္ဌာနမဟုတ်ရာ၌ နိပိတိကောပင်” ဟုယူရန် ဖြစ်သည်။ သို့သော် ‘နိဂ္ဂဟသို့ မရောက်သေးသူ’ နှင့် ‘နိဂ္ဂဟဋ္ဌာန မဟုတ်ရာ’ ဆိုသည်မှာ သဘောအားဖြင့် ထူးလှသည် မဟုတ်သောကြောင့် အသမ္ပတ္တ နိဂ္ဂဟဿ-ရော၊ စ-ရော မပါလျှင် အရှင်းဆုံး ဖြစ်ပေမည်။

(၂၁) အပသိဒ္ဓန္တ

သိဒ္ဓန္တမဘျူပေစွာနိယမာ ကထာပသင်္ဂေါ အပသိဒ္ဓန္တော။ (ဇျာ၊ ၅၊ ၂၊ ၂၄။)

ဧကံ သိဒ္ဓန္တံ အနုဇာနိတွာ အနိယမတော တဒညသိဒ္ဓန္တ ကထာပုသဉ္ဇနနံ အပသိဒ္ဓန္တရံ။ (အနုဇီကာ၊ ၆၂။)

မိမိတို့ ကျမ်းဂန်အရ အတည်ဖြစ်ပြီးသော အယူတခုကို ဝန်ခံပြီးနောက် မမြဲသောအားဖြင့်၊ ဝါ-ထိုဝန်ခံအပ် ပြီးသော အနက်နှင့် ဆန့်ကျင်သောအားဖြင့် စကားကို ဖြစ်စေခြင်းသည်၊ ဝါ-ဆက်လက်ပြောခြင်း သည် အပသိဒ္ဓန္တမည်သည်။

ပဌမ အယူတခုကို ဝန်ခံပြီးနောက် ထို ဝန်ခံအပ်ပြီးသော အယူ၌ မြဲမြံတည်နေပဲ ထိုနှင့်ဆန့်ကျင်သော ဝါ-ထိုမှ တပါးသော အယူကိုလက်ခံ၍ ဆက်လက်ပြောဆိုခြင်းသည် အပသိဒ္ဓန္တ (ဝန်ခံပြီး အယူမှ ဖွဲ့ခြင်း) မည်၏ ဟူလို။ (အနုဇီကာ၌ ‘အပသနဒ္ဓန္တရံ’ ရှိသည်မှာ ပါဠိပျက် ဖြစ်ဟန်တူသည်။)

ပုံစံ

ဤအရာဝယ် ဘာသာ၌ ထုတ်ပြသော ပုံစံမှာ ဟေတုန္တရတုန်းကလို သာချီ ဝါဒသဘောများ ပါဝင်လျက် ရှိ၏။ ထို့ပြင် အချို့ဘာသာမူတို့၌ မူကွဲများလည်းရှိ၏။ ထို့ကြောင့် ဤ၌ ဇီဝါနန္ဒမူကို ပဓာနထား၍ ရေးပါအံ့။ ပြုလတ္တံ့ ပုံစံကို မဖတ်မီ ဟေတုန္တရ၌ ရှင်းလင်းပြခဲ့သည်တို့ကို ပြန်လည်ဖတ်ရှုပါလေဦး။

“ထင်ရှားရှိသော တရားသည် မိမိသဘောကိုမစွန့် (ဝါ-ပျက်စီး၍သွားသည် မဟုတ်)၊ ထင်ရှားရှိသော အရာ၏ ပျက်စီးခြင်းမည်သည်မရှိ။ ထင်ရှားမရှိသော တရားသည် မိမိသဘောကို ရသည်မဟုတ်၊ (ဝါ-ဖြစ်ပေါ်လာ သည် မဟုတ်)၊ ထင်ရှား မရှိသော တရား၏ ဖြစ်ပေါ်လာခြင်း မည်သည်မရှိ” ဤအယူကို ဝန်ခံပြီးနောက် မိမိစကားကို အောက်ပါအတိုင်း အတည်ဖြစ်စေသည်။

“ဗျတ္တ (ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်လာသော) တရားသည် တခုသော ပကတိရှိ၏။ ပြောင်းလဲဖြစ်ပေါ်လာသော (ဝိကာရ) ဝတ္ထု တို့၏ အစဉ်လိုက်ပါနေမှုကို မြင်ရခြင်းကြောင့်တည်း။ မြေညက် (ရွံ့) အစဉ်လိုက်ပါနေမှုရှိသော အိုးခွက် စသည်တို့၏ တခု သော ပကတိရှိသည်၏ အဖြစ်ကိုမြင်ရသည်။ ထို့အတူ ဤ ဗျတ္တတရား အထူးကို (၌) လည်း သုခ ဒုက္ခ မောဟတို့ အစဉ် လိုက်ပါနေသည်ကို မြင်ရသည်။ ထိုသို့ အစဉ်လိုက်ပါနေမှုကို မြင်ရခြင်းကြောင့် ဤ ခန္ဓာကိုယ်သည် သုခစသည်တို့ဖြင့် တခု သော ပကတိရှိသည်။

ဤသို့ ပြောသောသူ (သာချီဝါဒီ)ကို ဤသို့ မေးစိစစ်အပ်၏။ “ပကတိ၊ ဝိကာရဟူသည်ကို အဘယ်သို့ မှတ်အပ် သနည်း” “အကြင်အရာတခု တည်ရှိနေစဉ် (ယင်း၏) သဘောတမျိုး ဆုတ်နစ် (ပျောက်) သွားသည်ရှိသော် အခြားသဘော တမျိုး ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ထိုအရာသည် ပကတိမည်၏။ အကြင်သဘော တမျိုးတည်း ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ထိုသည် ဝိကာရမည်၏’ ဟု (သာချီဝါဒီက ဖြေ၏။)

ထိုသာချီဝါဒီသည် မိမိဝန်ခံထားခဲ့သော အယူ၏ ဖောက်ပြန်ခြင်းကြောင့် မမြဲခြင်းကြောင့် စကားကို ဆက်လက် ပြောဆို၏။ သူသည် “ထင်ရှားမရှိသောတရားသည် ထင်ရှားပေါ်လာသည် မဟုတ်၊ ထင်ရှားရှိသော တရားသည် ပျောက်ကွယ် သွားသည် မဟုတ်’ ဟု စင်စစ်ဝန်ခံထားခဲ့၏။ ထင်ရှား၊ ရှိမရှိဖြစ်သော အရာတို့၏ ပျောက်ကွယ်မှု၊ ထင်ရှား ဖြစ်ပေါ်လာမှုမှ လွဲ၍ တစုံတခုသော အရာ၏ဖြစ်ခြင်း၊ ဖြစ်မှုကင်းစဲသွားခြင်းမရှိ။ မြေညက် စင်စစ်တည်ရှိနေစဉ် အိုးခွက်စသည့် လက္ခဏာ ရှိသော သဘောတမျိုးသည် ဖြစ်လာမည် ဖြစ်လျှင်ဖြစ်ခြင်း သည် ပေါ်လာ၏-ဟု ဆိုရမည်ဖြစ်၏။ (ယင်း အိုးခွက်စသော သဘောတမျိုး) ဖြစ်ခဲ့ဘူးပြီ ဖြစ်လျှင် ဖြစ်မှု၏ ကင်းစဲခြင်း ဖြစ်သည်ဟု ဆိုရမည်ဖြစ်၏။ (သာချီဝါဒီ ထုတ်ပြသော) မြေညက်၏ သဘောတို့မှာပင် ထိုအဖြစ်မျိုးမရှိ။

ဤသို့ ချေပအပ်သောအခါ ‘ထင်ရှားရှိသော ဝတ္ထု၏ မိမိသဘောကို စွန့်ခြင်း၊ ထင်ရှားမရှိသော ဝတ္ထု၏ မိမိ သဘောကို ရခြင်း’ကို ဝန်ခံသည်ဖြစ်အံ့။ ထိုသည် ထိုသူ၏ အပသိဒ္ဓန္တ မည်သော နိဂ္ဂဟဋ္ဌာန ဖြစ်တော့သည်။ အကယ်၍ ဝန်ခံအံ့၊ သူ၏ ပက္ခသည် (ဝါ-ပဋိညာသည်) အတည်မဖြစ်တော့ပေ။ (ဘာသာ)

သာချီဝါဒ၌ အကြောင်း၊ အကျိုးနှင့်ပတ်သတ်၍ ဤသို့သော အယူရှိ၏။ အကျိုးသည် အကြောင်းမှ သီးခြား မဟုတ်၊ အကြောင်းထဲမှာပင် အကျိုးသည် မရင့်ကျက်သေးသော အဖြစ်ဖြင့် ပါပြီးဖြစ်၏။ အကျိုးတရားဟု ဖြစ်ပေါ်လာသည်မှာ ထို မရင့်ကျက်သေးသော အရာ၏ ရင့်ကျက် ထင်ရှားလာခြင်းသာ ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် အကျိုးနှင့် အကြောင်းသည် တခြားစီ

မဟုတ်။ ထိုသို့အကြောင်း၌ အကျိုးသည် ၎င်းတို့တည်ရှိခဲ့သည် ဖြစ်သောကြောင့် နှုတ်ကထင်ရှားမရှိသော အရာ တခု အသစ်ဖြစ်ပေါ်လာသည်ဟုလည်း မဆိုနိုင်၊ ထင်ရှားရှိသော အရာတခု ချုပ်ကွယ် ပျောက်သုဉ်းသွားသည်ဟုလည်း မဆိုနိုင်၊ ပြောင်းလဲမှု၊ အသွင်ပြောင်းမှုသာရှိသည်ဟု ဆိုနိုင်သည်။ ဤဝါဒကို **သတ္တရိယဝါဒ** ဟု၎င်း၊ **ပရိဏာမဝါဒ** ဟု၎င်း ခေါ်၏။

ဤအယူကိုလက်ခံထားသူသာရံဝါဒီတယောက်က “အားလုံးသော ဗျတ္တတရားသည် တခုသော ပကတိရှိသည်” ဟု အဆိုပြု၍ “ပကတိမှ ပြောင်းလဲ ထင်ရှားလာသော (ဝိကာရ)တရားတို့၌ ပကတိအစဉ်လိုက်ပါမှုကို မြင်ရခြင်းကြောင့်”ဟု အကြောင်းပြသည်။

မြေညက်ဖြင့် ပြုလုပ်ထားသော အိုးခွက်စသည်ကို ကြည့်လျှင် ထိုပစ္စည်းတိုင်း၌ မြေညက်ပါသည်ကို တွေ့ရ၏။ ထို့ကြောင့် ထိုပစ္စည်းတို့သည် မြေဟူသော တစ်ခုတည်းသော အကြောင်းရှိကြသည်။ ထို့အတူ ဗျတ္တတရားတို့ကို ကြည့်လျှင် ယင်းတို့၌ သုခ ဒုက္ခ မောဟတို့ အစဉ်လိုက်ပါနေမှုကို တွေ့ရသည်။ ထို့ကြောင့် ဗျတ္တဖြစ်သော ဤခန္ဓာကိုယ် (ဤလောက ကြီး)သည် ပကတိဟူသော တစ်ခုတည်းသော အကြောင်းရှိသည်ကို သိရသည်ဟု ရှင်းပြသည်။ ယင်းနောက် တစ်ဖက် ပုဂ္ဂိုလ်က ပကတိ၊ ဝိကာရတို့အရကို မေး၍ သာရံဝါဒီက ရှင်းပြသည်။

ထိုအခါ တစ်ဖက်ပုဂ္ဂိုလ်က “ထင်ရှားရှိသော ဝတ္ထု၏ ကွယ်ပျောက်သွားခြင်း ထင်ရှားမရှိသော ဝတ္ထု၏ ထင်ရှား လာခြင်းမှ လွဲ၍ ပျက်ခြင်း၊ ဖြစ်ခြင်းဟူသည် မရှိသည်ပင် မဟုတ်လော” ဝါ-ထင်ရှားရှိသောဝတ္ထု ပျောက်မသွားလျှင် ချုပ် ပျောက်ခြင်း ဟူသည်ပင် မရှိ၊ ထင်ရှားမရှိသောဝတ္ထု ဖြစ်ပေါ်မလာလျှင် ဖြစ်ခြင်းဟူသည်ပင် မရှိနိုင်သည်မဟုတ်လော’ မြေညက်တည်ရှိနေစဉ် အိုးခွက်စသည်သည် ဖြစ်လတ္တံ့ ပစ္စည်းသာဖြစ်၏။ အိုးခွက် စသည်သည် ဖြစ်ခဲ့ပြီဟုဆိုလျှင် ထိုအိုး ခွက်စသည်သည် ဖြစ်ခဲ့ပြီး ဖြစ်၍ ယခုမရှိသော အရာပင်ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် သင်ထုတ်ပြသော ပုံစံ၌ပင် မြေညက်အခိုက်၌ အိုးခွက်မဟုတ်သေး။ အိုးခွက်ပျက်စီးပြီးမှ မြေညက်ပြန်ပေါ်သည် ဖြစ်ရကား-သင်ပြောသလို မဟုတ်နိုင်ဟု ပြန်ချေပသည်။

ထိုအခါ ထင်ရှားရှိသော ဝတ္ထု၏ ပျက်စီးမှု၊ ထင်ရှားမရှိ သေးသော ဝတ္ထု၏ဖြစ်ပေါ်လာမှုကို သာရံဝါဒီသည် ဝန်ခံလျှင် မိမိ၏အယူမှ သွေဖီသွားပြီဖြစ်၍ အပသိဒ္ဓန္တ အပြစ်သင့်တော့သည်။ ဝန်ခံလျှင်လည်း သူ၏ မူလပဋိညာ စကားမှာ အလကား ဖြစ်တော့သည်ဟုလို။

(၂၂) ဟေတွာဘာသမ္မာ:

ဟေတွာဘာသာ စ ယထောတ္တာ။ (ဇျာ၊ ၅၊ ၂၊ ၂၅။)

အသိဒ္ဓါ အနေကန္တိကာ ဝိရဒ္ဓါစ ဟေတွာဘာသာ။ (အနုဇ္ဈိကာ၊ ၆၂)

ဇျာယသုတ္တ၊ ပဌမအရာယ၌ ဟေတွာဘာသတို့ကို အကျယ်ပြခဲ့ပြီးဖြစ်သောကြောင့် ဤ၌ “ဆိုပြီးအတိုင်း”ဟု ဆိုလေ သည်။ အနုဇ္ဈိကာ၌ကား ဟေတွာဘာသတို့ကို မပြရသေး၊ ထို့ကြောင့် အသိဒ္ဓါစသည်ဖြင့် သရုပ်ထုတ်၍ ဆိုသည်။ ၃-မျိုးသာ ထုတ်ပြထားသဖြင့် အနုဇ္ဈိကာဆရာက ဟေတွာဘာသ ၃-မျိုးကိုသာ အသိအမှတ်ပြုသည်ဟု မှတ်အပ်၏။ ဇျာယဗိန္န၌လည်း ဟေတွာဘာသ ၃-မျိုးပင်ပြသည်။

ဟေတွာဘာသသည် အကြောင်းအစစ်မဟုတ်၊ အကြောင်းစစ်ကဲ့သို့ ထင်ရသော အကြောင်းတုသာဖြစ်သည်။ ဤအကြောင်းတုကို သုံးမိလျှင် မိမိ၏ပဋိညာကို ပြီးစေနိုင်မည်မဟုတ်၊ ထို့ကြောင့် နိဂ္ဂဟဋ္ဌာနဖြစ်ရသည်။ သုတ်၌ ‘ဆိုပြီး အတိုင်း’ ဟူသော စကားဖြင့် ဟေတွာဘာသတို့၏ နိဂ္ဂဟဋ္ဌာန လက္ခဏာ အထူးမရှိ၊ ဟေတွာဘာသ လက္ခဏာဖြင့်ပင် နိဂ္ဂဟ ဋ္ဌာနအဖြစ် ဖြစ်တော့သည်ဟု ပြသည်။

နိဂ္ဂဟဋ္ဌာနတို့၏ အချုပ်သဘော

နိဂ္ဂဟဋ္ဌာနတို့၏ အချုပ်သဘောကို နျာယသုတ္တ (၁၊ ၂၊ ၆၀)၌ “ဝိပ္ပတိပတ္တိ=ဖောက်ပြန်သော အသိသည်၎င်း၊ အပ္ပတိပတ္တိ = မသိခြင်း၊ ဝါ-မကျင့်သုံးခြင်းသည်၎င်း၊ နိဂ္ဂဟဋ္ဌာနမည်သည်ဟု ဖွင့်ပြသည်။ ထိုကိုပင် ဘာသာ၌ အောက်ပါအတိုင်း ရှင်းပြသည်။

“ဖောက်ပြန်သော သို့မဟုတ် စက်ဆုပ်အပ်သော အသိသည် ဝိပ္ပတိပတ္တိ မည်သည်။ ဖောက်ပြန်စွာ သိသူသည် ရှုံးခြင်းသို့ ရောက်တော့သည်။ နိဂ္ဂဟဋ္ဌာန မည်သည် စင်စစ်အရုံးသို့ ရောက်ခြင်းတည်း။ အပ္ပတိပတ္တိ မည်သည်ကား အားထုတ်ပြောဆိုရမည့် အရာ၌ အားမထုတ်ခြင်း မပြောဆိုခြင်းတည်း။ သူတစ်ပါးက အတည်ဖြစ်စေအပ်သော အဆိုကို မတားမြစ်၊ (သူတစ်ပါးက) တားမြစ်ထားသည်ကိုမူလည်း မနတ်ပယ်”။

တစ်ဖက်ပုဂ္ဂိုလ် ပြောလိုက်သော စကားကို မိမိက လွဲမှားစွာ သိလိုက်လျှင်ဖြစ်စေ၊ လုံးဝမသိသည့်အတွက် ချေဖျက်သင့်သည်ကို မချေဖျက်၊ ခုခံကာကွယ်သင့်သည်ကို မခုခံကာကွယ်မိလျှင် ဖြစ်စေ အရုံးပေးရမည်မှာ သေချာတော့သည်။ ထို့ကြောင့် နိဂ္ဂဟဋ္ဌာန၏ အချုပ်သဘောမှာ အသိလွဲမှားမှု၊ လုံးဝမသိမှုပင်ဟု ဆိုလိုပေသည်။

ပြခဲ့ပြီးသော နိဂ္ဂဟဋ္ဌာနတို့တွင် အနနုဘာသန၊ အညာဏ၊ အပ္ပတိဘာ၊ ဝိက္ခေပ၊ မတာနုညာ၊ ပရိယနယောဇ္ဇော ပေက္ခဏတို့သည် အပ္ပတိပတ္တိဖြစ်သော နိဂ္ဂဟဋ္ဌာနတို့ဖြစ်၍ ကြွင်းသော နိဂ္ဂဟဋ္ဌာနတို့ကား ဝိပ္ပတိပတ္တိ နိဂ္ဂဟဋ္ဌာနတို့ ဖြစ်ကြောင်း ဘာသာမှာပင် ပြဆိုလေသည်။

ကထာအပြား

တစ်ဖက်နှင့်တစ်ဖက် ပြိုင်ဆိုင်ပြောဆိုခြင်းကို ကထာဟုဆိုသည်။ ထိုကထာ ၃-မျိုးရှိကြောင်း စသည်ကို ကထာဝတ္ထု အနုဋီကာအစ၌ ဖွင့်ပြထားသည်ကို တွေ့ရ၏။ ယင်းအဖွင့်လည်း နျာယသုတ္တ၊ နျာယဘာသာနှင့် နျာယဗိမ္ဘာတို့ကို အမှီပြုသည်ကို တွေ့ရသည်။ ထို့ကြောင့် ဤအခန်း၌ ဆိုင်ရာသက္ကတကျမ်းအဆိုနှင့် အနုဋီကာ အဆိုတို့ကို ထုတ်ပြ၍ ရေးပါအံ့။

ဝါဒ

တိဿော ကထာ ဘဝန္တိ ဝါဒေါ ဇေပျေါ ဝိတဏှာ စေတိ၊ တာသံ ပမာဏတက္ကသာဓနောပါလမ္ဘော သိဒ္ဓန္တယဝိရဒ္ဓေါ ပဉ္စာဝယဝေါပပန္နော ပက္ခပတိပက္ခပရိဂ္ဂဟော ဝါဒေါ။ (နျာ၊ ၁၊ ၂၊ ၄၂။)

ဧကောဓိကရဏဋ္ဌာ ဝိရဒ္ဓေါ ဓမ္မာ ပက္ခပတိပက္ခာ ပစ္စနိကဘာဝါ၊ အတ္ထိ အတ္တာ၊ နတ္ထိ အတ္တာတိ။ နာနာဓိကရဏာ ဝိရဒ္ဓါ န ပက္ခပတိပက္ခာ၊ ယထာ နိစ္စော အတ္တာ၊ အနိစ္စာ ဗုဒ္ဓိက္ကတိ။ (နျာယဘာသာ)

တိဿော ကထာ ဝါဒေါ ဇေပျေါ ဝိတဏှာတိ။ တေသု ယေန ပမာဏတက္ကေဟိ ပက္ခပပိပက္ခာနံ ပတိဋ္ဌာပနပဋိက္ခေပါ ဟောန္တိ၊ သော ဝါဒေါ။ ဧကောဓိကရဏာ ဟိ အညမညဝိရဒ္ဓါ ဓမ္မာ ပက္ခပပိပက္ခာ၊ ယထာ “ဟောတိ တထာဂတော ပရံမရဏာ၊ န ဟောတိ တထာဂတော ပရံ မရဏာ” တိ။ နာနာဓိကရဏာ ပန အညမညဝိရဒ္ဓါပိ ပက္ခပပိပက္ခာ နာမ န ဟောန္တိ၊ ယထာ “အနိစ္စံ ရူပံ၊ နိစ္စံ နိဗ္ဗာနံ” န္တိ။ (အနုဋီကာ ၅၇။)

အခြေအတင် ပြောဆိုဆွေးနွေးခြင်း ကထာသည် ဝါဒ၊ ဇေပျ၊ ဝိတဏှာ ဟု ၃-မျိုးရှိသည်။ ထို ၃-မျိုးတို့တွင် (၁) ပမာဏ၊ တက္ကတို့ဖြင့် ပြီးစေခြင်း၊ ပယ်ဖျက်ခြင်းရှိသော (၂) လက်ခံအပ်ပြီးသော အယူနှင့် မဆန့်ကျင်သော (၃) ပဋိညာ စသော အဝယဝ ၅-ပါးနှင့် ပြည့်စုံသော (၄) ပက္ခ၊ ပတိပက္ခကို သိမ်းယူခြင်း ဝါ-တင်ပြခြင်းရှိသော စကားသည် ဝါဒ မည်သည်။

ထိုတွင် (၁) အရ ပမာဏဟူသည် ပစ္စက္ခစသော ၄-မျိုးဖြစ်၍ တက္ကဟူသည် ဗျတ္တိစိစစ်ခန်း၌ ပြခဲ့သော ကြံဆခြင်းမျိုးတည်း။ အခြေအတင်ပြောရာ၌ ပက္ခ၊ ပတိပက္ခတို့ကို ပမာဏ တက္ကတို့ဖြင့် ခိုင်မြဲအောင် ပြုမှု၊ ချေဖျက်မှုတို့ကို ပြုလုပ်ရသည်။ ယင်းသို့ ပြုရာဝယ် ပက္ခ၊ ပတိပက္ခ ၂-ခုတို့တွင် တစ်ခုခု ပျက်၍ အခြား တစ်ခု အတည်ဖြစ်သည်တိုင်အောင် ပြုရမည်။ ပျက်သွားသည်ကိုပယ်၍ အတည်ဖြစ်လာသည်ကို ပြီးစေရမည်။

(၂) ထိုသို့ပြောဆိုရာတွင် မိမိလက်ခံအပ်ပြီးသော အယူနှင့် ဆန့်ကျင်မှု မဖြစ်စေရ။ ဖြစ်လျှင် **ဝိရဒ္ဓဟေတွာဘာသ ဖြစ်၍** နိဂ္ဂဟဋ္ဌာနသို့ ရောက်မည်ဖြစ်သည်။

(၃) ပဋိညာစသော အဝယဝ ၅-ပါးတို့ မပြည့်စုံလျှင် ဥန၊ ပိုလွန်လျှင် အဓိက နိဂ္ဂဟဋ္ဌာနသို့ ရောက်မည်ဖြစ်၍ အဝယဝ ၅-ပါးအတိအကျ ဖြစ်ရမည်။

(၄) ဤ၌ပက္ခ၊ ပတိပက္ခအရ ရှင်းရန်လိုအပ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဧကာဓိကရဏာ စသည်ကို ဆိုကြသည်။ တူသော တည်ရာရှိ၍ အချင်းချင်း ဆန့်ကျင်သော ဓမ္မ ၂-ခုကိုသာ ပက္ခ၊ ပတိပက္ခဟု ဆိုရသည်။ “အတ္တရှိသည်၊ အတ္တမရှိ”-ဤအဆို ၂-ခုတို့သည် အတ္တဟူသော တစ်ခုတည်းသော တည်ရာရှိကြသည်။ ထို့ကြောင့် ပက္ခ၊ ပတိပက္ခ ဖြစ်ကြသည်။ ပြားသော မတူသော တည်ရာ ရှိသော တရားတို့ကိုကား အချင်းချင်း ဆန့်ကျင်သော်လည်း ပက္ခ၊ ပတိပက္ခဟု မဆိုရ။ “အတ္တသည် မြဲသည်၊ ဗုဒ္ဓိသည် မမြဲ”- ဤ၌ ‘မြဲသည်၊ မမြဲ’ဟု အချင်းချင်း ဆန့်ကျင်မှုရှိသော်လည်း အတ္တ၊ ဗုဒ္ဓိဟု တည်ရာ ပြားသောကြောင့် ယင်းအဆို ၂-ခုကို ပက္ခ၊ ပတိပက္ခဟု မဆိုရ။ ဝါဒမည်သော စကားပြောမှု၌ ဤပက္ခ၊ ပတိပက္ခတို့ကို သိမ်းယူခြင်း ဝါ-ဝန်ခံမှု အခိုက်အတန့် ရှိရမည်။ ဝါ-(အင်္ဂလိပ်ပြန်အလိုအားဖြင့်) တင်ပြမှုရှိရမည်။ ထိုသို့ ပက္ခ၊ ပတိပက္ခတို့ကို တင်ပြမှုရှိမှသာ အခြေအတင် ပြောမှု ရှိနိုင်မည်ဖြစ်သည်။ ဤဝါဒအရ ပြောဆိုမှုသည် ဆိုလတ္တံ့ ဇေယျ၊ ဝိတဏှာတို့နှင့် မတူ။ ဤ၌ အမှန်တရားသို့ ဆိုက်ရောက်ရန် တရားသော နည်းလမ်းတို့ဖြင့် ပြိုင်ဆိုင် ပြောဆို ငြင်းခုံခြင်း ဖြစ်သည်။

ဇေယျ

ယထောတ္ထောပပန္နော ဆလဇာတိနိဂ္ဂဟဋ္ဌာနသာဓနောပါလမ္ဘော ဇေယျ။ (နျာ၊ ၁၊ ၂၊ ၄၃။)

ယေန ဆလဇာတိနိဂ္ဂဟဋ္ဌာနေဟိ ပက္ခပဋိပက္ခာနံ ပတိဋ္ဌာ ပနပတိက္ခေပါရမ္ဘော၊ သော ဇေယျ၊ အာရမ္မမေဝေတ္ထ န အတ္ထသိဒ္ဓိတိ ဒဿနတ္ထံ အာရမ္မဂ္ဂဟဏံ။ (အနုဋီကာ၊ ၅၇။)

ဆိုအပ်ပြီးသော လက္ခဏာတို့နှင့် ပြည့်စုံသော ဆလဇာတိနိဂ္ဂဟဋ္ဌာနတို့ဖြင့် အတည်ဖြစ်စေခြင်း၊ ပယ်ဖျက်ခြင်း ရှိသော စကားသည် ဇေယျမည်၏။ အနုဋီကာအလို-အကြင် စကားပြောခြင်းမျိုးဖြင့် ဆလဇာတိနိဂ္ဂဟဋ္ဌာနတို့ဖြင့် ပက္ခ၊ ပတိပက္ခတို့ကို အတည်ဖြစ်စေခြင်း၊ ပယ်ခြင်းငှါ အားထုတ်ခြင်းဖြစ်၏။ ထိုစကားပြောခြင်းမျိုးသည် ဇေယျမည်သည်ဟု ဆိုပါ။

နျာယသုတ်၌ ဆိုအပ်ပြီးလက္ခဏာအရ ဝါဒ၌ဆိုခဲ့သော (၁) (၂) (၃) (၄) လက္ခဏာတို့ကို ရည်ညွှန်းသည်။ ထို့ကြောင့် ဇေယျသည် ဆလဇာတိနိဂ္ဂဟဋ္ဌာနတို့ဖြင့် အတည်ဖြစ်စေခြင်း၊ ပယ်ဖျက်ခြင်းဟူသော လက္ခဏာပိုပါသော ဝါဒပင်ဟု အဓိပ္ပါယ်ထွက်သည်။ ဤ၌ ဆလဇာတိနိဂ္ဂဟဋ္ဌာနတို့ကို အသုံးပြုခြင်းမှာ အနိုင်ရဖို့သာ ဖြစ်သည်။ အမှန်တရားသို့ ရောက်ရန် မဟုတ်။ ထို့ကြောင့် ယင်းတို့ကို အသုံးပြုသော်လည်း အမှန်တရားသို့ ရောက်မည်ကားမဟုတ်။ ထို့ကြောင့် အနုဋီကာ၌ အာရမ္မမေဝေတ္ထ-စသည်ကို မိန့်လေသည်။ ဝါဒတုန်းက ပြောဆိုသူတို့သည် အနိုင်ရဖို့ထက် အမှန်သို့ ရောက်ရန်ကိုသာ ပဓာနထားကြသည်။ ဤဇေယျကား တရားသည်ဖြစ်စေ၊ မတရားသည်ဖြစ်စေ အနိုင်ရဖို့ရန်သာ ပဓာနထားကြသည်။

ဝိတဏှာ

သ ပတိပက္ခဋ္ဌာပနာဟီနော ဝိတဏှာ။ (နျာ၊ ၁၊ ၂၊ ၄၄။)

ယာယ ပန ဆလဇာတိနိဂ္ဂဟဋ္ဌာနေဟိ ပဋိပက္ခပဋိက္ခေပါယဝါယမန္တိ၊ သာ ဝိတဏှာ။ (အနုဋီကာ၊ ၅၇။)

မိမိ ပက္ခကို တည်စေခြင်း မပါသော ထိုဇေယျသည် ဝိတဏှာမည်၏။ နျာယသုတ်၌ ပတိပက္ခအရ ကိုယ့်ပက္ခကိုပင် ဆိုလိုသည်။ ထို့ကြောင့်ပင် ဘာသာ၌ ပရပက္ခပတိသေဓနေဝ ပဝတ္တတေ=သူတစ်ပါးဖက်ကို တားမြစ်ခြင်းဖြင့်သာလျှင် ဝိတဏှာ ဖြစ်သည်ဟု ဆိုသည်။ ထို့အတူပင် တက္ကဘာသာ၌လည်း “မိမိပက္ခကို အတည်ဖြစ်စေခြင်းမပါသော ထိုဇေယျသည်ပင် ဝိတဏှာမည်သည်ဟု၎င်း၊ သဗ္ဗဒဿနသင်္ဂဟကျမ်း၌ “မိမိပက္ခကို အတည်ဖြစ်စေခြင်း မပါသော ကထာအထူးသည် ဝိတဏှာမည်သည်ဟု၎င်း ဖွင့်ပြလေသည်။ ထို့ကြောင့် သုတ်၌ ပတိပက္ခအရ မိမိဖက်စကားကိုသာ ယူကြောင်း မှတ်အပ်၏။

ဇေယျတုန်းက မိမိစကား အတည်ဖြစ်စေမှု၊ သူတစ်ပါးစကားကို ချေဖျက်မှု-ဤ ၂-မျိုးလုံးကိုပင် အသုံးပြုသည်။ ဤဝိတဏှာ၌ကား မိမိစကား အတည်ဖြစ်စေမှုကို အသုံးမပြုတော့ပဲ သူတစ်ပါးစကား ချေဖျက်မှုကိုသာ အသုံးပြုတော့သည်။ ထို့ကြောင့် ဝိတဏှာဟူသည် သူတစ်ပါးစကားကို ချေဖျက်ရန်သာ အားထုတ်သူ၊ ဝါ သူတစ်ပါးစကားကို ကဖျက်-ယဖျက် လုပ်လိုသူတို့သာ သုံးသောစကား ပြောခြင်းမျိုး ဖြစ်သည်ဟု မှတ်အပ်သည်။ ဤအဆိုကို နားလည်ထားပါမှ အဋ္ဌကထာ ဋီကာတို့၌ တွေ့ရသော “ဝိတဏှာဝါဒီ”ဟူသည်၏ အဓိပ္ပါယ်မှန်ကို နားလည်သဘောပေါက်မည် ဖြစ်လေသည်။

ဤဝိတဏှာ၌လည်း စကားပြောသူတို့သည် အနိုင်ရဖို့ရန်သာ ပဓာနထားသည်။ သို့သော် ဤ၌ အနိုင်ယူခြင်းသည် တစ်ဖက်သား၏ အဆိုကို ချေဖျက်ခြင်းဖြင့်သာတည်း။ ဤ၌ မည်သည့်နည်းဖြင့် ချေဖျက်ရသည်ဖြစ်စေ ချေဖျက်ရမည်သာ ဖြစ်ရကား ဆလစသည်တို့ကိုလည်း အသုံးပြုမည်သာ ဖြစ်တော့သည်ဟု မှတ်အပ်၏။

ဆလ

ဗေဒနှင့် ဝိတဏှာတို့တွင် ဆလ၊ ဇာတိ၊ နိဂ္ဂဟဋ္ဌာနတို့ကို အသုံးပြုသည်ဟု ဆိုရာ ယင်း ဆလစသည်တို့တွင် ဆလနှင့် ဇာတိကို အောက်ပါအတိုင်း သိအပ်၏။

ဝစနဝိဃာတော အတ္ထဝိကပေါပပတ္တိယာ ဆလံ။ (နျာ ၁၊ ၂၊ ၅၁)

အတ္ထဝိကပူပပတ္တိယာ ဝစနဝိဃာတော ဆလံ။ ယထာ “နဝကမ္မလောယံ ပုရိသော၊ ရာဇာ နော သက္ခီ” တိ ဧဝမာဒိ။ (အနုဋီကာ၊ ၅၇။)

တဖက်ဝါဒရှင် အလိုရှိအပ်သော အနက်ကို ဆန့်ကျင်သည့် ကြံဆခြင်းဟူသော အသင့် ယုတ္တိအထူးဖြင့် တစ်ဖက် ဝါဒရှင်၏ စကားကို ပယ်ရှား ဖျက်ဆီးခြင်းသည် ဆလမည်သည်။ ရှင်းရှင်းမှာ တစ်ဖက်လူပြောသော စကားကို တစ်မျိုး တမည် ကွဲလွဲအောင် အဓိပ္ပါယ်ကောက်၍ ပယ်ဖျက်ခြင်းမျိုးဟု ဆိုလိုသည်။

ဆလ ၃-မျိုး

ထိုဆလသည် ဝါစာဆလ၊ သာမညဆလ၊ ဥပစာရဆလ-ဟု ၃-မျိုးရှိသည်။ ထို ၃-မျိုးတွင် (၁) အနက်ကို အထူး မဆိုရာ၌ ပြောသူ ဆိုလိုသော အနက်မှတစ်ပါးသော အနက်ကို ကြံခြင်းသည် ဝါစာဆလမည်၏။

ပုံစံကား-နဝကမ္မလကောယံ မာဏဝကောတည်း။ ဤ၌ ဆိုလိုသည်မှာ ဤလူလင်သည် ကမ္မလာအသစ်ရှိသည်ဟု သတည်း။ ဤ၌ ဆလဝါဒီသည် တစ်ဖက်လူ ဆိုလိုရင်းဖြစ်သော နဝ-၏ အသစ်ဟူသော အနက်မှတစ်ပါး မဆိုလိုသော ကိုးခုဟူသော အနက်တစ်ပါးကို ကြံဆ၍ လုလင်၌ ကမ္မလာကိုးထည်ရှိခြင်း မဖြစ်နိုင်ရကား “သူ့မှာ ကမ္မလာ တစ်ထည်သာ ရှိသည်၊ ကိုးထည် ဘယ်မှာရှိနိုင်ပါမည်လဲ”ဟု ချေဖျက်သည်။

သက္ကတ၊ ပါဠိတို့၌ နဝ-သဒ္ဒါသည် အသစ်အနက်ကိုလည်း ဟော၍ ကိုးခုအနက်ကိုလည်း ဟောသည်။ ပြောဆို သူက အသစ်ကိုရည်ရွယ်၍ နဝကမ္မလကောယံ မာဏဝကော ဟုဆိုသည်။ သို့သော် နဝကမ္မလော၌ နဝအရ ကိုးခုလည်း ဖြစ်နိုင်ရကား သူမဆိုလိုသော ယင်းအနက်ကိုပင်ယူ၍ ဆလဝါဒီက သူ့စကားကို ပယ်လေသည်။ ဤဆလသည် သဒ္ဒါသာမန် ဖြစ်နေရာ၌ အသုံးပြုအပ်သောကြောင့် ဝါစာဆလ အမည်ရလေသည်။ ခုံတော် မောင်ကျတမ်း ဖြတ်ထုံးလာ ‘လှေပါကုန်ကို ချိန်၍’ ဆိုသော စကားမျိုးလည်း ဝါစာဆလ၏ အရာဖြစ်သော စကားမျိုးပင်။

(၂) ဖြစ်သင့်သော အနက်၏ အလွန် ဆက်ဆံခြင်းကြောင့် မဖြစ်သင့်သောအနက်ကို ကြံဆခြင်းသည် သာမညဆလ မည်၏။ ဝါစာဆလတုန်းက သဒ္ဒါတစ်ခု၌ ဖြစ်သင့်သောအနက်များထဲမှ ပြောဆိုသူ မဆိုလိုသောအနက်ကို ယူသည်။ ဤ၌ကား သဒ္ဒါ၏ အနက်တစ်ခုသည်ပင် ကျယ်ပြန့်လွန်းသောကြောင့် ယင်းအနက်မှ ပြောဆိုသူ၏ စကား၌ မဖြစ်နိုင်သော အနက်ကို ကြံသည်။ ဤကားအထူး။

ပုံစံ- “ဗြာဟ္မဏသည် ဝိဇ္ဇာစရဏ (အတတ်ပညာ၊ အကျင့်တရား)နှင့် ပြည့်စုံသည်”။ ဤ၌ ဗြာဟ္မဏအရ ဇာတ်ထုံးစံ အတိုင်း သင်္ခါရပြုပြီးသူကို ဝါ-ဇာတ်သွင်းပြီးသူကို ပြောဆိုသူက ဆိုလိုသည်။ သို့သော် ဗြာဟ္မဏ၏ အနက်မှာ ထိုမျှသာမက သင်္ခါရမပြုရသေးသူ (ဗြာတျ) တို့၌လည်း ပြန့်လျက် ရှိသည်။ ယင်းဗြာဟ္မဏ၏ ကျယ်လွန်းသောအနက်မှ ဗြာတျဟူသော မဆိုလိုသော အနက်ကိုယူ၍ “အကယ်၍ ဗြာဟ္မဏ၌ ဝိဇ္ဇာစရဏနှင့် ပြည့်စုံမှု ရှိသည်ဆိုအံ့၊ ထိုသို့ဖြစ်လျှင် ဗြာတျ၌လည်း ဝိဇ္ဇာစရဏနှင့် ပြည့်စုံမှုရှိရာ၏။ ဗြာတျ၌လည်း ဗြာဟ္မဏ အပြစ်ရှိသည်ပင်၊ ထို့ကြောင့် ဗြာတျသည် ဝိဇ္ဇာစရဏနှင့် ပြည့်စုံ ပါစေတော့” ဟု ပယ်ဖျက်ရာ၌ ဤသာမညဆလ ဖြစ်လေသည်။

ဤ၌ ဗြာတျဟူသည် “ဗြာတျော သင်္ခါရဟီနော သိယာ”ဟူသော အမရကောသ (၁၇၊ ၅၄)နှင့် အညီ ဂဗ္ဘာဓာန စသော ဇာတ်ထုံးစံအတိုင်း ပြုသင့်ပြုထိုက်သော သင်္ခါရတို့မှ ဆုတ်ယုတ်သူ ဝါ-စလွယ်ကြီးဆင်၍ ပုဏ္ဏားဇာတ် မသွင်းရသေး သူတည်း။

(၃) တစ်ပါး၌မြင်အပ်သည်ကို အခြားတစ်ပါး၌ သုံးစွဲရာဝယ် မုချအနက်ဖြင့် တားမြစ်ခြင်းသည် ဥပစာရဆလ မည်၏။ ရှင်းရှင်းမှာ ပြောဆိုသူက ဥပစာတင်စား၍ ပြောရာ၌ ပယ်ဖျက်သူက မုချအနက်ကိုယူ၍ ပယ်ဖျက်လျှင် ဥပစာရဆလ ဖြစ်သည် ဟူလို။

ပုံစံ-မဉ္ဇာ ကောသန္တိ (ဃောသန္တိ) = ညောင်စောင်းတို့သည် ဝါ-စင်တို့သည် အော်ကုန်၏။

ဤ၌ ပြောဆိုသူက ညောင်စောင်း (စင်)၌ တည်သူကိုပင် ညောင်းစောင်း (စင်) ဟု တင်စား၍ ဌာနူပစာအားဖြင့် ပြောသည်။ ပယ်ဖျက်သူကမူ မုချအနက်ကိုယူ၍ ‘ညောင်စောင်း(စင်) တွေ ဘယ်မှာအော်ပါမည်လဲ၊ ညောင်စောင်း (စင်) ပေါ်ရှိ လူတွေသာ အော်ကြသည်’ဟု ဆိုသည်။ ယင်းသည် ဥပစာရဆလဖြစ်တော့ သည်။

ပြခဲ့ပြီး ဆလတို့ကို ကြည့်လျှင် ယင်းတို့သည် အနိုင်ရရုံသက်သက် အလိုဖြင့် အသုံးပြုအပ်သော နည်းတို့ဖြစ်ကြောင်း သိသာပါသည်။ တစ်ဖက်လူ ဆိုလိုသောအနက်ကို သိလျက်နှင့် သက်သက် အနိုင်ရလို၍ သုံးစွဲအပ်သော နည်းတို့ဖြစ်သဖြင့် ရိုးသားဖြောင့်မတ်သော စိတ်ရှိသူ သမာဓိရှိသူတို့ သုံးသင့်သုံးထိုက်သော နည်းများ မဟုတ်ပေ။

ယင်း ဆလ ၃-မျိုးတို့တွင်လည်း ဝါစာဆလနှင့် ဥပစာရဆလတို့မှာ မတရားသော နည်းဖြစ်ကြောင်း အလွန်ထင်ရှား သည်။ သာမညဆလကား ယင်းတို့ထက် သိမ်မွေ့သည်။ ထို့ကြောင့် အခြေအတင် ပြောရာတို့၌ သာမညဆလကိုသာ အသုံး များဖွယ် ရှိသည်။ ကထာဝတ္ထုကျမ်း၌လည်း ပရဝါဒီ ပုဂ္ဂိုလ်သည် ဤသာမညဆလကိုပင် များစွာ အသုံးပြုသည်ကို တွေ့ရ သည်။

ကထာဝတ္ထုကျမ်းသည် အသိခက်သော ကျမ်းဖြစ်၏။ “ကထာဝတ္ထု၊ အနက်ခု၊ အနုခက်”ဟု ရှေးက ဆိုရိုးစကားရှိ၏။ ကထာဝတ္ထု၌ အနုဋီကာမှာ အလွန်ခက်သည်ဟု ဆိုလို၏။ အမှန်မှာ ကထာဝတ္ထုတွင် ပါဠိတော်ရော၊ ဋီကာ၊ အနုဋီကာပါ အသိခက်လှပေသည်။ ယင်းကျမ်း၌ သုံးနှုန်းထားသော ဝေါဟာရတို့မှာ ဆလကို လမ်းဖွင့်ပေးထားသော ဝေါဟာရများ ဖြစ်သဖြင့် သာ၍ အသိခက်ပြန်သည်။ ဤ၌ ကထာဝတ္ထု ပါဠိတော်စာပိုဒ် ၁-နှင့် ၂-၌ ဆလဖြစ်ပုံကို အဖွင့်ကျမ်းတို့ကို အမှီပြု၍ ဉာဏ်မှီသမျှ အသိလွယ်ဆုံးဖြစ်အောင် ရေးပါဦးအံ့။

အနုလောမ ပဉ္စက

- (၁) သကဝါဒီ - သစ္စိကဋ္ဌ၊ ပရမတ္ထအားဖြင့် ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တ ရှိသလော။
ပရဝါဒီ - ရှိပါသည်။
- (၂) သကဝါဒီ - ရုပ်ဝေဒနာ စသော တရားတို့ရှိခြင်းမျိုးကဲ့သို့ သစ္စိကဋ္ဌပရမတ္ထအားဖြင့် ရှိသလော။
- ပရဝါဒီ - ဤကဲ့သို့ မဆိုသင့်ပါ။ (ထိုတရားတို့ ရှိတာမျိုးဖြင့် ရှိတာမဟုတ်ပါ-ဟူလို။)
- သကဝါဒီ - သင့်အပြစ်ကို ဝန်ခံပါ။
- (အနုလောမဋ္ဌပနာ) - အကယ်၍ ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တသည် သစ္စိကဋ္ဌ၊ ပရမတ္ထအားဖြင့် ရှိသည်ဖြစ်အံ့။
- (အနုလောမပါပနာ) - ထိုသို့ဖြစ်လျှင် ဒုတိယအမေး၌ ‘ရှိပါသည်’ဟု ဖြေသင့်သည်။
- (အနုလောမပါပနာ) - ပဋ္ဌမအမေး၌ ‘ရှိပါသည်’ဟု ဖြေခဲ့၍ ဒုတိယအမေး၌ ‘ဤကဲ့သို့ မဆိုသင့်ပါ’ ဟု ဖြေခြင်းသည် မှားသည်။
- (ပဋိလောမဋ္ဌပနာ) - အကယ်၍ ဒုတိယအမေး၌ ‘ဤကဲ့သို့ မဆိုသင့်ပါ’ဟု ဖြေအံ့။
- (ပဋိလောမပါပနာ) - ထိုသို့ဖြစ်လျှင် ပဋ္ဌမအမေး၌ ‘ရှိပါသည်’ဟု မဖြေသင့်။

(ပဋိလောမရောပနာ) - ပဌမအမေး၌ ‘ရှိပါသည်’ဟု ဖြေခဲ့၍ ဒုတိယအမေး၌ ‘ဤကဲ့သို့ မဆိုသင့်ပါ’ဟု ဖြေခြင်းသည် မှားသည်။

ဤစကားရပ်၌ သစ္စိကဋ္ဌ၊ ပရမတ္ထဟူသည် ဟုတ်မှန်သော သဘော မြတ်သောသဘောတည်း။ ထိုသစ္စိကဋ္ဌ ပရမတ္ထ အရ သမ္မုတိသစ္စာကိုလည်း ယူနိုင်၍ ပရမတ္ထ သစ္စာကိုလည်း ယူနိုင်သည်။ ထိုတွင် ပရမတ္ထသစ္စာကို ရည်၍ သကဝါဒီက ပဌမအမေးကို မေးသည်။ ပရဝါဒီကလည်း အဟုတ်အမှန် အရှိကိုပင် ရည်၍ ‘ရှိပါသည်’ဟု ဖြေသည်။ ပရဝါဒီ၏ အဘော်ကား ဤသို့ဖြစ်၏။ “အတ္ထိ ပုဂ္ဂလော အတ္တဟိတာယ ပဋိပန္နော=မိမိ အကျိုးငှါ ကျင့်သော ပုဂ္ဂိုလ်ရှိသည်” စသည်ဖြင့် ဟောတော်မူအပ်သော ဒေသနာများရှိ၏။ မြတ်စွာဘုရားသည် အမှန်ကိုသာ ဟောတော်မူလေ့ရှိ၏။ ချွတ်ယွင်းစေလိုမှုကို ရှေ့ရှု၍ စကားကို ပြောတော်မမူ၊ တစ်ဆင့်ကြား စသည်ဖြင့်လည်း တရားကို ဟောတော်မူသည်မဟုတ်၊ နတ်နှင့်တကွသော လောကကို ကိုယ်တိုင်သိတော်မူ၍ မျက်မှောက်ပြုတော်မူ၍ ဟောတော်မူသည်။ ထိုကြောင့် မြတ်စွာဘုရားက ရှိသည်ဟု ဟောလျှင် သစ္စိကဋ္ဌ ပရမတ္ထအားဖြင့်ပင် ရှိလို့ဖြစ်သည် ဟု ထင်မှတ်၏။ ထို့ကြောင့် ‘ရှိပါသည်’ဟု ဖြေလေသည်။

အမှန်အားဖြင့် မြတ်စွာဘုရား ဆိုလိုသည်မှာ သမ္မုတိသစ္စာ အနေအားဖြင့် ရှိသည်ကို ဆိုလိုသည်။ သကဝါဒီက ဤအတိုင်းပင်ယူသည်။ ပရဝါဒီကမူကား အတ္ထိ=ရှိ၏ဟု သာမညသာ ဟောတော်မူသည်။ သမ္မုတိအားဖြင့် ရှိသည်၊ ပရမတ္ထ အားဖြင့် ရှိသည်ဟု ခွဲခြားဟောတော်မမူ၊ ထို့ကြောင့် သစ္စိကဋ္ဌပရမတ္ထ အားဖြင့်ပင် ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တ ရှိသည်ဟု ယူသည်။ ဤ၌ အတ္ထိအရ အရှိသည် သမ္မုတိ၊ ပရမတ္ထ ၂-မျိုးဆိုင် သာမညဖြစ်သည်ကို စွဲ၍ “ရှိပါသည်”ဟု ဖြေသောကြောင့် ပရဝါဒီ၏ အဖြေသည် သာမညဆလ ဖြစ်လေသည်။

ပဋိကမ္မ စတုက္က

- (၁) ပရဝါဒီ - သစ္စိကဋ္ဌ ပရမတ္ထအားဖြင့် ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တ မရှိဘူးလား။
သကဝါဒီ - မရှိပါ။
- (၂) ပရဝါဒီ - သစ္စိကဋ္ဌ၊ ပရမတ္ထ ဖြစ်သော အကြင် သဘောရှိ၏။ ထိုသဘောဖြင့် ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တ မရှိဘူးလား။
သကဝါဒီ - ဤကဲ့သို့ မဆိုသင့်ပါ။ (ရှိပါသည် ဟုလို)
ပရဝါဒီ - တုန့်ပြန်ဖိနှိပ်မှုကို ဝန်ခံပါ။
- (အနုလောမဋ္ဌပနာ) - အကယ်၍ ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တသည် သစ္စိကဋ္ဌ၊ ပရမတ္ထအားဖြင့် မရှိသည်ဖြစ်အံ့။
- (အနုလောမပါပနာ) - ထိုသို့မရှိလျှင် ဒုတိယအမေး၌ ‘မရှိပါ’ ဟု ဖြေသင့်၏။
- (အနုလောမပါပနာ) - ပဌမအမေး၌ ‘မရှိပါ’ ဟု ဖြေ၍ ဒုတိယအမေး၌ ‘ရှိပါသည်’ ဟု ဖြေခြင်းသည် မှားသည်။
- (ပဋိလောမဋ္ဌပနာ) - အကယ်၍ ဒုတိယအမေး၌ ‘ရှိပါသည်’ဟု ဖြေအံ့။
- (ပဋိလောမပါပနာ) - ထိုသို့ဖြစ်လျှင် ပဌမအမေး၌ ‘မရှိပါ’ဟု မဖြေသင့်။
- (ပဋိလောမရောပနာ) - ပဌမ အမေး၌ ‘မရှိပါ’ဟု ဖြေ၍၊ ဒုတိယအမေး၌ ‘ရှိပါသည်’ ဟု ဖြေခြင်းသည် မှားသည်။

ဤ၌ ပရဝါဒီက မေး၍ သကဝါဒီက ဖြေသည်။ “အတ္ထိပုဂ္ဂလော” စသည်အရ ဧကန်ရှိဟု စွဲမြဲစွာ ယူထားသူ ဖြစ်သဖြင့် ‘မရှိ’ ဆိုသည်ကို မကြိုက်၍ ပုစ္ဆာ ထုတ်သည်။ သကဝါဒီအလို ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တသည် ပရမတ္ထအားဖြင့် မရှိ၊ သမ္မုတိ သစ္စာ=ပညတ်အားဖြင့်ကား ရှိသည်ဟူသည်ကို ပရဝါဒီက သိသည်။ သို့သော် ဆလကို သုံးလို၍ ခွဲခြားမှုမပြုပဲ မေးသည်။ သကဝါဒီက ပရမတ္ထကို ရည်၍ ‘မရှိပါ’ဟု ဖြေသည်။ ထို့နောက် သမ္မုတိသစ္စာကို ရည်၍ ပရဝါဒီက ဒုတိယအမေးကို

မေးသည်။ ထိုကိုသိ၍ သကဝါဒီက ‘ရှိပါသည်’ဟု သမ္မုတိသစ္စာကိုပင် ရည်၍ ဖြေသည်။ သကဝါဒီက ပရမတ္ထအားဖြင့် မရှိသည်ကို ရည်၍ ‘မရှိပါ’ဟု ပဌမ ဖြေခဲ့၏။ ပရဝါဒီကမူ “မရှိပါ”အရ မခွဲခြားပဲ သာမညယူ၍ “တုန့်ပြန်ဖိနပ်မှုကို ဝန်ခံပါ” စသည်ဖြင့် ဆလကို အသုံးပြု၍ အပြစ်တင်လေသည်။ ဤဆလသည် “မရှိပါ”ဟူသော သဒ္ဒါ၏ သာမညဖြစ်မှုကို စွဲ၍ ပြုအပ်သောကြောင့် သာမညဆလ ဖြစ်လေသည်။

ဇာတိ

သာဓမ္မ ဝေဓမ္မေဟိ ပစ္စဝဋ္ဌာနံ ဇာတိ။ (နျာ၊ ၁၊ ၂၊ ၅၉။)
ဒူသဏာ ဥဒ္ဓတာဒျတ္တိ။ (နျာယဗိန္နု၊ ၃၊ ၁၃၇။)
ဒူသဏာဘာသာ တု ဇာတယော။ (နျာယဗိန္နု၊ ၁၃၉။)
အဘူတ ဒေါသုဗ္ဗာဝနာနိ ဇာတျတ္တရာနိတိ။ (နျာယဗိန္နု၊ ၁၄၀။)

ဒူသနာဘာသာ ဇာတယော၊ ဥတ္တရပတိရူပကာတိ အတ္ထော။ (အနုဋီကာ၊ ၅၇။)

ဤဇာတိအဖွင့်၌ နျာယသုတ္တနှင့် အနုဋီကာတို့ တစ်ခြားစီ ဖြစ်လျက်ရှိသည်။ ဤအရာ၌ အနုဋီကာ၏ မှီရာမှာ နျာယဗိန္နုကျမ်း ဖြစ်ဟန်တူသည်။

တစ်ဖက်လူက အကြောင်းကိုပြသောအခါ အကြင် ကန့်ကွက်ခြင်းသည် ဖြစ်၏။ ထိုသည် ဇာတိမည်၏။ ထိုကန့်ကွက်ခြင်းသည်လည်း တူမှု-မတူမှုတို့ဖြင့် ဆန့်ကျင်ခြင်း၊ အပြစ်တင်ခြင်း၊ တားမြစ်ခြင်းတည်း။ (ဘာဿဖွင့်)

ဤနျာယသုတ္တနှင့် ဘာဿအဖွင့်တို့ကို အားမရသောကြောင့်ပင် ဝတ္တိဆရာက “သာဓမ္မ ဝေဓမ္မေဟိ” ဟူသော စကားသည် သာဝဓာရဏ (ကန့်သတ်မှုရှိသော) ညွှန်ပြကြောင်း စကားဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် “ဗျတ္တိကို မငဲ့ကုန်သော တူမှု-မတူမှုတို့ဖြင့် ဆန့်ကျင်ခြင်း ပယ်ဖျက်ကြောင်းစကားကို ဆိုခြင်းသည် ဇာတိမည်သည်” ဟု ဆိုလိုကြောင်း ဖွင့်ပြသည်။ ယင်းသို့ပင် လိုက်၍ တတ္တဘာသာဆရာကလည်း “မမှန်ကန်သော ဝါ-ပယ်ဖျက်ခြင်းကို ပြုနိုင်စွမ်းမရှိသော တုန့်ပြန်ချက်”ဟု ဖွင့်လေသည်။ ထို့ကြောင့် ဇာတိဟူသည် ဗျတ္တိမရှိသည်ကို ထည့်သွင်းမစဉ်းစားပဲ ဥဒါဟရဏ်နှင့် တူမှု-မတူမှုမျှကိုသာ အခြေခံ၍ တစ်ဖက်လူ၏စကားကို ပယ်ဖျက်သော စကားဖြစ်သည်ဟု မှတ်အပ်၏။ ထိုသို့ ပယ်ဖျက်သောအခါ ဗျတ္တိကို ဂရမပြုမိသဖြင့် မိမိ၏ အဖျက်စကားသည် တစ်ဖက်လူ၏ စကားကို ပယ်ဖျက်နိုင်စွမ်း မရှိတော့ပေ။ ထို့ကြောင့်ပင် နျာယဗိန္နု၊ အနုဋီကာတို့၌ ‘ဒူသနာဘာသာ = ပယ်ဖျက်ကြောင်း စကားအတု’ဟု ဖွင့်ခြင်းဖြစ်လေသည်။ ပယ်ဖျက်ကြောင်း စကားဟူသည်လည်း သူတစ်ပါးအား တုန့်ပြန်ချက်ပင်ဖြစ်၏။ ယင်း တုန့်ပြန်ချက်သည် အစစ်မဖြစ်တော့၊ အတုသာဖြစ်ရကား ဥတ္တရပတိရူပကာတိ အတ္ထောဟု အနုဋီကာဆရာ ဖွင့်လေသည်။ ယင်းအဖွင့် သည် “ဇာတိ-သဒ္ဒါ အတုဟူသော အနက်ကို ဟောသည်”ဟု ဖွင့်သော နျာယဗိန္နုဋီကာနှင့် သဘောတူပင်။

ဤ ဇာတိသည် နျာယသုတ္တအလို သာဓမ္မသမ ဝေဓမ္မသမစသည်ဖြင့် ၂၄-ပါး အပြားရှိသည်။ ယင်းတို့တွင် သာဓမ္မသမမှ ပုံစံတစ်ခုကိုသာ ထုတ်ပြပါအံ့။

ဝါဒီ - အသံသည် မမြဲ၊ အိုးကဲ့သို့ ပြုလုပ်အပ်သောကြောင့်တည်း။

အာကာသကဲ့သို့ မပြုလုပ်အပ်သည်မဟုတ်သောကြောင့်တည်း။

ပတိဝါဒီ - အသံသည် မြဲသည်၊ အာကာသကဲ့သို့ အကောင်အထည် မရှိသောကြောင့်တည်း။

ဝါဒီ၏စကား၌ ပြုလုပ်အပ်သော အရာတိုင်းသည် မမြဲရကား ဗျတ္တိရှိသည်။ ယင်းဗျတ္တိကို အခြေခံ၍ အိုးဟူသော ဥဒါဟရဏ်နှင့် တူညီမှုဖြင့် အသံမမြဲသည်ကို ပြီးစေရကား ... ယင်းစကားသည် ခိုင်မာ မှန်ကန်သောစကား ဖြစ်သည်။

ပတိဝါဒီသည် ဝါဒီ၏ စကားကို တုန့်ပြန်ရန် ဝါ-ချေဖျက်ရန် “အသံသည် မြဲသည်” စသော စကားကိုဆိုသည်။ ထို့ကြောင့် သူ၏စကားသည် စကားတုန့် (ဥတ္တရ)၊ ဝါ-ပယ်ဖျက်စကား (ဒူသန) သဘောမျိုးရှိသည်။ သို့သော် သူ့စကား၌ အကောင်အထည်မရှိသော အရာတိုင်းသည် မြဲသည်မဟုတ်ရကား (ဗုဒ္ဓိသည် အကောင်အထည်မရှိ၊ သို့သော် မမြဲ) ဗျတ္တိမရှိ၊ ယင်းဗျတ္တိမရှိသည်ကို ဂရမစိုက်ပဲ အသံနှင့် ကောင်းကင်တို့၏ အကောင်အထည် မရှိပုံချင်း တူမျှသက်သက်ကို အခြေခံ၍

ဆိုထားရကား ဝါဒီ၏အဆိုကို ပယ်ဖျက်ခြင်းငှါ မစွမ်းနိုင်တော့သဖြင့် ဇာတိသာ ဖြစ်ရတော့သည်။ ဝါ-ဒူသန အတုသာ ဖြစ်ရတော့သည်။

နိဂုံး

ဤမျှသော စကားအစဉ်ဖြင့် ရန်ကုန်မြို့ သာသနာ့ရိပ်သာ အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ၊ မဟာစည် ဆရာတော်ဘုရား၏ အမိန့်အရ မန္တလေးမြို့ စိန်ပန်းရုပ် အဘယာရာမ ရွှေဂူတိုက် ဒုတိယနာယက ဆရာတော် အရှင် သီလာနန္ဒာဘိဝံသ မထေရ်သည် အထူးထူးသော သက္ကတကျမ်း၊ ပါဠိကျမ်း၊ အင်္ဂလိပ်ဘာသာရေးကျမ်း မြန်မာကျမ်းတို့ကို မှီငြမ်းပြု၍ ရေးသားစီရင်အပ်သော “ဝါကျာစိတ်ငါးပါး၏ အကျယ်ကိုဖွင့်ပြရာ “ဝါကျာဝယဝ-အဖွင့်” ကျမ်းသည် ၁၃၃၃-ခုနှစ် နယုန်လပြည့် မဟာသမယနေ့၌ ပြီးဆုံးခြင်းသို့ ရောက်သတည်း။

မှတ်ချက်

၁။ ပစ္စက္ခာနုမာနောပမာဏသဒ္ဓါ ပမာဏာနိ။ (နျာယသုတ္တံ၊ ၁၊ ၁၊ ၃။)

မှတ်ချက်

၂။ ဤပမာဏ ၄-ခုကို ဒဿနတိုင်းက အကုန်အစင် လက်ခံကြသည်ကား မဟုတ်ပေ။ ဥပမာ စာရိဗာကဒဿနခေါ် လောကာယတဝါဒကခေါ် ပစ္စက္ခာတစ်ခုကိုသာ ပမာဏအဖြစ်ဖြင့် လက်ခံ၍ နျာယဗိန္နုခေါ် မြောက်ပိုင်း ဗုဒ္ဓနျာယကျမ်း ဗုဒ္ဓနျာယကျမ်း၊ ဗုဒ္ဓတက္ကဘာသာကျမ်းတို့ကမူ ပစ္စက္ခာ၊ အနုမာန ၂-ပါးကိုသာ လက်ခံကြသည်။ မာနံ တွက္ခမေဝဟိ။ (ဆဒ္ဒဿနသမုစ္စယကျမ်း၊ ၈၃-ဂါထာ၊ လောကာယတအခင်း) တု ပုန မာနံ ပမာဏံ ဟိ နိစ္ဆိတံ အက္ခမေဝ ပစ္စက္ခာ မေ ဝေကံ ပမာဏမိစ္စတ္ထော။ (၎င်းဗျာချာ) ဒုဝိဓံ သမ္မာဉာဏံ (နျာယဗိန္နု၊ ၁၊ ၂။) ပစ္စက္ခမနုမာနညေတိ။ (၎င်း ၁၊ ၃။) ပစ္စက္ခမေဝေကံ ပမာဏမိတိ စဗ္ဗာကော၊ ပစ္စက္ခမနုမာနံ သဒ္ဓိစေတိ သာဓိဗျာ၊ ပစ္စက္ခမနုမာနမုပမာနံ သဒ္ဓိ စေတိ နေယာယိကော၊ ပစ္စက္ခမနုမာန မုပမာနံ သဒ္ဓမတ္ထာပတ္တိရိတိ ပါဘာကရော၊ ပစ္စက္ခမနုမာနံ သဒ္ဓမတ္ထာပတ္တိ ဥပမာနမဘာ ဝေါ စေတိ မိမံသကော။ (မောက္ခဂုတ္တ ဆရာရေး တက္ကဘာသာကျမ်း၊ ၈၁-၃-၄။)

မှတ်ချက်

၁။ ဣန္ဒြိယတ္တသန္နိကာသုပ္ပန္နံ ဉာနံ မဗျပဒေသမဗျဘိစာရိဗျဝ-သာယတ္တကံ (ဗျဝသာယသဘာဝံ) ပစ္စက္ခံ။ (နျာ၊ ၁၊ ၁၊ ၄။)

မှတ်ချက်

၁။ တံ ပစ္စက္ခံဒုဝိဓံ နိဗ္ဗိကပ္ပကံ သဝိကပ္ပကံ စေတိ။ တတြ နိပ္ပကာရကံ ဉာဏံ နိဗ္ဗိကပ္ပကံ။ သပ္ပကာရကံ ဉာနံ သဝိကပ္ပကံ၊ ယထာဗျတ္ထောယံ ဗြာဟ္မဏောယံ သာမောယမိတိ။ (တက္ကသင်္ဂဟ၊ ၂၊ ၄၊ ၅။)

မှတ်ချက်

၂။ ယဒါ နိဗ္ဗိကပ္ပကာနန္တရံ သဝိကပ္ပကံ နာမဇာတျာဒိယောနောတ္တကံ ဗျတ္ထောယံ ဗြာဟ္မဏောယံ သာမောယမိတိ ဝိသေသန ဝိသေယျာဝဂါဟိ ဉာနမုပ္ပဇ္ဇတေ။ (ကေသဝမိဿဆရာ၏ (တက္ကဘာသာကျမ်း၊ ၃၆၊ ၇။)

မှတ်ချက်

၃။ တတြ ပစ္စက္ခံ ကပ္ပနာပေါမဘန္တံ (နျာယဗိန္နု၊ ၁၊ ၄။) (ဗု-တက္ကဘာသာ ၇။)

မှတ်ချက်

၁။ ကောစိ ပစ္စက္ခာသိဒ္ဓေါ ယော ရူပါဒိ ဓမ္မာနံ ပစ္စတ္တဝေဒနိယော အနိဒ္ဓိသိတဗ္ဗာကာရော။ (မ၊ ဋီ၊ ၂။ ၃၀၃။ အနုဋီ၊ ၁၊ ၆၀။)

မှတ်ချက်

၂။ ရံခါ ပစ္စက္ခာထက် အနုမာနက အားကြီးကြောင်း ပါဏိနိအဖွင့် မဟာဘာဿကျမ်းကြီး၍ ဤသို့ ဆိုထားသည်ကို လည်း မှတ်ရာ၏။ ဘဝိတိ ဟိ ပစ္စက္ခာပျနုမာနဗလိယတ္တံ။ တံ ယထာ အလာတစက္ကံ ပစ္စက္ခံ ဒိဿတေ အနုမာနာ စ ဂမ္ပတေ နေတဒတ္ထိတိ။ (၃၊ ၂၊ ၁၂၄။)

မှတ်ချက်

၁။ အတ္ထောပဒေသော သဒ္ဓေါ (နျာ၊ ၁၊ ၁၊ ၇။) အတ္တဝါကျံ သဒ္ဓေါ၊ အတ္ထောတု ယထာတ္ထဝတ္တာ။ (တက္ကသင်္ဂဟ၊ ၄၆။) အတ္တဝါကျံ သဒ္ဓေါ၊ အတ္ထော တု ယထာဘူတဿတ္ထဿ ဥပဒေသိတာ ပုရိသော။ (တက္ကဘာသာ၊ ၈၇။)

မှတ်ချက်

၁။ အတ္တော ခလု သစ္စိကတဓမ္မော ယထာ ဒိဋ္ဌဿတ္တဿ ချာပယိတုမိစ္ဆာယ ပယောတ္တာ ဥပဒေသိတာ။ (နျာယ ဘာသာ။)

မှတ်ချက်

၂။ တိကဂုံတ္တရ၊ ကေသမုတ္တိသုတ်ကို ညွှန်ပြ၍ ဤစကားကို စောဒက တက်လိုကောင်း တက်လိုကြပေမည်။ သို့သော် ယခုအခါ လက်တွေ့တွင်မူ ပါဠိတော်များကို မဆိုထားဘိ။ အဋ္ဌကထာ၊ ဋီကာအများပင် သဒ္ဒစာရင်းဝင် ဖြစ်နေကြပေပြီ။

မှတ်ချက်

၁။ မိတေန လိင်္ဂေန အတ္တဿ ပစ္ဆာ မာနံ အနုမာနံ။ နျာယ ဘာသာ၊ ၁၁၊ ၁၂။

မှတ်ချက်

၁။ ပြုလတ္တံ့ နိဂ္ဂဟဋ္ဌာနအခန်းကို ကြည့်ပါ။

မှတ်ချက်

၂။ ဘေဒစိန္တာ၊ ၁၄၊ ၁၅ အမှတ်ဂါထာတို့ကို ကြည့်ပါ။

မှတ်ချက်

၁။ တေသံ သမုဒါယော နျာယော။ (တက္ကဘာသာဋီကာ၊ ၂၀၁)။

မှတ်ချက်

၂။ ဆာမော်နီယာဝီလျံ၏ အင်္ဂလိပ်သက္ကတ အဘိဓာန်၌လည်း Syllogism ကို နျာယး, အဝယဝီ, အဝယဝယဋီတ ဝါကျံ, အဝယဝ ယုတ္တဝါကျံ, အဝယဝါပေတဝါကျံ, အာနုပုဗ္ဗိဟု သက္ကတလိုပြသည်။ ထို့ကြောင့် Syllogism ကို နယဟု မြန်မာပြန်ခြင်းမှာ မကောင်းလှပေ။

မှတ်ချက်

၃။ အတ္တသာကေဘာဝါတု ပတိညာ စ, ယေ သာကေ ဝါကျဿ ဘာဂါ ဧကဒေသာ အဝယဝါ။ (နျာယဘာသာ၊ ၁၊ ၁၊ ၃၂။) အနု မာနဝါကျဿေကဒေသာ အဝယဝါ။ (တက္ကဘာသာ၊ ၂၀၀။)

မှတ်ချက်

၁။ သာချုနိဒ္ဒေသော ပတိညာ (နျာယသုတ္တ၊ ၁၁၊ ၁၂) သာဓနီယ နိဒ္ဒေသော ပဋိညာ။ (သဒ္ဒနိတိသုတ္တ မာလာ၊ စတုပဒ ဝိဘာဂ၊ ၄၊ ၄၁၅။)

မှတ်ချက်

၂။ သာချုဓမ္မဝိသိဋ္ဌပက္ခပတိပါဒကံ ဝစနံ ပတိညာ။ (တက္ကဘာသာ၊ ၂၀၀။)

မှတ်ချက်

၁။ ပဉ္စမုန္တံ တတိယန္တံ ဝါ လိင်္ဂပတိပါဒကံ ဝစနံ ဟေတု။ (၄င်း။)

မှတ်ချက်

၂။ ဓူမော ပညာဏ မဂ္ဂိနောဟူသော ဝေဿန္တရာဇာတ် ပါဠိတော် (၁၈၄၁ ဂါထာ)၌ ပညာဏနှင့် ဤ၌ လိင်္ဂတို့ကား အတူတူပင်။

မှတ်ချက်

၁။ ဥဒါဟရဏသာဓမ္မာ သာဓု သာဓနံ ဟေတု။ (နျာယသုတ္တ၊ ၁၊ ၁၂၄) ယထာ ဝေဓမ္မာ။ (၎င်း ၁၊ ၁၂၅။)

မှတ်ချက်

၁။ ဟိန္ဒူဝါဒအရ ပြဆိုချက်တည်း။

မှတ်ချက်

၁။ လိင်္ဂံ တိဝိဓံ အနွယဗျတိရေကိ ကေဝလာနွယိ ကေဝလဗျတိ ရေကိစေတိ။ (တက္ကသင်္ဂဟ။)

မှတ်ချက်

၂။ ဤ၌ ဗျတိရေကဟူသည် မရှိခြင်း မဖြစ်ခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ ဗျတိရေကော နာမာဘာဝေါ။ (နျာယဗောဓိနိ)။ ဆိုလတ္တံ့ ဗျတ္တိ ၂-မျိုးအခန်းနှင့် စပ်ကြည့်ပါ။

မှတ်ချက်

၁။ အမည်ဖြင့် ခေါ်ဝေါ်၍ ရနိုင်သော ဝတ္ထု ဝါ-အမည်တပ်၍ ရသော ဝတ္ထုဟူလို၊ အဘိဓမ္မေယျာ=Nameable.

မှတ်ချက်

၁။ ဟေတုလက္ခဏာဘာဝါ အဟေတဝေါ ဟေတုသာမညာဟေတုဝ အဘာသမာနာ။ (နျာယဘာဿ၊ ၁၊ ၂၊ ၄၅။)

မှတ်ချက်

၂။ တက္ကသင်္ဂဟ၌ လာသည့်အတိုင်းပြသည်။ နျာယသုတ္တ (၁၊ ၂၊ ၄၅) ၌ (၃) ပကရဏသမ၊ (၄) သာဓုသမ၊ (၅) မတိတကာလဟု ပြသည်။ သဘောမှာ မထူးခြားလှ။

မှတ်ချက်

၃။ နျာယသုတ္တ၊ ၁၊ ၂၊ ၄၆။ တက္ကသင်္ဂဟ။

မှတ်ချက်

၄။ ဧကသ္မိံ အန္တေ ဝိဇ္ဇေတေ ဣတိ ဧကာန္တိကော၊ ဝိပရိယယာ အနေကာန္တိကော၊ ဥဘယန္တဗျာပကတ္တာဣတိ။ (နျာယဘာဿ၊ ၁၊ ၂၊ ၄၆။)

မှတ်ချက်

၁။ သာဓုဘာဝဝန္တုတ္တိ သာဓာရဏော အနေကာန္တိကော။ (တက္ကသင်္ဂဟ)

မှတ်ချက်

၁။ သဗ္ဗသပက္ခ ဝိပက္ခ ဗျာဝတ္တော ပက္ခမတ္တဝတ္တိ အသာဓာရဏော။ (တက္ကသင်္ဂဟ)

မှတ်ချက်

၁။ အန္တယ ဗျတိရေက ဒိဋ္ဌန္တရဟိတော အနုပသံဟာရီ။ (တက္ကသင်္ဂဟ)

မှတ်ချက်

၂။ သာဓုဘာဝဗျာဝိတော ဟေတု ဝိရဒ္ဓေါ။ (၎င်း။)

မှတ်ချက်

၁။ သာဓုဘာဝသာဓကံ ဟေတုန္တရံ ယဿ သ သပ္ပတိပက္ခော။ (တက္ကသင်္ဂဟ။)

မှတ်ချက်

၁။ ဝိရဒ္ဓသပ္ပတိပက္ခာနံ ဝိသေသော တု ဝိရဒ္ဓဟေတုနော ဧကတ္တေန သပ္ပတိပက္ခဟေတုနော ဒွိတ္တေန စ ဉာတဗ္ဗော။ သပ္ပတိပက္ခေ ဒွေ ဟေတု၊ ဝိရဒ္ဓေ ဧကော ဟေတုတိ ယာဝ။ (နျာယဗောဓိနီ။)

မှတ်ချက်

၁။ လိင်္ဂတ္တေနာနိစ္ဆိတော ဟေတု အသိဒ္ဓေါ။ (တက္ကဘာသာ၊ ၇၈။)

မှတ်ချက်

၂။ လိင်္ဂတ္တေနတိ ဗျတ္တိဝိသိဋ္ဌပက္ခမ္မတ္တေနေတုတ္ထော။ (၎င်း၊ ဋီ၊ ၇၈။)

မှတ်ချက်

၃။ ယဿ ဟေတုနော အာသယော နာဝဂမုတေ၊ သ အာ သယာသိဒ္ဓေါ။ (တက္ကဘာသာ ၂၀၆။)

မှတ်ချက်

၄။ အာသယေနာသိဒ္ဓေါ အသိဒ္ဓေါ အာသယော ယဿာတိ ဝါဗျုပ္ပတ္တိ။ (တက္ကဘာသာ၊ ၇၈။)

မှတ်ချက်

၁။ သရူပသိဒ္ဓေါ တု သဉ္စတေ ယော ဟေတု အာသယေ နေဝါဝဂမုတေ (တက္ကဘာသာ ၂၀၇။)

မှတ်ချက်

၁။ ဗျာပုတ္တာသိဒ္ဓေါ တု သဧဝ ယတြ ဟေတုနော ဗျတ္တိ နာဝဂမုတေ။ (တက္ကဘာသာ ၂၁၀။)

မှတ်ချက်

၂။ သော ပါမိကောဟေတု ဗျာပုတ္တာသိဒ္ဓေါ (တက္ကသင်္ဂဟ။)

မှတ်ချက်

၁။ ယမိုက်လာ အာမန္တာဝိတင်း ထုတ်ပုံနှင့် နှိုင်းယှဉ်ပါ။

မှတ်ချက်

၁။ ယဿ သာရာဘာဝေါ ပမာဏန္တရေဏ နိစ္ဆိတော၊ သ ဗာမိတော။ (တက္ကသင်္ဂဟ)။

မှတ်ချက်

၁။ တာနိ ပဉ္စရူပါနိ တု ပက္ခမေတ္တံ သပက္ခေသတ္တံ ဝိပက္ခာ ဗျာဝုတ္တိ အဗာမိတ ဝိသယတ္တံ အသပ္ပတိပက္ခတ္တဉ္စေတိ။ (တက္ကဘာသာ ၇၂။) ပက္ခမေတ္တံ သပက္ခမေတ္တံ ဝိပက္ခဗျာဝုတ္တိအဗာမိတဝိသယတ္တံ အသပ္ပတိပက္ခတ္တံ စေတိ (နျာယမဉ္စရီ၊ နှာ ၁၁၀)

မှတ်ချက်

၂။ ပဒတ္တ ကြံဆချက်ကို နောက်၌ ပြအံ့။

မှတ်ချက်

၁။ တထာ ဟိ ဂူမဝတ္တဿ ဟေတုနော ဝိသယော သာရော ဓမ္မော၊ တဉ္စ အဂ္ဂိမတ္တံ၊ တံကေနာပိ ပမာဏေန န ဗာမိတံ န ခဏ္ဍိတမိစ္စတ္ထော။ (တက္ကဘာသာ၊ ၇၃။)

မှတ်ချက်

၁။ တေရူပုံ ပုန လိင်္ဂံသာနမေယျေ သတ္တမေဝ သပက္ခေ ဧဝ သတ္တံ အသပက္ခေ စာသတ္တမေဝ နိစ္ဆိတံ။ (နျာယဗိန္နု၊ ၂၊ ၅။) သမ္ပတိလိင်္ဂံသာ တေရူပုပ္ဖုစ္စတေ-အနုမေယျေ သတ္တမေဝ နိစ္ဆိတံ၊ သပက္ခေ ဧဝ သတ္တံ နိစ္ဆိတမိဟိ ဝတ္တတေ၊ အသပက္ခေ စာသတ္တမေဝ နိစ္ဆိတံ။ (မောက္ခာကာရဂုတ္တရေ၊ တက္ကဘာသာ၊ နှာ-၁၃-၁၄။) ဟေတုနောတိ ရူပဝစနံ၊ ကာနိ ပုန တာနိ တိဏိ ရူပါနိ ပက္ခေ သတ္တမေဝ ဣတျေကံ ရူပံ၊ သပက္ခေ ဧဝ သတ္တမိတိ ဒုတိယံ ရူပံ၊ ဝိပက္ခေ စာသတ္တမေဝ နိစ္ဆိတမိတိ တတိယံ။ ဇိတာရိရေ၊ ဟေတုတတွောပဒေသ။)

မှတ်ချက်

၂။ ယွာယံ ယသ္မာ ပဋိညာဓမ္မော ဟုတွာ သဒိသပက္ခေ ဝိဇ္ဇမာနော ယေဝ ဟေတုလက္ခဏူပပန္နော နာမ ဟောတိ၊ န ဣတရော။ (ကထာဝတ္ထု အနုဋီကာ၊ ၆၉။) ဤ၌ ပဋိညာဓမ္မော ဟုတွာဖြင့် လိင်္ဂံ၏ ပက္ခ၌ ရှိခြင်းဟူသော ပဋ္ဌမလက္ခဏာ ဖြစ်သည့် ပက္ခမေတ္တာကို ပြသည်။ ဥာယံ ပုစ္ဆန္တော ကာရဏဿ စ တိလက္ခဏာ သမ္ပတ္တိယာ ယထာ ပဋိညာတေ အတ္ထေ သာမိတေ-ဟူသော သီလက္ခန် ဋီကာဟောင်း (၃၅၀) ၌လည်း တိလက္ခဏအရ ပက္ခမေတ္တာ သပက္ခေ သတ္တဝိပက္ခာ ဗျာဝုတ္တိ ဟူသော ဤ ၃-ပါးကိုပင် ယူသင့်သည်။ ဋီကာသစ် (ဒု၊ ၃၅၀) ၌ကား ဟေတု ဥပမာ ဥဒါဟရဏ်ဟု တိ၏သရုပ်ကို ထုတ်သည်။ ဆင်ခြင်ရန်။

မှတ်ချက်

၁။ သဗျတ္တိကံ ဒိဋ္ဌန္တဝစန မုဒါဟရဏံ။ (တက္ကဘာသာ၊ ၂၀၀။)

မှတ်ချက်

၁။ အနုမာနဿ ဒွေအင်္ဂါနိ-ဗျတ္တိ ပက္ခမေတ္တာ စေတိ။ နျာယ ကောသညံ ကိုးသော တက္ကဘာသာ။)

မှတ်ချက်

၁။ ယထာ ရူမတော အဂ္ဂိအနုမာနော န ကေဝလံ ရူမေနေဝ အဂ္ဂိဝိညာယတိ။ ရူမဿ ပန အဂ္ဂိနာ အဝိနာဘာဝ သင်္ခါတော သမ္ပန္နော ဝိညာယမာနောဝ ရူမေန အဂ္ဂိ ဝိညာယတိ။ (ဓမ္မသင်္ဂဏီ အနုဋီကာ၊ ၁၉၆။)

မှတ်ချက်

၁။ ယဒပေက္ခာယ ယံ အဓိကဒေသဝုတ္တိ၊ တဒပေက္ခာယ တံ ဗျာပကံ။ ဧဝံ ယဒပေက္ခာယ ယံ အပ္ပဒေသဝုတ္တိ၊ တဒပေက္ခာယ တံ ဗျာပုံ။ (တက္ကဘာသာ၊ ၆၆။)

မှတ်ချက်

၁။ တထာစ အဂ္ဂဘာဝါပေက္ခာယ အဓိကဒေသဝုတ္တိတ္တာ ရူမာဘာဝေါ တဒပေက္ခာယ ဗျာပကော။ ဧဝံ ရူမာဘာဝါ ပေက္ခာယ အပ္ပဒေသဝုတ္တိတ္တာ အဂ္ဂဘာဝေါ တဒပေက္ခာယ ဗျာပော။ (တက္ကဘာသာ၊ ၆၆။)

မှတ်ချက်

၁။ အန္တယေ သာဓနံ ဗျာပုံ၊ သာရုံ ဗျာပကမိဿကေ။
သာဓနာဘာဝေါညထာ ဗျာပော၊ ဗျာပကော သာဓနစွယော။ (တက္ကဘာသာ၊ ၆၇-၌ ကိုးသောဂါထာ။)

မှတ်ချက်

၁။ သာရုဗျာပကတ္ထေသတိ သာဓနာဗျာပကတ္တံ ဥပါမိ။ (တက္ကသင်္ဂဟ။)

မှတ်ချက်

၁။ တဉ္စ ဒုဝိဓံ အန္တယံ ဗျာပကေတိ ဘေဒါ။ (နျာယဝုတ္တိ)။

မှတ်ချက်

၂။ သီလက္ခန္ဓိကာဟောငံး ၃၅၀။ ကထာဝတ္ထု အနုဋီကာ၊ ၆၁၊ ၆၉။

မှတ်ချက်

၁။ ဒိဋ္ဌာန္တပယောဂေါ တု သာမယိကော န နိယတော။ (နျာယ သိဒ္ဓန္တမဉ္ဇရိပကာသ။)

မှတ်ချက်

၁။ သာရုသာဓမ္မာ တဒ္ဓမ္မဘာဝီ ဒိဋ္ဌန္တော ဥဒါဟရဏံ။ (၁၊၁၊၃၆)

မှတ်ချက်

၂။ တဗ္ဗိပရိယယာ ဝါ ဝိပရိတံ။ (၁၊၁၊၃၇)

မှတ်ချက်

၃။ သာရုဉ္စ ဒုဝိဓံ၊ ဓမ္မိ ဝိသိဋ္ဌော ဝါ ဓမ္မော-သဒ္ဓဿာနိစ္စတ္တံ၊ ဓမ္မဝိသိဋ္ဌော ဝါဓမ္မိ-အနိစ္စော သဒ္ဓေါ ဣတိ။ ဣတောတ္ထရုံ တဂ္ဂဟဏေန ဂယုတေ ဣတိ။

မှတ်ချက်

၁။ ဤနာယသုတ်၌ ပုဒ်များ မရှင်းလင်းကြောင်း နာယသုတ်နှင့် ဘာသာ အင်္ဂလိပ်ဘာသာပြန် ကျမ်းပြုဆရာ ဂင်္ဂါ နာထ ဈာ(ဆိုသူ)ကလည်း မှတ်ချက်ချသည်။ ယင်း၌ (၁၊ ၁၊ ၃၇) သုတ်ကို ပြုလတ္တံ့ အတိုင်း ဘာသာပြန်သည်။

That Familiar instance, which, through similarity to what is to be proved (i.e. the Subject), is possessed of a property of that (Subject) constitutes the 'Statement of the Corroborative Instance'.

မှတ်ချက်

၁။ ယင်းကျမ်း ပရတ္တာနုမာနအခန်းတွင်မူ သုံးရိုးပုံစံကိုပင် “ယတြရူမော တတြအဂ္ဂိ ယထာ မဟာနသာဒေါ၊ အတ္ထိ စေဟ ရူမော” (၃၊ ၂၁)ဟု ထုတ်ပြသည်လည်း ရှိသည်ပင်။

မှတ်ချက်

၁။ နောက်အခန်းတို့၌ ထင်ရှားလတ္တံ့။

မှတ်ချက်

၁။ ပက္ခေ လိင်္ဂေါပသံဟာရဝစနံ ဥပနယော။ (တက္ကဘာသာ၊ ၂၀၀။)

မှတ်ချက်

၂။ ဘဝတု ဗျတ္တိ၊ တထာပိ ဗျာပိတံ ကိံ ပက္ခေ ဝတ္တတေနဝါ ဣတျာသင်္ကာယံ ဗျာပိတဿ ပက္ခဓမ္မတ္တပဒဿနာ ယောပနယော၊ ပက္ခဓမ္မတာ ဉာဏံ ဥပနယဿ ပယောဇနံ။ (တက္ကဒီပိကာ)

မှတ်ချက်

၁။ သာချဿ-ပက္ခဿ။ (နာယသုတ္တိ။)

၂။ ဥဒါဟရဏသာပေက္ခော တထေတျူပသံဟာရော န တထေတိဝါ သာချဿောပနယော။ (နာယသုတ္တ၊ ၁၊ ၃၈။)

၃။ ပက္ခေ သာချောပသံဟာရဝစနံ နိဂမနံ။ (တက္ကဘာသာ၊ ၂၀၀။)

မှတ်ချက်

၁။ ဟေတွပဒေသာ ပတိညာယ ပုန ဝစနံ နိဂမာနံ။ (နာယသုတ္တ၊ ၁၊ ၁၊ ၃၉။)

မှတ်ချက်

၁။ သာချနိဒ္ဒေသော ဟိ ပတိညာ၊ သိဒ္ဓနိဒ္ဒေသော တု နိဂမနံ။ (နာယမဉ္ဇရိ)

မှတ်ချက်

၁။ ကေစိတု (=မိမံသကာ) ဥဒါဟရဏန္တာ တယော ဒေါဝယဝါ ဣစ္စာဟု၊ တတူစိန္တာမဏိ။) ဟေတုဒါဟရဏောပန ယနာနိ ဧတေနယော အဝယဝါ ဣတိ ကေစိ မညန္တေ။ (ဝါစပ္ပတျ။) ဥဒါဟရဏောပနယာ ဒွေအဝယဝါ ဣတိ ဗောဒ္ဓါ အာဟု။ (နျာယသိဒ္ဓန္တ-ပဉ္စရီ ပကာသ။) ရာမာနုဇီယာတု ဝဒန္တိ-အမှာကံ တု အနိယမော၊ ကွစိတ် ပဉ္စာဝယဝေါ နျာယော၊ ကွစိ တျဝယဝေါ၊ ကွစိ ချွဝယဝေါ၊ ဥဒါဟရဏောပနယေဟိ ဧဝဗျတ္တိပက္ခဓမ္မတာနံ သိဒ္ဓတ္တာ။ (ယတိန္ဒြမတဒိပိကာ။) ဤအကိုးအားလုံးကို နျာယကောသကျမ်းမှ ရယူသည်။ ယတြ ရူမော တတြ အဂ္ဂိယထာ မဟာနသေ၊ ရူမော စတြ-ဣတိဗျတ္တိ ပက္ခဓမ္မတာ သညကံ (ဥဒါဟရဏနှင့် ဥပနယဟူလို) ချွ ဝယဝမေဝ သာဓနဝါကျံ သောဂတာနံ။ (မောက္ခဂုတ္တ၏ တက္က ဘာသာ၊ ၁၄။)

The author of Nyaya-Bindu who was a Buddhist likewise mentions two only, ပဋိညာ and ဟေတု, making the ဒိဋ္ဌန္တ or ဗျတ္တိ a part of the ဟေတု (Tarka-Sangraha, Notes, p. 273.)

မှတ်ချက်

၁။ သံဒိဒ္ဓသာရဝါပက္ခော၊ (တက္ကသင်္ဂဟ) ဤပက္ခကို အနောက်တိုင်း အနုမာန အသုံးအနှုန်းအားဖြင့် Subject ဟု၎င်း၊ Minor Term ဟု၎င်း ခေါ်သည်။

မှတ်ချက်

၂။ သာရုကို Predicate ဟု၎င်း၊ Major Term ဟု၎င်း ခေါ်သည်။

မှတ်ချက်

၁။ ဗျာပကကို Pervader ဟု သုံးသည်။

မှတ်ချက်

၂။ သာဓနကိုမူ Middle Term, ဟေတုကို Reason သို့မဟုတ် Ground of Inference, လိင်္ဂကို Mark ဟု ခေါ်သည်။

မှတ်ချက်

၃။ ဗျာပျကို Pervaded ဟု သုံးသည်။

မှတ်ချက်

၁။ ဟေတုနှင့်စပ်သော အရာဖြစ်၍ ပက္ခဓမ္မအရ မီးခိုးဟု ဆိုရသည်။ အမှန်မှာ မီးသည်လည်း တောင်၌ရှိသော အရာ ဖြစ်၍ ပက္ခဓမ္မပင်။ အဂ္ဂိနော ပက္ခဓမ္မတ္တိ ဟေတုနော ပက္ခဓမ္မတာ ဗလေန သိဇ္ဈတိ။ (တက္ကဘာသာ၊ ၇၃။)

မှတ်ချက်

၁။ အနုမေယျောတြ ဇိညာသိတ (ဉာတုမိဋ္ဌ) ဝိသေသော ဓမ္မိ။ (နျာယဗိန္နု-၂၊ ၆)

မှတ်ချက်

၁။ သကတ္တာနမိတိ ပရတ္တာနမိတိနံ လိင်္ဂပရာမာသောဧဝ ကာရဏံ။ တသ္မာ လိင်္ဂပရာမာသော အနုမာနံ။ (တက္က သင်္ဂဟ)

မှတ်ချက်

၁။ ဤပုံစံကို Teach Yourself Logic စာအုပ်မှ ယူသည်။

မှတ်ချက်

၁။ စာပေဗိမာန်ထုတ် အင်္ဂလိပ်-မြန်မာဝေါဟာရဘဏ်၊ ဒုတိယတွဲ။

မှတ်ချက်

၂။ တက္ကသိုလ် ပညာပဒေသာစာစောင်၊ အတွဲ-၃၊ အပိုင်း-၂၊ နှာ ၁၅၆။

မှတ်ချက်

၃။ Sinha စာအုပ်၊ အတွဲ ၁၊ နှာ-၄၀၈-၉-ကြည့်ပါ။

မှတ်ချက်

၁။ Teach yourself Logic, P.85.

မှတ်ချက်

၁။ Teach yourself Logic, P.86.

မှတ်ချက်

၂။ The middle term must be distributed at least once. ယင်းကျမ်း နှာ-၈၈။

မှတ်ချက်

၁။ Straight and crooked thinking, p. 51. ကို မိုးသည်။

မှတ်ချက်

၁။ Straight and crooked Thinking, p. 51. ကို မိုးသည်။

မှတ်ချက်

၁။ Straight and crooked Thinking, p. 49-51. ကို ကြည့်ပါ။

မှတ်ချက်

၁။ နိဂ္ဂဟဋ္ဌာနအကျယ်ကို လာလတ္တံ့ အခန်း၌ ပြထားပါသည်။

မှတ်ချက်

၁။ မဟာစည် ဆရာတော်ဘုရား၏ ဝိသုဒ္ဓိမဂ် မဟာဋီကာနိဿယ၊ တ၊ ၄၈၈-ကြည့်ပါ။

မှတ်ချက်

၁။ မ၊ ဇီ၊ ၁။ ၂၁၂-ကို ရှု၍ ပါဠိတော်စကား၌ အဝယဝ ငါးပါး ထုတ်စမ်းကြည့်ရာ၏။

မှတ်ချက်

၁။ နျာယ၌ ရှိရင်းအတိုင်း ပတိညာဟာနိ-ဟု ပြသည်။ အခြား အရာတို့၌လည်း နည်းတူပင်။

မှတ်ချက်

၁။ ဤ နိဂ္ဂဟဋ္ဌာနကို ဖတ်ပြီးနောက်၊ ဝဇီရဗုဒ္ဓိဋီကာ မုသာဝါဒသိက္ခာပုဒ် အဖွင့်ကို ဖတ်ကြည့်ပါ။

မှတ်ချက်

၁။ ပကတာ ပကတောပယုတ္တာ၊ တွာလောပေ ပဉ္စမိ၊ တေန ပက-တောပယုတ္တမတ္ထမုပေက္ခိတွာ အသမ္ပန္နတ္တာဘိဓာနံ အတ္ထန္တရံ။ (ဝုတ္တိ။)

မှတ်ချက်

၁။ တိက္ခတ္တုမဘိဟိတံ ဝါဒိနေတိ သေသော။ (ဝုတ္တိ။) အနုဋီကာ၌ ဝုတ္တမိ၏ ကတ္တားကိုလည်း ဝါဒိနာဟုပင် ထည့်ပါ။

မှတ်ချက်

၁။ သိလိဋ္ဌသဒ္ဓမပတိတပယောဂမတိဒုတောစွာရိတမိတျေဝမာဒိနာ ကာရဏေန။

မှတ်ချက်

၁။ ကာရိယကာရဏဘာဝေါ။ (ဝုတ္တိ)

မှတ်ချက်

၂။ ယတြာနေကဿ ပဒဿ ဝါကျာဿ ဝါ ပုဗ္ဗာ ပရိယေနာန္ဓယ ယောဂေါ နတ္ထိတျသမ္ပဒ္ဓတ္ထကတ္တံ ဂယုတေ၊ တဿမု ဒါယော အတ္ထဿာပါယာ အပတ္တကံ။ (နျာယဘာဿ)။

မှတ်ချက်

၁။ တတြ ဝါကျာနံ အနန္တိတတ္ထေ ဥဒါဟရဏမာဟ ‘ယထာဒဿ ဒါဠိမာနိ၊ ဆဋ္ဌပူပါ’ ဣတိ။ ပဒါနံ အနန္တိတတ္ထေ ဥဒါဟရဏမာဟ ‘ကုဏ္ဏမဇာဇိနမိတျေဝမာဒိ’ တိ။ (ပဋိကာပဒိပ၊ ၁၅-၌ပြသော နျာယသာရပဒပဋိကာအကိုး။)

မှတ်ချက်

၁။ 'Ten pomengranates, Six cakes, Cup--goat skin--flesh--lump--deerskin--of the Virgin--to be drunk--her father--denroid of chareter.'

(ဒဿ ဒါဠိမာနိ စသည်၏ အင်္ဂလိပ်ပြန်။ ဂင်္ဂါနာထ ဈာဆိုသူ၏ ဘာသာပြန်မှ။)

မှတ်ချက်

၁။ အဝယဝေန သကသတ္တသိဒ္ဓေန၊ တေန သောဂတဿ (ဗုဒ္ဓဝါဒီ၏) ဒျဝယဝါဘိဓာနေပိ န ဥဒ္ဓတ္တံ။ (ဝုတ္တိ။)

မှတ်ချက်

၁။ ကာရိယဗျာသင်္ဂါ=ကာရိယဗျာသင်္ဂမုတ္တဝိယ ဣစ္စတ္ထော၊ တွာလောပေ ပဉ္စမိ။ (ဝုတ္တိ။)

မှတ်ချက်

၁။ ဒေါသာတျူပဂမာ=ဒေါသမနုဒ္ဓရိတွာတျတ္ထော။ (ဝုတ္တိ။)

မှတ်ချက်

၁။ ရိုက်ပြီး အနဋ္ဌိကာမူ၌ နိဂ္ဂဟပုတ္တဿ နိဂ္ဂဏှနံဟု ရှိ၏။ နှာယသုတ်ကို ထောက်၍၎င်း၊ အနုယုဉ္ဇိတဗ္ဗဿ ဥပေက္ခနံကို ထောက်၍၎င်း “နိဂ္ဂဟပုတ္တဿာနိဂ္ဂဏှနံသာ” ပါဠိမှန်ဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားသည်။

မှတ်ချက်

၁။ ဝါဒေ စ သယမုဗ္ဗာဝနေပျဒေါသော။ (ဝုတ္တိ။) In a discussion (ဝါဒ) D (disputant) may expose his own ground of defeat. But in a wrangle (ဇေ) and a cavil (ဝိတဏှာ) the ground of defeat should be exposed by the assembly or an impartial expert. (Sinha, Vol. 1, p.548.)

မှတ်ချက်

၁။ အင်္ဂလိပ်ပြန်၌ ပေမူတစ်ခု၌ရှိသော ဝိသုမိတိ ဟူသော ပါဠိကို လိုက်၍ Universe ဟုပြန်သည်။

မှတ်ချက်

၁။ “ဖြစ်လည်း ဖြစ်ပေါ်၍ ချုပ်လည်း ချုပ်သွားသောသဘော” ဟု အင်္ဂလိပ်ပြန်၌ ပြန်ထား၏။ ပဝတ္တတေ နိဝတ္တတေ ဝါ-ဟု ရှိသော ပါဠိသို့ လိုက်၍တည်း။

မှတ်ချက်

၁။ ဤဝါဒကိုပင် သီလက္ခန်ဋီကာ၌ အဘိဗျတ္တိဝါဒဟု ပြသည်။ ဧတေန ကာရဏေ ဖလဿ အတ္ထိဘာဝဒဿနေန အဘိဗျတ္တိဝါဒံ ဒီပေတိ။ (၎င်း၊ ၁၄၃။)

မှတ်ချက်

၂။ ဤဝါဒအကြောင်း သီလက္ခန်ဋီကာ၌လည်း တွေ့ရသည်။ ၎င်းကျမ်း နှာ-၁၄၄၊ ၁၅၃-တို့မှာ ကြည့်ပါ။

မှတ်ချက်

၁။ ဧဝမေသံ တယာနံ ရူပါန မေ ဧကကဿ ဒိန္နံ ဒိန္နံ ဝါ ရူပါနံ အသိဒ္ဓိယံ သန္ဓေဟေ ဝါ ယထာယောဂမသိဒ္ဓါ ဝိရုဒ္ဓါနေကန္တိ တာ တ ယော ဟေတွာဘာသာ။ (နှာယဝိနွ၊ ၃၊ ၁၀၉။)

မှတ်ချက်

၁။ ဝုတ္တိ၌ သိဒ္ဓန္တာ ဝိရုဒ္ဓေါဖြင့် အပသိဒ္ဓန္တ နိဂ္ဂဟဋ္ဌာနကို ပြသည်ဟု ဆိုသည်။

မှတ်ချက်

၁။ Putting forward

မှတ်ချက်

၁။ An introduction to Indian philosophy, P. 170.

မှတ်ချက်

၁။ သ ဧဝ သပက္ခဋ္ဌာပနာဟီနော ဝိတဏ္ဏာ၊ သာ စ ပရပက္ခဒူသဏမတ္တပယျဝသာနာ။ (၂၁၄)

မှတ်ချက်

၂။ သပက္ခဋ္ဌာပနာဟီနော ကထာဝိသေသော ဝိတဏ္ဏာ။ (သဗ္ဗဒဿနသင်္ဂဟကျမ်း၊ နှာ ၁၈၇။)

မှတ်ချက်

၁။ သမ္ဘဝတော အတ္တသာတိသာမညယောဂါ အသမ္ဘုတတ္ထကပ္ပနာ သာမညဆလံ။ (နျာ၊ ၁၊ ၂၊ ၅၄။) သမ္ဘဝန္တဿ သာမညေန အသမ္ဘဝန္တဿ ကပ္ပနံ ပနေတ္ထ ဆလဝါဒေါ ဘဝိတုံ အရဟတိ-ဟူသော ကထာဝတ္ထု မူလဋီကာ (၅၂) စကားလည်း ဤနာယသုတ်ကိုပင် ရည်ရွယ်သော စကားဖြစ်သည်။

မှတ်ချက်

၁။ ကြောန္တိ (သက္ကတမူရင်း။)

မှတ်ချက်

၁။ အနဋီကာ၊ ၇၀-ကြည့်ပါ။

မှတ်ချက်

၂။ ဤ၌ ဏကြီးနှင့် ဒူသဏာ-ပါ၌သည် သက္ကတကျမ်း မူရင်းအတိုင်းဖြစ်သည်။

မှတ်ချက်

၃။ အနဋီကာ၌ “ဒူသနာဘာသာ”ဟု ပါ၌မှန် ရှိရမည်။ ဤ၌ နုငယ်နှင့် ဒူသနာပါ၌သည် ပါဠိမူရင်းအတိုင်း ဖြစ်သည်။

မှတ်ချက်

၁။ အသန္တံ ဥတ္တရံ ဇာဟိ။ (တက္ကဘာသာ၊ ၂၁၉။)

မှတ်ချက်

၁။ ဒူသဏာ ဣဝ အဘာသန္တေ ဒူသဏာဘာသာ၊ ဧတေ? ဇာတယော ဣတိ။ ဇာတိသဒ္ဓေါ သာဒိဿ ဝစနော၊ ဥတ္တရသဒိသာနိ ဇာတျုတ္တရာနိ၊ ဥတ္တရဋ္ဌာနပယုတ္တတ္ထာ ဥတ္တရသဒိသာနိ ဇာတျုတ္တရာနိ။ (နာယပိန္နဲဋီကာ။)